

Derûnî û fahmkirina wê

Abdusamet Yîgît

[illegible]

-
-
-

Derûnî û fahmkirina wê

9

Weşanên SORAN e

gulana 2018

Edîtor : Zeynel Abidîn Han
Berpîrsiyariya Redaksiyonê: Zagros Baran
Grafîk û Design : Gazîn Han

email: han-grafik@hotmail.de
<https://www.facebook.com/kovaraxwenas>

Çap û Grêdan : Concept Medienhaus GmbH
Bülówstr. 56-57 10783 Berlîn

ISBN 978-3-981668-67-8

Derûnî û fahmkirina wê

Di roja me de wê, derûnî wê weke gotineka ku wê pirr zêde wê derkeve li pêş bê. Bi ast û radaya pêşketina mirov û pêşketinên keseyetîya mirov re wê, fahmkirina derûnîyê wê, weke pêwîstîyekê jî wê, xwe bide dîyarkirin. Derûnî wê, weke aliyekî giring ê mirov jî wê werê li ser ziman. Ku bi derûnîkî û nerîna wê li mirov dihê nerîn wê, gotina weke 'her mirov wê, bi derûnî bê' jî wê, were hanîn li ser ziman. Bi gotina 'her mirov bi derûnîya' jî wê, têgîneka giring a hişmendî wê xwe bi wê re wê werê hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de em divê ku vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê derûnî wê pêşî bi felsefîkî û piştî jî wê bi zanistî wê pêşbikevê. Di roja me de zanînen weke têkilîya derûnîyê bi civaknasîyê, biolojiyê, rewşên din ên têgînî û teknîkî û hwd ku wê li ser mirov û keseyetîya mirov re wê

were danîn wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, bi gelek şwayan wê weke şaqên wê, zanînen wê bi şaqî û zanistî wê pêşbikevin.

Mijara derûnîyê wê, di çerçoveya hebûna mirov, jîyane mirov, pêşketina mirov, rewş û tevgerên mirov, xûy û kirinên mirov û hwd de wê, pirr zêde wê xwediyê berfirehîyeka bi têgînî bê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku wê bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê têgîna derûnîyê wê, di vê çerçoveyê de wê weke aliyekî giring ê ku mirov wê bi teybetî wê hilde li dest û wê fahm bikê. Ji aliyê felsefîkî ve ku mirov wê weke têgînekê wê di hilde li dest wê, di temenê fahmkirina mirov de wê, xwediyê rewşek têgînî a pirr zêde kûr bê. Bi teybetî di serdema zanîne de wê, weke felsefeyek zanîni û ankû zanistî jî wê derkeve li pêş. Aliyê bîolojîkî ku mirov dikarê wê weke derûnîya bîolojîkî jî wê bi nav bikê wê, li ser rewşên cerbî re wê zindîyan bikarbênê û wê wan bişopênê û wê ji wan w bikê ku wê encaman wê derxê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Bi Fraûd(*) re wê, têgîn a **psîkanalîzê(*)** wê bikê nava jîyanê de wê, li ser wê re wê tevgerên ku mirov wan weke dervî hiş dikê wê bi wê re wê were li ser ziman. Di çerçoveyek têgînî de wê, bi wê re wê xwe werênê li ser ziman. Her zindî wê, weke zindî wê di nava jîyanê de wê, çendî ku ew dijî wê xwedî tevger,

(*)Psikanlism ji aliyê freud ve hat pêşxistin. Wê armanca wê ew bê ku wê, nexweşîyên derûnî û êşên wê bike ku wan lêbikolê, fahmbikê û çareserîyan ji wan bîne.

(*)Freud zanyar û derûnvanekê destpêka sedsale 20an ku ew bi aslê xwe cihû bê.

kirin û danîsandina xûyan û hwd bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, rewşa jîyanê û ya danîsandina tevger, kirin û xûyan û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Em li vir, vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê, têgîna derûnîyê wê, weke ku wê ji aliyekî ve wê li xate pêşketina mirov a keseyetîyê wê li wê hoyandî û hûnandî bê. Çendî ku mirov wê, bi zane bibê wê, hîs, hêst û hwd wê bi demê re wê derkevina li pêş. Di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê aqilê mirov wê rewşek xwe ya ku ew bi wê pêşdikeve wê, bide nîşandin.

Aqilê mirov wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bi wê re wê, werênê li ser ziman. Li vir, têgîna derûnîyê ku mirov wê, werênê li ser ziman wê, di destpêkê de mirov divê ku wê hinekî bi gotina aqil û ankû bi ya zanîne re wê hiilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di zana min de wê ev weke aliyekî giring bê. Ber ku wê, zanîn wê pêşî wê bi pêşketina xwe re wê derûnîya xwe zanîni wê bi afirênê. Mirov wê bi wê re wê fêrî hizirkirinê, tefkîrkirinê, fêr û ezmûnkirinê, ceribandinê û hwd wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, mêl û alî û ankû berê mejiyê mirov wê weke ku wê bi wê ve wê xwe bide pêşxistin û dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, di destpêkê de wê, ev rewş wê, weke rewş û aliyekî zanîni wê xwe bide dîyarkirin. Bi teybetî wê, piştî pêşketina felsefeyê û hwd re wê, cûreyên aqil ên weke wêje, helbest, şîrove û hwd wê pêşbikevin. Bi wê re jî wê, ev jî wê, her aliyekî û ankû cûreyekî aqil wê weke wê encama têgînek û ankû aliyekî mirovî ê ku ew bikeseyetî pêş dikevê bê. Minaq, wê têgînên weke wêje û helbestê wê encama pêşketina şîrovekirin û bi wê hêst û hîsan bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê bi xwe re wê, xwe bidina dîyarkirin. Wê bi wê re wê, derûnîya afrîner wê, di vê çerçoveyê de wê li ser aqil û zanîne re wê hin bi hin wê xwe bide bi aqil re wê bide pêşxistin. Derûnîya afrîner wê pêşî wê weke kirdeyeka di hundûrê wê aqilê ku mirov wê pêş dixê de bê. Lê piştî wê, zanîn ku ew bi awayekî pirralî wê were şîrovekirin û bi wê re pêşxistin wê, li ser wê re wê êdî wê ew jî wê were kifşkirin. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya rewşa têgîna zanîne a hemdem de wê, bi awayekî vekirî wê xwe bide dîyarkirin. Di serdemên hemdem de wê wê weke felsefeyên zanîne felsefeyên zêhnê, jîrê û hwd wê pêşbikevin. Di vê çerçoveyê de wê, têgînî zanîni ên felsefîkî ku wê li ser tevgerên mirovî ên keseyetîyê re wê li ser zêhnê wê bihizirin wê pêşbikevin. W ev wê weke têgînên pêşxistina jîrê jî wê piştî wê bi awayekî wê pêşketinê wê bi xwe re wê bidina çekirin.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî wê bi wê re wê werênê li ser ziman û hilde li dest ku wê, di vê çerçoveyê de wê, aqilê mirov wê çendî wê pêşbikeve û wê çendî wê encaman wê bi xwe re wê bide çekirin wê temenekî wê bi wê re wê hebê. Ew temen jî wê, xwe li ser keseyetîyê re wê bide dîyarkirin. Zanîna ku ew dihê pêşxistin wê pêşî ew were xistin malê keseyetîyê û wê di keseyetîyê wê bê gihandin li wateyê û rengekî pêşxistinê. Bi wê re jî wê, temenê pêşketina wê, bi wê re wê were çekirin pêşxistin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew zanîn hat xistin malê keseyetîyê û ankû weke ku ew di roja me de wê were li ser ziman ku ew keseyetîya wê hat pêşxistin wê, li ser wê re wê temenê pêşveçûn û kifşkirin nû

ên bi keseyetîyê re wê bê avêtin. Ev afirandina wê keseyetîya pêşketinê wê, weke rengêkî têtîgînî ê ku mirov wê bi xate pêşketinê re wê, bi teybetî li ser wê bisekinê bê.

Her wusa di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, keseyet wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Keseyet wê, di demên pêşketina zanîne de wê, ji aliyekî ve wê, weke aliyekî temen wê xwe bide dîyarkirin bê. Minaq, dema ku mirov wê, bahse pêşketina mirov bi perwerdeyê re wê bikê, wê bi wê re wê gotina 'li gorî demê çekirina pêşketinê' û ankû 'li gorî asta demê xwe gihandina zanînekê' wê were hanîn li ser ziman. Ev jî wê, weke aliyekî giring bê. Bi wê re wê mirov wê were gihandin li wê keseyetîyê wê, di wê çerçoveyê de wê were perwerdekirin. Wê di vê çerçoveyê de wê were bi zanekirin. Li ser wê bi zanekirinê re wê mirov wê bigihîjê li wê rewşê ku ew gihiştina zanîne ku ew weke ku wê di roja me de wê were gotin ku ew, 'di beşa xwe de ku ew bitêrzanîn bûya' bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew mirov wê di wê rewşa wî de wê, were gihandin. Wê were têrzanîn kirin. Wê di rewşên ku wê weke bikevina beşa wî ya zanîne de wê, ew li ser wan wê bi awayekî bi xwe ewla wê têrzanîn bibê. Wê bi wê re wê, xwe pêşxistî bê. Li ser wê rewşa xwe pêşxistinê re wê, mirov wê weke ku ew gihiştîya aliyekî giring ê xwe. Wê xwe di wê de wê bibîne. Wê weke ku wê xwe bi wê re wê nasbikê. Mejiyê mirov wê, di wê rewşê de wê, bizane bibê. Wê têrzane bibê. Ev jî wê bi wê re wê, mirov wê bidemê re wê bi wê zanîna mirov re wê bigihênê wê keseyetîyê. Ev jî wê, weke ku wê di roja me de wê were bi navkirin wê 'keseyetîyek bi zanebûn' bê. Ev keseyetîya bi zanebûn wê, bi awayekî wê bi pirralî wê gihiştinê şewayekî pirzananî bê. Di roja me de wê, weke ku wê were li ser ziman wê, mirov wê bi awayekî wê pirralî û pirzananî wê pêşbikevê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê weke aliyekî keseyetîyê jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, keseyet wê, çendî ku ew karibê wê xwe di wê çerçoveya ku ew pêşketîya û hatî kifşkirin de ku ew pêşket wê, weke ku ew gihiştibê wê ya ku wê dixwest. Lê ku ew kêmbimênê wê, weke ku ew li şûn mabê. Di roja me de wê, ew rewş wê, di jîyane mirov de wê, weke pirsgerêkên fêrbûnê û hwd wê temenê pêşketina rewşên weke yên stressê û depresyonê û hwd bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew rewş wê karibin mirov ji rewşa mirov bixin. Dema ku mirov tiştek weke armanc danî li pêşîya xwe û ku mirov li şûn wê ma, wê ew karibê bibê temenê gelek pirsgerêkên derûnî û hwd jî. Di vê çerçoveyê de wê, têtîgîna derûnîya pêşketinê û bi dahûrkirina wan rewş û keseyetîyê û hwd re wê bikeve dewrê de. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, bi wê re wê werênê li ser ziman ku ew derûnîya pêşketinê wê weke derûnîyeka ku wê di çerçoveya zanîna mirov û asta pêşketina mirov de ku mirov, li wê bihizirê bê. Wê li vir wê, ew rewşa derûnî û ankû aliyê derûnîyê wê, di serî de wê weke mijareka wê jî bê ku ew kifş bikê ku wê, çî rast bê di xate pêşketina mirov de ku mirov bi wê re bijî û ankû bidomênê. Çî wê weke astengîyê wê derkeve li pêşîya mirov wê, li ser wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî pirr alî wê li wê xate pêşketinê wê bihizirê. Wê bikê ku ew wê, fahm bikê û wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, armanc jî wê ew bê ku ew astengîyên li pêşîya pêşketina mirov wan kifş bikê û li ser wê re xate pêşketinê a bi zanîne re wê bide domandin. Mirov ku bi wê re di rêya xwe ya pêşketinê de wê bidomênê. Bide domandin. Bi wê re jî ku mirov, bigihîjê armacên xwe yên ku mirov ew bi têtîgîna pêşketina xwe re ew dana kifşkirin bin.

Di rewşa gihiştina zanîne de wê, mirov wê xwediyê rewşek têtîgînî a bihişmendî bê. Wê berî ku ew di zanîna xwe de wê, weke ku ew di roja me de ew pêde herê wê, kifş bikê ku ew wê di kîjan aliyê de wê pêde herê. Di vê çerçoveyê de kifşkirin wê, rewşeka têtîgînî a bi keseyetîyê re bê. Têtîgîna derûnîyê a bi zanîstî ku ew di roja me de pêşketî wê, di çerçoveyên fahmkirinê de wê ji rewşên fîzyolojîkî(*), kîmya(*), civaknasî(*), antropolojî(*) û wêrîyê û hwd wê ji wan sûdbgirê. Wê bi wan re wê, bikê ku ew xwe pêşbikevê. Ber ku wê mirov wê weke zindiyekî wê, çendî ku ew pêşbikevê wê, hertimî wê kompleksên wî yên ku ew di jîyane wî û domandina wê de wê bina xwedî weyn wê zêdetir bibin. Di vê çerçoveyê de wê, bi wan rewşan re wê, bikê ku ew fahmkirinekê çê bikê. Li vir, di dewama wê de mirov, dikarê têtîkîlîya derûnîyê û ya têtîgînên newrolojîkî jî wan bi hevdû re wê dênê. Ji xwe wê, mijar wê hinekî wê di vê çerçoveya têtîgînên newrolojîkî(*) de wê bi dûalîteya zêhn û fîzîkê, laş û gîyanê û hwd re wê hebûna xwe wê bide domandin. Li vir di rewşek zanîstî de wê, bi fahmkirina têtîkîlîyan nava wan dûalîteyên ku mirov wan kifşbike de wê, weke rengêkî têtîgînî ê ku mirov wê bi fîzyolojiyê re wê fahm bikê jî bê.

Di roja me de wê, têtîgînên derûnî wê zêdetirî wê tevî jîyane mirov wê bibin. Mirov wê, dema ku ew dijî wê, ji rewşên ku ew dijî, tiştên ku ew dibîne û hwd wê bi bandûr bibê. Ev bandûr wê biqasî ku wê herênî û ankû pozîtîv bê wê, bi heman rengî wê wilqasî jî wê nerênî û ankû nagatîv jî wê bibê. Wê di vê

çerçoveyê de wê, dema ku ew bi nerênî bû jî wê, bandûrê li keseyetîya mirov, derkkirina mirov a bi fahmkirinê û hwd jî bikê. Mirov di jîyane ku ew di wê de dijî wê, bi fêrbûn û ezmûnên xwe re wê jîyane xwe wê bide domandin. Wê li ser wan re wê bibê xwediyê rewşeka ku ew bi wê re ew karibê xwe bide jîyankirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov dema ku bi zanista derûnîyê wê rewşê wê hilde li

(*)Fizyoloji wê zanina fizîkê ji xwe re wê bike binge. Weke zanina rewşa fizîkî jî wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

(*)Kimya zanina lêkolandina bi rêbazên weke lebratûarê jî bê. Wê weke zanineka xwezayî bê. Pêşîya wê digihijê 'simyayê'. Bi tevlihevîkirinê darêjkên tiştê derdixê li hole.

(*)Civaknasî wê zanînanasîya civakê bê.

(*)Antropoloji wê zanîna hebûnê a bi lêkolîna wê ya ji destpêkê bê.

(*)Newroloji tûreya têkiliyên sînîran bê.

dest wê, di çerçoveya bi hewldana fahmkirinê de wê, rewş wê were li ber me. Di serî de wê, di wê rewşê de bandûra ku ew li ser têkilî, xoslet û teybetîyan re wê bibê wê, ew were fahmkirin. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê, weke li ser pêşketina keseyetîyê re wê weke zindiyekî derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew dijî wê bi keseyetîya xwe ya ku ew pêşketî re wê xwediyê rengê keseyetî ê derûnî bê. Di vê çerçoveyê de wê li ser wê re wê, xwediyê rewşek jîyanî bê. Mirov, weke zindiyekî wê çendî ku wê li ser rewş û têkiliyên civaknasî re wê ji têkilîyê, danûstandinê re wê vekirî bê wê, bi heman rengê wê ji rewşên weke bi bandûrbûnê û hwd jî wê, vekirî bê. Wê ji dîtînan xwe yên ku ew dibîne, serborî û jîyankirinên xwe û hwd re wê, xwediyê bandûrîyeka ku ew wê li ser rewşên fêrbûnê û ezmûnî ku ew bi herênî û ankû nerênî ew hebê re wê bijî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê di rewşa têgîna wê de wê, weke aliyekî giring wê, ew rewşa bandûrîya mirovî ku ew, wê çawa wê weke encam wê hebê û wê encamên wê wê çawa wê bibin wê, weke dû aliyên ku wê, hin bi hin wê pêşbikevin bin. Keseyetîya mirovî a derûnîkî wê, di temenê fêrbûna mirov a di jîyanê de jî bê. Her wusa mirov çendî dikarê fêr bibê û ankû wê fêrbûnê wê çê bikê wê, bi wê re wê were li ser ziman. Yan jî wê, bi bandûrîyên ku wê, bibin wê encamên ku mirov ne farqê û hişê wê de wê, bi xwe re wê werênê li holê. Mirovekî ku ew demek dirêj di rewşek girtinê de mayî û piştî re ew derket nava rewşek civaknasî a bi têkilî û danûstandinê wê, ew di wê rewşê de wê bikevê zorê de ku ew têkilîyê bi hewirdorê re dênê. Wê di vê çerçoveyê de wê, hoyandinên mejîyî ku ew di nava şert û mercên xwe de ew bi wan fêrî rewşên weke yên ku ew di wê de dijî bûya wê, hingî ew weke aliyekî encamî wê bi wê keseyetîyê re wê hebê. Hingî wê ew keseyet wê, weke di rewşa ku ew di wê de ew fêrbûya wê, weke ku ew di wê de wê bidomênê wê bijî. Fêrbûn wê, aliyekî wê yê bi fêrîyê û aliyê wê yê duyem jî ê weke bi alimandinê re wê hebê. Aliyê fêrîyê wê li ser zanîn û hildana zanînê a di nava rewşa xwe de bê. Aliyê duyem ê alimandinê jî ew rewşa ku ew di wê de dijî wê, bi fêrî wê bibê û wê di wê de wê bibê. Wê meji wê li wê bihoyê. Wê di wê çerçoveyê de wê hem di xwe de û bi dervî xwe re wê rewşna têkilîyî wê pêşbixê û hem jî wê xwediyê awayekî têkilîyî ê teybetîyî ê hûndûrînî bê. Heta roja me wê, hertimî wê bahse têkilîyên ku mirov wê bi derve dênê wê re wê bikê û were kirin. Lê aliyekî din ê mirovî heya û ew jî wê bi têkilîyên mirovî ên ku mirov di nava xwe bixwe de ku ew di dênê bê. Di vê çerçoveyê de wê, têkilîya hûndûrînî û ya dervayî wê bi hevdû re wê ahengekê wê bixwezê.

Li vir têkilîyên mirovî ku mirov wan didênê wê aliyekî wan yê hişmendîyî wê hebê. Em li ser têgîna derûnîyê re ku em dihezirin wê, dema ku ew rewşên weke têkilîyê ku mirov wan didênê wê bi hebûn, salixkirin û wateya wan re wê, xwediyê rewşek têgînî bê. Di vê çerçoveyê mirov wê di rewşa têkilîya derûnîkî de wê mirov wê li ser hişê xwe re wê bi aqil û mejîyê re wê bikê. Li vir wê, dema ku mirov wê, têkilîyên derûnîkî wan dênê û wan fahmbikê wê, bi wê re wê ew jî wê were dîtînan fahmkirin ku wê, weke rewşna têgînî bin. Her wusa li vir wê, li ser wê re wê têkilîya nava rewşa fizîkî û ya têgînî a hişmendîyê wê were fahmkirin. Rewşên derûnîkî wê weke rewşna zêhnî û têgînî ên ku ew li rewşa fizîkî a laş ku ew pêş dikevin bin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşên têgînî ên derûnîkî wê, tiştêkî din jî wê bi xwe re wê werênina li holê û wê bidina dîyarkirin. Ew jî wê, ew bê ku wê, weke aliyekî giring a hiş û ankû dervî hiş û hwd, bê.

Li vir, divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku wê rewşa derûnîkî ku mirov li wê dihezirê, bi wê re wê ew jî wê were dîtînan ku wê têkilîya nava rewşên hişmendî û rewşa fizîkî a laşî wê were dîtînan. Lê li vir wê, weke aliyekî din wê derkeve li holê û wê were dîtînan. Ji vê aliyê têkilîya rewşa fizîkî û ya zêhnî de ve wê, têgînên newrolojîkî wê, li ser wê bisekin in. Wê, weke mijarek sereka a ji wan

re bê. Newroloji wê, weke aliyekî wê yê têngînî ê ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê hilde li dest bê. Emê wê jî wê **li jêr li ser wê bisekin** in. Lê li vir, wê, ya giring wê ew jî bê ku wê, rewşa hişmendîya wê hişmendîyê bê. Yanî ew rewşa ku em weke hişekî wê şîrove dikin wê, ew çendî wê hatibê bi hişkirin, weke ku ew bi tememî nehatî hişkirin wê rewşek wê xwe bide dîyarkirin. Li vir, wê, di aslê xwe de wê, hişmendî wê hebê. Lê li vir wê, di rewşek têngînî a di çerçoveya wê, rewşa têkilîya li ser xoslet, teybetî û rewşan re wê, weke aliyekî giring bê. Minaq ku mirov, car bi car di jîyane xwe de wê, were serê mirov ku mirov tiştek kir û mirov wê pêşî wê hizir bikê ku wê çi wê bi xwe re wê werênê. Yan jî mirov wê, hizir nekê ku wê, bi tememî wê çi encamê wê bi xwe re wê werênê. Lê dema ku encama ku ew derket li holê ku ew dervî ya ku mirov ew hizirkirîya wê, hingî ew wê weke aliyekî giring ê ku mirov wê tefkîr bikê bê. Di dema ku mirov gihişt encameka ku mirov ne li bendê bê wê, hingî wê mirov bibêjê ku 'min nizanî bû ku wê ev encam wê bûba.' Wê di vê çerçoveyê de wê, li ser wê encama ku mirov wê ne li bendê bê wê, ev wê were hanîn li ser ziman. Di rewşa encamê de wê, di vê çerçoveyê de wê, hertimî wê bi hemû pêvekên xwe yên ku wê werina cem hevdû û wê bi hevdû re wê, ew wê encamê derxin re wê, ew wê encamê wê derbixê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê xwe bide dîyarkirin. Lê dema ku mirov wê dema ku wê, rewşê û hemû aliyên wê ku wê zanibê wê, hingî wê yek kêr û ankû zêde wê zanibê ku ew wê bigihijê çi encamê. Ew encama ku mirov ew gihişt wê, wê li ser temenên wê yên ku ew bi wê re heya bê.

Di rewşa têngîna rastîya tiştê de wê, ev jî wê, weke aliyekî wê were dîtî ku wê, dema ku mirov li ser tevgerên xwe re wê, dema ku mirov kirinî dikê û encamên wan kirinên mirov wê cûda bûn wê, hingî mirov wê li ser wê bihizirê ku ew encam çawa bû. Yan jî ew encam bi rastî wê, encama wê tevgerê bê. Di serdemên kevnera wê li ser rewşa kirin û berpirsîyarîya kirinan wê, pirr zêde wê were sekin in. Her wusa mirov wê, dema ku ew kirin kir ew ber çi kir, sedema wê kirinê çi bû wê, li ser wê re wê were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê du rengên tevger û ankû kirinê wê hebin ku wê li ser wê were hizirkirin. Kirina ku wê mirov wê bo gihiştina encamê wê bikê bê. Wê li ser rewşa kirinê û rengê kirinê wê hizirkirin wê di vê rewşê de wê hatibê kirin. Rewşa duyem jî wê, kirin û ankû tevgerên ku wê, mirov ne di hişê wê de bê. Yan jî wê, mirov bi mejîyê xwe re wê têkiliyê wê bi wê kirin û ankû tevgerê re wê nedênê. Wê nikaribê wê, girêdanê wê dênê. Mirov wê, Ev wê, weke ku berê jî wê, di nava kurdan de wê were li ser ziman wê, bi gotina 'ji girêdanê ketinê' re wê bihanîyan li ser ziman. Wê li ser wê jî wê, bihizirîyan. Mirov, li gorî wan divîyabû ku wî çi kir û çi tevger da nîşandin ku wî, divîya ku sedem û encama wê bizanîya. Di vê çerçoveyê de wê li ser wê bihizirîyan.

Zanîna sedem û encamê û bi wê re hanîna li ser ziman a rewşê wê, weke rewşek bi aqilane wê were hanîn li ser ziman. Rewşa bi gotina 'aqilane' re jî wê, di nava kurdên berê de wê di wateya gotina 'tendûrûstîyê' de wê di hemwate û ankû wehevdû de wê, bihanîyan li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew li ser wê bi sekinîyan. Yekî ku ew bi aqilê xwe serwer û weke ku wê biheta hanîn li ser ziman ku wî, 'dizanî ku çi dikir' wê, weke aliyekî wê yê giring ê ku wê li ser wê bisekinîyan. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê bi axifta wê, di axiftinê de ew ahenge axiftinê, rengê derxistina dengê, şêwayên xûyî ên weke bi hêrsbûn, rehetî û ankû ne bi hêrsbûn û hwd ku ew di dema axiftinê de ku ew serwerî mirov dibû û ankû nedibû wê, ew jî wê, bi heta li wê hizirkirin.

Di rewşên ku mirov wan dinerê de wê, her wusa rewşa fahmkirna tevger, kirin û xûyan wê, dîroka wê, heta demên destpêka şariştanîyê ên ku wê di wan de wê destpêka pêşketina aqil û hwd wê bibê bê. di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê di demên berî şariştanyê ên civakeyên seretayî ku mirov li wan dihizirê wê, di wan de wê, aqil wê, weke rêyna ku wê, mirov bi wê bikê ku ew xwe bigihîhênê 'çareserîyan.' Minaq, wê dema ku mirovê zane ku wê weke 'yê hertiştî dizanê' ku wê lê biheta hizirkirin wê, ew jê hatiba hêvîkirin ku wî çareserîyek ji derdê wan re wî biditîya. Di vê çerçoveyê de wê, serdemên anamîsmê û totemîsmê wê xwedîyê rewşek teybet bê. Têgînên afsûnî ku wê pêşkevin û ankû wê weke bi têngîna 'darêjkên afsûnî' re ku wê were pêşxistin û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê were li ser ziman. Dîtina çareserîyan li ser gotinan re wê, di vê çerçoveyê de wê, were hanîn li ser ziman. Di vê demê de wê, têngînen bi vê rengî wê zêdetirî wê derkevina li pêş. Di aslê xwe de wê, ji aliyekî ve wê, rewşa 'bawerkirinê' û ya 'derûnîyê' wê di rewşa yaqînkirin û hêvîkirinê de wê weke ku wê ji aliyekî ve wê bigihijê li hevdû. Derûnîya mirov a di vê çerçoveyê de wê, du aliyên wê yên giring wê hebin. Aliyê pêşî xwe di nava rewşa jîyane komîya xwe de xwe baş û rehet û di aramiyê de hîskirin bê. Aliyê din jî wê, rewşa weke yên mirovên ku ew bi 'zanebûna xwe re ku ew derdikevina li pêş' re bê. Ew jî wê, weke

mirovên ku ew ‘çareserîyan’ ji mirovan û derdê wan re bibînin wê werina li wan nerîn. Di demên destpêka şariştaniyê de wê, li dora demên neolîtîkê de wê di nava civake kurd de wê li kurdistanê ji wan re wê biheta gotin ”kapîr” Ew mirovên kapîr ku ew kal in û ew bi dîtin û zanîna xwe ya fêrbûyî re wê wê xwediyê ezmûnek giring a bi xwe re bin. Wê bi wê re wê derkevina li pêş. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew bi wê re wê di nava civakê de jî wê, bi serwerî wê werina naskirin û herê kirin. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, di serdemên destpêkê ên civakî de wê, ev bi rewşên weke yên anamîsmê û totemîsmê re wê derkevina li pêş. Di vê demê de wê piştî ku wê bûhûrîna li demên şariştaniyê ên destpêkê wê bibê jî wê, bi wê re wê, tîgînên olî wê derkevina li holê. Tîgînên olî wê, pêwîstî bi şîroveyek giştî a keseyetî, rewîstî û tîgînî a bi zanînî wê bibînin. Di vê çerçoveyê de wê, weke sazûmanaka tîgînî ku wê mirov wê bi mejiyê wî re wê bikê nava lapên xwe de wê pêşbikêve. Di rewşa tîgîna olî de wê, bi demê re wê, li ser rewşên tîgînên başî û nebaşîyê re wê, di mirov de jî wê li aramiyê û ankû nearamiyê wê were lêgerîn. Mirov wê, bi çi wê bawer bikê? Di destpêkê de wê, tiştê ku ew nizanê wê li ser wê re wê, bi şêwayekî bawerîyê ê acêb wê xwe bigihênê bawerîyekê. Çendî ku wê vê li ser aqil û zanînê re wê bikê jî wê, lê wê ev ji aliyê aqil ve jî wê wusa bê. Nezanîn wê, weke tîgîneka ku wê pêşbikêve. Wê wateya wê, weke ya bi nepenî û ankû nayê zanîn bê. Nezanîn wê, weke gotineka ku wê di derbarê ya ku ew nayê zanîn de wê, xwediyê wê, rewşê bê. Wê weke ku wê dema ku mirov di destpêkên şariştaniyê de ku wê, tiştê ku wê nizanibê û gotina ‘xwûdê’ wê hin bi hin wê biafirênê û wê li ser wê re wê tîgînên rewîstî wê li dora wê, wê pêşbixê re wê, weke wê xwe bide nişandin. Gotina xwûdê, di aslê xwe de wê, di destpêkê de wê, di mejiyê mirov de wê weke ajoyekê bi tevger wê, weynek giring a dîrokî wê bileyizê. Wê li dora wê, tîgînek keseyetî wê bi demê re wê were pêşxistin. Ev tîgîneka keseyetî ku ew hat pêşxistin û rengê jîyane wê bi xoslet û teybetîyên wê re ku ew derket li holê û hin bi hin ew hat dîtin wê, di wê de wê nema li xosletên xwûdayî wê were lêgerîn. Ber ku wê, ew weke tîgîneka bi xwe bê. Piştî jî wê, wê ev rewş wê, ji aliyekî ve wê bi xwe re wê temen û hîmê şîroveyan li ser gotina ‘xwûdê’ a serbixwe wê biafirênê. Ev jî wê, bi demê re wê tîgîneka ‘xwûdayî’ wê bi gotina xwûdê re wê derxê li holê. Her wusa ev tîgîna bi gotina ‘xwûdê’ re ku ew derket li holê wê serwer û serdest bibê. Wê hewl bide ku ew keseyeta ku ew afirî ew jî li gorî kifşkirinên wê yên tîgînî bijî. Lê ji vê ast û demê û pê de wê, ev yek wê weke ku wê zor bê. Ber vê yekê ku weke ku çawa wê gotina ‘xwûdê’ wê di destpêka xwe de wê, weynek şoreşî wê di mejiyê mirov de wê bileyizê û wê di pêşketina mirov re wê pêşveçûnên dîrokî ên keseyetî wê derxê li holê jî lê wê, bi demê re wê, bi asta pêşketinê a ku ew derket li holê û bi hewldana sehêtkirina wê re wê, ji wê hêza afrîner wê weke rewşek ku wê vegerûhê li rewşek astengdar. Di vê çerçoveyê de wê, di awayekî de wê gotina xwûdê wê, di rewş û awayekê de wê, xwediyê awayekî bê. Di rewşa fahmkirina gotin û navê ‘xwûdê’ de wê, destpêka wê û dawîya wê, wê ji hevdu wê xwe bide diyarkirin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê ev bi demê re jî wê, xwe bide diyarkirin.

Di rewşa fahmkirina pêvajoyên piştî ên dawî ên gotina ‘xwûdê’ de wê, di rengekî ku ew keseyetîya ku ew pêşketîya û zêde dunyayîya wê, li ser wê re wê, weke rewşek li pêşîya wê weke bendekî pêşketina wê dide sekinandin jî wê, karibê xwe bide diyarkirin. Ber vê yekê mirov, wê gotinê, dema ku demên wê yên dawîyê şîrove dikê wê ji destpêkên wê yên destpêkê cûdatir wê mirov wê bi xwe re wê bigihênê encamên cûda.

Tîgîna derûnîyê û destpêka wê

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê tîgîna bi gotina xwûdê re wê şîrove dikê wê, hingî wê li vir wê ji aliyê tîgîna rewîstê û hebûna keseyetîyê ve wê, aliyên ku mirov wê hilde li dest bê. Di aslê xwe de wê, hemû tîgîn û şîroveyan ku wê di bin navê mengîwerîyê û pêzawerîyê de wê ji hevdu cuda bi dûalîteyekê ku ew dihên kirin û wê weke du qûtûban wê werina kirin jî wê, hinekî wê, di vê rewşê de wê, wateyek wan hebê. Her wusa wê, gotina pêzawerîyê wê, bi tîgîna wê û rengê tîgîna wê ya felsefîkî re wê, zêdetirî wê dunyawîtiyê wê bi xwe re wê biparêzê û wê bixwezê ku ew derkeve li pêş. Di vê çerçoveyê de wê, keseyeta ku ew bi zanebûnê pêş dikeve ew li tişteki nealîqê û bi hebûna xwe re ew, pêşketina xwe bide domandin. Di vê rewşê de wê, rengê pêşketina wê, wê xwe bi demê re wê bide diyarkirin. Di rewşa fahmkirina tîgîna gotina xwûdê de wê, li vir wê, tîgîna pêzawerî wê xwediyê şîroveyek bûjenîkî a dunyawî bê. Yanî wê, bi xwe re wê giringîyê wê bide pêşxistina li dunyê a keseyetîyê û pêşketina wê û zanebûna bi wê re. Ji aliyê zanebûnê û keseyetîyê ve ku mirov binerê wê, her

zanebûn wê, xwe wê di keseyetîyê re wê aliyekî hanîna li ser ziman wê bibînê. Keseyet wê, weke kargeha afrîner a aqil û zanînê a bi rengê aqilê şûbjeyî ê şîroveyî û hwd re bê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, rewşên bûjenîkî wê, bi xwe û weke bi serê xwe jîyankirinê wê werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, zêdeyî mantiq, felsefe û li ser temenê wê ku rûniştî xwe bi xwe bûyîn û pêşketina keseyetîyê bê. Lê ku mirov ji aliye têgîna mengîwerîyê ve wê, li wê binerê wê, were dîtîn ku wê vajî wê, hebûna keseyetîyê û herêkirina wê, wê tenê wê di kiras û rengê gotin û navê xwûdê de wê herêbikê û wê bi serwerîya wê re wê jîyankirinê wê werênê li ser ziman. Wekî din ku weke wê, bûyîna xwedî keseyet û ankû wûsa şîrovekirin wê bi gotina 'şîrîkîtiyê' re wê werê hanîn li ser ziman bê. Ev jî wê, wê tekanetîya xwûdayî ku ew li wî hatîya baxşîkirin wê, vajî wê bê. Di rewşa keseyetîyê de wê, ew weke ku ew bixwe kifş bikê, bijî û serbixwe bê wê, xwedîyê aliyana xosletî bê. Ti kesek û ankû têgîn wê, nikaribin li ser navê wê, bide kifşîkirin. Vajî wê, wê di vê çerçoveyê de wê, yek hebê û wê yên din wê li dû wê weke kerî ku ew wê bişopênin wê hebin. Ev jî wê, weke aliyekî ku wê, piştî ku wê keseyet wê pêşbikeve û pê de ku wê, bi zêdeyî wê, weke aliyekî pîrsgirêkî wê xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê ya ku wê derkeve li holê di rewşa têkilîya nava navê xwûdê û girseyên civakî de wê, di vê çerçoveyê de wê, xwedîyê rengêkî wateyî bê. Bêgûman wê, weke ku wê di demên dawî ên pêvajoyên bi pêşketina civake û gotina xwûdê' re wê, ji nû ve wê şîrovekirinekê bi temenî wê ji mirov bi aqilê mirov re wê bixwezê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, pîrsgirêka keseyetîyê û hebûna wê, wê xwe wê bide dîyarkirin. Dema ku kes bû bi keseyet wê, bê xwedî dîtîn, nerîn, vîn û hwd jî, wê karibê hîlbijêrê û ya ku ew dixwezê vebêjê. Wê li ser wê re wê, xwe nas bikê. Wê serxwebûna xwe wê, di xwe de wê bi keseyetîya xwe re wê kifşbikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê oldar jî wê werênina li ser ziman ku wê ev bê temenê 'jîbîrkirina xwûdê' wê, ber vê yekê wê hebûna kesetîyê wê red bikê. Ol wê, weke têgîneka rewîstî wê di rengê jîyane mirov de wê, hertimî wê karibê xwedîyê rewşek afrîner a bi têgînî a nîrxî ku ew bi xwe re hebê bê. Lê weke têgînek ramyarî wê, hertimî jî wê, di mantiqê yekî serdest û rêveber û ku hemû gîrsa di bin dest û gotina wî de ew weke kerî li wê dinerê wê, encama wê derkeve li holê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê di şîroveyê de olîya ramyarî û ya rewîstî ji hevdu cuda bikê, wê şîrove bikê û wê werênê li ser ziman.

Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse têgîna olê bikê wê, hingî wê bi wê re wê li ser rengêkî rewîstî ê têgînî re wê, mirov wê çawa wê karibê bijî û ankû wê rengê jîyane wî çî û çawa bê wê, li ser wê re wê weke awayekî têgînî ê xwedî gotinê bê. Ev jî wê, di awa û kirsakî ku wê di rengêkî de wê bêtîyîn bê. Weke hevdu jîyîn, bawerkirin û bi aqilbûn û hwd wê, di xwezaya pêşketina civaketîya û bi wê re bi keseyetîya mirov re de ku ew pêşdikevê û keseyetîya wê ya ku ew bi aqil pêş dikeve re ku ew dide nîşandin re wê, ne bi derfet bê. Her wusa divê ku mirov vê yekê wê werênê li ser ziman ku wê, xwezaya mirovî wê, ew wê bide nîşandin ku ew xwedîyê pêvajoyek xwe bixwe a pêşketinê ya. Di vê çerçoveyê de wê, xwedîyê rengêkî wê pêşketinê bê ku ew cûda bihizirê û xwedîyê rengêkî cûda hizirkirinê bê. Ev jî wê, temenê wê li ser pêvajoyên wê yên jîyankirinê, fêrbûn û ezmûnên ku ew hatina derbaskirin re bê.

Di rewşa têgîna civakî de wê, bi wê re wê keseyet wê derkeve li pêş. Keseyet wê, dema ku ew afirî wê, bi wê pêşketina wê re wê, pîrsgirêka weke hevdu fahmkirin, bawerkirin û hizirkirinê wê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de têgîna derûnî ku ew keseyetîyê ji xwe re wê dike navend û li ser wê re wê bihizirê wê, di vê rewşê de wê, weke têgîneka bi serê xwe wê pêşbikevê bê. Di şêwayên rengên pêşketinê olî ên demên bûhûrî de wê, mijarên weke aramîya dil, rehetîya bi mirov re, di ahengekê de hebûna keseyetîya mirov û hizirkirina mirov û hwd wê, werîna hildan li dest bin. Di vê çerçoveyê de wê, têgînên rewîstî wê, weke aliyekî giring ê ku wê xwe bide nîşandin bê. Rewîst, wê, bi demê re wê xwe bigihênê modeleka keseyetî ku wê çawa wê bi wê re wê were jîyankirin. Ev jî wê, di vê çerçoveyê de wê li ser wê re wê were hizirkirin. Pîrsgirêkên keseyetîyê û her wusa derûnîyî wê, di demên bûhûrî de jî wê weke ku mirov wan kifş dikê wê xwe bidina dîyarkirin. Her wusa wê pîrsgirêkên ku wê, weke ku em di dema Mîtra a Mîtanîyan û ya zerdeşt a Medîya de wê kifş dikin wê, bi têgîn û rewşên weke 'yoga', 'medîtasyon', 'rêankarnasyon' û weke wan gelek şêwayên din ên rehetkirin û başkirinê ku wê bîna pêşxistin wê, ji aliyekê ve wê xizmeteka di vê çerçoveyê de wê bi felsefîkî wê di jîyane mirov de wê bibînê. Mirov wê çawa wê rehet û di aramîyê de bê di xwe de wê, li ser wê re wê were hizirkirin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê weke ku mirov wan kifş dikê wê, ev jî wê, weke rewşna wê hebin. Rewş

û şêwayên weke ku wê, hebûna jîyanê û pîrsgirêkên bi giyanê re ku ew derdikevin li holê wê, di vê çerçoveyê de wê, rêyên başkirina wan wê werina pêşxistin. Wê hewl bê dayîn ku ew werina pêşxistin. Di vê çerçoveyê de ev tîgînên ku wê weke şêwayekna rêbazîkî û teknîkî ên felsefîkî ku wê pêşbikevin wê, di vê çerçoveyê de wê xwediye alî û awayekî bin. Em li vir vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, weke ku mirov heta roja me wê, di nava kurdan de wê kifş bikê wê, rewşên weke *'derxistina giyanên xirab ji laş'* wê rêyên wê werina pêşxistin. Gelek nexweşiyên giyanî û ankû rûhî ku ew dihên dîtî û kifşkirin wê, sedemên wan wê, di vê çerçoveyê de wê, werê hanîn li ser ziman. Medî û zerdeştîyên medî wê sedema wê, sedema wê *'giyanên xirab'* û *'zêhnên nebaş'* û ankû *'hizrên nebaş'* ku ew bêaramiyê bi mirov re çê dikin wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê, li rê û çareserîyên başkirinê û ankû *'şifakirinê'* wê bigerihîn ku wê pêşbixin. Di vê çerçoveyê de wê, li wê bihizirin. Hizrên nebaş û ankû zêhnên nebaş wê, bi xwe valakirina mirov ji wan û ankû wê weke ku wê heta roja me wê di nava kurdan de wê werê li ser ziman wê, weke xwe *'paqijkirinê'* re wê werê hanîn li ser ziman.

Li vir, em divê ku vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, rewşên keseyetîyê ên weke nexweşiyê ku wê bi zêhnî, giyanî û ankû rûhî û her wusa laş û ankû fizîkî ku wê bibin wê, di vê çerçoveyê de wê, di sê-beşan de wê werênina li ser ziman. Li gorî ku mirov wê heta roja me ku ew hizrên ku wê di nava kurdan de wê werina li ser ziman ku em ji wan fahm dikin wê, were dîtî ku wê tîkilîya nava giyanê û laş û ankû fizîkê û zêhnê wê, werê danîn. Gelek sedemên nexweşiyên ku wê bi fizîkî wê xwe di laş de wê bidina dîyarkirin wê tîkilîya wan wê bi wek e'ketina giyanên nebaş li laş de' û hwd re wê werênina li ser ziman. Minaq, rewşên weke *'derxistina cinan'* wê, heta roja me wê weke rewşeka ku wê tîgîna afsûnê û ya rastîyê wê tevî hevdu wê werekirin û bi wê re wê were pêşxistin bê. Rewşên derxistina cinan wê, weke rewşek başkirinê bê. Li gorî wan, dema ku *'cinên xirab ku ew, ketina laş de wê, nexweşî û bêaramiyê wê di laş û mejî de wê bi afirênin û wê ahenge jîyane mirov wê xira bikin.'* Di vê çerçoveyê de wê, werênina li ser ziman. Tîkilîya bawerîyan bi zêhn û ankû giyanîya mirov re û li ser wê re jî tîkilîya giyanê û hwd bi laş re danîn wê weke tehereka ku wê heta rewşa bawerkirinê û hwd jî wê herê bê. Rewşên bawerkirinê ku mirov dikarê li vir navberekê bidîyê û wê bi wê re wê werênê li ser zimann ku wê, rewşa bawerîyê wê ji aliyekî ve wê, bi rewşa aramî û rehetîya mirov re wê li wê, were lêgerîn. Di vê çerçoveyê de wê, bi rewşeka ku mirov wê bi tîgîna derûnîyê re wê, werênina li ser ziman wê, li ser wê re wê, werênina li ser ziman.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku rewşa bawerîyê wê, li ser tîgînê re wê, bê li ser ziman. Weke ku wê bê bawerkirin ku wê tiştêk bibê û wê piştî wê ew bibê' wê, di wê çerçoveyê de wê ew were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, tiştê ku mirov bi wê bawerkir wê pêkwerê wê, weke şêwayekî bawerîyê a ku ew tîkilîya rewşa zêhnî û fizîkî ku wê bi wê re wê were danîn bê.

Bawerî wê, weke ku em wê li vir fahm dikin wê ji bawerkirina li tiştêkê û ankû tîgînekê zêdetirî wê xwediye rewşên din ên bi wê re bê. Wê li ser wan re wê were hanîn li ser ziman. Yanî wê, li ser kirinan re wê, bi tîgîna sedem û encamê re jî wê, were hanîn li ser ziman. .. Minaq, tiştêkî ku ew xirab bê û were serê mirov di jîyane mirov de ku ew bê bawerkirin ku ew encama tiştêkî xirab me kirîya wê, weke tîgîneka bi bawerî bê. Ev wê, bi vê rengê wê, di rewşa bawerîyê de wê bi gelek şêwayên wê yên tîgînî re wê, hebê. Tîgîna bawerîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, weke ku mirov wê di destpêkê de wê, bibînê wê rewşek derûnvanîyê jî wê bileyizê. Di vê çerçoveyê de wê sazûmanaka bi tîgînî wê li dora wê gotinê wê were hûnandin û wê werê hanîn li ser ziman. Di rewşa wê sazûmana tîgînî de jî wê, mirov çendî ku ew di çerçoveya wê de ew jîya wê, ew weke ku wê tiştêk wê newê serê wî wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê neazad û bi awayekî girêdayî ê bi wê ve girêdayî wê bijî. Wê di vê çerçoveyê de wê, bi tîgînî wê were girêdan. Encamên kirinên nebaş, hizirkirinên xirab û jîyankirina nerast wê, di vê çerçoveyê de wê, bi bawerîyê û ankû li ser bawerîyê re wê, bi lêgerîna li çareserîyekê ji wan re wê bi wê re wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, tîgînên weke xwandina li mirov weke gotinên pîroz, weke kurdên berê di nava wan de pêşketîya wê çekirina nivîştan, vekirina falên başkirinê û hwd wê werina pêşxistin. Mirov jî wê, di vê çerçoveyê de wê bi tîrsa xwe re wê bijî. Wê girêdayî wê bijî. Wê bi wê re wê, bi awayekî ku ew wê rewşê dijî re wê bijî. Wê li gorî ku ew bi tîgînî rêgezên wê bi rêzikî hatina kifşkirin wê li ser wê re wê bijî. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, tîgîna bawerkirinê wê, weke tîgîneka ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê

ya ku mirov wê ji kirinîya wê, bi êmin bê wê bi awayekî wê xwe bi wê re wê bide nîşandin. Lê ew rewş wê, bi demê re wê bi pêşketina keseyetîya mirov re wê, pîrsgirêkên weke qatbûnê ên li ser wê keseyetîyê re wê, bide jîyankirin. Mirov wê bi tîgîn û aqil bê. Wê bi zane bê. Bi wê re jî wê, dema ku ew dikê ew li gorî wê rewşê bijî wê, bi bawerîya ku wê tiştek xirab wê newê serê wan wê, were kirin. Kurdên berê wê, ji yazdanên xwe yê xirab re jî wê, boraq û ankû korban wê bidan, ber ku ew xwe ji wan û xezebe wan xilas bikin. Di vê çerçoveyê de wê, çendî ku wê aqilê mirov wê pêşbikeve wê, ji aliyekî ve wê, li jîyane ku ew dervî bawerîya wî pêş dikeve jî wê, bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, weke keseyet wê bê qat û ankû dûalî. Ev jî wê, weke aliyekî din ê weke pîrsgirêka keseyetîyê wê xwe bide dîyarkirin. Keseyet wê, li gorî kîjanê wê bijî? Li gorî keseyetîya xwe ya ku ew pêş dikeve wê binerê û bijî û yan jî wê li gorî ya bawerîya xwe ya ku ew di nava wê de ew bi rêgezên wê ku ew dijî re wê, bijî.

Bawerî wê, wê di vê çerçoveyê de wê, bi şewayekî sazûmanî ê tîgînî ku ew hatîya pêşxistin re wê, bijî. Mirov, bi ya ku ew bawer dikê re wê ew bibê wê, weke tîgîneka ku wê werê hanîn li ser ziman bê. Di bawerîyê de wê, ya ku mirov bi wê bawer kir ku wê bibê wê, ew bibê. Di demên berê de wê, gotinna bi vî rengî jî wê hebin. "Bawer bikê wê bibê." Di vê çerçoveyê de wê, şewayekî tîgînî ê bawerkirinê wê were li ser ziman. Di aslê xwe de ew, wê weke aliyekî ku wê keseyetê wê li xwe bihûnê bê. Keseyet wê, di rewşek hoyandî de wê, di vê çerçoveyê de wê bi xwe re wê bijî. Rewşa keseyetê û hebûna wê, wê di vê çerçoveyê de wê, di dîmenekî derûnîkî de wê, şewayekê hizirkirinê jî wê bi awayekî kirdeyî wê di xwe de wê bide nîşandin.

Tîgîna derûnîyê wê, weke ku mirov wê di hizirê wê, bi aliyê wê yê felsefîkî re wê, hizirkirina wê û aqilê wê were li ser ziman. Aliyê derûnî ê felsefîkî wê, bi demê re wê, weke tîgîneka felsefîkî wê pêşbikevê. Di vê çerçoveyê de wê, xwe li ser hizirkirinê, hizirên ku me hanîna li ser ziman, rewşên hizirkî ên weke tîkilîya nava zêhn û fîzîkê û hwd de ku mirov li wê bihizirê re wê were li ser ziman. Bi gotîneka din wê, aqilê derûnî wê bi felsefeya derûnî re wê were li ser ziman. Lê derûnî wê bi demê re wê, weke tîgîneka ku wê bi teybetî wê li ser tevger, kirin û xûyan re wê bihizirê bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwe bigihînê tîgîna 'nerîna li hundûr' û ya 'nerîna dervayî.' Wê di vê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê tîkilîya ya dîtbar a li berçav û ya hundûrîn wê bi hevdu re wê were danîn. Mirov dikarê derûnîyê tenê weke tîgîneka felsefîkî wê, werênê li ser ziman? Di roja me de wê, derûnî wê bi gelek aliyên xwe yê tîgînî re wê, pêşbikeve. Her wusa derûnîya patolojîkî ku ew bi teybetî wê di çerçoveya tarapîyê de wê, were li ser ziman wê, ew wê zêdetirî wê derkeve li pêş. Lê li vir em, divê ku wê jî li berçav bigirin ku tîkilîya derûnîya tarapîkî û ya felsefîkî bi hevdu re di ahengekê de mirov divê ku wê biparêzê û wê werênê li ser ziman. Ev yek wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê werênê li ser ziman bê. Aliyê derûnî ê felsefîkî wê, aliyê tîgînî, aqilî û hwd, wê werênê li ser ziman. Li vir em, vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku tîgîna derûnîyê a ku ew li ser xwendina tevger, kirin û xûyan re wê, pêşbikevê wê, weke tîgîneka 'çavdêr' wê pêşbikevê. Di vê çerçoveyê de ew aliyê wê yê weke çavdêr wê, weke aliyekî tîgînî ê giring bê. Emê **li jêr** li ser wê zêdetir bişênin. Lê li vir, em divê ku wê gotînekê jî wê werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, derûnîya çavdêrîyê wê, weke ku ew xwedîyê pêşnûmayekê bê. Dema ku ew li rewş, tevger, kirin û xûyan binerê û wan bixwûnê wê, di dest de wê, bineter û ankû pêşnûmayeka ku wê li gorî û ankû li ser wê re wê tevger, kirin, xûy û rewş ku wê werina xwendin û wê encam ji wê werina derxistin wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya tîgîna çavdêrîya derûnîkî de wê, weke tîgîneka bi hebûna pêşzanînê re wê hebê. Li vir, di aslê xwe de wê, ew wê, pêşî wê li ser salixkirinan re wê were xwendin. Lê ew wê weke rewşeka şopîner a li ser pêşnûmayê re bê. Lê li vir em li ser rewşên keseyetîyê, herîkîna demê û bi wê re di jîyanê de bûyîna pêşketin û pêşveçûnê û hwd re wê, rewşên weke dûbarekirinê wê nebin. Ber vê yekê mirov, li vir wê nêzikatîya weke ya çavdêrîyê a li ser tîgîna pêşnûmayê re wê, ji aliyekî ve jî wê, bikê ber lêpîrsînê de. Tîgîna pêşnûmayê em li vir wê ji aliyekî ve wê bi tevger, kirin û xûyan re wê bi awayekê afrîner û tevgerîner wê hildina li dest. Yanî wê, ne weke pêşnûmayeka ku wê, yek bi yek wê weke wê pêkwerê, lê wê weke pêşnûmayeka tîgînî ku mirov karibê wê bikê weke pêpelokek fahmkirinê û wê hilde li dest. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê hingî wê, karibê wê, were dîtin. Her rewşa wê pêşnûmaya wê hebê. Dema derûnvan bi çavdêrîya xwe re ew li rewşê dinê wê, gav bi gav û pêvajoyê bi pêvajoyê wê nîşe bikê. Ew nîşekirin û ankû nîşegirtinên derûnvan wê, çerçoveya wê pêşnûmaya wî ya rewşê jî wê bi xwe re wê biafirênê. Di vê çerçoveyê de wê, li vir wê, derûnvan wê, bi rewşa xwe re wê, weke yê tîrzanî ku ew karibê rewş, tevger, kirin û xûyan bixwênê wê, xwedîyê temenekî zanînê û tîrzanî bê. Li

vir, li ser aliyê derûniyea tevger û ankû xûyan re wê, rewş wê di vê çerçoveyê de wê bi şopandina kirin, tevger û xûyan re wê xwe bide diyarkirin. Lê li vir em, divê ku ahengekê di nava derûniya têgihiştinê û ankû a felsefîkî û ya tevgerê û xûyî de wê, werênê li rojevê û wê fahm bikê. Di roja me de wê, têgîna derûniyê wê, li ser aliyê xwediyên weke li ser têgînên weke civaknasîyê, bîolojiyê, teknikê, fizyolojiyê û hwd re wê, bi gelek aliyên din re wê, pêşketîbê. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna derûniya felsefîkî wê di serî de wê, ji vê aliyê ve wê temenekî fahmkirinê wê ji van rewşan û rewşên weke wan ên bi wê ve girêdayî ku pêşketina û ên ku wê pêşbikevin ve wê dênê. Di rewşa gihiştina têgîna derûniya xûyî de wê, bi zêdeyî wê derûniya civaknasîyî wê pêşbikeve wê derkeve li pêş. Ev jî wê, bi wê re wê were wê wateyê ku ew di nava şert û mercên wê yên civaknasî û jîyanî de ku ew rewş were dîtin, fahmkirin û hildana li dest bê. Bi wê re jî wê, bi demê re wê bi felsefîkî wê temenê wê civaknasîya derûniyê a ku ew bi têkiliyên ku ew dihên danîn û hebûn û bandûra wan a li hevdu û ji hevdu ku ew çawa ya û çawa dibê wê hilde li dest wê, pêşbikevê. Ev jî wê, weke aliyekî têgînî ê wê bê. Li vir em vê yekê wê werênina li ser ziman ku wê, weke beşek tendûrûstîyê wê di çerçoveya asta pêşketina keseyetîyê a rojane de wê derkeve li pêş. Her wusa wê derûnî wê bi zêdeyî wê weke têgîneka ku ew li awayê pêşketina mirov a bi keseyetîyê, pêşveçûnên jîyanî, aqilî û hwd ve wê girêdayî wê, hebûna wê bi giringîya wê re wê derkeve li pêş.

Li vir em, divê ku vê yekê jî wê bi wê re wê hildana li dest ku wê ast û hebûna pêşketinê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, derkeve li pêş. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, bi wê re wê, weke aliyekî giring wê xwediyê rengê pêşketinê bê. Mirov wê, di jîyane xwe de wê, çawa bijî û ankû ew çawa dixwezê bijî wê, her wusa wê ev li ser pêşveçûnên aqilî re wê, xwediyê têgînekê bin. Derûnî wê, dema ku wê di jîyanê de wê li ser beşên sazûmanî ên weke kirin, tevger, xûy, kar, xabat, reng, awa û hwd ku wê pêşbikevê wê, ev rewşên qatagorîkî wê, aliyekî wê yê giringî wê bi wê re wê hebê. Li vir em divê ku vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, têgîna derûniyê wê weke rengê hişmendî ku ew rewşên qatagorîkî ku ew di rewşa xwe de wê mirov çawa bi wan re wê di ahengekê de wê bijî û hwd wê, bi wê re wê xwe bide diyarkirin. Mirov, dema ku herî hindik ku wê, di pêvajoyên xwe yên perwerdeyê de wê demekê wê bi hiş û mejî wê ji wê kirina perwerdeyê wê dûrkeve, wê sedem wê çi bê? Bêgûman wê bi wê re wê gelek sedemên rojane, keseyetî û pêşketinên ku mirov wan bi aqilê xwe re kifş dikê wê hebin. Bi wê re jî wê, rewşên awayên wan ên ku mirov wê dijî wê, di vê çerçoveyê de wê, di vê rewşê de wê xwediyê awayekî giringî bin. Em li vir vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, aqilê mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê hilde li dest bê.

Her rewş wê, bi hebûna xwe re wê, weke ku wê hebê. Her wusa wê, dema ku mirov wê hebûna wê dihilde li dest wê, mirov wê rewşa wê fahm bikê. Çavdêriyeka bi hişmendî ku wê bi derûnî wê were kirin wê, di vê çerçoveyê de wê, were dîtin ku wê her rewşên ku ew weke diyardeyna objeyî ku mirov wan dikarê hilde li dest wê, bi wê re wê, çawa tevger, bertekê û ankû 'reaksîyonê' wê bide nîşandin wê, li ser wê bisekinê. Di rewşa fahmkirina rewşa tevger, bertek û ankû reaksiyonan de wê, nerîna hundûrinî wê bi awayekî bi têgîna derveyî re ku ew di ahengekê de were hildan li dest re wê, xwediyê wateyekê bê. Lê tenê bi serê xwe wê hildana li dest û fahmkirina wê, ne dîyar bê ku ew bi aqilekî û ankû bihişekî çawa ew hatîya hildan li dest. Di vê çerçoveyê de ew mejiyê ku wê mejiyê ku wê, li wê bihizirê û wê ji wê fahm bikê wê, di rewşa hişkirinê de wê, çendî ji wê dûr û ne weke wê karibê bihizirê? Her wusa li vir wê, ev wê weke aliyekî giring bê. Di vê rewşê de mirov, divê ku vê yekê jî wê, hilde li dest ku wê têgîna bi nerîna li mejiyê ku ew were şopandin re wê, li vir wê, ew tevgerên ku ew dide nîşandin weke tevgerna objeyî wan kifşbikê. Li ser wê re wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, her tevger, kirin û xûy wê, weke têgîneka objeyî wê, di vê çerçoveyê de wê, pêşî wê were kifşkirin. Tabî, li vir wê têgîna derûnî wê, weke têgîneka felsefîkî hem ya zêhnî û hem jî ya tevger û xûyî bê. Mirov dikarê tenê têgîneka derûnî ku ew tenê li ser tevger, kirin û xûyan dihezirê û weke zanîn û zanista wan wê, pêşbixê? Li vir wê, ev rewş wê, weke mirovekî ku yan destek û lingekî wî nebê û yan jî weke yan herdû dest û yan jî herdû lingên wî nebin bê. Ber vê yekê wê, li vir wê, li şûna ku wê bi qatbûnê û ankû beşî hizirkirin wê were kirin wê, bi têgîneka giştîyane hizirkirin wê mirov, wê zêdetirî wê bigihijênê encamê. Mirov dikarê vê jî wê, weke têgîna derûnî a rastîti wê werênê li ser ziman.

1. Di fahmkirina rastîya derûniyê de şêwa û rêbaz

Di rewşa fahmkirina tîgîna derûnî de wê, di serî de wê şewa û rêbaza wê, bi tîgînî wê weke reneki nêzîkatîyê wê xwe bide nîşandin û dîyarkirin. Li ser wê re wê, weke aliyekî ku mirov wê kifşbikê û wê werênê li ser ziman bê. Di rewşa fahmkirina wê de wê, aliyê tîgînî ê bi fahmkirinê re wê weke di şewayekî çavdêrîyê de wê, di serî de wê bide dîyarkirin. Aliyê ku ew çavdêrî li wê dihê çavderkirin wê, çendî ku ew ji aliyê xwe ve wê weke aliyekî şûbjeyî wê hebê jî lê wê, ji aliyê yê çavdêr ve wê weke tîgîneka objeyî wê hebê. Minaq ev rewş wê, di dema tîkilîdanîna nava mirovê nexweş û yê weke bijîşk û ankû derûnvan de wê, bi awayekî vekirî wê bide dîyarkirin. Di rewşên ku wê werina kifşkirin de wê, li vir wê weke ku wê tîkilîyek hişmendî wê were danîn wê bibê. Ev wê, ew rewşên ku ew yên nexweş ku ew dijî ku wê weke rewşna ku wê karibin bi hişmendî bandûrê li yê çavdêr jî bikin û di vê çerçoveyê de hemanîyekê û ankû hevyekeyekî di nerîna hişmendî a herdû aliyan de wê bide çêkirin. Li vir wê, bandûrbûna çavdêr wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve wê, vê rastiye wê bi xwe re wê werênê li ser ziman.

Di vê çerçoveyê de wê demê mirov dikare vê jî wê werênê li ser ziman ku wê demê wê, li ser rewşên weke tîkilîyên hîssî de wê, rewşên şopîner ên ku çavdêr wan di şopênê wê di rewşek şûbjeyî de wê hevyekeyî wê bi wê re wê çê bibê. Minaq yekî ku êşê dikişênê ku mirov mirov wê dibînê wê ew yê ku wê dibînê wê êşê jî wê êşkirina yê ku wê êşê dikişênê wê bikişênê. Di vê rewşê de yê ku ew êşê dikişênê ku ew xwe di wê rewşa yê ku weke çavdêr ku ew êşê jî wê êşkişandina yê êşê dikinê ku ew jî bi êş dibê, hingî yê ku ew weke di asta pêşî û yekemin de ku ew êşê dikişênê wê xwe di wê rewşa yê ku ew êşê jî wê êşkişandina wî dikişênê wê xwe di wê de wê bibînê. Wê di vê çerçoveyê de wê hevyekeyê wê di hişmendîyê de wê weke ku wê bijî. Lê di aslê xwe de wê, çendî ku ew weke rewşeka weke ya hevîyekî wê bide li berçav û nîşandin jî lê wê, ew ne di hevîyekîyekê de bê. Wê di rewşek tîgîhkirinê de wê xwe bide dîyarkirin. Yê ku êşê dikişênê ew wê dijî û ne di fahmkirina wê de ya. Lê yê ku ew çavdêr de ew di fahmkirina wê de ya û li ser wê fahmkirinê re ku ew fahm dikê wê hîs dikê û dişênê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava wan de wê fektore hişmendîyê wê bi rengna ji hev cûda wê hebê. Di wê rewşa yê ku weke çavdêr de ku wî li ser fahmkirinê re xwe gihandîya wê hîs wê êşkişandinê wê, yê ku ew di asta pêşî de ew êşê dikişênê wê di wê rengê wê fahmkirinê de wê bibînê. Ev wê, weke rewş û reneki tîkilîyê ê li ser hişmendîyê ku wê li ser wê fahmkirinê re wê were danîn wê, bi xwe re wê di nava herdû aliyan de wê bide pêşxistin. Di rewşa weke yê ku ew êşê dikişênê û yê ku ew çavdêr a weke derûnvan ku ew wê fahm dikê û ankû wê hîs dikê wê, di vê çerçoveyê de wê li vir wê bigihina li hevdû. Lê di aslê xwe de wê, li vir wê çendî ku wê di rengê fahmkirinê de wê weke ku wê gihiştina hevdû û hevdû naskirinê wê bibê jî lê wê, ew di rewşê rastteqînî de wê ne wusa bê. Yê çavdêr ê derûnvan mirov, divê ku vê yekê jî wê ji bîrnekê ku ew jî mirovek a. Ew jî dibê ku wî di demna jîyane xwe ya bûhûrandî de rewşna bi êş weke yê ku ew di wê kêlikê ku ew li ber wî rûniştîya û ankû heya êşê dikişênê wî jî wusa êşkişandibê û ankû hinekî cûdatir bi şewayna din wî kişandibê. Li vir wê, ya ku wê, bandûrker û tîkilîdar bê wê, ne rewşa ku ew weke ya êşkişandinê ku ew berê ya bûya. Wê ew hêstên êşkişandinê ku ew afirîna û piştê di xêvê de ew hatina berhevîkirin û ankû ew di demekê de ketina mejiyê bin de wê, di wê rewşê de wê, ew rewşa ku ew di nava herdû aliyan de wê bê sedem ku ew rewşên berê ku ew hatina jîyankirin ew, derkevina sermeji û ew xwe bidina dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew tîgîn û aqil wê weke ku wê bi mirov re wê çê bibê ku wê, weke ku ew wusa dihê jîyankirin. Tişteki ku mirov ew jîyankir wê, dema ku ew piştê di vê rewşê de bi rewşek êşkişandinê a weke wê û ankû ji w cûdatir ku ew hata sermeji û ket bîrê de wê, ew wê weke rewşeka ku ew cardin bi yê ku ew jîya ya re ku ew cardin ji nûve were jîyankirin wê rewşek xwe bide dîyarkirin.

Li vir mirov, divê ku vê yekê wê, fahm bikê wê demê wê dema ku mirov wê bi fahmkirina xwe ya derveyî re wê çendî ku wê karibê wê hilde li dest û wê fahm bikê wê, di vê çerçoveyê de wê ji aliyê hûndûreyîya keseyetî ve wê, li ser serborîyên ku wî bûhûrandina re wê, ji nû ve wê rewşek nû wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku yê ku ew di wê kêlikê de ku ew êşê dikişênê ku ew tîkilîyê bi mejiyê yê çavdêr re ku ew dênê wê, li ser wan rewşên ku ew bi hîssî û hwd re ku ew, di nava gotinên xwe de weke kirdeyna vîşarî û ankû vekirî ku ew dide dîyarkirin re wê, bina temenê tîkilîyeka wan ya bi hevdû re. Di vê rewşekê de wê mejiyê yê çavdêr û yê ku ew dihê şopandin wê, tîkilîyeka wê li ser rewşên ku ew hatina jîyankirin re wê bi hevdû re wê dênê. Pêvajoya başkirina yê ku ew weke nexweş û ankû ku ew dihê şopandin wê, di çavdêr û ankû derûnvan de jî wê gûharîna wê bide çêkirin. Wê di

pêvajoyên destpêk de wê, dema ku ew weke ya destpêkê de wê, ew weke ku ne farqê de bê. Lê dema ku ew wê têkilîya xwe ya baş ku ew xwe di gotinên yên di hê şopandin de wê, bi hîssî û hwd wê, ji aliyna ve wê bibînê ku ew li wan bihizirê û li wê danîna têkilîya nava mejî a baş ku ew hin bi hin pêş dikeve de ku ew, were fahmkirin wê, ev rastî wê di temenê wê de wê were dîtin. Mirovekî ku ew di hê şopandin wê, di serî de wê pêwîstîya wê bi ewlabûnê û xwe di ewlehîyê de hîskirinê de wê bi wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê ew wê bi vê yekê û rengê wê, were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku çavdêr û ankû derûnvan ku ew bixwezê têkilîyekê baş bi mejîyê yê di hê şopandin ve dênê wê, di vê ku ew jî di awayekî rast, dûrûst û bizane de ew xwe ji yê mejîyê di hê şopandin re vekirî bihêlê. Wê demê wê ew têkilî wê were danîn û wê li ser wê re wê astengîyên wan wê werina li ser ziman ku ew li ser wê bi hevdû re wê bi axifin û wê çareserîyê wê ji wê re wê bibînin. Gotin û nêzîkatîyên ku ew wê werina wateya ku wê şopîner w hîs bikê ku ew nayê hildan li cidiyetê û hwd wê, tenê temenê ji hevdû dûrketina mejîyan bê. Wê ev jî wê temenê hevdû li hevdû girtinê bê. Di vê çerçoveyê de wê, derûnvan û ankû çavdêrvan wê nikaribê alikariyê bide yê di hê şopandin. Di vê çerçoveyê de têkilîya di nava çavdêr û yê di hê şopandin de wê di vê çerçoveyê de wê bi awayekê wê ji hevdû li hevdû bê.

Wê di her rewşa ku mirov wê gotinê wê werênê li ser ziman de wê, rewşa jîyankirina mirov a di hundûrê mirov de ku mirov wê dijî wê, bide hanîn bi xwe re li berçav bihişmendî. Bo vê yekê wê, her gotinên yê ku ew di hê şopandin wê hem bi wateya wan û hem jî wê bi wê derûniya ku ew di hê hanîn li ser ziman wê ducaran wê werina xwandin. Di aslê xwe de wê, ev aliyê duyem wê pirr giring bê ku ew were fahmkirin û têkilîyek baş were danîn. Li ser hêsta hatî fahmkirinê re wê yê di hê şopandin wê bi awayekî hesantir wê têkilîyê wê bi yê çavdêr û ankû derûnvan re wê dênê. Wê xwe ji wî re wê bi gotinên xwe re wê bê. Dibê ku ew pêşî bi gotinên sergirtî xwe vebê û piştê wê di pêvajoya têkilîyê û hevparkirinê de wê, van gotinên xwe yên sergirtî wê ser wan wê vekê. Li vir wê divê ku mirov li vir di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê, di nava wê têkilîyê de wê fektorek hişmendîyê wê hebê. Wê aliyê çavdêr û ankû derûnvan wê dibê ku ew li wê serwer bê. Lê ew wê, di vê rewşê de wê, di wê rewşê de bê ku ew wê hişmendîyê bikê malê yê di hê şopandin jî. Wê di vê çerçoveyê de wê ew jî wê bikeve farqe rastîya xwe ku ew wê dijî de. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew bi wê re wê fahmbikê. Wê du tişt wê alîkar bin. Yek hişmendîya ku ew bûya malê yê di hê şopandin. Ya duyem jî wê, ew rewşa têkilîya hîssî ku ew li ser wê re wê têkilîyê didênê û bersivê bi awayekî rast û dûrûst ku ew ji wê têkilîya xwe distênê bê. Di vê çerçoveyê de wê ev wê weke aliyekî giring bê. Di rewşa fahmkirinê de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê derkeve li pêş. Li vir wê, ya giring wê ew bê ku wê derûnvan wê xwe li bayê rengê hişkirin, fahmkirin û derkkirina yê di hê şopandin(nexweş) berdê. Wê li vir wê cihê gûmanê nebê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di wê rewşê de wê ew hevparkirina ku wê bê kirin wê weke aliyekî giring wê, bê kirin. Di vê çerçoveyê de wê, aliyê hişmendîyê wê, weke aliyê kifşkar bê. Wê çavdêr wê, li vir wê aliyên xwe yên pêşwendî wê li ser hiş re ku ew wê xwedî bê bi zanîna derûnîyê re wê bikarbênê wê û rêyên têkilîdanîne û gihîştina sedema pirsgrêkên ya yê di hê şopandin wê bikarbênê.

Têgîna derûnîyê wê li vir wê, bi awayekî afrîner wê li ser yê çavdêr re wê, xwe bide dîyar kirin. Her wusa wê, çawa wê, bide hanîn li ser ziman wê, ew jî wê werina dîyarkirin. Lê li vir em divê ku vê yekê jî wê werênina li ser ziman wê, gelek aliyên ku wê di vê rewşê de wê bi hişmendî û hwd wê, li berçav wê werina girtin wê hebin. Minaq rewşa mirovê ku ew ew di hê şopandin de wê, ev wê werê dîtin. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, rewşn jîyanî wê weke fektorna giring ên ku mirov wan hilde li dest bê.

Di çerçoveya rewşên jîyanî de em, dikarin bahse rewşa derûnîya civaknasîkî bikin. Derûnîya civaknasî wê, di serî de wê di xate jîyane mirov, pêvajoyên pêşketinê û hwd de wê, têgîneka gihiştî a têgihiştinî wê ji mirov bixwezê. Her wusa mirov wê bi pêvajoyên xwe yên jîyankirî re wê, di pêvajoyîna çawa de wê derbas bibê û wê çawa bi bûhûrênê û hwd wê, bi rengê biriqîna wan ya li keseyetîyê û hwd re wê, were hildan li dest. Dema ku bahse hildana rewşekê li dest ku ew temen û mejûya wê, were hildan li dest wê, hingî wê, ev aliyê wê, wê di nava de wê, çerçoveyek giştî a têgîna derûnîkî wê xwe bide hanîn li ser ziman.

Em li vir vê yekê jî wê, werênina li ser ziman wê mirov wê weke zindiyekî derûnîkî wê di çerçoveya pêvajoyên civaknasî derûnîyê de wê, werê hildan li dest. Civaknasîya derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê li ser xateka derûnî de bi pêşketina keseyetîyê re ku wê di nava şert û mercên wê de wê hilde li dest û wê

fahm bikê wê, weke mijara wê bê. Di çerçoveya têtîna derûnî de ku wê çawa wê başkirin wê were kirin, bo başkirinê wê çi rêbaz û ankû şêwa wê baş bê, ya bi mantiqî weke nêzîkatîyê wê çi bê, di rewş û rengê çawa wê baş bê û wê encamek baş û bi tendûrûst wê were bidest xistin, wê yê ku wê tabîî tarapîyê wê were kirin wê baştirin wê çawa karibê bersivê bide tarapîyê û hwd wê, di van çerçoveyan de wê di nava şert û mercên wê de wê dema ku ew dihê hildan li dest wê, ev alî hemû wê bi perspektîfek civaknasî û ankû civaknasîya derûnîkî wê were hildan li dest. Ji aliyê têtîna civaknasîya derûnîyî ve wê ya ku wê were dîtin wê ew bê ku wê di pêvajoyên pêşketinê de wê, li ser keseyetîyê re wê, werina hildan li dest bê. Di nava şert mercên wê de wê, hildan li dest û bi nerînek derûnî li rewşên civaknasî hizirîn û fahmkirin wê di vê çerçoveyê de wê, aliyên pêşketina bi keseyetîyê, kompleks, pêvajoyên pêşketinê, têtînen weke bawerkirinê, û hwd wê, bi wê re wê werina hildan li dest. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê têtîna derûnîyî wê binerîna wê re wê, di rewşa fahmkirinê de wê, di çerçoveya têtîna civaknasîya derûnî de wê, were hildan li dest bê. Em li vir vê yekê jî wê, hildana li dest ku wê, têtîna derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser têtî û aqil re wê pêvajoyên weke pêşketina bi keseyetîyê re ku ew wan dihilde li dest û wan dikê ku fahm bikê wê, weke aliyekî giring bê. Minaq, dema ku mirov bahse keseyetîyê bikê di vê çerçoveyê de wê, pêvajoyên ku wê mirov bi pêşketina xwe re wê bijî heta dema balixbûna xwe û hwd wê, bi wê re wê werina hildan li dest. Di her pêvajoyê de wê, çi rengê pêşketinê wê bibê wê çi rengên pêşketinê wê derkevina li holê û hwd wê, bi wê re wê werina hildan li dest. Mirov wê, bi keseyetîya xwe re wê, dema zaroktiyê, dema ciwaniyê wê keseyet wê reng û awa bistênê, dema balixbûnê ku wê bi keseyetîya xwe ya pêşketî û rûniştî re û hwd, wê bijî. Di vê çerçoveyê de wê bi serekeyî wê ev pêvajo wê hebin. Lê wê di nava wê de jî wê, pêvajoyên piçûk ên kin wê hebin. Ew jî wê weke pêvajoyên navîn bin. Minaq wê, di pêvajoya ciwaniyê de wê, li ser keseyetîyê re wê, pêvajoyan weke ya destpêka ciwaniyê, ya navîn a dema ciwaniyê û ya dawî a ku wê ciwanî wê zêde pêşbikeve û wê ji xwe derbasî dema balixbûnê bikê wê bi wê re wê hebin. Ev pêvajo wê di wan de wê, xûy, tevge, kirin û rengên hizirkirinê û hwd ên cûda wê di wan de wê pêşbikevin. Di dema zaroktiyê de ku wê, weke *'aqilê zaroktiyê'* wê were li ser ziman wê, pêşbikevê. Di dema ciwaniyê de wê, *'aqilê ciwaniyê'* ku ew bahse wê dihêkirin û bi wê re dihê hizirkirin wê pêşbikevê. Di dema balixbûnê de wê, pêvajoyên aqil ên derbasbûyî û ankû ên pêşketî wê bi xwe re wê bijî. Ev jî wê, dem bi dem û pêvajo bi pêvajo wê di çerçoveya pêşketina dem û pêvajoyên keseyetîyê de wê hebin û pêşbikevin. Her pêvajoya mirov a bi demê re wê bi keseyetîyê re wê pêşbikevin. Ev bo dema zaroktiyê, dema ciwaniyê û demên piştî ên balixbûnê jî wê wusa bû.

Di vê çerçoveyê de wê, di dewama wê de wê, pêvajoyên derûnîya civaknasîyî wê bijî. Cûdahîya derûnîya civaknasî wê ew bê ku wê di nava şert û mercên jîyanî de wê bi perspektîfek civaknasî wê were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê, têtîliyên nava mirovan û navaroka wan bi zanîna wan re ku wê mirov zanibê, helwest û xûyên mirovê ku ew dibin, û di wan de gûharîn dibê wê, ew wê werina zanîn, hevkişandina li hevdû a mirovan û sedemên wê, weke têtîliyên zayendî, evîndarî û hwd ku zanibê, Mirov ku ew di nava koma ku ew dijî de wê, çendî ku ew bi bandûr dibê û bi bandûr dikê ku ew bê zanîn, di nava komê de wê, çawa serkevtî bê di jîyane xwede û wê li pêş bê wê zanibê, fahmkirina têtîliyên nava girseyê, bandûra wan a li hevdû û di nava wê de karîna bi wê re xwe hanîna li ser ziman û hwd wê, hinek aliyên derûnîya civaknasîyê bin. Di vê çerçoveyê de wê, derûnîya civaknasî wê bi şêwayekê wê li civaknasîya derûnîyî wê hûnandî bê. Wê mijarên ku wê civaknasîya derûnî li ser fahmkirina keseyetîyê re ku ew dihilde li rojeve xwe û wan bi wan re dihênê li ser ziman wê, di nava şert û mercên jîyanê de ku wê çawa wê were jîyankirin re wê, di çerçoveya civaknasîya derûnîyî de wê di dewama wê de wê were li ser ziman bibê.

Di rewşa fahmkirina têtîliya derûnî û civaknasîyê bi hevdû re de wê, di çerçoveya hebûna têtîliyên bi hevdû re, keseyet, pêşketina wê, gûharînen bi xûyî û helwestî û sedemên wê, têtîliyên nava mirovan, têtîliyên komî û hwd wê, bi gelek aliyên din ên di çerçoveya vê mijarê de wê, di rewşek derûnî de wê werina hildan li dest bin. Rewşên weke di nava têtîliya bi hevdû re de wê bandûrbûn, gûharînen xûyî û helwestan û hwd wê, weke rewşna mijara fahmkirina derûnîyê bin. Bi wê re wê dema ku mirov wê hilde li dest wê, bi qasî ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê hilde li dest wê, bi heman rengî wê rewşên ku ew pêş dikevin ku ew bi pêşketinî bin û ankû bi gûharînî bin wê, sedemên wan çi bin wê, wê werina fahmkirin. Bi wê re wê, her rewş û encama wê û ankû rewşa ku ew gûharîna wê, bi gûharîniya wê ya

dawî re wê çî encamê bi xwe re wê werênê ew jî wê, fahmkirina wê wê têngîna derûnîyê wê ji xwe re wê bikê mijar.

Di rewşa fahmkirina encamê de wê, şîroveyên li ser rewşê re wê, di wê de wê weke aliyekî temen bin. Lê li vir divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, têngîna derûnîyê wê, di rewşa hildana li dest a mijaran de wê, sedemên wê ên bi hebûna wê re wê hilde li dest. Di vê çerçoveyê de wê têkilîya encam û sedemê wê, bi awayekî wê li ser wê re wê, were hildan li dest. Di vê çerçoveyê de mirov li ser têngîna gûharînê re ku wê dihilde li dest wê, were li ser ziman ku wê, li gorî rewşên ku ew derketina li holê wê, bi ast û rengê wan re wê, were hildan li dest bê. Em dema ku li ser têngîna derûnîyê li wê dihizirin wê, were dîtî ku wê her dem wê xwediye rengê pêşketina xwe ya derûnîyê bê. Minaq em dema ku bahse dema zarokê bikin wê, di çerçoveya zaroktiyê de wê *'derûnîya zarokê(*)'* wê xwe biawayekî wê bide dîyarkirin. Bi heman rengî mirov ku wê li dema ciwanîyê wê binerê wê, *'derûnîya dema ciwanîyê(*)'* wê, xwe bide dîyarkirin. Bi vê rengê wê, her dem wê bi rengê pêşketina xwe wê, xwediye rengê xwe yê pêşketinê ê derûnîyê bê. Ev rewş wê li ser xûyên qatagorîkî re jî wê, wusa bê. Minaq hebûna malbatê ku mirov wê hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediye rewşa xwe ya derûnîyê bê. Di nava malbatê de wê, têkilîyên rakendî, civaknasî û malbatî wê hebin. Bandûra aliyên rakendî mirov dikarê di çerçoveya têngîna derûnîyê de wan ji aliyê bîolojîkî ve jî wê, hilde li dest. Lê li vir di çerçoveya vê aliyê mijara me de emê li vir bi teybetî li ser aliyê civaknasî, helwest û **têkilîyên malbatî bisekin** in. Wê rewşa têkilîyên endamên nava malbatê, bandûra wan têkilîyan a li hevdu bi herênê û ne herênê û hwd re wê were li ser ziman. Ev rewş wê, weke rewşeka ku wê li ser keseyetîyê û asta pêşketina wê re wê xwe bide dîyarkirin bê. Weke mirov ku ew çendî û çawa xwediye keseyetîya xwe ya wê, malbatî jî wê bi şewayekî têngîna ê bi keseyetî wê li ser pêvajoyên xwe yê jîyankirinê, kesên nava malbatê û keseyetîya wan û hwd re wê were hanîn li ser ziman. Pêvajoyên derûnîya keseyetîyê û pêşketina wê ku me hinekî li gor bi têkilîya nava derûnîyê civaknasîyê û hwd re bi pêvajoyên pêşketina keseyetîyê ên mirov re hanîn li ser ziman wê, aliyekî wan ê navendî weke navenga ku ew di wê de dijî wê malbatê bê. Di vê çerçoveyê de wê, li aliyekî wê hebûna malbatê, keseyet, têngî,

(*)Beşeka derûnîyê ku ew tenê hebûna zarokê a derûnî jî xwe re dike mijar û lêdikolê bê.

(*)Derûnîya ciwanîyê wê, weke beşeka derûnî a ku ew jî xwe re dike mijar bê.

pêvajoyên wê yê pêşketinê û bandûrên wê yê li ser hebûna keseyetê û di pêvajoya wê de wê hebin. Li aliyê din jî wê bi heman rengê û pêvajoyan wê, civak wê bi rewşên xwe yê jîyanî yê civaknasî ên weke li ser têkilîyên girseyî û hwd re wê hebê.

2. Kirina kirinê a têngîna derûnîyê û fahmkirina wê

Rewşa malbatê û têngîna derûnîyê ku mirov wê bi çend gotinan wê hilde li dest jî wê, bi wê re wê li vir wê were dîtî ku malbat wê, weke aliyê giring ê hîmî bê. Di vê çerçoveyê de wê têkilîyên nava malbatê ên dêûbav wê, weke têkilîyeka ku wê ji zaro re wê weke model bê. Di nava zarokan de wê, mela keçzaroyê li bav û ya kûrzaroyê li dê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê hebê. Lê ev wê, weke rewşeka gûharîner bê. Di vê çerçoveyê de mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa derûnîyê a malbatê wê, di nava wê de wê rewşên têkilîyê ên ku ew pêş dikevin wê, zaro bi wan ve wê bi benên derûnî wê girêdayî bê. Rewşa girêdanîya mirov bi benên derûnîyê wê, rewşa malbatê wê weke rewşeka ku mirov wê dikarê bi wê re rewşên hebûna civakê û ên nava wê jî wan fahm bikê bê. Mirov wê, weke zindiyekî derûnîyê wê, di wê rewşa girêdanîya wî ya bi benên derûnîyê re wê, ew bi wê re wê bijî. Ev benên derûnîyê wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, di aslê xwe de wê ji gelek aliyên ve wê werina li ser ziman. Di çerçoveya weke têkilîyên malbatî, civakî û hwd re wê, bi heman rengê wê girêdanîya derûnîyê wê li ser rewşên mejûyê ên ku ew hatina jîyankirinê jî bin. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê hebin. Minaq, mirovekî ku ew di mejûya xwe de ku ew, minaq weke ku ew di dema zaroktiya xwe de bê û ankû ew di demên ciwanîya xwe de bê ku ew, rewşna pirr diwar wan bijî wê, ew rewş wê, weke rewşna ku wê derûnîya wî li xwe girêbidin. Temenê vê wê, ji sê aliyên ve wê hebê. Yek ji aliyê jîyankirinê ve bê. Ya din a duyem wê ji aliyê weke artarnatîf tenê hebûna wê jîyankirinê di bîr û bêriya wî de bê. ya sêyem jî

wê, weke rewşna jîyanî ku wî bixwe ew jîyankirina wê, ew rewşên weke yên êş û hwd ku wî di wan pêvajoyan de wî jîyankirina wê, ew hebûna xwe wê bi bandûrî wê bidina diyarkirin. Ev wê, di rewşa bi girêdana bi mûjû û ankû serborîyên xwe yên ku wî mirovî jînkirin ve ku ew girêdayî bimênê wê, bi wê re wê xwe bide diyarkirin. Di rewşa weke ya ku mirov wê, bijî wê, bi wê re wê, were li ser ziman. Mirovekî ku ew piştire ew ji wê rewşa xirab piştî ku ew bi gelek salan ku ew filîtî û derket wê, di mejiyê xwe de wê xwe bi tenê û bêçare wê bibînê. Wê her wusa wê nizanibê ku wê, çi bikê. Wê bi wê re wê, ew wê bi wê rewşa ku ew ji aliyê wî ve hatiya jîyankirin ve wê, girêdayî wê bimênê. Dema ku ew, piştire bibînê ku wê yek êşekê dikişênê wê êşa wî bi wê re wê were bîra wî. Dema ku mirovek, qêjînekê û ankû qêrînekê bide wê, ew bi wê re wê qêjî û qêrînen ku wî di wê dema jîyane xwe de wî dengkirina û di xêva wî de cihgirtina wê, wan bibîr bikê. Wê bi vê rengê wê, her rewşek û ankû tiştêk û hwd wê hertimî wê temenê wê bê ku ew wê, werênê li bîrê. Ev wê her tiştê ku ew dibê sedemek ku ew rêwîtiyekê bi şûn ve dikê di mejiyê xwe de wê, rastîya wî mirovî wê bide nîşandin ku ew hertimî wê, jîyankirina xwe ya demên xwe yên bûhûrî dijî. Hanîna li bîrê(weke 'flashback') wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe di çerçoveyek têgînî de wê, bide diyarkirin. Di mejî de wê, beşên mejiyên mirov ên weke yên ku ew serborîyên mirov di wê de cihdigirin û ya parastinê wê bi hevdu re wê di ahengekê de wê di çerçoveya lefleks, kompleks û metabolismaya hebûnî de wê, ew wê bi wê re wê rewşek teybet wê pêşbixê. Mirovekî ku ew di zindanên tirkiya bi dehan salan ku ew her roj êşkenceyê dibînê ku ew derket wê, di jîyane xwe ya piştire ku ew ji wê rewşê filîtîya wê, di bin wê bandûrê de wê, bijî. Wê ew weke ku ew wê, rewşê dijî wê, di rojên xweyên piştire de jî wê, bi wê re wê, ew xwe bide diyarkirin. Mirov wê di vê çerçoveyê de wê, di mejiyê xwe de wê, xwediyê rewşek girêdanî a derûnîyî bê. Wê demê ew dema ku ew derket û filîtî wê, çi bikê.? Wê weke mirovekî esasyî wê jîyane xwe wê nedomênê. Wê ew weke mirovekî ku ew ji bin wê pêvajoya bi êşkence ku ew filîtîya wê, hebê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew êşkenceyê bibîr bikê wê, ew wan serborîyên xwe wê bibîr bikê. Dema ku wê bahse tiştêkî din wê, were kirin wê ew wê tiştêkî din wê bijî.

Di vê çerçoveyê de wê, ji vê rewşê wê çi were fahmkirin? Wê ew wê were fahmkirin ku ew mirov, di mejiyê xwe de wê ne tenê demên xwe yên piştire ên ku ew di wan de ji wan pêvajoyên bi êşkence filîtîya wê bijî. Wê di wan deman de wê di mejiyê xwe de wê, ew wan rewşên ku wî jîyankirina wê wan bijî. Wê li ser wan re wê, xwe wê werênê li ser ziman. Her gotineka asayî ku ew ji axiftina mirovekî dibihîzê wê ji wê gotinê wê karibê rewşek teybet a dema xwe ya bûhûrî wê bibîr bikê. Di vê çerçoveyê de wê, di roja xwe ya îroyîn de wê dema bûhûrî weke ya îro a wê demê û rojê wê bijî. Di vê çerçoveyê de ji hevdu cudakirina wan herdû rewşan di wê dema wî ya nû a dawî de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê, li ser bisekinê bê.

Di rewşa mirovê ku ew di roja xwe ya îroyîn de ew dema xwe ya bûhûrandî ku ew dijî de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke hanîna dema bûhûrî li roja îro a ku ew di wê de dijî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê hemû di çerçoveya rewşa mejiyî û rengê karkirina wê ve girêdayî wê bibin. Mejî wê, dema ku ew rewşekê dijî wê, bi wê ve girêdayî wê di xwe de wê xwediyê pêvajoyên afrîner bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê werênê li ser ziman.

Mejî weke aliyekî wê yê giring wê, dema ku mirov wê rewşekê bijî wê ji wê bi wê re wê bi bandûr bibê. Minaq di rewşek hesanî de ku mirov filmekî tirsê wê temaşa dikê wê, ji wê tirsê biafirênê. Wê bi wê re wê, di mejî de wê, bitirsîhê. Her wusa mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, makanîsmayên wê yên parastinê wê werênê li bîrê ku wê dema ku mirov wê dijî wê, bi wê re wê, ew rewşa ku mirov ew temaşa kirî wê weke ku ew jîyankirî û ankû wê weke ku ew bijî wê were li serî wî wê hizir bikê. Di vê çerçoveyê de ew qarakterên ku ew rewş dihên serê wan de wê, bi awayekî darêjkî wê mirov wê xwe di wan de wê weke ku wê bibînê. Wê di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê, bijî û wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, êdî wê ew tiştên ku ew hatina serê wî mirovî û ankû qarakterê ku ew hatiya serê wî, wê weke ku wê li şûna wî wê xwe wê were hizirkirin bê. Ev jî wê, di vê çerçoveyê de bê. Di rewşa mirovekî ku ew rewşên xirab de ya wê vêca wê, ku ew di jîyane wî de ku ew bûna wê, ew li şûna wan wê dema ku ew li xwe hizirî wê hingî wê di wê rewşê de wê, bi awayekî xwezayî wê dervî têgîna demê wê xwe di wê rewşê de wê di wê dema ku ew dawî di wê de dijî bê.

Li vir em, divê ku vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê werênê li ser ziman ku wê ev rewş wê werina jîyankirin wê di vê çerçoveyê de wê, weke rewşna rastîyîn wê bijî. Wê mejî wê,

hertiştê wê di xwe de wê bi rastî wê bijî. Minaq ew rewşên ku mirov wan di mejîyê xwe de ew jîyane wê, weke rewşna ku ew jîyane ên rast wê li wan wê bihizirê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, wan hilde li dest di mejîyê xwe de. Mejî wê, dema ku ew tiştê jîyankir wê, di çerçoveya *makanîsmaya parastinê a mejî* de wê, xwe ji wê bikê ku ew biparêzê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek û aliyekî giring wê, ew wê bijî. Di vê rewşê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku ew girêdanên derûnîyî ku mirov wan şîrove dikê wê, bi wê re wê were dîtin ku ew ji rewşên 'rast' ên ku em wan dijîn re wê biafirin. Yan jî wê, temenê wan wê mirov wê, bihizirkirina wê bi rastî wê çê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna 'rastîyê' wê di wê çerçoveya hizirkirina xwe de wê bigihênê li laşekê. Rewşa girêdanên derûnîyî wê weke aliyekî giring ê ku mirov wan dikarê wan hilde li dest bê. Di nava malbatê de jî wê, ev li ser rewşa navendî a malbatê re wê bi derûnîya wê re wê biafirê. Di rewşa hebûna civakê de wê, bi wê re wê li ser rewşên wê yên bi heyînî re wê, biafirê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê çawa wê karibê xwe werênê li ser ziman û ankû wê nikaribê bi wan ew werênê li ser ziman re wê, ew werênê li holê û bide dîyarkirin. Têkilî wê, hertimî wê li ser temenekî wê weke heyînekê wê ya hebinî bê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin ku wê di rewşa fahmkirina wê de wê, weke aliyekî têgînî wê xwe bide dîyarkirin bê. Li vir ez divê ku vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê, girêdanîya derûnîyî wê, di rewşa jîyane mirov a ku ew bi aqil û fahmkirinê ku ew pêş dikeve re wê, weke aliyekî giringî û ku temenê wê hebê, wê hertimî wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê ji aliyekî ve jî wê, bi hebûna xwe ya zindîyî re wê, werênê li ser ziman. Ber ku mirov jî wê, weke zindiyekî ku ew bi aqil û gihiştîya wê keseyetîyê û bi wê re xwediyê derûnîya xwe ya wê, bi wê re wê, xwediyê rewşek heyînî bê. Wê weke ku ew 'pêwîst' bê wê bi wî re wê xwe bide dîyarkirin li ser rewşên weke têkilîdanînê re. Ber ku mirov wê zindî bê û wê hertimî wê pêwîstîya wî bi rewşek civaknasîyî a têkiliyî wê hebê. Di rewşa têkiliyên mirovî ên navxweyî de wê, ev wê weke aliyekî giring wê hebê. Di çerçoveya têgîna derûnîya civaknasîyî de wê, her xûyên mirovî wê ên rojane wê, di temenê wê têkilîya derûnîyî a mirov û bi derveyîya mirov re de wê hebê.

Di rewşa fahmkirina têkiliyên mirovan a bi hevdû re de wê, mirov wê jî wê bi awayekî vekirî wê bi xwe re wê bijî ku wê, hertimî wê di mejîyê xwe de wê mirov wê li ser mirovan wê xwediyê hizrên xwe yên darazî bê. Mirov wê di rewşa xwe ya nerînî de wê, hertimî wê weke xwediyê çavdêrîyek derûnî a bi nerîna xwe re bê. Wê dema ku mirov li mirovekî ku mirov wî nas bikê û ankû nasnekê jî ku mirov li wî binerê wê, mirov wê kirin, tevger û xûyên wî mirov wê bike ku ew bigihîjê xosletên wî û wî nas bikê. Di vê çerçoveyê de wê aqil wê, bimeşênê. Ev wê, weke rewşek teybet a derûnî ku mirov wê di çerçoveya jîyan û civaknasîya wê de wê, bi têgîna derûnîyê re wê werênê li ser ziman bê.

Mirov wê, têkiliyeka dîtbarîya wî a derveyî û ya hûndûrîn a bi hevdû re wê hebê. Ev têkilî wê, xwe li ser gotinên mirov, şewayên axiftinên mirov, rengên têkiliyên mirov, awayê cil li xwekirina mirov û hwd re wê karibê xwe bide dîyarkirin. Di nava têkiliya rewşan û pêşxistina wan û hebûna mirov a derûnî de wê, têkiliyek teybet a dîtbarî wê hebê. Mirov wê, dibê ku ew di farqê de bê û ankû ne di farqê de bê wê, hertimî wê bi derûnîya xwe re wê xwe bide li dest. Wê xwe bide nîşandin. Derûnî wê, hinekî jî wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewş ya ku ew hatî nîşandin û nerîna yê çavdêr de wê, bi rewşek têkiliyî wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê xwe bide dîyarkirin.

Mirov wê, weke zindiyekî ku ew dijî wê, bi derve re wê hem di nava têkiliyan de bê û hem jî wê di rwşên xwe yên jîyanî de wê, ew rewşên xwe yên derûnî ku ew bi xwe re wan dijî wê bide dîyarkirin. Ji rewşek weke ya nêzikatîyê û heta dîzaynkirineka li hundûr malê û heta ku wê, ji gotineka ku ew hat gotin bi rengê wê yê ku ew bi wê hatîya gotin re wê ji wê heta ku wê bigihîjê rengê jîyane mirov a bi aliyên din re wê ev xwe di çerçoveyek derûnî de wê bide dîyarkirin. Mirov wê, dema ku wê, herê civîneka ku ew bo mirov giring bê û ku mirov wê bi kelecaneke wê dilper bê. Wê di wê kelecane de wê gotinên xwe jî ew dibê ku ew nikaribê li dûv hevdû rêz bikê û ji dev derxê. Her wusa wê, bi heman rengê wê bi awayekî wê xwediyê şewayekê bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê ew nikaribê bikê. Wê nikaribê xwe werênê li ser ziman. Dibê ku ew di rewşên xwe de ew bi ti awayê ew ne rehet bê. Ev rewş wê weke rewşna ku wê, di vê çerçoveyê de wê, rengê derûnîya mirov a wê demê wê bidina dîyarkirin bin. Derûnîya mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşên ku mirov wan dijî wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Wê wan wê, werênê li holê. Di rewşa keseyetê de wê, ev rewş wê bi wê re wê pêşbikevin. Derûnî wê, dema ku mirov wê di vê rewşê de wê werênê li ser ziman wê, weke rewşek teybet a bi mejî re ku mirov wê dijî bê.

Di vê çerçoveyê de wê, ji dîtînen xwe û hwd ku ew bandûrîyên ku ew li xwe dijî wê, bi wan bandûrîyan wê, wan tevgerîyan wê bide nîşandin. Di dema ku mirov wê tiştekî baş bikê û ankû wê bixwezê ku wê baş bikê wê, di wê rewşê de wê, pirr zêde wê li ser wê bisekinê ku ew şaşîyan û xelatîyan nekê. Her tiştî rast bikê. Di vê çerçoveyê de wê, ew heya mirov a li ser reşa rastkirinê wê, heya mirov wê, bi mirov re ew rewşna ku mirov wê bi wê re wê weke xelat bikê wê, bi xwe re wê biafirênê. Di wê demê de wê dema ku mirov, weke ku ew di wê rewşê de ew dijî wê ya ku wê serdest bê li mirov wê mejî û xêva mirov bê. Heya ku mirov wê di vê demê de wê tiştekî din wê bibîr bikê û wê bikê, bêî ku ew di farqe wê de bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov dikarê bişibihênê wê ku wê dema ku mirov, di mejîyê xwe de pirr zêde li rewşekê bi hey bûya û tenê heya mirov li ser wê re ya û li ser rewş û tiştekî din nahizirê. Wê hingî wê rewşên din ên ku ew bikê wê, weke ku ew nebin wê ne di bîr û hişê wî de bin. Weke kurd wê di nava xwe de wê carna wê werina li ser ziman wê, *"ya ku ew, li mejiyê mirov aliqî wê ew li mirov serwer bibê"* bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, mirov di rewşekê de wê, bi xwe re wê bijî.

Di dewama wê de mirov divê ku mirov wê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê tiştekî wê di mejiyê xwe de wê li wê bialiqê wê, ew tişt wê hemû heya mirov wê hilde li ser xwe. Dibê ku berî wê kêlikê tiştekî ku mirov ew dikir û ankû hizir dikir ku wê bikira wê, di wê demê de wê ji bîra mirov herê. Wê weke ku ew ne hişê me de ya wê, di reng û awayekî de wê xwe bide bide diyarkirin. Ev rewş wê, weke rewşeka ku wê, ew ji mejî derketibê wê nebê. Wê ew di mejî de wê hebê. Ber ku wê, her tişt ku mirov ew jîyankir, hizirkir û hwd wê, ew di mejî de wê di xêvê de wê qaydkirina wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, hebê. Lê her tişt wê, di mejî de wê, çendî ku wê bi hebûna xwe re wê hebê jî wê, di mejî de wê bi hişmendîyek rewşî wê xwe bide diyarkirin. Dema ku ew hişê wê, ji bîrê çû wê, ew tişt ji mejiyê mirov neçê. Lê wê ji bîra mirov biçê. Di vê çerçoveyê de wê, piştî ku demekê ku ew rewşa weke rewşek awarta ku ew li me serwebû ku ew bandûra wê, kêmbû wê, piştî wê mejiyê mirov wê li pêş û paş wê bidest hizirkirinê û bibîrkirinê wê bikê. Di vê rewşê de wê, mirov wê ew wê rewşa ku wê kiriba û ankû hizir dikir ku wê bikira wê werê li bîrê û wê ji xwe re wê bibêjê ku 'aaaaa, minê ev bikira.' Wê di vê çerçoveyê de wê mirov wê, heya xwe wê bi rengêkî acêbî de wê ji xwe bixwe re wê werênê li ser ziman.

Ev rewş wê xwe bi awayekî wê li ser kirin û xûyên mirov re jî wê, xwe bide diyarkirin. Minaq mirov wê weke zindiyekî ku ew xwediyê wê derûnîyê re ku ew di nava wê girseya ku ew dijî de ku ew were herêkirin û ew baş were pêşwazîkirin bê. Ev derûnî wê, derûnîya mirov a bi aliyê mirovî ê civaknasîyî ku ew li girseyê hûnandîya bê. Di vê çerçoveyê de wê, di temenê hebûna rewşa mirov a civaknasîyî de wê xêva civaknasî a mirov a li ser serborîyên mirov re wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê, bixwezê ku ew bi hewirdora xwe re wê, di ahengekê û rewşek hevîgirtî de ku ew karibê bibê xwediyê nerînekê jî wê, bi wî re wê pêşbikevê. Ev rewş wê, weke rewşna têgînî ên ku wê bi zêdeyî wê zanîna mirov wê alaquadar bikin bin. Hewldana xwe gihandina nerîneka hevîgirtî bi çerçoveya xwe û xwe bixwe re wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve wê, zanîna mirov wê bi wê re wê têr û netêrîya wê bi hişmendîya mirov re wê hebê. Gelek rewşên ku mirov wan dizanê û yên ku mirov wan nizanê wê hebin. Mirov wê, dema ku wê dijî wê bi wan re wê bijî. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa jîyankirinê wê weke xwediyê pêvajoyeka ku wê wan aliyên ku ew nayên zanîn jî ku ew wan jî bizanibê wê, weke pêvajoya fahmkirina bi wan re jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê bijî. Lê bi wê re wê, mirov wê, hertimî wê ya ku ew 'ew dixwezê' wê li gorî wê bihizirê. Dema ku mirov di hizirê ku mirov di nava hewirdora xwe ya civaknasî de ji aliyê herkesekî ve were herêkirin wê, ev weke têgîn û hizreke me ya ku em wê dixwezî bin. Lê emê di nava wê rewşa jîyanê de wê ji kifş bikin ku wê dervî me wê, ew mirovên din ku ew dijî jî wê, xwediyê rewşek kifşkirinê ya weke me bin. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê di vê çerçoveyê de wê bi wê re wê, xwe bidina diyarkirin. Mirov wê dema ku ew dixwezê ku ew bi ser wan ve were wê, hingî ew bikê û bixwezê ku ew, ew xwe bide herêkirin. Aliyê mirov ê ku ew, weke ku ew nayê zanîn wê, weke aliyekî ku ew ji girtinê re wê, vekirî bê. Ya ku wê bigirê wê, di ast û pêvajoya pêşî de wê, weke ya 'rast' wê hilde. Lê piştî wê, di pêvajoya duyem de wê dema ku ew bi fahmkirinê li wê serwer bû wê, hingî ew bike ku wê bike berlêpîrsînîya darazî a mejîyê xwe de. Ev wê bi xwe re wê pêvajoyek zanîn a fahmkirinê wê werênê. Mirov wê, weke zindiyekî wê di mejiyê xwe de wê xwediyê wê hîsê û aliyê xwe bê ku ew dixwezê ku fêr bibê bê. Hewldana fahmkirina xûyan û koka wan wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê bi mirovan re wê pêşbikevê. Di vê çerçoveyê de mirov dema ku wê, ji aliyê civaknasî ve bi nerînek derûnî wê bike ku wê fahm bikê wê, bi wê re wê were fahmkirin ku wê her xûy wê ew xwediyê wê bê. Ew wan pêşdixê û

dide nîşandin. Her xûy wê di nava şert û mercên jîyanî de wê hebê. Yanî wê hewirdor û bandûra wê jî wê, bi wê re wê hebê. Mirov di nava şert mercên xwe yên ku ew di wê de dijî de wê, xwediyê rewşa xwe ya bi hewirdorê re bê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ew wê bi wê re wê hebê. Em dema ku xûyekê wê werênina li ser ziman em, nikarin wê ji şert û mercên wê yên ku ew di nava wê de afirîya wê, ji wê dûr şîrove bikin û wê werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê dema ku mirov wê dikê ku ew wê xûyê wê fahm bikê wê, bi wê re wê, li ser temenê wê yê ku ew li ser wê dijî û ji çî û kûderê afirîya û hwd wê, bi wê re wê, ew were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku wê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê li xûyekê hizirî wê ew bi wê re wê li ser temenê wê yê ku ew ji wê afirîya jî wê bihizirê. Xûy wê, di vê çerçoveyê de wê, mirov wê bi xwe re wê, bigihênê zanînekê.

Mirov wê bi xûyên xwe re wê, di nava şert û mercên xwe de wê, wê xwe bigihênê wê têngîna wê. Li vir em di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê mirov wê, di nava şert û mercên xwe yên hewirdorî de wê, weke çavdêrekî wê xwediyê nerînê bê. Rewşên ku wê bandûrê bikin li mirov wê ji hewirdorê wê, hevgirtîbûn û ankû yekgirtîbûn bê. Ya din jî wê dinerînê de gihiştina yekîtiyê bûn bê. Di dewama wê de jî wê, ji hevdû cûdakirin û ankû çînîkirin bê. Mirov wê dema ku ew xûyên xwe diafirênê û ankû wan dide nîşandin wê, di van hersê çerçoveyan de wê, bide nîşandin. Li ser wan re wê, xwe bigihênê wê hevgirtîniyê. Mirov wê, bi hîs û derkkirina xwe ew ya ku ew bi rastî û başî di mejiyê xwe de wê kifş dikê wê, bikê ku ew weke wê di xwe de bigihijê xûy û tevgeran. Di dema ku mirov tişteki ku ew nû dîtîya ku ew dihê kirin ku ew dibînê wê bixwezê ku ew bikê. Ev xwestina wê kirinê wê, di temenê xwe de wê, xwestina gihiştina wê, hebê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ev wê weke aliyekî li ser fêrbûn û ezmûnê re wê bi fahmkirina mirov re wê xwe di jîyane mirov de wê bide dîyarkirin bê. Li vir wê dema ku mirov wan têngînan wan dikê ku wê fahm bikê wê, bi wê re wê werê dîtîna ku wê her yekê wê bi rewşa xwe re wê, hebê. Di rewşa ji hevdû çînîkirinê de wê, ev rewş wê hem wê weke rewşek zelal bê û hem jî wê weke ku ew ne zelal bê. Minaq ku mirov di nava komekê dijî wê, ew li wan binerê û ankû wê li komê wê binerê.

Mirov wê, di mejiyê xwe de wê li ser rewşên weke yên hevgirtinê ên di xûyan de wê, di awayekê çavdêr de bê. Wê di vê çerçoveyê de wê li hewirdorê wê binerê. Wê hertimî wê li wê binerê. Mirov wê, li xûyên ku ew dervî xwe bi mirovê duyem ê li hemberî xwe re dibînê wê, xwe bi wê re wê bi wê fahmkirina wê re wê bikê ku ew bikê. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê, di rewşekê de bê ku ew, hertimî hewirdora xwe dişopênê û li wê biçavdêr a. Li vir wê, mirov wê dema ku ew xûyên mirovên li hemberî xwe li wan nerî wê, di nava wan danîşandinên xûyên wî de wê, çendî hevgirtîbûn wê hebê û ankû nebê wê, li wê bigerihê. Her wusa wê mirov wê, di mejiyê xwe de wê li wê ahengê wê bigerihê di nava xûyên ku ew dihên dayîn nîşandin de. Mejiyê mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, weke ku mirov di farqê de bê û ne di farqê de bê wê li hevdû wê bi derûnîyî wê hûnandî bê. Mirov weke kesê yekem ku ew ên li dervî xwe wan dişopênê û ankû ew li kirin û xûyên wan weke çavdêr û di rewşek çavdêr bê wê, zêdetirî wê karibê kifşkirinan ew di mejiyê xwe de ew ji wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, tiştê ku wî weke bi nerînî girt jî wê, ew weke nerîneka ku ew di wê de wê li ahengê wê bigerihê bê. Mirovê duyem ê li berçavê mirov wê bi xûyên xwe re wê karibê gelek rewş û xûyan bide nîşandin. Weke ku ew em ne di farqe de bin û ew di mejiyê xwe de me dişopênê û li me çavdêr a em, li wî bi heman rengî şopîner û çavdêr in. Li ser wan xûyên ku mirov wê dide nîşandin re wê, ew wê weke ku wê were naskirin. Yan jî wê, hewl bê dayîn ku ew were naskirin. Di dema bi nerînek şopîner û çavdêr de ku mirov wê çavdêrîyê li xûyên mirovê dervî xwe dikê de wê, bi wê re wê mirov wê li wê bihizirê ku ew mirov dema ku wî xûyek da nîşandin wê li ser sedema wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, mejiyê me yê çavdêr û şopîner wê xûyên ku ew hatina dayîn nîşandin wê li ser têngîna sedemê re jî wê fahm bikê. Mirov ji kû digihijê wan daraz û têngîna sedemê di derbarê xûyên mirovên duyem ên ku mirov wê di şopênê de? Yek wê di temenê de wê, zanîne me ya di derbarê xûyên me yên ku ew li ser wan re gihiştina zanîne bê. Ya duyem jî wê bi dîtînen me yên ku ew di mejiyê me de ku ew bicihbûna û hena bin. Bi dîtbarî ku mirov digihijê encama darazî li ser xûyên mirovên dervî re wê, di temenê wê de wê dîsa ew zanîn me wê hebê. Kirineka bi xûyî ku me bi xwe re ew kirîya û ankû em dikin ku em kirina dervî xwe wê, weke wê nebînin wê ew, hingî wê ew ne li gorî wê xwe bide dîyarkirin.

Mirov wê, di nava rewşek civaknasî de wê bi têkiliyên xwe yên ku ew didênê re wê hebê û wê bijî. Ew aliyê mirovî ê civaknasî wê bi keseyetîya mirov a civaknasî re wê, xwediyê reng û temenê xwe yê heyî

bê. Mirov wê, di nava civakê de wê, çawa wê têkiliyê wê dênê wê, bi heman rengê wê mirovên li hemberî me jî wê, xwediyê wê pêwîstîya danîna têkilîyan bin. Di vê çerçoveyê de ew xwesteka ji me û ya ji hemberî me wê, li hevdû bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek civaknasî a ku ew pêş dikeve wê, xwe bide dîyarkirin.

Li vir ez divê ku vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov wê di nava komekê bijî wê, hingî wê mirov wê di nava wê jîyane komî de wê, têkiliyên xwe wê pêşbixê. Wê di vê çerçoveyê de wê, xûyan ji hevdû wê bigirin. Miirrov wê, bi kirinên xwe re wê, ji yê li hemberî xwe re wê temenê danîşana xûyên xwe yên ku ew dide nîşandin jî bê. Ev ji aliyê her mirovî ve wê, wusa bê. Rewşa têkiliyê mirov wê, di temenê wê de xûyan weke têngînekê wê bicih bikê wê fahm bikê. Ber ku wê, ti têkilî û tevger bêxûyî wê newê dayîn nîşandin. Mirov wê, dema ku wê, têkiliyekê dênê wê, mêl, armanc û xwestek wê hebê. Ev hersê alî wê weke aliyana ku mirov wan bi teybetî wan hilde li dest bê. Her wusa divê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê rewşên têkilîyan û xûyan wê, hevdû temen bikin. Têkilî, kirin, tevger û hwd wê, rengna ji wan xûyên me re bin.

Têkilî wê, di nava rewşa xwe ya ku ew hatî pêşxistin de wê ew were fahmkirin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, bi ahengekê wê ew têkilî wê, wê hebê. Mirov wê, dema ku wê, têkilîyê didênê wê, têngînen ku ew di mejî de hena wê, weke yên li pişt wê bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê ev jî wê, were dîtin ku wê, dema ku mirov wê têkiliyê didênê wê, ew têkilî wê, bi armanckê bê. Mêleke bide nîşandin û bi xwestekê were kirin. Wê ev di temenê de wê, hebin.

Têkilî wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê bi wê re wê bijî bê. Ber vê yekê wê, li ser wê re wê, di temen de wê xûy wê werina fahmkirin. Mirov li vir wê, dema ku wê xûyan fahm bikê wê, demê wê, li ser aqil re wê ji aliyekî ve wê, bi awayekî wê, xwe bide dîyarkirin. Xûy, wê weke ya ku mirov fêrî wê bûbê bê. Bi wê re jî wê, ya ku mirov wê, bi wê re dide nîşandin bê. Mirov wê, xûyên xwe wê, bi tevger, kirin û rewşên ku mirov dijî re wê bide nîşandin. Di rewşa mirov a derûnî de wê xûy wê weke sileketê derûnîya mirov bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di awayekî de wê, were dîtin. Minaq ez dema ku mirovê li hemberî xwe wê dibînin û kirinên wê dibînim û ji wan xûyên wê fahm dikim wê, bi dîtina xwe re wê şîrove dikim. Ez vê dûbare dikim. Wê weke xûyekê didomênim. Di vê çerçoveyê de wê, weke xûyekî ku mirov wê dema ku mirov wê, kirinên mirovê hemberî xwe wan dibîne ku mirov wan di mejiyê xwe de wan bi wate bikê û ankû em, ji ber xwe werênina li ser ziman ku ew ji ber çî ew kirin û hwd kirîya bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov, di vê çerçoveyê de mirov wê dibîne ku ew weke ku ew ji xwe re kirîya xûyek wê pêşdarazan wê li ser kirinan re wê bi gotinkirinê re wê pêşbixê. Mirovekî ku ew kirinek kir ew kirin wê, ji aliyê wî mirovê ku ew kirî ew wê, bê bi sedem û armanckê wê were kirin. Wê li tiştêkî, rewşekê û hwd wê were kirin. Mirovekî dervî wî ku ew ji derve şopîner û ankû çavdêr a wê, ji mejiyê xwe wê dema ku ew bidest dîtina sedemê û armanckê ji wan kirinên mirovê dervî xwe re wê, ev weke pêşdarazekê bê. Lê ji wê zêdetirî wê, weke lêkerîyekê bê. Ev lêkerî wê, weke lêkerîyekê bê. Mirov wê dema ku wê wateyekê weke mirovê duyem ku wê bide xûyên mirovê dervî xwe wê, ev bê weke lêkerkirineka ji aliyê me ve li wan tevgerên wan mirovên ku em li xûyên wan dinêrin û ankû lê çavdêr in. Ev wê, weke aliyekî ku wê ji aliyê me ve ê serrû bê. Wê ne xwediyê kûrehîyekê bê. Wê tenê çavkanîya me wê, dîtina me ya li ser xûyan re wê, bi tevger, kirin û rewşên ku mirov bi xwe re ew dide nîşandin bê. Wê ew lêkerkirina me wê, weke lêkerîya me bimênê. Wê weke ya di mejiyê me de wê, weke darazekê wê hebê û wê xwe bide dîyarkirin bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin bê. Ev rewş wê, weke xûyan wê li ser helwest, hêvîkirin, navend, têkilî û hwd re wê, xwe bide nîşandin. Helwest wê, ji aliyê mirovekî ve ku ew dihên dayîn nîşandin bin. Wê li ser raman(zanîn), hêst û hwd re wê xwe bidina hanîn li ser ziman. Helwest wê, rastarast wê xwediyê rewşek bandûrî a li xûyan bê. Mirov, dikarê helwestan weke bi du rengan werênê li ser ziman. Helwestên ku ew mayînda dihên dayîn nîşandin. Û weke aliyê duyem jî weke helwestên ku ew bi kortayî li ser hêstan û hwd re ku ew dihên dayîn nîşandin bin. Helwest wê, sedem û armanca wê, wê hebê. Mirov, dema ku wê helwestê wê bide nîşandin wê, ji van alîyan ve wê temenê wê hebê. Lê helwest weke xûyekê wê, xwediyê rewşekê bê. Di vê çerçoveyê de wê, hwelstek weke rewşa xûyî a bi bertekî jî mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Dema ku mirov wê weke bertekê wê werênê li ser ziman bi du awayan mirov dikarê wê li vir wê werênê li ser ziman. Bertekên di cih de ku ew li ser rewşan re ew dihên dayîn nîşandin. Û weke aliyê

duyem bertekên ku ew ji hinek xûyna ew bi dirêjehî ew dihên dayîn nîşandin. Di vê çerçoveyê de wê, bertek wê di rengê helwestekê de wê xwediyê awayê xwe dana nîşandinê bê.

Têgîna derûniyê a felsefîkî û ya xûy, kirin û tevgeran

Di rewşa gûharîna helwestan de jî mirov dikarê di dema wê de gotinekê bibêjê. Ya ku wê di temenê gûharînên helwestên mirov de bê wê, têgînên weke bawerî, yaqînî û hwd, bin. Yan jî wê, ji aliyê mirovê ku ew li hemberî wî hatîya nîşandin ve jî wê ji van aliyên pê bawerkirin û ankû ku ew mirov bi kirinên xwe re wê temenê bawerbûna li xwe bide şikandin re wê, ew hingî wê bibê. Ev jî wê, weke aliyekî wê yê giring ê ku mirov wê, dikarê wê werênê li ser ziman bê. Li vir wê di temenê helwest gûharînê de wê, derkkirina mirov bixwe jî wê hebê. Derkkirina ku mirov ji rewş û ankû xûyên mirovên li hemberî xwe çawa kirîya wê, ew wê, di temenê wê de wê xwe bi awayekî vekirî wê bide nîşandin. Yan jî wê, bi wê rewşa danîşandina xûyan di rewşek hevîrtî û ankû ne di rewşek hevîrtî de ku ew werina dayîn nîşandin jî wê, bandûra wê li rewşa gûharîna helwestan wê hebê.

Gûharîna helwestan wê, di rewşa xûyan de wê, nîşanaka gûharîna ku ew bi demê re bûya jî bê. Minaq wê, dema ku mirov di demekê de wê xwediyê xûy û helwesta wê bê. Lê bi demê re wê, ev bi gûharê û wê mirov wê di helwestên xwe de wê, gûharînê wê bide çêkirin. Gûharîna helwestan wê, ne tenê weke gûharîneka helwestî bê. Wê, bi demê re wê li ser pêşveçûnên ku ew bûna wê, weke gûharîneka xûyî jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê karibê wê di serî de wê werênê li ser ziman ku wê gûharîna helwestan wê, weke gûharîneka ku wê, di temenê wê de wê ya ku mirov bi wê bawer û yaqîn dikê û hwd jî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew jî wê bi mirov re wê xwe di helwestê de wê, bide nîşandin. Di nava dû helwestan de wê, cûdahî wê, ku mirov wan bide berhevdû jî wê li ser levnekirinê re wê weke nakokîyê jî wê karibê were hanîn li ser ziman. Minaq mirovek ku ew diçê cem derûnvan û ew dibêjê 'di nava min xanim(xatûn)a min de nelevkirin heya û gelek pîrsgirêkên ku ew her roj di nava me de ew ji ber wê rû didin hena.' Piştî bi demê re wê, jin wê herê cem heman derûnvanî û wê ji wî re wê werênê li ser ziman ku "nava min û mîrê min pîr baş a." Ev herdû gotin wê, dema ku mirov, ji aliyê herdû aliyên jin û mîr ve werênina li ser ziman wê, weke nelevkirineka weke bi nakokî bê. Li vir wê demê ku mirov dikarê bi teybetî hinek derpêşna li ser rewşê binivîsênê. Yan aliyekî ji wan aliyan derew kirîya. Weke derpêşa duyem wê, bi demê re wê herdû jin û mîr wê bi hevdu re wê pîrsgirêkên xwe çareser bikin û wê nava xwe baş bikin û li ser wê başkirinê re wê ew gotina 'nava min û mîrê min baş a' a jinê wê were li ser ziman bê. Aliyê din wê, weke aliyekî din ê sêyem jî wê, ew bê ku bi rastî jî pîrsgirêk di nava wan de hena û aliyê ku dibêjê 'nava min û mîrê min baş a' ew ji ber sedemna din wê gotinê dibêjê. Li vir wê, bi rewşê re wê, bi fahmkirina wê re wê ew rastîya wê were li ser ziman. Bi wê re jî minaq mirov dikarê vê minaqê jî bide ku wê demê di çerçoveya vê têgînê de wê, werênê li ser ziman. Ew jî ew a ku mirovekî ku ew rastî destavêtin û pîrsgirêkên tûndûtûjiyê hatîya ew li cem derûnvan tarapîyê dibîne wê bi derûnvan re wê li ser wê pîrsgirêkên xwe wê bi xîfê. Mirovê ku ew pîrsgirêkên wî hena wê, bîne li ser ziman ku ew ji ber rewşa destavêtinê ez newêrim dest bidina laşê xwe. Yan jî ku ez diçima serşoyê di wê de ez dûbare û dûbare wê pîrsgirêkê dijîm. Di vê çerçoveyê de wê derûnvan wê, bipirsê ku wê ji mirovê ku ew wan pîrsgirêkan dijî ku ew pîrsgirêkên têkilîyên zayendî dijî û ankû najî. Yan jî ku ew wan dijî di çi şewayê û awayê de ew dijî. Ew jî wê bersivê bide û wê bibêjê ku 'ez, herê pîrsgirêkê dikim û nikarim bahse rewşek wusa ji xwe bikim.' Lê demek têve diçê, ew mirov wê yekê ji xwe re wê bibîne û wê bi zewicê. Wê di wê demê de jî wê, ti agahiyê wê nedê ti kesekî. Piştî zawacê wê, were cem derûnvanê xwe û wê derûnvan wê jê bipirsê ku ew nedikarî bahse wê têkilîya zayendî û zawacê jî bikira, çawa çêbû ku tû zawicî. Li vir wê rewşa weke nakokî a di nava rewşa berê ya nû ku ew bûya de wê, derûnvan wê îzehekê û ankû gotinekê bixwezê ku ew bipirsê. Derûnvan wê dema ku wê bipirsê ku 'te, çima bahse yekê di jîyane te de nekir ji min re' wê, mirovê ku ew wan pîrsgirêkan dijî wê werênê li ser ziman ku 'ber ku ez li ser van rewşan neaxifim û newîna rojava min, êdî min bahsê nekir. Di vê rewşê de wê bîguman wê, gelek rewşên weke pîrs ku wê werina bîra mirov wê bibin. Lê hemû wê, dema ku mirov di çerçoveya rewşê de li wan dihezirê wê, bi wan re wê were dîtî ku wê, çawa wê, weke xwediyê temenekê bin. Dema ku derûnvan di derbarê rewşan de gotinan di bihezê û wan dihezê cem hevdu û ji wan dîmenekî derdixê wê demê ew hin bi hin wê, di mejiyê xwe de wê, zela bê. Di rewşek bi vî rengî de weke derûnvan û ankû çavdêr, ti carî divê ku mirov ne li bendê ku wê vegotinekê ku wê rewşê ji destpêkê û heta dawîyê wê werênê li ser ziman di

ahengekê de wê gûhdar bikê bê. Li vir wê, derûnvan û ankû çavdêr wê, bi zanebûna xwe ya derûnî wê, ew beşên rewşan wê werênê cem hevdû û wê ji wê dimenekî giştî û rast wê derxê li holê. Di vê çerçoveyê de wê, di vê rewşa afirandina dîmenekî hevîrtî de wê, danîşandina xûyên mirovê ku ew pîrsgirêkan dijî wê weke nîşanakên xwe sipêrê bin di rewşa hanîna li cem hevdû a beşên rewşan li cem hevdû.

Têgîna nakokîyê a di nava rewşa derûnîyê de wê, xwe li ser xûyan re wê, karibê di her rewşê de ew bide dîyarkirin. Di awayekî ku mirov wê li ser aqil û zanebûnê re wê werênê li ser ziman de wê, ji aliyekî ve wê bi hişbûna û fahmkirin jî wê karibê di temenê wê de wê xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, rewşa mirovekî ku ew di derbarê rewşên zêhnî de weke zaneyekî xwediyê aqil û zanînekê bê wê, bi lêkolîn û lêgerînên ku ew dikê re wê, bi zanîna ku ew digihîyê de û ankû ew bi xwe re pêş dixê de wê, karibê wê di temenê gûharîna xûyan de wê werênê li ser ziman. Tiştêkî ku mirov wê berê û ankû pêşî di awayekî de dizanî û fahm dikir mirov, dikarê wê di çerçoveya pêşxistina zanîna de wê, bi demê re bi awayekî din de wê zanibê û fahmbikê. Di wan fahmkirinên xwe yê zêhnî de mirov, gûharîna bi têgînî û aqilî bide çêkirin. Di rewşa hildana li dest a bi têgîna derûnîyê re de wê ew rewş wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê rewşek têgînî a ku mirov wê, hilde li dest bê. Her wusa mirov dikarê wê di bê çerçoveyê de jî wê werênê li ser ziman ku wê, zanîn wê ji piçûkatî û mazinbûna wê re wê, di çerçoveya têgîhiştin û fahmkirina me de wê, gûharîna wê bi xwe re wê bide çêkirin. Li gorî vê têgînê wê dema ku mirov li rewşa aqil a ji rewşên jîyanî ku mirov wê digirê wê, her tişt wê xwediyê aqilekî xwe yê ku mirov wê kifş bikê bê. Yanî wê, aqilê tiştê wê weke hevdû bê û wê mirov ku wê derkkir wê weke hevdû wê derk bikê. Lê ti mirov wê nikaribê wê, weke hevdû wê derk bikê. Li vir em nikarin tenê bi rewşa derkkirinê re wê, bi sînor bimênin. Bêgûman wê, dema ku mirov wê derk bikê wê, ji xêva mirov jî wê tevliûbûnek wê bi hişmendî wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, ya hundûr û derveyî wê hevdû temem bikê.

Li vir em, vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov wê dihilde li dest de wê zanîn wê, weke zanînekê û ankû sazûmanak têgînî wê hebê. Mirov wê karibê wê di vê çerçoveyê de wê hilde li dest. Derkkirina ji derve û ya hundûrîn wê, di vê çerçoveyê de wê li hevdû wê weke rewşekê pêş dikeve bê. Mirov wê, dihilde hundûrê xwe bi rêyên sehên xwe ên weke gûh, çav, ziman, bêhvil û hwd. Mirov wê bi zanîna xwe re wê hewirdorê wê çavdêr bikê û wê ji wê hilde. Di vê çerçoveyê de wê, mirov derfeta xwe bixwe çavdêrkirina wê tûna ya. Wê derfeta derveyî wê hebê. Ya ku wê mirov di derbarê xwe de wê weke çavdêr wê werinê li ser ziman wê, du aliyên wê hebin. Aliyê pêşî wê ji nerînên di derbarê mirov de bê. Aliyê duyem jî wê, ji rewşên ku mirov wan jîyankirîya û ew hêsta ku ew bi wan re bi mirov re wê weke encama wan jîyankirinan ku ew bi mirov re wê çêbibê bê. Wekî jî wê, mirov wê, bi zanîna û fahmkirinên wê re wê ew wê bikê. Her wusa mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê di vê çerçoveyê de wê zanîn wê, weke aliyekî wê yê temenî bê. Ber ku wê zanîn wê, aliyekî wê temenî wê keseyet û nerîna keseyetî bê.

Di rewşa hildanê de wê mirov wê, di xwe de wê, bi wê re wê bi naskirina hewirdorê re wê bikê. Mirov hewirdorê çavdêr dikê Ji wê dihilde. Lê bi wê re jî mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê derve çavdêr bikê wê, tiştê ku mirov wê dît wê, ew wê derk bikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke ku ew dibînê wê hilde.

Mejiyê mirov wê, di şewayekî de wê xwediyê rewşek dirbî(**formelî**) bê. Wê di aheng û rewşa zanîna xwe de wê, bihizirê. Bi wê re jî wê, di rewşa têkilîdanîna di nava xwe de a ji rewşan û li rewşan û hwd re wê, bi wê re wê pêşbikeve. Mirovek ku ew weke xwediyê pîrsgirêkên derûnîya wê, ew di ahenge xwe de wê, xwe bibînê. Wê heta ku ew nebînê û fahmnekê ku ew di wê rewşê de ya. Li vir wê, pêwîstî bi nerîneka dervî mirov wê hebê ku ew were kifşkirin. Ev jî wê li ser çî û çî awayê re wê, were kifşkirin. Her wusa divê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê aqilê mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de bê. Di nava kurdan de mirovê ku ew ne di ahengekê de ew dihizirê, di gotin û axiftinên xwe de ne hevîrtî ya, aqilî wî, bi rewşa wê dema ku ew dijî re nikaribê têkilîyê zêde dênê re wê, gotina **‘dîn’** wê ji wî re wê were bikarhanîn. Mirovê dîn wê, weke ku ew dihênina li ser ziman wê, hertîştî wê weke xwe bikê. Wê li ti kesekî nehisênê. Wê di mejiyê xwe de wê, di gelek rewşan de wê ji derve girtî bê. Wê di fahmkirina xwe de wê, xwediyê pîrsgirêkên fahmkirinê bê. Di vê rewşê de salixkirina gotina pîrsgirêkên fahmkirinê jî wê, di wê çerçoveyê de bê ku ew, di mejiyê xwe de wê, nikaribê were wê dema xwe û bi derveyîya derve têkilîyê dênê. Wê nikaribê di hişmendîya xwe de ew, weke ya wê demê bihizirê. Wê ji girtina derve wê, hinek beşên mejiyê wî wê weke ku wê girtî bin. Ev

girtîbûn jî wê, sedema wê, ew bê ku ew li rewşna dikarê weke pirr zêde hoyandî bê û aliqî mabê. Di mejiyê xwe de ew, di rewşa fahmkirinê de wê xêv wê, di vê çerçoveyê de wê, têkiliya wê, bi rewşên derve zêdetirî wê bi ya hundûrîn ve wê zêdetirî wê hebê. Ber vê yekê wê, di rewşeka di bin serdestîya xêvê de jî wê karibê bijî. Wê weke encamên wê, bihistina denga ji berxwe, ji xwe re bê ku ti kesek li cem û li ber hebê ew ji xwe biaxifê, di dema axiftinê de ber vê yekê gotinên ku ew ji derve ji wî re werina gotin ku ew ji wan re girtî bê. Weke ku ew dihisênê di rewşek de bê. Lê di aslê xwe de ew di xwe de ew bi rewşên ku ew dibîr dikê de ew bi wan re bijî. Her wusa weke van bi gelek rewşên din re ew bijî. Ew têkiliyê bi xwe bixwe re dênê. Ev rewş wê, di aslê xwe de wê, weke rewşna zêhnî mirov dikarê wan hilde li dest. Di aslê xwe de ew rewşa têkiliya zêhnê û fizîkî ku mirov wê bi awayekî xwezayî li wê dihezirê, di vê rewşê de wê bi şewayekî weke bikeve berlêpîrsînê de. Minaq mirov di vê çerçoveyê de wê, gotinê dikarê di dewama w de bibêjê. Dema ku ez li dolabê dihezirim. Ez dizanim ku goraya min di wê de ya. Ber ku min xistibûyê de. Di rewşa hizirkirina gora di dolabê de ya û reşa hebûna gotinê a di dolabê de wê, weke dû rewşên zêhnî û fizîkî ên bi hevdu re bin. Ew hizirkirina di mejiyê min de a weke gora di dolabê de ya, wê weke hizrekê di mejiyê min de wê, hebê. Ew hizir, bûya û êdî heya. Ew di mejiyê min de ya. Çendî piştî ku ew bû û heya û pê de ez, dikarim wê hizrê bi wê rewşa fizîkî a weke gora di dolabê de ya re wê werênima li ser ziman? Di aslê xwe de wê, wê weke hizra 'gora di dolabê de ya' û rewşa 'gora di dolabê de ya' wê, weke dû rewşên serxbixwe jî wê karibin xwe li vir wê bidina diyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewş wê di derbarê derkkirina rewşên ku em derk dikin li mejî û xêv dikin de wê, têgînekê wê di vê rewşê de wê bidê me. Tiştê ku me derkkirî wê weke hizrek û ankû rewşek derkkirî a di mejî de wê hebê. Piştî bi demê re wê, ew rewşa ku ew hizir ji wê hatîya derkkirin wê, ew derbas bibê. Wê piştî wê, li şûnê wê rewşna din wê rûbidin. Lê ew rewş wê, hebê. Wê ya derkkirî wê weke têgînek serbixwe a ji rewşê wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew weke rewşek heyî wê hebê. Mirov wê, ya derkkirî wê çendî karibê wê rewşa wê ya weke wê, werênê bi şûn ve û wê wan werênê beremberî hevdu ku ew weke du dîmenên hevdu em wan bidina diyarkirin.? Di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, ew ya derkkirî wê, bi serê xwe wê, hebê. Wê di rewşa xêvbûyîna wê de jî wê, ew rewşa wê, wusa wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê weke aliyekî giring ê ku mirov wê hilde li dest wê, hebê. Di vê çerçoveyê de em divê ku vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, rewşa xêvê wê, di mejî de wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê mejiyê yê 'dîn' ku ew nikaribê rewşekê weke ya derkkirî a di mejiyê xwe de wê, bibîne wê, ew tenê di hundûrê xwe de wê, ew wê bijî. Wê li ser wê re wê bijî. Wê di bin serdestîya xêvê de ku ew ji dûnya derve bi têkiliyî qût wê bijî.

Di vê rewşê de wê, ya ku mirov wê dijî de wê, ew rewş wê weke aliyekî giring ê mejiyê mirov bê. Her wusa wê, di gelek rewşên ku wê weke pîrsgirêkên mejiyê de na wê, rewşa pîrsgirêka têkilîdanîna beşên mejî a bi hevdu re wê, di vê çerçoveyê de wê di temenê wê de wê hebê. Yan jî wê, di rewşên weke rewşên tîrsê û afirandina wan de wê, hinek rewşên piçûk û ankû mazin ku mirov ew jîyankirina wê, bina sedema ku beşên makanîsmaya mejiyê ku ew serdest bibin. Di vê çerçoveyê de wê mejî wê, bi wê re wê bikeve rewşek serdest a ji derve girtî de. Wê tenê wê bi awayekî ku wê mejî wê li wê 'fokus'ê wê bi xwe re wê çê bikê wê, di vê çerçoveyê de wê bijî. Di aslê xwe de wê, ketina dewre a makanîsmaya parastina mejî de wê, armanc ew bê ku mirov wê rewşa ku ew hatîya serî û ji wê êşkişandîya ku ew cardin newê serî. Di vê çerçoveyê de wê, mejî wê, makanîsmaya parastinê wê wê bikê dewrê. Di mejî de wê, beşên ku ew serborîyên me ku ew di wê de bicîhbûyî hena wê, ew di awayekî zindî de wê, di rewşa ketina makanîsmaya parastinê de wê xwediyê weyneyê kifşkir bin. Mirovekî ku ew dema ku derbeyek li wê were danîn wê, di wê dema danîna derbeyê li wî de wê, pêşî wê dest xwe bide ber serê xwe. Ber ku wê mejî wê kompleksa wê ya xwe parastin wê, di afirandina wê lefleksê de wê, di rewşek kariger û ankû aktîv de bê.

Di vê rewşê de mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê dijî de wê ew wê rewşê wê bi xwe re wê weke rewşek nû wê bijî. Her rewşa ku ew weke dúbare û dúbare dijî wê, ji bo mejî di rewşek xwemalî de wê werina jîyankirin. Mejî wê, ne di wê rewşê de bê ku ew dúbarekirinan bi xwe re bide çêkirin bê. Wê her tiştê wê di rewşek xwemalîyê de wê bijî. Ya ku weke ku me li jor bi mirovê 'dîn' û rewşa wî re hanî li ser ziman jî wê, di wê de wê rewşên we weke yên ketina dewrê ên parastina makanîsmayên mejiyê bi kompleksî wê pirr zêde wê hebin. Lê bi wê re jî wê, di awayekî newrolojîkî de wê, di rewşa nedanîna têkiliyê di nava rewşan de ku ew ji rewşê li rewşê dênê de jî wê, ew hebê. Ev jî wê, weke aliyekî ku mirov wê dênê bê. Minaq, wê dema ku mirov di jîyane xwe de wê, tiştêkî

bikê de wê, gelek tiştan wê jibîr bikê. Di temenê jibîrkirinê de wê çi hebê? Di temenê jibîrkirinê de wê, gelek rewşên newrolojîkî ên mejîyî wê hebin. Lê wê gelek rewşên rewşî jî wê hebin. Di rewşên newrolojîkî de wê, dema ku mirovekî ku ew tiştêk hatibê serê wî weke bûhûrandina bûhranakê, pêvajoyeka bi êş a weke êşkence dîtîne û hwd wê, hertimî wê mejî wê dîmenan ji wan pêvajoyên jîyankirinê wê hilbijêrê û wê werênê li bîrê. Di rewşên ku ew, hindik û ankû zêde di wan de telûke hebê ku mirov bibîne û ankû wan hîs bikê de wê, ew bibîrkirin wê zêde bibin. Ber ku mejî wê, bibîr dikê ku ew cardin newîna jîyankirin. Lê ji aliyekî din ve wê mejî wê pîrr zêde wê li wan serborîyên xwe wê hoyandî bê. Di vê çerçoveyê de wê, hertimî mirov wê weke ku wê bi wan bîrkirinên xwe re wê bijî. Di vê çerçoveyê de wê, aqilê wî wê, zêdeyî wê newê rewşa nû a ku ew di wê de dijî. Di wê demê de ku ew dema ku bi hevarekî re biaxifê û ankû ew tiştêkî bikê û hwd de wê, mejîyî wî bi tememî wê ne li wir bê. Ber vê yekê wê, dema ku mejî ne li wir bê, wê weke ku wê kêlîkekê wê li wir bê û kêlîkekê wê ne li wir bê. Di vê rewşê de jî wê, weke kêlîkekê wê bîrbîkê û wê kêlîkekê wê bi bîrnekê. Di vê rewşê de jî wê, tiştê ku ew di wê kêlîkê de bikê wê di kêlîka piştê de ew, dibê ku ew ne wê bîra wî. Divê ku ew piştê di demê ku ew ne li bendê de bê ku ew were bîra wî. Di vê rewşê de jî wê, ew wê weke aliyekî wê xwe pîrr zêde wê bijî bê. Di dema temaşekirina rewşekê de bê, di dema hisandina li hinek mirovan de jî bê wê, ew rewş wê xwe bidina dîyar kirin. Divê ku ew di nivê axiftina ku ew li wê dihisênê de ew di mejî de bêt ku ew di farqê de bê ew jî wir herê deverêk din. Hingî wê, di wê demê de wê, ew nizanibê ku ew axiftina ku ew dihatkirin û wî jî li wê dihisand de ew, di wê demê de çî di wê de hatîya hanîn li ser ziman. Wê, di vê rewşê de wê, ew wê weke rewşek teybet bê. Mejî van pîrsgirêkên newrolojîkî ku ew dijî de wê, mirov bi wan re wê di rewşên xwe yên jîyanî ên ku ew derbas dikê de wê, ne bi tememî di hişê hemû rewşên ku ew derbas dikê de bê. Ber vê yekê wê, ew di rewşek cûda de wê, ew wê hebê.

Bi bîrkirin wê weke rewşek mejîyî bê. Wê di mejîyî de wê bibê. Li vir em vê yekê wê werênina li ser ziman ku wê dema ku bahse derûnîyê wê were kirin wê weke têgîneka ku ew, têgînên me yên zêhnî, têgîhiştinî û fahmî ku ew wan salix dikê û fahm dikê bê. Zêhn wê, dema ku mirov wê di çerçoveya mijarê de wê hilde li dest wê, weke aliyekî ku ew hem bi rewşa mirovî a fizîkî re di ahengekê de wê hebê û hem jî wê weke serbixwe jî wê hebê bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, weke rewşek têgînî a bi çerçoveyî bê. Di rewşa fahmkirina wê de wê, derûnî û ankû hişmendîya derûnîyê wê, ew bikê ku wê rewşa wê fahm bikê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê 'zêhnê, weke rewşek dervî me' wê, şîrove bikê û wê werênê li ser ziman? Li vir ew rewş bi fahmkirina xwe re wê şîroveyek giştî û teybet wê jî me bixwezê. Di vê çerçoveyê de ku mirov wê, dikê ku wê fahmbîkê wê mirov nikaribê dervî zindîtî, jîyan û hebûna xwe wê fahm bikê bê. Lê bi wê re jî wê, dema ku ew weke zêhnekê pêşket wê, ew bi heyînî jî wê, xwedîyê rewşa xwe ya ku mirov wê bi teybetî wê fahm bikê bê. Her zêhn wê, di temenê wê de wê, fêr û ezmûn wê hebin. Fêr û ezmûn jî wê, weke rewşna ku mirov wan bi derkkirinê re wan fahm bikê û wê hilde li dest bê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse têgînê bi hiş bikê wê, demê mirov wê bibêjê ku wê her hiş û ankû têgîn wê jî tiştêkî bê. Ev jî wê, rewşek têgînî a serbixwe wê bi xwe re wê bide dîyarkirin bê. Weke ku wê çawa wê her seh wê weke şêwayekî jîyanê li dînyê ku ew heya bê.

Em dema ku bahse tîkiliya rewşa aqil û rewşa fizîkî wê bikê wê, li vir wê, bi teybetî wê weke ku mirov wê di rewşa derûnîyê de wê fahm bikê wê, ya hişmendî û zêhnî wê xwedîyê rewşek dîyarker bê. Di vê çerçoveyê de di aslê xwe de wê rewşa ku ew wê weke bi 'dîyarkerîyê' re wê werênina li ser ziman wê, weke rewşeka ku mirov wê bi teybetî wê divê ku wê fahm bikê bê. Ev rewş wê, di çerçoveya xwe de wê, hebê. Minaq wê, dema ku mirov weke ku me hinekî li jor di rewşa tîkiliya tîkiliyên sehên me û xêvê de ku me hinekî hanî li ser ziman re wê, were dîtin ku wê, rewş wê li ser rewşa tîkiliyan re wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa tîkiliya zêhn û fizîkî de wê, ew tîkiliya wan ya nava wan wê, weke rewş û tîkiliyeka giring a ku mirov wê bi teybetî wê hilde li dest bê. Zêhn wê, hinekî wê bi xwe re wê, rengê dîtina me ya li dînyeyê wê bide dîyarkirin. Nerîna mirov wê, di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekî bê. Em dema ku wê rewşê tîkiliya sehan wê li vir wê bi fahm dîkin wê, bi wê re wê were dîtin ku wê, di fahmkirinê de wê, xêv wê di xwe de wê, di rewşên xwe yên hoyandî de wê, ew wê bijî. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring bê. Li vir mirov, vê yekê jî wê, hilde li dest ku wê, dema ku mirov wê, bi rewşa mejîyî re wê hilde li dest wê, hoyandina mejîyî wê, weke aliyekê û fektorekî giring a bi rewşa derûnîyê re ku wê xwe bide dîyarkirin bê. Mejî wê, bi wê rewşa hoyandinê re wê, weke ku wê 'tîkiliyên xwe yên bi

derve wê qût bikê. ' Yan jî wê, bi beşên din re wê, weke ku wê di rewşek bêtêkiliyî de bê. Di vê rewşê de wê, dema ku mirov wê, rewşê bi lêkolînên newolojîkî re wê dihilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî çavdêrî wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Derûnî wê, weke rêyeka ku wê mirov wê, bi wê re wê bikê ku ew rewşa mirov wê, di rewşa ku ew diji de wê hilde li dest bê. Her tişt wê, di rewşa xwe de wê, were hildan li dest. Dema ku ew, di demek bûhûrî a pêş de jî ew, were hildana li dest wê, ew dîsa wê di vê çerçoveya wê de wê were hildan li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa fahmkirinê de wê, rengên fahmkirinê, derkkirinê û hwd jî wê, ew jî wê werina hildan li dest. Di vê çerçoveyê de wê, mejiyê mirov wê çawa wê têkiliyê wê bi derve wê dênê, yan jî wê çendî wê 'vekirî' bê wê, ew jî wê weke aliyekî wê li ser wê, were sekin in bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, dihilde li dest de wê, pîrsgirêkên fahmkirinê û wê bi rengên fahmkirinê wê bi hevdû re wê, di çerçoveya hildana li dest wê, werina hildan li dest. Di vê çerçoveyê de mirov, wê dema ku wê dihilde li dest wê di çerçoveya fahmkirinê de wê, dema ku mirov wê, ku ew mirovekê bê, zayendek bê û hwd wê, fahmkirina wan ya di nava wan de wê cûda bê. Em dû mirovan ku ew weke hevdû di temenekî de bin, ji heman çandê bin û weke ku ew di perwerde dîtina xwe de ew xwediyê heman ast û pîvanê bin wê, di rewşa fahmkirina wan de jî wê, ew cûdahî wê xwe bi wan re wê, bide dîyarkirin. Wê weke hevdû wê ne di heman ast û radeyê de bin.

Ev rewş wê weke rewşek wê, dema ku mirov wê farqîya di nava derkkirina mirovan de wê bikin ku wê fahm bikin de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Wê tişt wê di rewşa xwe de wê, xwediyê rewşek heyînî bê. Wê bi wê rewşa xwe re wê, hebê. Di rewşa derkkirinê de jî wê, ev wê xwe bi awayekî wê bi wê re wê bide dîyarkirin bê.

Di rewşa gihîştina têgîna têkiliya nava mirovan de wê li ser fahmkirinê re wê, ew wê were dîtin ku wê mirov wê, di rewşeka ku ew têkiliyê di ahengekê de wê pêşbixin. Dû mirov û ankû zêdetir ku ew bi hevdû re têkiliyê dênin wê, ew di rewşên xwe de wê, bo wê danîna wê têkiliyê û pêşxistina wê, li rewşên levkirinê wê were lêgerîn. Minaq wê, ew levkirin wê weke aliyekî têkiliyî ê ku wê temenê wê ahengê wê çê bikê bê. Ev rewş wê, di nava têkiliya ê ku ew dihê şopandin weke nexweş û yê çavdêr weke derûnvan de jî wê, wusa bê. Wê derûnvan wê, di rewşa xwe de wê, bikê ku ew rewşa yê ku ew dişopênê wê fahm bikê. Di vê çerçoveyê de wê, di gelek rewşan de wê bixwezê ku ew weke wî bihizirê. Ber ku ew karibê wê rengê hizirkirina wî û encamên ku ew di mejiyê xwe de ew bigihijîyê de ew jî bigihijîyê de. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewşa têkiliyê wê, li ser fahmkirinê re bê.

Li vir wê, ya ku wê weke fektorên wê di rewşa fahmkirinê de wê kifşkar jî bin wê rengê fahmkirinê bê. Mirov wê, weke ku ew yaqîn dikê û bawer dikê wê bihizirê û wê bixwezê ku ew bibê. Ev rewş wê ji nava têkiliyên nava du hevalan bigira û heta ku wê bigihijê têkiliya jinûmêrekê a bi hevdû re jî wê wusa bê. Di rewşa têkiliyê de wê, kîjan alî wê li ya din wê serwer bê? Wê di vê çerçoveyê de wê, alî wê ji aliyê xwe ve wê li mijarê wê binerin. Di temenê wê de ew, dibê ku gelek sedem û hêncetan bibînin. Lê wê, ev jî wê rastîyê wê nedê gûharandin.

Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê têkiliya di nava malbatekê de wê, dihilde li dest de wê, di nava wê malbatê de wê, çendî wê endamên malbatê weke jin û mîr, zarok weke keç û ankû kûr wê xwediyê wê vîna xwe bin ku ew karibin weke xwe bikin? Mirov wê, ew xûy wê bi wî re wê hebê ku ew dema ku ew tiştêkî bibêjê ew weke wî were kirin. Dema ku ew bixwezê ew, weke ku ew dixwezê were kirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke xwediyê rewşekê bê. Di vê rewşê de wê, di nava rewşa mirovan de wê li ser rengê dîtin û têgînên wan ên keseyetî re wê, bi hevdû re wê, bi awayekî servekirî û ankû sergirtî wê bi wê şer û tekoşîna vîna xwe wê bi hevdû re wê bidin. Di vê çerçoveyê de di rengê fahmkirinê de wê, dema ku mirov tiştêk weke ku ew dihizirê û bihizirkirina xwe re ew dibînin wê, bixwezê ku ew weke wê bê. Wê ew bawer û yaqîn bikê ku ew ya rast a. Ber vê yekê wê, berteka xwe wê, li ser wê ya ku ew bawer dikê re wê bide nişandin.

Di rewşa têgîna bawerkirinê de wê, rewşa rengê hizirkirinê ê çandî û hwd wê, bi bandûrî wê xwe bide dîyarkirin. Şert û mercên ku mirov di nava wê de mazin bûya, pêşketina xwe daya çekirin û pêşketîya wê, ew di rengê dîtin û nerîna wî de jî wê, weke aliyekî hîmî wê xwe bi wî re wê bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov mirovek weke yê şopîner ew hilda li dest wê, giring bê ku mirov şert û mercên ku ew di nav de mazin bûya û çanda ku ew bi wê mazin bûya wê, di serî de wê di berçav de wê derbas bikê. Wê ev wê, weke aliyekî giring ê weke

temenê fahmkirinê ê di rewşê de jî bê. Di vê rewşê de jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di rewşa ku mirov wê dihilde li dest de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Ev rewş wê di rewşa rengê têtikiliya mirov de jî wê, xwediyê bandûrê bê. Mirov wê, dema ku ew çû û ket navendekê de wê, di wê navendekê civaknasî de wê, pêşî wê li mirovên weke xwe wê li wan bigerihê. Di vê gotina '... li yên weke xwe ku wê li wan bigerihê' jî wê, têtîna weke di şert û mercên hevdû de mazin bûn û bi bûyîna xwediyê heman çandê û hwd wê, li wê were lêgerîn. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov ew di wê navenda ku ew ketiyê de ku ew ji dilxweş bê wê, di wê de wê ji têtikiliyên ku ew dênê û ankû bi wî re ku ew werina danîn re wê vekirî bê. Lê ku ew ne dilxweş bê wê, ew nevekîrî bê.

Li vir mirov divê ku hinekî din jî di dewama mijarê de li ser rewşa têtikildanînê a di vê rewşê de wê, li ser wê bisekinê. Ev wê, weke aliyekî giring bê. Navenda ku mirov ket nava wê de wê, di nava wê de wê têtikiliyê wê dênê de wê, weke dîmenekî wê were li berçavê mirov ku «mirov, wê li mirovên ku ew dişibihina mirov wê, bi wan re wê têtikiliyê dênê» jî wê, tenê wê weke dîmenekî bi dîtîna mirov re bê. Li vir wê, dema ku mirov temenê vê rewşê lêdikolê mirov, wê rastî gelek rewşên din jî wê werê. Di serî de wê, asta zanînê û ku mirovê ku ew li wê dihênin ku ew xwe li ber wê kêr hîs dikin wê, di rewşeka di pêdeçûna hanîna li ser ziman de wê, di çerçoveyek hoyandî de wê weke ku wê werina girêdan. Ev wê, weke aliyekî ku wê weke di bin dîmenê mêylê de wê xwe bide dîyarkirin bê. Dema ku mirov dibêjê ku 'mirov, bi mirovê ku ew bi wî re di heman mêylê de ya wê, têtikiliyê bi wê re dênê' wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser xosletên ku ew wan kifş dikê re wê, ew wê mêylê bi aliyê wê re wê bide nîşandin. Di nava komê hevalî de wê mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, herî zêde wê kîjan mirov wê li berçav bikeve? Herî zêde yê bi xwe bawer, ji zanebûna xwe bi ewla û dikarê vîna xwe bide nîşandin wê weke yê ku ew dikarê xwe bide nîşandin bê. Wê ev rengê keseyetê wê mêylê wê bi nerînê û heyê re wê bikişênê li ser xwe. Di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê xosletên weke ku bale mirov dikişênin, xweşikdîtin, ya ku ew li xoşa mirov diçê û hwd wê, weke xosletna ku wê di vê çerçoveyê de wê karibin balê bidina kişandin bin.

Yeka jin ku ew pirr xweşik a wê, balê bikişênê li ser xwe. Ew bal kişandina wê, wê di çerçoveyê xosletên wê yên ku ew di bin reng û awayê wê têtîna xweşikbûnê de ku ew dide nîşandin re wê, were li holê û xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî din jî wê, xosletên laşî û ankû ên bedenî wê karibin bi heman rengê wê balê bikişênina li ser xwe. Ev jî wê weke aliyê mirov ên ku mirov wan di çerçoveya xosletên fîzîkî û destûrên hebûnê ên fîzîkî de ku wê, werênê li ser ziman bin.

Di dewama wê de wê, dema ku mirov wê di dema têtikiliyên bi hevdû re de wê, hinek aliyên din ên xûyî jî wê hebûn ku mirov wan dikarê di vê çerçoveyê de pêşî weke aliyên ku ew, balê dikarin bidina kişandin li ser xwe. Ew jî minaq wê, xûyên helwestî ên weke hêrsbûn şabûn û ankû danîşana wê şabûna xwe bi tevgerên xwe yên laşî, girîbûn, kenîbûn, labitandina mijulankên çav û lêvên xwe û hwd wê, tenê hinek ji wan aliyên ku em dikarin li ser xûyan re wan, werênina li ser ziman bin. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku bal kişandin wê, di vê çerçoveyê de wê bi xoslet û teybetiyên zêhnî û fîzîkî re wê bibê. Di rewşa hildana li dest a xoslet û teybetiyên ku ew, balê dikişênina li ser xwe wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wan werênê li ser ziman bê.

Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, xosletan wan dihilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, xoslet wê, weke ku ew bi xwe wê weke 'nîşanayna keseyetiyê' bin wê, xwe bidina dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê, di nava jîyanê de wê, bi wan xosletên xwe re wê were naskirin. Wê her wusa wê mirov wê li ser wan xoslet û teybetîyan re wê, ji hevdû cûdahîya wan jî wê, xwe bi awayekî wê bide nîşandin. Her wusa mirov divê çerçoveyê de wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê mirov wê, were dîtîna wê, bi wan re wê, ew were dîtîna.

Kes û ankû mirov wê, hem wê bi xwe weke bi serê xwe wê hebê û hem jî wê di nava wê koma civakî a ku ew endamê wê ya wê bijî. Wê di nava wê de wê, fêrbibê, kar û xabatan bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê her mirov wê çendî ku wê bi serê xwe wê hebê wê, wilqasî jî wê endamê wê koma civakî a ku ew di nava wê de dijî jî bê. Wê li vir wê xosletên keseyetiyê û yên ku komî wê, di awayekî wê, hem bi hevdû re wê di ahengekê de, hem bi serê xwe weke bi keseyetiyê re wê hebin û hem jî wê bi komê re wê hebin. Wê di vê çerçoveyê de wê bi komî wê mirov wê hebê. Mirov wê, xwe di nava wê komê de wê, werênê li ser ziman. Heta ku mirov wê, ji her aliyê ve wê, bi wê re wê bijî. Dema ku ew bi tenê dimênê û ankû bi teneserê xwe ya jî wê, di mejiyê xwe de wê, bi wan xosletên li ser têtikiliya civaknasîya di nava komê de re

wê bijî. Wê xwe bi wan re wê hîs bikê. Wê bi wê re wê, vîneka civaknasî wê bi keseyetîyê re wê bi hişmendî wê biafirê. Bi gotineka din wê, bi xwe bawerîbûnek wê bi mirov re wê, li ser wan rewşên bi jîyane komî re wê biafirê. Mirov wê, di nava danûstandinê a bi endamên din ên komê re bê. Wê ji wan wê hilde. Endamên komê ên din jî wê ji wî wê, hildin. Di gelek aliyên de wê, mirov wê van aliyên ji hevdû hildanê wê hinekan ji wan wê di farq û hişê wan de bin. Lê hinek ji wan aliyên jî wê weke ku wê ne farq û hişê wan de bê.

Di nava jîyane komî de wê mirov wê xwe çawa wê hîs bikê wê, ew wê weke aliyekî giring ku mirov wê dikarê wê hilde li dest bê. Her wusa mirov wê dikarê wê rewşa 'xwe hîskirinê' wê weke aliyekî giring ê ku ew wê di temenê pêşveçûnên mirovî de jî wê hilde li dest bê. Mirov wê, çendî ku wê weke zindiyekî civaknas wê, pêwîstîya wî bi xwe hanîna li ser ziman wê hebê, wê bi heman rengî wê pêdîvîya wî bi xwe hanîna li ser ziman a li ber wî jî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewşa 'xwe hanîna li ser ziman' wê, weke aliyekî dû alî wê xwe di vê rewşê de wê bi rewşa xwe hanîna li ser ziman re wê, bide diyarkirin.

Mirov wê dema ku ew xwe dihênê li ser ziman wê demê ew wê, xwe baş hîs bikê. Di vê çerçoveyê de wê ev têngîna 'xwe baş hîskirinê' wê weke aliyekî ku ew dikarî vajî wê jî ew xwe bide diyarkirin bê. Minaq wê, reng û awayê parvekirinê a ji hevdû re wê, rengê derûnîya mirov û pêşketina wê jî wê, bide diyarkirin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, tişt û ankû gotin û kirinên ku wê, mirov wê dilxweş û şa jî bikin wê werina li ser ziman û gotinên ku wê, vajî wê wê hêst û hîsan wê bi mirov re wê çêbikin û wê şikeştinan wê bi mirov re wê çêbikin jî wê biafirin. Di vê çerçoveyê de wê, rengê têkiliyê, awayê wê, navaroka wê û hwd wê, weke fektorna giring ên ku mirov dikarê wan di vê çerçoveyê de li ser wan bisekinê bê.

Mirov wê, di nava wê rewşa jîyane komî de wê, bixwezê ku ew tiştên baş bijî. Ber vê yekê jî wê, bixwezê ku ew baş were pêşwazîkirin. Di vê çerçoveyê de wê, rengê vîn nîşandina mirov wê xwe weke fektorek giring wê di vê çerçoveyê de wê temenê reng û awayê pêşwazîkirina mirov a ji aliyê endamên din ên komê ve bê. Her wusa wê, di nava têkiliyên komê de wê, mirov wê xwe tabîî girseyê wê bibînê. Wê bixwezê ku ew weke wan bê. Wê bixwezê ku ew, bi kijan xoslet û teybetîyan wê baştirin wê were pêşwazîkirin ew bibê xwediyê wan. Di vê çerçoveyê de wê, xwe weke 'yekî ji nava komê' wê bibînê. Yan jî wê, bi rengê herêkirin û redkirina wî ya ji aliyê endamên din ên komê ve wê, ew wê hêstê xwe weke endamê komê dîtîne re wê vajî wê, xwe ji wê dûr bibînê. Wê nexwezê ku ew têkiliyê bi wan re dênê. Wê xwe dûr bigirê. Çendî ku ew baş hat dîtîna û pêşwazîkirin wê, zêdetirî wê xwe tevî nava têkiliyan wê bikê. Wê xwe ji wê bibînê. Wê weke endamekî komê ê kirdeyî wê xwe bijî. Mirov ku ew çendî ku ew xwe bi vê rengê ew bi kirdeyî xwe weke endam bibînê û di pêşwazîkirina xwe de ew xwediyê wê hêstiyariya baş bê wê, ew di rewşên weke bi xwe bawerbûn û hwd jî de wê, di rewşên pêşketî de bê. Mirov wê, di nava komê de wê, bi demê re wê fahm bikê ku ew çendî ku ew bi şibihê endamên din ên komê wê, ew wê baştir bê, wê baştir wê were pêşwazî kirin û wê ew xwe bi wê re jî wê baştir wê hîs bikê. Di vê çerçoveyê de wê şibandin wê, weke aliyekî giring ê ku wê di rewşa têkiliya mirov û komê de wê xwe bide diyarkirin bê. Aliyê din jî ê bi weke şibînê wê, rewş û têngîna herêkirin û pêşwazîkirinê a ji aliyê komê ve bê. Ew çend ku ew baş hat herêkirin wê, ew xwe di wê de wê baştirin wê bibînê. Wê weke hêstekê wê, ew jî wê bi mirov re wê pêşbikeve ku ew were herêkirin bê ji aliyê girseyê û ankû komê ve. Ev wê di rewş û rengên têkiliyên civaknasî de wê di çerçoveya lihevketinê de wê xwe bidina nîşandin. Bi wê re wê, mirov wê, dema ku ew bixwezê ku ew ji aliyê komê ve wê, were herêkirin ew pêwîstî bi wê dibînê ku ew, gelek aliyên komî ew ji wan îteatê jî bikê û ankû weke wan bijî. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew weke aliyna ku ew bi wan re ew karibê bi wan re di nava komê de ew bijî bê. Di rewşa têkiliyên nava komê ên mirov û endamên komê ên din re wê, di çerçoveya rewş, têkilî û aqilekî civaknasî de wê, xwe bide diyarkirin. Aqilê civaknasî wê, di vê rewşê de wê, weke rengekî aqil ku wê her endamên komê wê bikin ku ew xwe bigihênina wê bê. Wê bi aqilê civaknasî ve wê xûyên komî û têkilidanîne wê bi wê aqilê civaknasî re wê bi xwe re wê pêşbixê.

Mirov, têkiliyên wî yên civakî ên komî û girtina wî ya xûyan ji nava jîyane komê

Mirov wê, di nava wê koma ku ew dijî de wê, weke endamekî wê, bikê ku ew bijî. Di vê çerçoveyê de wê, xwe wê werênê li ser ziman. Di nava komê de wê, li gorî xûyên komî û hevbeşîya wê, bikê ku ew

bijî. Wê ew wê xwe di nava komê de wê bijî. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê hebûna komê û ya endamên wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring bê.

Wê di nava komê de wê aktîv bibê. Wê xwe di nava wê de wê nas bikê. Wê xosletên xwe wê, di nava wê de wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê, weke yekî ku ew karibê li xosletên komî ew serdest ew wê xwe pêşbixê. Mirov ji dayika xwe wê, weke yekî pêşeng û ankû li pêş ê di nava komê de wê, dernekevê li pêş. Wê bi demê re wê, xoslet û teybetiyên wê nasbikê û wê, bi wê re wê pêşbikevê. Li gorî kirin û xosletên komî wê, wê li wan serdestbûn û endamên komê ên ku ew dikarin vîna xwe di çerçoveya wan xosletên komî de werênê li pêş wê, weke pêşeng jî wê, derkevina li pêş. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di nava komê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di nava komê de wê mirov, wê bi çalakbûn, hûner, têkilî û xûyên xwe re wê, temenê pêşengbûna komê wê bide dîyarkirin. Mirov wê, bi hûner, çalak, têkilî û xûyên xwe re wê xwe derxê li pêş. Mijarên ku ew di nava komê de dihên li ser ziman wê, di çerçoveya têgihiştina mirov a bi aqilê mirov re wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, pêşveçûnên nava komê jî wê, temenê gûharînên li rengê keseyetiyên ku wê derkevina li pêş bê. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, keseyetîya komê wê bi xosletên wê re ku ew afirîya wê, li ser wê û xosletên wê yên civakî û hwd re wê, keseyet wê derkeve li pêş. Çendî ku ew têgihişt, fahmkir û bi xûyên wê xwe pêşxist re wê, bi wê re wê derkeve li pêş.

Ya ku wê rengê xwe bide wê keseyetîya ku ew derkeve li pêş wê, pêvajoyên ku ew pêşketinê ên bi aqil, hûner, xosletên civakî û hwd bê. Jîyane komî wê, rengê xwe wê, çawa wê bijî wê, di wê çerçoveya fahmkirin û rengê pêşketina civakî, awayê wê yê wê ku ew xwe di keseyetiyê de wê, daya rûnandin wê, bi wê re wê xwe bide rûnandin. Li ser fahmkirin, têgihiştin û danîşandina wan xosletan û serdestbûna li wan xosletan re wê pêşengîya keseyetiyê wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, çawa ku wê endamê komê wê di nava xwe de wê, bixwezê ku ew xwe bide dîyarkirin wê, bixwezê ku ew were hildan li cidiyetê. Heybûn ji endamên din ên komê li ser wê re hebê. Kesên pêşeng wê, di rewşa têkilîyên bi giringî dayîna têkilîyên xwe yên nava endamên din ên komê, fahmkirina wan û hwd re wê, derkeve li pêş. Di vê çerçoveyê de wê xosletên aqilê şûbjeyî ên weke rûmet, rêz û hûrmet û hwd wê, di şêwayekî de wê, di têkiliyan de wê bi kirdeyî wê li wan wê were lêgerîn.

Di hundûrê wê têkiliya ku ew dihê danîna bi hevdû re de wê, weke kirdeyekê wê li hevdû hisandinê, hildana cidiyetê û hwd wê, li wan wê were lêgerîn. Rengê têkiliyê û bîriqîna wê ya li mejiyê mirov wê, weke aliyekî giringî a ku wê mirov bi ber xwe ve bide kişandin û ankû wê bide dûrkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa têkiliyê wê, weke aliyekî pirralî bê. Di rewşa hebûna têkiliyan de wê, ev wê weke aliyekî giring wê, hebê. Her wusa mirov dikarê vê rengê têkiliya komî wê li ser rengên têkiliyên hemdem re jî wê, hilde li dest. Di roja me de wê, teknîk û teknoloji wê pirr zêde wê pêşbikeve. Mirov wê, di wê de wê bihevdû re wê têkiliyê dênê, axiftinê bi hevdû re bikê û wê hevdû bibînê. Şêwayê bi karhanîna amûrên têkilîdanînê wê, di vê çerçoveyê de wê, di reng û awayekî de wê, bandûra wê, pirr zêde wê li ser mirov û mejiyê mirov wê hebê. Mejiyê mirov wê bi awayekî li wê hûnandî wê bihizirê. Wê bi wê re wê bihizirê. Wê xwe li wê girêbide. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, rengê têkiliyê wê, bi teknîkê û hwd re wê, di wê de wê, bi gelek awayan wê gûharîn wê bibê. Wê bi wê gûharînê re wê, xwe bi awayekî giring wê bide dîyarkirin. Di roja me de wê, weke amûrên teknîkî tv, raîdo û hwd wê bikina jîyane mirov de. Wê ev jî wê, ji aliyê bi hebûna xwe ve ku ew mirov bi xwe ve didina girêdan zêdetirî wê, bi alî awayên din re jî wê, hin bi hin wê bandûra wê li ser jîyane mirov wê çê bibê. Minaq wê, di filmekî ku ew di tv'yê de dihê leyistin wê, bandûra wê li ser keseyetiyê wê, pirr zêde wê hebê. Di rewşên gûharandinên bi xûyî ên keseyetiyê û ankû pêşxistina xûyîn nû û hwd wê, bi wê re wê, weke aliyekî giring wê, bi pêşketina xwe re wê, xwe bide dîyarkirin.

Di filmekî de wê, gelek qarakterên ku ew hatina tefsîrkirin wê hebin. Wê xoslet, teybetî û xûyên ku ew bi wê re ew dihên hanîn li ser ziman wê, hebin. Mirov wê, li ser wan xosletan re wê, di xwe de wê têkiliyê bi wan qarakteran re wê dênê. Wê bi xoslet, teybetî û xûy re wê, xwe di wan de wê bibînê. Yan jî wê, gelek xûyên ku ew kifş dikê û ew dixwezê ku ew xûy bi wî re jî ew hebin wê bibin. Mirov wê, li ser wan xûyan re wê, li xwe bihizirê û bihazinê. Wê bikê ku ew di mejiyê xwe de weke wan bihizirê, tevgerihê. Wê di vê çerçoveyê de wê, bi rengên şibandînê û hwd re wê, bi zêdeyî wê xwe bide dîyarkirin.

Li vir, ez divê ku vê yekê jî wê, werênima li ser ziman ku wê xûyên qarakterî wê, hertimî wê, ji aliyê mejiyê mirov ve wê, zûtirînî wê bale mirov wê bikişênê li ser xwe. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Ev rengên amûrên ku ew di kevina nava têkiliya mirov de wê, bandûra wan wê bi axiftinê, gotinên ku mirov wan dibêjê, rengên gotinên ku mirov wan dibêjê û hwd re wê, bandûra wê hebê. Her wusa wê helwest û mûsika ku ew li wê dihisênê jî wê, bandûra wê hebê. Ev jî wê, weke rê û şewayyina têkilîyê ên ku mirov wan werênê li ser ziman bê.

Mirov wê, di nava têkilîyên xwe yên civaknasî de wê bi aqil wê, zanîn û ankû raman, hêst û ankû hîs û her wusa xûy, tevger û kirinên xwe re wê têkilîyê dênê. Ev wê, weke mijarên civaknasîya derûnîyê jî bin ku wê, wan lêbikolê bê. Wê mirov wê, bi dîtîna û nerîna xwe re wê, xûy û xosletên mirovên dervî xwe wê fahm bikê û wê derbarê wan de wê, bibê xwedîyê darazê. Wê bi wê re wê, xûyên wan bibînê û nas bikê. Di vê çerçoveyê de wê, têngîna civaknasîya derûnî jî wê, li ser temenê wan xûy, kirin, tevger û hwd wê bihizirê û wê bikê ku ew wan fahm bikê. Xûy wê, xosletên keseyetîyê wê bi xwe re wê bihawênê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê xûy wê, di aslê xwe de wê weke aliyekî têngîna ê ku mirov wê dikarê xwe bixwe jî wê hilde li dest bê. Minaq mirovek ku ew çawa xwe dide nîşandin wê, xûyên xwe jî wê, bide nîşandin. Helwest wê, li ser xûyan re wê, hizir, hêst û xûyan wê bi awayekî bi sazûmanî wê werênê li holê û wê bide dîyarkirin bê. Helwest wê, weke objeyek derûnî bê. Wê ew bi serê xwe jî wê, were hildan li dest. Wê, di vê çerçoveyê de wê, helwest wê, dema ku ew hat hildan li dest wê, di temenê wê de wê çî xûy hena wê, ew jî wê, bikin ku ew werina fahmkirin. Helwest wê, weke biriqîna ji xûy, hizir û hêstên me bin. Wê weke bertekna hizir, hêst û xûyî bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê helwestan wê weke bertekan wê di nava têkilîyên xwe de wê bidina dîyarkirin. Ew têkilîyên ku mirov wan bi hevdu re didênê wê, bi wan wê wan werênina li holê û bidina dîyarkirin. Rengên têkilîyên nava mirovan wê, bi awayekî şûbjeyî wê, li ser wê re wê, weke têngînek darazî û ankû di rengê wê de wê, têngînen helwestî wê weke bertekan wê xwe bidina dîyarkirin. Mirov wê, bi wê re wê bikê ku ew wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman. Mirov wê, dema ku mirov wê gotinekê ji yekî li hemberî xwe re wê bibêjê wê, ew gotin wê bi sê awayan wê mirov wê bi xwe re wê bide biriqandin. Aliyê wê bi hizirî bê. Aliyê duyem wê bi hêstî bê. Aliyê sêyem jî wê bi xûyî bê. Rengê gotinê ê ku mirov wê bi wê re wê dihênê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, zanîna ku mirov wê hanî li ser ziman wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Wê bi wê zanîna me re wê, rastîya mirov jî wê, werina li ser ziman. Mirov dema ku gotinekê bibêjê ew gotin wê, dema ku mirov ew hanî li ser ziman bi rengê ku ew hat hanîn li ser ziman wê, karibê hêstek xweş jî bi mirovan re çêbikê û wê karibê vajî wê hêstek nexweş jî çêbikê. Di vê çerçoveyê de wê gotin wê, bi helwesteka ku ew rengê xûya mirov jî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Her wusa wê, gotin wê bi xwe re wê xwedîyê rengê xûyî bê. Minaq gotineka weke henekî, bi sêfî û ankû çîreyî, hêrsbûnî, xayîdînî û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê bi xwe re wê, wê rengê xûyî jî wê bi xwe re wê biafirênê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, biqasî ku wê gotin wê weke rengê xûyên me bê wê xûy jî wê di rengên gotinên me de wê xwe bidina dîyarkirin bin. Dema ku rewşa mirov a fîzyolojîkî a mirov wê hilde li dest ku ew şa dibê, hêrs dibê, dixayîdê, dikenê, digirî û hwd, wê xwe di rûdên û rengê mirov de wê bidina dîyarkirin bin. Di vê çerçoveyê de mirov, wê di dewama mijarê de wê hilde li dest û wê fahm bikê wê giring bê.

Li vir wê dema ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, têngîna derûnîyê re wê mirov wê, rewşan wê werênê li ser ziman wê, li ser têngîna derûnîyê re wê, werênê li ser ziman. Pêşî wê, têngîna derûnîyê wê di xwe de wê, bi hişmendî wê pêşbixê û ankû wê kifş bikê. Li ser wê re wê, bê xwedîyê nerînekê. Di aslê xwe de mirov dema ku wê mijarê wê, bi têngîna derûnîyê wê hilde li dest wê, ji dû aliyên ve wê, têngîna derûnîyê wê xwe bide dîyarkirin li ber me. Di serî de wê, ji aliyê hişmendî, zêhnî û ankû fahmkirinê ve wê bibê. Aliyê ê duyem jî wê ji aliyê tevger, kirin û xûyan û fahmkirina van ve bê. Derûnî wê, bi aliyê wê yê têngîna re wê, li ser hişmendîyê re wê, werênê li ser ziman. Ev alî wê, her kirinê, tevger û xûyê wê weke encama têngîneka hişmendîyê a ku ew pêşketîya wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov hewl dide ku mirov têngîna derûnîyê wê ji vê aliyê wê hildina li dest wê, bi têngîna wê, hişên ku ew bûna sedema wan tevger, kirin û xûyan wê, hewl bê dayîn ku ew were dahûr kirin. Li vir wê, her rewşên ku wê mirov wê di çerçoveya jîyane xwe de wê bijî wê, ji aliyê zanîna ve wê, bi giringî û hebûna wan re wê çendî giring û werina hildan li dest bin. Derûnî wê, ji vê aliyê ve wê bi têngîna wê weke

aliyekî ku ew were hildan li dest bê. Bi aliyê duyem ê din re jî mirov, ku wê dihilde li dest wê, ku mirov weke bi serêxwe wê weke rewşekê wê hilde li dest wê, di çerçoveya wê xûyê bi gotinê hanîna li ser ziman re wê çendî wê, di nava wê gotinê de wê mirov dikaribê wê bêjê ku ew ahengê wê heya? Weke objeyekê hildana li dest a xûyekê wê, di vê çerçoveyê de wê, bi fahmkirina wê re wê, gotin wê çendî ku wê karibê hevdû werênê li ser ziman?

Li vir wê, demê mirov dikarê wê weke aliyekî wê jî wê di vê çerçoveyê de wê werênê li ser ziman ku wê derûnî wê weke di çerçoveya bandûra hewirdorê re wê, bi bandûra wê ya di mejî de re wê, weke aliyekî heyînî ê objektîf wê xwediyê wê rewşa afrîner bê. Li ser hinek organîsmayan re mirov wê, weke ku wê lêkolîn bikê û fahm bikê wê xwediyê rewş û rengê hebûna xwe ya ku mirov wê hilde li dest. Ku weke têngîneka ku wê, ji dûr ve wê weke ku cûda bê û ku mirov di vê çerçoveyê de wê dihênê li ser ziman wê weke dewama wê were li ser ziman wê, derûnîyeka keseyetî a hundûrînî wê, xwe di vê çerçoveyê de wê bide dîyarkirin. Mirov wê çendî wê karibê wê, rewşa hundûrînî wê bi başî wê fahm bikê û wê hilde li dest? Çavdêriyên me wê, weke aliyna ku me ji derve ew kirina bin. Lê li vir ya hundûrînî û ya derve ku ew hatî kirin wê, di rewşê de wê çendî wê di levkirinekê de bê. Her wusa mirov vê yekê jî wê, di dewana wê de wê werênê li ser ziman ku wê, ya ku mirov wê di hundûrê xwe de wê dijî wê, weke ku ji mirov û pê de wê, ti kesek wê nizanibê wê, rewşek û dîmenek bi awayekî wê biafirê. Ev reng û dîmen wê, dema ku mirov wê rewşa bi bîrîqîna xûyan re rewşa bertek û helwestan lêkolîn dîkin wê, bi wê re wê çendî wê karibê wusa rewş xwe bide dîyarkirin? Di aslê xwe de wê, mirov wê, dema ku ew weke ku wî tiştek fahmkiribê jî wê, dema ku ew di hundûrê wî de tiştekî ku ew tenêbixwe zanibê û ankû di mejiyê xwe de vêşarî hiştibê wê, weke ajoyekê wê di dîyarkirina xûyan de wê, xwediyê dîyarkerîyeka xûyî bê. Her wusa wê rewşa xûyan wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê karibê wê, werênê li ser ziman bê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku ew têngîna hundûrînî û ya derveyî a weke 'tê zanîn' jî wê, karibin li hevdû nekin. Wê di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya ku ew dihê zanîn de ew bertek û ankû helwestên ku wê mirov wê li bendê bê ku ew bînan nîşandin wê, ji binî ve wê, ya hundûrînî ku mirov tenê wê dîzanê wê di dewama wê de wê di xûyan de wê, kifşkar bê. Wê ya hundûrînî ya derveyî weke ya ku ew dihê zanîn wê, weke ku ew di dîmenekî ew hatibibina li hevdû kirin wê, di rewş û awayekî de wê, xwe bidîna dîyarkirin. Di rewşên ku ew dihên zanîn de weke rewşên derûnîkî wê, bi tevger, kirin û xûyên ku mirov wan dide nîşandin re wê lev bikin. Di aslê xwe de wê, ew bina weke şahid û ankû nîşanaka wê bin. Di rewşek derûnî de ku mirov mirovekî zanibê û ew piştî wê, di jîyane xwe de ew hin xûy, tevger û kirinna din bide nîşandin wê çawa ew werina li hevkin? Di vê çerçoveyê de wê pêşî wê li tîkiliyê wê, werina lêgerîn. Wê bi wê re wê, bi xûyan re wê, sedema wê, bi koka wê re wê hewl bê dayîn ku ew werina fahmkirin.

Di rewşa çavdêriya mirovê ku ew dihê şopandin de wê, weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman wê, çavkanî wê, çavdêriyên jîyanî ên ji jîyane mirov ku mirov wê demê û demên bûhûrî jîyankirina bin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşek awarta a derûnîkî wê, hertimî wê weke rewşeka ku ew bi serê rewşên din jîyanê û ahenge wê de hatibin wê xwe bidîna dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de ew rewşa ku ew bi serê wê hatiya wê, ew pêşî wê bi serê xwe wê were hildan li dest. Piştî jî wê, di dewama wê de wê ew ahenge jîyanî ya ji jiberê û heta wê demê ku ew çawa ya wê, di reng û derûnîya wê de wê were hildan li dest û wê cûdahiyên di nava wan de wê, werina hildan li dest û fahmkirin.

1. Derûnîya objektîf

Di vê çerçoveyê de wê, di aliyê xwe de wê aliyê hişmendî û aliyê weke xwandina tevger, kirin û xûyan wê bi têngînî wê bi hevdû re wê di ahengekê de wê, bi rewşê re wê, weke ku wê hevdû temem bikin. Em dikarin wan ji hevdû cûda hildana li dest. Ji aliyê hişmendî ve her kirin, tevger û xûyê tenê weke hişmendîyekê û rewşa wê hildana li dest? Di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de wê, têngîna derûnî a hişmendîyî wê, weke aliyekî ku ew xûy wê weke rewşek hişmendî a objektîf wê werina herêkin.

Mirov wê, bi hundûrînîya xwe û derveyîya xwe re wê, xwediyê wê rewşê bê. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, yên ku ew di hundûr de ew dihên jîyînkirin wê, bi yên ku ew ji derveyîyê ve dihên jîyînkirin wê hevdû temem bikin. Li derve wê, dema ku mirov wê bixwezê ku wê bi tevger, kirin û xûyên mirovekî re wî baş bikê wê, weke aliyekî wê yên hîmî wê demê mirov wê, li hundûrînî wê bîponijê ku ew ka di xwe de çi dijî. Ya ku ew dijî wê, derveyîyê wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov wan bi hevdû

re di ahengekê de wan hilde li dest. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov wê nikaribê ya hundûrîn û ankû çavdêrîya hundûrînê wê bêqiyet û ankû negiring wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di aslê xwe de wê, weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman wê, ya hundûrînê wê zanîna wê, ya herî zor bê. Yê ku wê dijî wê, bi xwe re wê, weke ku ew wê dide dîyarkirin li derve wê, di rewşekê de bê. Lê dibê ku ew li derve ku ew çawa dihê dîtin û ankû bertekên ku ew dide nîşandin ew ne di farqê de bê. Her wusa wê, ew di derbarê ya hundûrînê de wê, xwediyê wê zanînê bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov mijar hilda li dest wê, ji nerîna çavdêrî û nîşanakên xûyî pirs pirsîn û bi wan re hewldana xwe gihandina hundûrînê wê, weke aliyekî ku wê bi hevdu re wê werê kirin bê. Di vê çerçoveyê de di derbarê ya hundûrînê û ya derve de wê, di vê çerçoveyê de wê, temenê fahmkirinê wê hin bi hin wê were çêkirin. Mirov wê, di vê rewşê de wê, dema ku ew çendî ku ew dem bi dem bi xûyan hundûrîyê xwe ku ew dide nîşandin wê, bikeve zorê de ku ew gotinan ji wê re bibînin û wê werênê li ser ziman. Du sedem wê di temenê wê de wê hebin. Yek wê, asta dijiwarîya êşkişandinê bê, ku wê xwe bê hevî dîtin û hwd bê. Aliyê din jî wê, yê ku ew dihê şopandin ew çendî ku ew ne derûnvanek jî bê lê wê di wê rewşa xwe de wê, weke derûnvanekî wê, karibê di gelek rewşan de li mirovê çavdêrê li hemberî xwe bibê xwediyê nerînê û çavdêrîyê ku ew çendî wê karibê wê hêsta bawerbûnê wê bidîyê de. Wê li ser wê dayîna wê hêsta bawerbûnê û bi wê re xwe nêzîkirinê re wê, yê şopîner wê xwe vekê û wê hundûrîyê xwe wê bide hanîna li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, carna wê bi mînaqan wê werênê li ser ziman. Carna wê bi gotinan wê werênê li ser ziman. Carna wê bi hinek kirin, tevger û xûyna bêgotin wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ev alî hemû wê di wê rewşê de wê di nava herdû aliyên yê dihê şopandin û yê çavdêr ku ew dişopênê derûnvan de wê ev bibê. Rewşa fahmkirina têgîna xûyan wê li vir wê giring bê. Ber vê yekê mirov wê, di vê rewşê de wê, hem xwediyê zanîneka hişmendîyê bê û hem jî wê xwendevanekî baş ê xûyan bê. Xûyê weke aliyê laşê mirov ên weke teknîkî ku mirov wan pêş dixê bin. Wê bi wê re wê, xwediyê reng û awayekê bê. Mirov wê dema ku wan xûyan dikê ku wan fahm bikê wê, bi têgîna wan re wê ji temen ve wê fahm bikê. Rengê xûyê û hîmê xûyê wê weke dû aliyên giring ên ku wê werina fahmkirin bin.

Derûnî ji aliyê hişmendîyê ve wê weke zanîna hişmendîyê wê hebê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, bi aliyê hişmendî re wê, weke ku wê tevger, kirin û xûyê wê bina xwediyê gîyanekê wê rewşek wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de derûnîya zêhnê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî din wê, bide dîyarkirin bê. Bêgûman wê mijarê wê, ji vê aliyê ve wê giring bê û em ji vê aliyê ve jî wê li ser aliyê hişmendî û ankû zêhnê û hwd wê, hildana li dest û wê jî bi wê re kirin, tevger û xûyan wan hildana li dest û wan fahmbikin.

Derûnî wê, weke aliyekî giring ê hişmendîyê wê xwe bide dîyarkirin bê. Li vir mirov wê dem ku wê rewşa aliyê têgîna derûnîyê ê hişmendîyê û yê derûnîya xûyan wê ji hevdu cuda wê hilde li dest wê, nêzîkatîya Zerdeşt ku wî berî wî Mîtra wê weke bi şêwa û rêbazên weke rêankarnasyonê dihê li ser ziman re wê, bi awayekî wê werênê li bîra me. Şêwayên weke 'yoga(*)', 'medîtasyon(*)' û hwd wê ji wê werina derxistin. Zerdeşt bixwe jî wê, medîtasyonê baş bê. Wê pêşî wê vê li ser xwe wê bihizirê û wê werênê li ser ziman. Ev rengê derûnîya hişmendî ku em wê, bi wê re wê hildana li dest wê, bi wê re wê were fahmkirin ku wê, bi aqil re wê, dema ku mirov wê çawa wê bihizirê wê, di wê rengê û awayê de wê xwe bi encamê re wê bide dîyarkirin. Yanî wê, li şûna ku wê xûyê û hwd wê werina xwendin û li ser wê re wê, bihizirê wê, bi aqil wê, li ser hişmendîyê re wê li ser rewşa gîyanê re wê bihizirê. Wê bi wê rewşa gîyanê re wê, rewşa rûhê mirov ku ew çawa ya wê, bikê ku wê fahmbikê û wê hilde li dest. Di rewşa li ser hişmendîyê re wê hildana li dest de wê, aliyê derûnîya fahmkirinê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî serwer ê li rewşa fîzyolojîkî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê. Wê her tiştê wê li ser gîyanê û rûhê wê re wê, hilde li dest. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê bi rê û şêwayên weke yoga û medîtasyonê û hwd bahse aramîya dil wê were kirin de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê bal bê kişandin li ser aliyekî giring ê hişmendî ê mirov. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, ji vê aliyê ve wê

(*)Yoga wê şêwayekê bi rêya hisandinê a mediteyê ku wê bike ku ew li xwe bide hisandin bê. Wê weê rêbazseka kevn ku wê di nava Bûdîstan jî wê, pêşketî bê.

(*)Medîtasyon wê, naye rewşeka ku ew hişyarîya li tevger û kiirnan û bi wê re li wê serwerbûnê re ku wê, xwe bizanibûnê re wê bike ku ew di xwe de bigihênê li aramîyê bê.

hilde li dest wê, weke aliyekî giring wê xwe bi awayekî wê, bide dîyarkirin.

Li vir aliyê derûnîya fahmkirinê a bi hişmendîyê ku mirov wê dikê ku wê fahm bikê wê, weke aliyekî giring wê, li vir wê ev xwe bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov wê weke aliyekî giring wê, hilde li dest. Piştî Zerdeşt re wê, rê û şewayên başkirinê ên bi yoga û medîtasyonê re ku wê Bûda wê pêşbixê wê, di vê çerçoveyê de wê hem di dewama yên Zerdeşt de bin û hem jî wê, weke aliyekî giring ê ponijbûna li ser gîyanê li jîyanê re bê. Têkiliya gîyanê û jîyanê bi hevdû re danîn wê weke temenê zindîbûn û başbûna mirov jî wê, were dîtin. Di vê çerçoveyê de wê, hevdû hîskirin wê, weke aliyê ku wê, aramiyê wê bide çêkirin bê. Wê bi wê re wê, aliyê derûnîya hişmendî wê, di vê çerçoveyê de bi şewayên mantiqî ên weke rêyên wê yên hizirkirinê re wê, li rewşên hişmendî ên bi gîyanê û rûhê re wê li wê bihizirê. Di rewşa dûalîteya naa gîyanê û laş de wê, di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, were hanîn li ser ziman. Têkiliya nava gîyan û laş wê, di wê demê de wê, bi hişmendî wê pirr zêde wê bi awayekî wê li wê were hizirkirin. Awayekê hizirkirinê ku wê xwe di wê de wê di aramiyê û başîyê de wê bide hîskirinê wê, weke renegekî tarapîkî ê ku ew bi awayekî sergirtî wê di vê çerçoveyê de wê pêşbikevê bê. Mirov wê, wê, di wê rewşa xwe başkirinê de wê, hertimî wê, li ser wê rewşa gîyane xwe re wê, bihizirê. Li gorî têngînên medîtasyonîkî wê, bi dû şewayan wê laş wê xirabikê û wê darêjka wê xirabibê. Aliyekî wê, dema ku wê, gîyanên 'nebaş' ankû ku ew gîyan 'nexweş' bê ya. Aliyê din duyem jî wê, bi rewşa ku wê têkilîya gîyanê ji laş qût bibê bê. Ev jî wê, bi awayekî wê, weke ku di roja me de em di rewşa newrolojiyê de wê fahm dikin wê, weke rewşa têkiliya nava zêhn û fîzîkê wê, li ser wê re wê were li ser ziman. Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têkilîya nava gîyanê û laş wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê werênê li ser ziman bê. Di rewşa gîyanê de wê, wê weke aliyekî duyem wê were hildan li dest. Di nava dûalîsma(*) gîyan û laş de wê Zerdeşt wê aqil wê weke fektorek sêyem wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, aqil jî wê, weke rewşek zêhnî wê piştî wê şîroveyan weke ku ew dikarin xirabiyê ku ew di laş de çê bikê wê were li ser ziman jî. Minaq Bûda wê şîroveyan weke 'xwe ji zêhnên xirab vala kirinê' wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, xwe ji her tiştê valakirin û dûrkirinê wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, zêhnên ku ew xirabiyê çê dikin wê, bixwezin ku ew xwe ji wan dûr bikin.

Di rewşa fahmkirina rewşa aqilê mirov de wê, ev jî wê were dîtin ku wê, aqilê mirov wê pêşbixê. Li vir wê weke rewşek pêşketî wê bi hebûna laş re wê hebê û ankû wê bi hebûna gîyanê re bê. Piştî ku mirov wê karibê bi aqil bimênê? Yan jî wê, karibê li jîyanê weke xwe xiranebê wê bimênê? Na, wê

(*)Dualism wê weke têngîneka ku ew hebûna laş û gîyanê ji hev cûda li wan dihizirê bê. Wê ev bi felsefikê wî pêşî Zerdeşt û piştî wê gelek zaniyarên weke aristo û Descartes wê hizrên xwe li ser wê werênina li ser ziman.

nemênê. Ev jî wê, weke aliyna ku wê bi hoyandînîya bi gîyanê a li jîyanê re wê werênina hanîn li ser ziman bin. Di rewşa fahmkirina dûalîteya gîyan û laş de wê, li vir wê, rewşa fahmkirina zêhnê wê, xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin. Her wusa li vir mirov wê, li vir wê, fektora aqil û ankû hişmendîyê wê, weke fektorek giring wê hildina li dest. Dema ku mirov tiştêkî baş dibihîzê wê çawa wê xweşbûnekê û şabûnekê wê bi mirov re wê çê bibê. Dema ku mirov tiştêkî xamgîn dibihîzê wê çawa diêşîyek bi mirov re wê çê bibê. Dema ku mirov tiştêkî xirab dibihîzê wê çawa hêrsbûnek û hwd wê bimirov re wê çêbibê. Weke van rewşan hemûyan mirov dikarê gelek rewşên din jî wan werênê li ser ziman. Ji aliyekî ve jî wê, ev rewş wê, ji aliyekî ve wê rewşa têkilî û bandûra aqil a li ser laş jî wê bi xwe re wê werênê li ser ziman.

Hêrsbûn, şabûn, dilêşî û hwd wê, weke rewşna ku wê encama hinek hişmendîyên ku me ew bihîstina wê di vê rewşê de wê xwe bidina dîyarkirin bin. Wê demê mirov, wê karibê wê, rewşa fîzyolojîkî a derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê ji aliyê fîzîkê ve wê li ser rewşa encamên wê re wê, hilde li dest. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, rastîya wê fahm bikê. Lê li vir wê, weke ku mirov wê, weke fektorek giring wê, rewşa aliyê hişmendîya mirov wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa aliyê aqil wê, dema ku mirov wê, dibihîzê wê bandûra wê li laşê mirov wê bi fîzîkî wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, hinek aktîvîteyan fîzîkî wê, di encama wê de wê, di laş de wê bibin. Wê laş wê, xwe bi awayekî wê, di wê rewşê de wê bibînê û bijî. Li vir wê, demê mirov dikarê aliyê hişmendîyê wê, weke aliyekî giring wê hilde li dest. Aliyê hişmendîyê wê weke aliyekî giring û berfireh wê xwe bide dîyarkirin. Hişmendî jî wê, weke encama derkkirinên me yên ji jîyanê wê bibin. Li ser wan derkkirinan re mirov, wê karibê rewşa hişmendîyê weke rewşek zêhnî wê di rewşa wê ya bi têkilîya wê ya bi laş re de wê hilde li dest. Hişmendî

wê li ser rewş û mekanîsmayên mejî re wê weke aliyekî fîzyolojîkî wê xwediyê rewş û awayekî bê. Li vir wê, di rewşa hişmendiyê de wê, weke ku wê li ser rewşa me ya fîzîkî re wê weke ku wê rewşeka wê ya jîyanî a bi laşê me re wê xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, bi mekanîsmayên fîzyolojîkî ên weke lefleks, kompleks û hwd re wê, bi pêşketina wan re wê, ew rewş wê xwe bide dîyarkirin. Dema ku wê derbeyek wê li mirov wê were hanîn xwerê wê, pêşî mirov wê mejiyê xwe wê bikê ku wê biparêze. Rewşa parastinê wê ji mejî re wê bihiş bê. Lê ji derkkirina me re wê, weke rewşek "dervî hiş(*)" jî wê karibê xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, dema ku wê derbe were hanîn li serê mirov wê mejî wê di wê esnayê de wê ne hizirê ku ew ka ew dest bo parastinê rakê û ankû nerakê. Wê ev rewş, wê weke rewşek lefleksi a fîzyolojîkî wê pêşbikevê. Hişmendîya me ya ku ew wê bi laşê me re wê temenê xûy nîşandin, tevger kirin, gavavêtin û hwd bê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî me yê şûbjeyî ê giring bê. Di

(*)Weke kiirna dervî hiş jî mirov dikarê wê bi navbikê. Wê, dema ku mirov ne di farqê de bertekê bide nîşandin wê, ew wê bîrê ser ziman.

rewşa tîkiliya rewşa hişmendiyê û ya fîzyolojiyê de wê, weke rewşek bi tîkiliyê wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê were li ser ziman bê. Di rewşa tîkiliya nava hişmendiyê û fîzyolojiyê de wê, weke rewşek û aliyê giring wê bi hişmendiyê re wê xwe bide dîyarkirin. Wê weke aliyê şûbje jî wê aliyê hişmendiyê wê di vê rewşê de wê xwediyê rewşek aqilane wê, di kirinên mirov de wê, xwediyê heyîn û rewşek kifşkar bê. Lê li vir wê, ev hebê ku wê, mirov wê, bi mejiyê xwe re wê, di nava jîyane xwe de wê, çî bijî wê ew nedê kifşkirin. Mirov wê, mejiyê xwe re wê, hertimî wê derk bikê. Her dîtinek, tiştêk û hwd wê, weke derkekê jî bê ji mejiyê me re. Di nava nerînekê de wê, gelek tişt wê bi derkî wê hebin. Em dema ku em, li pêşîya xwe dînerin li sîkekê wê, were dîtin ku gelek mal, xanî, mirov, cihên kirîn û firtonê, arabayên ku ew diçin û tên û hwd wê, bigelek tişt û rewşên din re wê, bi berçavên me wê bikeve. Ev rewş wê, weke rewşna ku wê li mejiyê wê bi barin wê bibin. Mejî wê, bi wê re wê, xwediyê rewşeka xwe jîyankirinê bê. Lê wê mejî wê bi wê re wê, di rewşa xwe de wê, weke ku wê encamên wê yên ku ew dijî wê, ne ew bide dîyarkirin wê derkkirinên me û tîkiliya wan ya bi me re û bi hevdû re wê bide dîyarkirin. Ev jî wê, balê wê bi xwe re wê bikişênê li ser rewşa tîkiliya hiş û laş ku wê çawa wê bi wê re wê encam wê xwe weke bi tevger, kirin, xûy, êş, şabûn, xwestek û hwd re wê, bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku wê, li ser hiş re wê, hinekî din jî wê li ser wê bisekinê.

Di rewşa hiş de wê, di jîyanê de wê, weke aliyekî şûbjeyî ê dîyarker wê di her rewşê de wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, di tevgerên xwe yên weke yên keng, girî, şabûn û hwd de wê, ew wê, li ser wê aqilê xwe re wê, bikê. Henekkirin, xwestek û hwd jî wê, weke kirinna bi tevgerî ku wê, bi nerîna şûbjeyî wê, li ser rewşên watelêkirinê û hwd re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Em li vir vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, aqil û ankû zanîn wê, di vê rewşê de wê, di rewşa jîyane mirov de wê, bandûra wê, pirr zêde wê, hebê. Her wusa mirov dikarê wê bi teybetî wê, hilde li dest û wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa gihiştina wê rewşa aqil de wê, fahmkirina wê wê, di derbarê me û kirinên me de jî wê, hişmendiyê wê biafirênê. Wê di derbarê keseyetîya me de jî wê zanînê wê biafirênê. Mirov wê xwe bi hiş bikê. Di vê çerçoveyê de wê, bi aliyê hişmendî ve wê, kirinên xwe bibîne û nas bikê wê, gotinên ku ew dibêjê wê di çî wateyê de wê bibêjê wê zanibê, wê helwestên xwe wê, bi zanebûnî wê bide nîşandin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê ji aliyê hişmendiyê ve dînerê wê, weke ku wê rewşek hişmendiyê a derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser derkkirin, fahmkirin û têgihiştinê re wê, xwe bide dîyarkirin. Aliyê derûnîyî ê wê hişmendî wê, di vê çerçoveyê de wê, bi şewayekê re wê, xwe bide dîyarkirin. Ji aliyê têgîna hişmendiyê ve ku mirov wê, di hilde li dest wê, weke ku wê, her kirin, tevger û xûy wê, di encama wê rewşa hişmendiyê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Yan jî wê, ji aliyekî din ve wê, weke ku wê ew tevger, kirin û xûy wê, weke hinek rewşna zêhnî ên hişmendiyê wê, xwe bidina dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, bi rewşekê re wê, xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa weke têgînên bi gotina 'nexweşîyên derûnî' re ku wê were li ser ziman wê, şêwa, reng, awa û rengê derkkirina me jî wê di wê de wê weke aliyekî hîmî wê hebê. Mijareka ku ew mejiyê me li wê dialiqê û mirov wê nikaribê xwe ji wê derbas bikê wê, weke rewşekê wê bi me re wê bibê. Lê bi wê re jî wê, aliyê din ê wê gotina 'nexweşîya derûnî' wê, li ser van rewş û aliyan re wê, weke aliyê hundûrînî û girêdanîya wê bi hundûrînî û qûtbûna ji derve ve wê, bi wê re wê hebê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de ku wê tenê ji aliyê hişmendîya derûnî ve wê hilde li dest wê, ew têgîn û fahmkirin wê bi me re wê weke ku

wê, çêbibê ku mirov wê rewşê têgihîşt wê mirov wê li wê serdest û û serwer bibê û wê bi wê re wê, ji wê rewşa ku weke encama wê bi gotina 'nexweşîya derûnî' re ku ew dihê ser ziman wê, were derbas kirin. Aliyê hişmendî wê bêgûman wê weke aliyekî giring wê hebê. Lê wê ne hemû bê. Wê di nava dûalîteya laş û hişmendiyê de wê, tenê wê aliyekê wê bi xwe re wê bide hanîn li ser ziman. Çareserîyên ku wê, ev alî wê bi xwe re wê werênê jî wê, tenê aliyekî wê biafirênin. Yan jî wê, bi gotineka din mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, tenê wê weke aliyekî bin. Her wusa mirov wê jî wê, di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê bi awayekî giştî wê hilde li dest wê, li vir wê, giring bê. Wê demê jî wê, di çerçoveya hebûna giştî de wê, aliyê hişmendî wê tenê wê aliyekê wê bimênê. Li vir wê ya ku mirov wê kifş dikê wê, demê wê, weke ku wê têkiliya nava hişmendiyê û ankû zêhnê û ya bi laş re wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov wê, dikarê wê, hilde li dest. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov, wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di çerçoveya têtîna bi gotina 'nexweşîya derûnî' re wê, ji dû alîyan ve wê, ev rewş wê xwe bide dîyarkirin. Yek wê ji aliyê zêhnî ve bê. Ya din jî wê, ji aliyê têkiliya zêhn û laş û salixkirinê wê yên ku wê mejî di xwe de wê dikê de bê. Li vir wê, dema ku mirov wê, rewşekê wê hilde li dest ên weke bi têtîna gotina 'nexweşîyên zêhnî' re wê, ya ku wê xwe li ser wê re wê bide dîyarkirin bi derûnî wê, ew bê ku wê, têkilîya bi derve wê, di wê de wê, di wê de wê qûtbûn wê bibê. Wê weke aliyekî din jî wê, wê di nava mejî de wê, beşên mejî, têkiliya nava wan, her wusa têkilîya wan beşan a bi makanîsmaya xwe-parastinê a mejî û hwd re jî wê, xwe bide dîyarkirin.

2. Derûnîya şûbjektîf

Di rewşa têtîna zêhnî de wê, li vir wê ya ku wê were dîtin wê, serwerbûnek wê bi serê xwe wê hebê. Ew jî wê, ew bê ku wê, dema ku mirov wê bijî wê gelek tiştên ku mirov wan bi başî û nebaşî wan dijî wê di beşên mejî ên derkkirinê de wê bicihbibin. Mejî wê, dema ku wê tiştêkî nexweş û nebaş wê mirov wê bijî wê, mejî wê nexwezê ku ew dûbare were jîyankirin. Ber vê yekê wê, di rewşek xwe parastinê de wê, makanîsmaya xwe-parastinê a mejî wê bikeve dewrê de wê, wan serborîyên nexweşî û nebaş ku ew li gorî wê rewşê di ahengekê de na wê, mejî wê wan bibîr bikê. Li vir bibîrkin wê, di çerçoveya ketina dewrê a xwe-parastina mejî de bê. Li vir di serî de mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê, mejî wê, vê yekê wê bijî wê, laş jî wê, di wê rewşê de wê bikeve pozisyonê de. Ketina li laş li wê pozisyonê wê di çerçoveya derka beşên xwe-parastinê ên mejî de bê. Her wusa mirov wê dema ku wê di rêve herê wê û lingê mirov hiltapilî û mirov ket û deverê xwe pirr zêde êşand wê mirov wê, ji wê êşê wê gelek bêzar û nexweş bibê. Piştî ku wê heman mirov wê were wê deverê wê, di wê rewşê de wê, devera ku ew li wê hiltapilî û ketî de wê ew care berî wê ku ew hatîya ser wî wê were bîra wî. Bi wê re jî wê heybûnê mejî wê bi awayekî lefleksi, kompleksî û makanîsmîkî wê bikevina dewrê de. Mirov wê, nexwezê ku ew heman rewşê dûbare bijî. Mejiyê mirov wê, di vê çerçoveyê de wê bi serborîyan ku ew hatina jîyankirin re wê, bergirên xwe wê bigirê. Wê di vê çerçoveyê de wê di çerçoveyek bîrkinê de wê, ji mirov re wê bibêjê ku wê mirov wê çi bikê wê rast û wê di cih de bê. Her wusa mirov wê yekê jî wê, divê ku wê werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe di vê rewşê de wê bide dîyarkirin.

Mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşek pirr zêde bi kompleks bê. Wê hemû lefleksên ku wê bide nîşandin wê, di wê çerçoveya wan kompleksan de bê. Rewşên ku ew hatina jîyankirin wê, bi rewşên xwe yên ku ew bi wê hatina jîyankirin re wê, weke kompleksa(*) jî wê xwe bi makansîmaya xwe-parastinê a mejî re wê bide dîyarkirin. Minaq wê, weke ku me hinekî li jor me hanî li ser ziman wê, di wê rewşê de wê mejî wê, nexwezê ku ew rewşên ku ew berê hatina jîyankirin ew dûbare cardin werina jîyankirin. Wê di wê çerçoveyê de wê, hêstên ku wê biafirîn wê, di çerçoveya xwe parastinê de bin. Hêst wê ji aliyekî ve wê, di çerçoveya hebûna jîyanî de wê, xwediyê rewşek têtîna a ku mirov wan hilde li dest de bin. Wê, dema ku mirov wê, bijî wê, bi hebûna jîyanî a ajoyî re wê hêst wê weke rewşna xwe-parastinê ku ew bi wan xwe didina dîyarkirin bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewş û wateyekê bin. Hêst wê, di rastîya jîyane mirov de wê hemû serborîyên mirov ên bûhûrî wê bi xwe re wê bi awayekê têtîna û ekzotîkî wê di temenê xwe de wê bihawênin. Hêst wê, weke aliyekî ajoyî ê jîyanî bê. Di wê çerçoveyê de mirov wê çendî ku wê karibê bi aqil re wê, werênê li ser ziman. Di wê demê de wê, di rewşa bi aqil hanîna li ser ziman û ankû aqil bi wê re hanîna li ser ziman wê weke *aqilê hêstîyarî* bê. di vê çerçoveyê de wê, xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin. Serborî wê, weke têtîna mejîyî wê hertimî wê di temenê wê

afirîna hêstîyarîya bi aqil re bin. Bi gotineka din wê, rengê aqilê hêstîyarî jî wê di çerçoveya xwe ya bi jîyanê re de wê biafirênin. Di rewşa jîyankirina dema bûhûrî di wê roja ku ew di wê de dijî de wê, di vê çerçoveyê de wê, bi aqil û ankû hêstên ji wê yên ku ew

(*)Kompleks wê mekanismaya xwe parastinê a rewşa her zindiyî bê

di afirin bin. Mirov wê, rewşa ku wê dijî wê, bi wê re wê, xwe bi rewşan re wê bide dîyarkirin. Di rewşên ku mirov wan dijî de wê dema ku mirov wê tevger, kirin û xûyên mirov wê çendî wê bi rengê hizirkirina wê re wê di ahengekê de wê hevgirtî de bê wê, bi awayekî tendûrûst û ankû baş û rast wê were li ser ziman û were dîtin. Di rewşa jîyanê de wê, bi aqilê xwe re mirov wê çendî wê kirinên xwe wê di ahengekê de wê were li holê û bide dîyarkirin? Yanî wê, her ne hevgirtîbûn wê, weke nexweşîyekê bê? Ev rewş wê, di vê çerçoveyê de wê, di ahenge dîalîteya laş û hişmendîyê de wê weke rewşa ne di ahengîya xwe de ên xirab wê werina li holê. Wê bi wê re wê, weke aliyana têgînî wê xwe bidina dîyarkirin. Li vir mirov wê, karibê di dewama wê de têkilîya hiş û kirin, tevger û xûyan bi hevdû re wê fahm bikê. Lê li wir pêşî mirov dikarê çavekî û nerînê li têgîna derûnî a weke ku ew tenê bi xûyan, kirin û tevgeran re ku ew were li ser ziman bixin.

Her xûy wê, weke rewşekê fizîkî û jîyanî a ku wê xwe bi me re wê bide nîşandin bê. Mirov wê dema ku w xûyê wê ji aliyê têgîna hişmendîya derûnîyê ve wê hilde li dest wê, weke encama rewşek têgînî a ku ew hatîya jîyankirin û pêşketîya bê. Minaq wê weke yekî ku ew tirsîyaya wê xosletên tirsê ên weke vicinîqînê wê bide nîşandin.

Xûy wê, di dema ku mirov wê, li wê dihezirê wê, di çerçoveya ahenge laşî û fizîkî de mirov wê, dihilde li dest. Di mejîyê mirov de wê, gelek pêşzanînen ku em wê, di vê çerçoveyê de wê, li wan binerê û wê bikê ku wê ahengê wê fahmbikê wê hebin. Di vê çerçoveyê de mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, werênê li ser ziman ku wê, ew pêşzanînen ku me di mejîyê xwe de ew afirandina wê, di kifşkirina wê de wê xwedîyê temenekî kifşkar bin. Dema ku mirov li hevgirtineka di xûyan û tevgeran de ku mirov li wan digerihe wê, di serî de wê, di çerçoveya wê têgîna pêşzanîni de wê aqilek û ankû zanînek wê di mejîyê me de wê hebê ku mirov wê li gorî wê li xûyê û ankû tevgerê wê binerê. Wê tevger û ankû bi hevdû re wê di çerçoveyek ahengî de wê çawa bin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bidina dîyarkirin. Tevgerên hevgirtî û xûyên wê, wê, di rewşeka ku wê yek ya din vala dernexê. Ankû wê, di wê çerçoveyê de bê ku wê yek ya din xiranebê bê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê li wê bihezirê. Ev jî wê, di çerçoveya têgînek hişmendîyê de wê, li wê were hizirkirin.

Her xûy wê, weke têgînekê bi hişmendî wê li wê were hizirkirin. Di çerçoveya wê de wê weke hişekê xûy wê, dema ku mirov wê li wê bihezirê wê, ew weke darêjkek têgînî wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, li wê were hizirkirin. Xûy wê, bi têgîn û têgihiştina fahmkirina xûyan re wê, weke hişekê bê. Dema ku mirov wê, ji aliyê hişmendîya derûnî ve wê, li wê bihezirê wê, di vê çerçoveyê de wê were li ser ziman. Ji aliyê zanîni ve derûnî wê, weke têgîneka têgihiştina zanîna temenê wê bê. Yanî wê, bi gotineka din wê, zanîna zêhnê jî wê were li ser ziman. Di çerçoveya têgîna zanîna derûnî de wê, zêhn wê weke biriqîna wê, xûy wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov wê dema ku wê weke temenê wê zêhnê û ankû zanîna wê bi hişmendîya wê re wê fahm bikê wê, ew jî wê were fahmkirin. Ya ku wê, kirin, tevger û xûyan wê bi me wê bide kirin wê zêhn û ankû hişmendî bê. Li gorî vê têgînê mirov wê nikaribê bê hişmendî û ankû zêhnê li xûyan bihezirê. Di çerçoveya xûyan de wê hişmendî wê, weke gîyanek zanîni a xûyan bê. Dema ku mirov rewşa ji hevdû cûdakirina a aliyê hişmendîyê û yê xûyan ji hevdû cûda bihezirê wê, xûy wê weke tevgera mekanîkî ên bêrûh û ankû bêgîyan wê werina li holê. Di vê rewşê de wê, hişmendî wê di reng û kirasê rûh û ankû gîyanê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Em dema ku wê, li derûnîyê wê bihezirin wê, weke têgînekê wê ji dû aliyan ve wê, giringîyê wê weke ku wê bide fahmkirinê. Aliyek wê ji aliyê xûyan ve bê. Ku wê xûyan weke tevgera wê bi rastîya wan û hevgirtinî û hevnegirtinîya wan re wê hilde li dest bê. Li vir wê, rewşa dîtbar a wê kêlîka ku mirov wê, bi xûyan li wê dihezirê wê weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Lê bi wê re jî wê aliyê din ê duyem jî wê bi hişmendîyê re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, were hizirkirin ku wê her xûy wê weke rewşek têgînî a ku ew hatîya hizirkirin bê. Wê bi wê rengê têgîna derûnîyê wê, zêdeyî wê bi wê rewşa hişmendîyê û fahmkirina wê re wê, alaquadar bibê. Heta ku wê, bikeve reng û pozîsyona fahmkirina

rengê felsefîkî ê fahmkirina rengê hişmendîyê weke xûyan de jî. Hişmendî wê, weke aliyekî ku wê mirov wê bi wê re wê salixkirinê wê bikê û nasbikê bê. Di hişmendî û fahmkirina derûnîyê de wê, ya ku wê were dîtin û fahmkirin wê, ew bê ku wê, bi naskirin û fahmkirinê re wê alaquadar bibê. Li ser fahmkirinê û têgihiştinê re wê xwedîyê rengêkî meşînê bê. Li vir ku mirov wê, aliyê derûnî ê ku mirov wê têngîna derûnîyê weke zanîneka hişmendîyê wê hilde li dest de wê, bi wê re wê, tenê wê li ser rengê hişmendî û xwe biriqîna wê re wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Her wusa ku mirov ji aliyê xûyan ve jî wê, hilde li dest wê, tenê wê weke têngîneka ku wê xûyan şîrove bikê û wê fahmbikê bê. Lê di aslê xwe de wê dema ku mirov wê ji aliyê ve jî wê li wê bihizirê wê, ew hîs wê bi mirov re wê weke ku wê tiştek wê kêr wê hebê bê. Ew jî wê, weke wê di çerçoveya biriqîn, nîşandin û xûyên fîzyolojîkî ku ew dibin ve bê. Li vir wê dema ku mirov wê, ji aliyê hişmendîyê ve wê, hilde li dest wê, demê mirov divê ku wê ji aliyê fîzyolojîkî ve wê têtikîliya wê dênê. Ber ku wê, hemû rewş wê di nava ahenge nava hişmendî û hebûna fîzyolojîkî wê bi bandûra wê hişmendîyê wê xwe bi rewşan re wê bide dîyarkirin bê. Li vir wê, dema ku mirov wê bihizirê wê, bi aqilê xwe re wê bihizirê. Ku mirov bikê jî wê bi fîzyolojîya xwe re wê bikê. Di vê çerçoveyê de di nava wê dûalîteyê de wê, ew rewş wê, bi awayekî têtikîlyên wê yê newrolojîkî ên bi hevdu re wê, xwedîyê bi hevdu bûnekê re bê. Mirov wê dema ku wê bibînê wê bi çavê xwe re wê bibînê. Lê mirov wê, bi hişmendîyêkê wê bi çav re wê bibînê. Li vir wê, herdu alî wê di navende wê di mejî de wê, xwedîyê têtikîlyekê a bi hevdu re bin. Li vir wê, dema ku mirov wê rewşê wê hilde li dest wê, demê wê ji aliyê têtikîliya laş û hişmendîyê ve wê, bi newrolojîkî wê, fahmkirina ku mirov wê li ser têtikîlyan, bandûr û bertekan û hwd re wê bidest bixê wê, li vir wê, weke aliyekî ku wê di çerçoveya wê ahenge de bê. Li vir wê, di wê çerçoveya wê ahengê de jî wê li wê hevgirtinîya xûyî wê were lêgerîn. Li vir wê weke ku me hinekî li jor jî wê, hanî li ser ziman wê, pêşzanîniya me ya ku wê me li gorî wê bihizirê û wê hewlde ku wê fahmbikê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê vê rewşê bê.

Pêşzanîniya derûnîyî wê, li vir wê, dema ku mirov wê li ser xûyan re wê bihizirê wê, bi awayekî çavdêrî wê di temenê wê nerîna me ya ku mirov ji derve wê dikê de bê. Wê bi wê re jî wê, di vê rewşê de wê, rewşa ku ew were şopandin wê li gorî wê pêşzanîya wê bê. Li vir wê dema ku mirov wê, rewşek bi derûnî ku ew weke 'pirsgirêk' hat şîrovekirin ew wê çawa bê? Yan jî wê, vajî wê, ku ew rewşa ne weke pirsgirêk ku mirov wê li wê bihizirê wê ew çawa bê. Ev wê salixkirineka wê ya di mejîyê me de wê di çerçoveya wê ahengîya jîyanî de wê di mejîyê me de wê hebê. Li ser wê aliyê têngîna derûnî a 'ne weke pirsgirêk' re wê, li rewşa weke 'pirsgirêk' ku ew rûdaya wê were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê, bi her rewşa ku ew were şopandin re wê, pêwîstî wê zanîneka xûy û tevgeran a giring û giştî û teybet wê, hebê. Ber ku wê, li ser wê re wê, ew wê bibê û wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di dema ku mirov wê xûyekê wê şîrove bikê wê ew xûy wê di serî û destpêkê de wê ji dû alîyan ve wê mirov gihiştibê zanîna wê. Pêşî ew xûy wê, weke di rewşa xwe ya ne bi pirsgirêk de wê çawa hebê, ew wê were zanîn bê. Li ser wê re wê li rewşa pirsgirêk a xûyê wê were nerîn.

Gihiştina zanîna xûyan wê, weke aliyekî giring a ku mirov wê bi teybetî wê hilde li dest bê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têngîna tevgeran wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser kifşkirin û salixkirina tevgeran re wê di rewşa aliyê têngîna derûnîyê a li ser xûyan re de wê, xwedîyê temenekî bi fahm bê. Mirov wê, dema ku wê, tiştekî bikê wê çawa bikê, wê ew wê fahm û hizirkirina me re wî were zanîn. Di jîyanê de wê, dema ku mirov li ser xûyan û têngîna xûyan re binerê wê, were dîtin û fahmkirin ku wê her rewş wê weke xûyekê jî wê, di çerçoveya hebûna jîyanê de wê, xwe bide dîyarkirin. Her tişta ku mirov fêrî wê bûya wê, weke xûyekê jî wê xwedîyê wateyekê bê. Li vir têtikîliya xûy û fêrbûnê wê, di jîyanê de wê, mirov divê ku wê dênê. Hişmendî û têgihiştina xûyan wê, di temenê gihiştina rastîyên mirovî ên zanîni de jî bê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, zanîne wê li ser xûyan û zanîna xûyan re wê, bide pêşxistin û bidest xistin. Di vê çerçoveyê de wê, têtikîlyek giring a fêr û xûyan wê li ser zanîne re a bi hevdu re wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku wê, têtikîlyê jî wê di çerçoveya zanîni û têgihiştina derûnîyî de wê hilde li dest û wê fahmbikê. Bi wê re jî mirov wê, fahm bikê. Di serdemên kevnera de wê ên felsefeyê de wê, hinek hizrên ku wê zanîne wê di çerçoveya hebûnek qarakterîstîkî de wê hilde li dest û wê fahmbikê jî wê were li ser ziman. Di temenê gihiştina zanîne de jî wê, ev hebê û di rewşa pêşketina zanîne de wê ev hebê. Dema ku mirov hizrên avêsta ên Zerdeşt, ên bi vegotinî ku ew di nava civake kurd de wê dihên li ser ziman, ji dema medîya û heta roja me wê, werina li

ser ziman ku mirov wan lédikolê mirov wê fahm dikê. Bi wê re jî mirov wê jî wê, bi têngîn û şîroveyên ku wê li ser xewn, falzanîyê, afsûnzaniyê û hwd re wê, werina li ser ziman wê di vê çerçoveyê de wê, karibin çerçoveyekê di vê çerçoveya vê mijarê de bidina me. Di dewama hanîna li ser ziman de emê vê jî ji wê sûdbigirin û wê jî wê, werênina li ser ziman. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa fahmkirina têkilîya xûy û zanînê wê, bi hevdû re wê, çawa bê wê, ji aliyekî ve wê, ev fahmkirinekê wê bide me.

Dema ku mirov wê li ser xûyan re wê, bihizirê wê, di nava kurdan de wê, xûy wê, bi dû awayan wê werina li ser ziman. Pêşî wê weke 'xûyên baş' û piştî jî wê weke 'xûyên nebaş' wê werina hanîn li ser ziman. Xûyên baş wê, di çerçoveya aqil, dûrûstayî, rastî û başiyê de wê, werina li ser ziman. Xûyên nebaş jî wê, di çerçoveya tiştên nebaş ku mirov wan bi zanebûnî û ankû ne bi zanebûnî wan dikê wê, werina li ser ziman. Lê di vê çerçoveyê de wê, weke ku mirov wê fahmbikê wê, zêde cihê nezanînê û ankû ne bi zanebûnî kirinê wê di xûyê de wê, newê dîtîn. Ber ku wê, bi zanebûnî wê kirinî wê were kirin. Di çerçoveya xûyî de ku wê mirov wê tiştê aqilê xwe bikarbênê û wê ji xwe re baş wê bixwezê wê, ew di nava kurdan de wê, bi gotina "fêhl" wê werê li ser ziman. Gotina fêhl, wê weke gotineka ku wê di vê çerçoveyê de wê, mirov ku bi zanebûnî dikê bê. Di dewama wê de ku mirov tiştên ku ew newina aqilê ti kesekî ku mirov werênê aqil xwe û bikê kirinê de wê, ew di wê çerçoveya bi hişmendî hizirkirin û bi kirinî a di jîyanê de re wê, bi gotina 'fêhlê' re wê were li ser ziman. Li vir wê, fektora hişmendiyê wê, weke ku mirov wê fahm dikê wê, weke kirdeyek têngînî a sergertî wê, hertimî wê li pêş bê. Di çerçoveya gotina fêhlê de wê, di şewayên weke bi gotinên sergirtî li şûn hanîna li ser ziman, bi gotinên sergirtî li pêş hanîna li ser ziman, bi gotinên servekirî li şûn hanîna li ser ziman bi gotinên li servekirî li pêş hanîna li ser ziman re wê, were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê weke aliyekî giring wê, were li ser ziman.

Di dewama wê de mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê di vê çerçoveyê de têkilîya nava hişmendiyê û ya nava xûyan wê, di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman. Xûy, weke kirdeyna objeyî wê bi hebûna wan re wê, werina hizirkirin. Dema ku mirov ew bi hişkirin wê, bi awayekî xwezayî wê weke kirdeyna objeyî li ser tevgeran re wê wer ziman.

Di rewşa fahmkirina derûniyê de wê, weke xwe sipartina li fêr û ezmûnê re wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Ji aliyê felsefîkî ve jî wê, bi sipêrê nîşanak û birhanîn felsefîkî. Zanînen derûnî wê, ji aliyekî ve wê, weke ku mirov wê dihizirê wê, weke aliyekî giring ku ew bi gotinê hatina li ser ziman bin. Di dewama wê de xwe bi sipêrênina fêr û ezmûnan bin. Wê rewşên jîyanî ên ku ew bi tevgerî wê, li ser xûyan re wê, werina ser ziman. Aliyekî din ê têngînî ê derûnî ku mirov wê li vir wê fahmbikê wê, aliyê wê yê di çerçoveya fahmkirinê de bê. Ya ku ew hat hanîn li ser ziman wê, ji hinek tevgera wê were derhanîn. Lê li vir wê, demê, li ser dema hatî jîyankirin û bûhûrî re wê, bi tevger, kirin û xûyê re wê, kifş bikê û wê dahûr bikê. Di rewşa wê de wê fahm bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. Di rewşa gihiştina wê têngîna wê de wê, di vê çerçoveyê de wê, fahmkirina li ser wan kirin, tevger û xûyan re wê, derkeve li pêş. Dema ku şîrovekirina xûyan de wê, di serî de wê, weke pêşzanînê wê darazên mirovî ên felsefîkî, kevneşopîkî, dîrokî, civakî û hwd wê, li pêş bin. Tiştê ku mirov wê, bikê ku ew li gorî wan restên weke yên felsefîkî, kevneşopîkî, dîrokî, civakî û hwd ku ew rast bê wê, dema ku mirov wê kirinek kir ku ew dervî wê û ankû ne weke wê kir û ew li gorî ne rast bê wê, weke aliyekî ku wê li vir di çerçoveya şîroveyê de wê xwediyê weyneyê dîyarker bê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew dijî wê, bi bandûra rewşên jîyane civaknasî ku ew dijî re wê, xwe wê werênê li ser ziman. Wê di wê rewşê de wê, weke kirdeyek wê jîyanê wê bibînê. Wê di nava wê de wê b tevger bê. Lê piştî ku ew bi carekê ji wan rewşan ket wê, bi sedemên wê yên ku mirov wê, hem ji aliyê keseyetîya wî mirovî ve wê werênê li ser ziman û hinek sedemên ku wê ji aliyê giştîya hewirdorê ve wê, werina li ser ziman wê, hebin. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa aqilîya civakî de wê, ev wê werina li ser ziman.

Li gorî kevneşopî û têngînên me yên civakî wê, mirovekî ku ew ji xwe re ew bi xîfê û dema ku ew ji xwe re di xîfê ku ew bi tenê bê wê, ji wî wê were pirsîn ku ma ka 'tû dîn bûyî ku tû ji xwe bixwe re di xîfê.' Ev wê, weke aliyekî darazî wê, derkeve li pêş. Rewşên weke rewşna 'derûnî' ku mirov dikarê wan werênê li ser ziman wê, di çerçoveya wê felsefeya wê de wê, weke aliyna ku ew ne li gorî ya giştî ya wê, were li ser ziman. Rewşa giştî û ya kesî wê, di wê çerçoveya wan de wê, li hevdû nekê. Wê dema ku mirovek ku ew ji xwe bixwe re di xîfê, wê di vê çerçoveyê de wê, weke rewşekê wê xwe bide dîyarkirin. Têngînên derûnîyî wê weke têngîna darazî wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bidina dîyarkirin.

Her wusa divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov bahse wê têngîna derûnîyê dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî têngînî wê xwe bide dîyarkirin. Xûy wê, weke nêzîkatîyna mirov wê werina li holê. Lê ya ku wê di temenê nêzîkatîyan de bê wê, xûy bin. Mirov wê, xûyekê wê, bigirê. Yanî wê, ji hewirdorê wê fêr bibê. Wê bi xwe re wê, ew wê bide nîşandin. Di vê çerçoveyê de wê xûy wê, weke aliyekî fêrî wê xwe di nava wê rewşa jîyanê a bi hişmendî de wê, bide pêşxistin û dîyarkirin.

Li vir wê, dema ku mirov wê, di çerçoveya têngîna zêhnê de wê, xûyê wê hilde li dest wê, di jîyanê de wê zêhn wê weke rewşna me yên aqilî ên ku ew bi têngînî hatina pêşxistin bin. Mirov li vir wê yekî pêşî wê ji hevdû cûda bikê. Zêhn wê, weke rewşek têngînî a mirov wê bi nêzîkatîya wê ya xûyî re wê, dikarê wê hilde li dest bê. Di jîyanê de wê xûyên me jî wê bi tevger, kirin û danîşandinên me re wê hebin. Li vir wê, demê mirov wê di çerçoveya têkilîya zêhn û fizîkê de wê hilde li dest wê, hişmendî wê weke fektorek sêyem a dervî wê, xwe bide dîyarkirin. Bi hişmendî wê, ya ku mirov ew ketîya farqê û hişê de wê, ew di bîr û hişê me de bê. Lê dervî wê jî wê, di jîyane me ya ku em wê dijîn de wê, gelek zêhnên ku ew ne di hiş de bin û ankû dervî hiş bin wê, xwe bidina dîyarkirin. Li vir wê, fektora hiş wê, di vê rewşê de wê, weke aliyekî ku wê, temenê ketina hişê û ankû hanîna li bîrê de bê. Di rewşa weke ya 'sermejî' û 'binmejî' ku mirov de wê, dihilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, hiş wê, weke deriyê wê bihişkirinê bê. Hişmendî wê, di rewşa têngîneka şûbjeyî a têkilîya nava zêhn û fizîkê de wê, di vê çerçoveyê de wê, temenê bandûrek fîzyolojîkî a li ser zêhnê re a li bi laş(fizîk) re wê biafirênê. Her wusa di rewşa ketina hişê de wê, li vir wê, xwe bide dîyarkirin. Gotina 'ketina hişê' û ankû 'hatina li hişê' wê, di vê çerçoveyê de wê, di hundûrê xwe de wê ji wateyên xwe yên ku em bi gotinî ji wan fahmbikîn cûdatir wê wateyekê wê di vê çerçoveyê de wê, di xwe de wê bihawênê. Di rewşa *hatina li hiş* de wê, weke aliyekî giring wê, ev wê hebê. Mirov li vir wê yekê jî wê, divê ku wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, wê fektora hiş wê li ser rewşa zêhn û fizîkê re wê, weke têngînek dîtbarî a cûda wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir hişmendî wê, li vir wê, weke ku mirov wê di vê rewşê de wê, kifş dikê wê, weynek giring wê, di çerçoveya têkilîya xêv û jîyankirina me de wê, bi me re wê bide leyistandin. Di rewşa têkilîya xêvê û jîyanê de wê, aliyekî giring wê bi têngînên me yên ku ew çerçoveya hizirkirina me û ankû temenê hizirkirinên me diafirênin wê, bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Hiş wê, weke fektorek bîrî wê, ku ew di temenê wê de wê xêv hebê wê xwe bide dîyarkirin. Xêv wê weke aliyê mirovî ê keseyetî yê şûbjeyî jî wê, di vê çerçoveyê de wê bi temenî wê bi afirênê. Xêv, wê weke aliyekî giring ê mejî bê. Lê di aslê xwe de mirov dikarê vê gotinê bi vê rengê wê bixwênê ku wê weke aliyekî giring ê jîyane me bê. Ber ku wê, di çerçoveya jîyane me de wê, weyna xwe wê bi hişmendiyê re wê bileyizê. Beşên mejî ên derk dîkin wê, weke aliyna ku mirov wan bi teybetî wan hilde li dest bê. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, ew rewşên bi bîrkirinê re ku wê bi rewşan re wê bibin wê, bi wê re wê, di çerçoveyek têkilîdanîna bi birîqînî re de wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, dema ku mirov, weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman ku wê dema ku mirov tişteki bijî ku ew bi êş bê wê, dema ku mirov wê dûbare rastî rewşek weke wê were wê, bo ku mejî me ji wê biparêzê ku mirov wê dûbare neji wê, wan serborîyên berê wê bikê bîra me bê. Li vir wê, li ser wê re wê adranalînê wê biafirênê. Wê bi wê re wê, ev rewş, wê weke ku xwe bi rewşek fîzyolojîkî re wê bide afirandin û serwerkirin.

Di çerçoveya vê rewşa fîzyolojîkî de mirov, bi têngîna derûnî re wê, di dewama wê de wê werênê li ser ziman. Ber ku wê ev alî wê weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî têngînî wê ew wê hebê. Di rewşa hizirkirinê de wê, ev rewş wê weke aliyekî bi hişmendî bê. Li jor me, bahse hebûna fektora hişmendiyê weke alî û fektorek sêyem kir li ser hebûna dûalîteya zêhn û laşê re kir. Lê li vir wê, demê mirov divê ku wê jî di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa mejî wê, dema ku ew hiş dikê û ankû weke ku ew rewş 'bêhiş' ku ew dimênê wê, ji aliyê kîjan fektoran re wê hebê. Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Lê li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, fektora hişmendiyê wê, di rewşa bîrkirinê de wê, çendî ku wê di ahengîya xwe de wê, bijî wê heman rengî wê di wê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşeka weke wê a ku mirov wê bibîr bikê. Di rewşên weke ku me li jor hanî li ser ziman ên weke adranalînê wê, weke aliyna ku wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew pêşketin ew bandûrê li wê rûşa bîrkirina me ya bi hişî bikin bin.

Ahenge newrojîkî û derûnî

Li vir mirov dikarê di di dewamê de wê, weke minaqe wê rewşê jî wê werênê li ser ziman. Li vir mirov, vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, di rewşa mirovekî ku ew rastî rewşek tûndûtûjî a pirr dijwar hatîya wê werênina li berçavên xwe. Ew mirov wê, dema ku ew çendî ku ew rastî wê asta wê dijarîyê tê wê, ew xwe weke ku wê jibîr bikê. Wê tişta din wê werina li serê wî. Weke ku me hinekî li jor hanî li ser ziman wê, dema ku wê, mirov rewşekê bijî û wê piştî ku wê rastî heman rewşê wê were wê, bo ku ew heman nejî wê mejî û makanîsmaya parastina mejî wê, weke rewşek teybet wê bikeve dewrê de. Wê demê wê, mirov wê, ji rewşên ku ew di wê kêlîka xwe de ew dijî wê wan ji bîrbîkê. Wê ew wê rewşa dema bûhûrî wê bikê ku ew wê bijî û wê werênê li bîra xwe. Li vir ez, vê yekê jî wê, werênima li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, bijî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, heman mirov wê, dema ku ew di bin bandûra wê rewşê de wê, weke ku ew nikaribê wê kêlîka xwe ya ku ew di wê de piştî dijî wê, bi awayekî li gorî wê bijî. Wê di mejiyê xwe de wê, li gorî bîrkirinên xwe wê bijî. Mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşek teybet de wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Pêşketina ku mirov wê, mirov wê bijî wê li gorî wê bê. Di rewşek weke bi vê rengê de mirov di rewşên weke ku wê li kurdistanê dijîn wê, dikarê werênê li ser ziman. Leşkerên tirk ku ew gûlabarandinê di raşênina li ser girseyên sîvîl, jin, zarok, pîr û kalan wê, hemû wê her yekê wê bi devereke ve wê bi ravê bo ku ew can û gîyane xwe ji wan gûlabarandinan xilas bikê. Nekevê ber wan gûlayan de. Wê demê wê mirov wê, wê bi ravê. Di wê demê de wê, mirov dikarê wê jî wê, werênê berbîra xwe ku wê keçîkek piçûk ku ew navê wê Berîwan bê wê hebê. Berîwan ku ew 13 salî bê. Xweşkek wê ya ji wê piçûktir hebê. Ku ew jî 5 salî bê. Wê dema ku ew rewş diqawimê wê demê wê, xweşîka mazin Berîwan wê destê xweşîka xwe ya piçûk girtibê û wê di nava wê rewşê de bê. Lê ku rewş qawimî wê, xwûşka mazin Berîwan wê ew wê bêî ku ew li xwûşka xwe ya piçûk ku ew navê wê zelal bê ew li wê bihizirê wê, bazbide ku ew can û gîyan xwe xilas bikê. Wê di demê wê kêlîka ku rewşê rûda jî wê bi bandûra dijarîya taqînê û bilindayîya dengê wê yê weke bombayên mazin re wê xwûşka wê ya piçûk wê newê bîra wê jî. Piştî ku ew hinekî bazdidê û ji qada bûyarê dûrdikeve wê. Di wê dema ku ew ji qada bûyarê dûrdikeve û Berîwan wê piştî den û qêrînan wê hinekî wê bi ser xwe ve wê were wê hingî wê xwûşka xwe ya piçûk wê bibîr bikê. Wê

piştire wê li şûn xwe vegerê, bînerê û wê bi çav û awirên xwe wê li xwûşka xwe ya piçûk wê bigerihê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, were dîtin ku wê bandûra rewşê wê bikê ku wê xwûşka mazin ew xwûşka xwe ya piçûk ew ji bîrbîkê. Rewşa xwûşka mazin wê, di rewşê de wê bide dîyarkirin ku wê xwûşka mazin wê ji hişê xwe wê dûrkeve bê. Bi bandûra rewşê re ew ne tenê xwe ji bîr dikê di rewşa xwe de ew xwûşka xwe ya piçûk jî ji bîr dikê. Li vir tiştê ku mirov wê fahmdîkê wê ew bê ku wê, di rewşa awarta a ku mirov wê di rewşên mihtemel de wê bijî wê, mirov karibê wê xwe jibîrbîkê. Lê çi di temenê wê xwe ji bîrkirinê de ya? Wê di serî de wê, makanîsmaya mejî a xwe-parastinê wê di temenê wê de wê hebê. Di rewşa awarta ku ew dijî wê, hêsta xwe parastinê wê weke leflekek jîyanî wê xwe bide dîyarkirin. Ev jî wê, di çerçoveya kompleksên mejîyê de wê bibê.

Di vê rewşê de wê, rewşa awarta wê, weke rewşeka ku wê bi rewşa kompleksa mejî re wê li mirov û li hebûna mirov wê serwer bibê bê. Mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, vê rewşê wê di çerçoveya kompleksên mejî de wê bibê.

Ev rewşa ku me hinekî li jor hanî li ser ziman wê, weke mijareka newro-fîzyolojîkî ku wê mijare lêkolîna derûnîya fîzyoloji(psiko-fîzyoloji) (*)yê bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, di çerçoveya têgîna zêhn-fîzîkê de ku mirov bi têgîna bîo-derûnî û ankû 'bîo-psikolojîyê' re wê, xwe weke mijarê ku wê bi tevna sînîran re wê hilde li dest bê. Di serî de wê, ji vê aliyê ve wê, dema ku mirov wê mijarê wê hilde li dest wê, weke rewşên ku mirov wê wan kifş bikê wê, rewşên fîzyolojîkî ên laşî ku ew xwe bi bertek, helwest û rewşên din ên fîzyolojîkî û hwd re ku wê bide dîyarkirin bê. Li vir wê ev rewş wê, di çerçoveyek têgîna derûnî a wêzeyî de ku wê rewşa wê bi çerçoveyî(îzole kirin)ya wê re wê ku wê, di wê çerçoveya derûnî de wê, gûharînên ku ew dibin wê, bi wan re wê, rewşa fahmkirinê wê pêşbixê. Yanî wê, li ser tevger, kirin û xûyên ku ew hatina kifşkirin bi çerçoveyî wê, li ser wan re wê, hewldana gihiştina têgîneka derûnî û ankû encamekê wê bi wê re wê, bide dîyarkirin.

Li vir mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê rewşa çerçoveyî de wê, weke şewayekê wê rewşa fonksîyona sînîran wê xwe bide dîyarkirin. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa sînîran wê, weke rewşeka giring a têkiliyê bê. Ji aliyê sînîran ve mirov, ku wê hilde li dest wê, weke rewşek derûnî ve wê, weke temenek giring wê xwe bide dîyarkirin. Di serî de wê, rewşa têkiliyên laşî ên sînîran weke bi newrolojîkî û derûnîyê wê xwediyê rewşekê heyînê bê. Mirov nikarê rewşa derûnî dervî wê rewşa bandûra sînîran wê werênê li ser ziman. Li ser wê re mirov, dikarê wê werênê li ser ziman.

Pêvajoyên zêhnî wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser wê rewşa bandûra têkiliyên sînîrî re wê xwediyê rewşek hebûnê bê. Di çerçoveya rewşa sînîran a laş de wê, têkiliya zêhnî û fîzîkî de wê, rewşa sînîran wê, weke rewşek têkiliyî wê hebê. Li vir, divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa mejîyî bi têkiliyên xwe yên navxweyî ên newrolojîkî ve wê, di vê rewşê de wê xwediyê rewşek li berçav bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa têgîna derûnîyê wê li ser rewşa sînîran û hwd re wê, weke rewşek têkiliya nava zêhn û fîzîkê de wê,

(*)Di nava rêşên civaknasî de fahmkirina derûnîyê bê. Wê bi aliyekê din jî wê, fahmkirina civaknasîyê bi derûnîyê bê.

xwediyê rewşek derûnî a bîolojîkî a hîmî bê. Rewşa *derûnî a bîolojîkî*(*) wê, di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Ev alî wê, çendî ku wê pêşveçûnên jîyanî wê zêde bibin û pirralî bibin wê giringîya wê jî wê, xwe bi awayekî giring wê bide dîyarkirin. Wê giringîya wê, derkeve li pêş. Derûnîya bîolojîkî wê, di rewşa têkiliyên laşî ên ku ew pêş dikevin ve de wê, xwediyê de wê, awayekî dîyarker bê. Mirov wê, bi rewşa têkiliyên sînîrî û newrolojîkî wê, bi awayekî wê bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, têkilîya sînîran wê, temenê rewşa newrolojîkî wê di laş de wê bi bîolojîkî wê bi afirênê. Li vir wê, ahenge newrolojîkî a nava laş û rewşa dîtinê û bandûrên wê de wê, weke aliyekî derûnî bin. Ku em vê weke aliyekî derûnî wê werênina li ser ziman wê, weke rewş derûnî a fîzyolojîkî ku wê temenê têkilîya hebûn û rewşê wê bi hevdû re wê dênê. Rewşa têkilîya sînîran wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî derûnî ve wê, weke ku wê temenê hişmendîya laşî û ankû fîzîkî a li ser a li hevdû û li derve jî wê bide çêkirin bê. Sînîr wê, temenê lefleks û kompleksên newrolojîkî bê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa sînîran wê, weke wê aliyê fîzîkî û ankû laşî ê hişmendîya laşî û ankû fîzyolojîkî wê xwe di vê rewşê de wê bide dîyarkirin. Rewşa hişmendîyê ku em hebûna sînîran bi tûra wê ya di laş de re wê bikina hîmê wê de wê, weke rewşek fîzyolojîkî wê ew

hişmendî wê xwe bide dîyarkirin. Gotina 'hişmendîyê' di kurdî de wateya wê, 'ya ku me dît', '(hişê) me dîya', 'hişê mirov ku ew afîrîya', '(hişê) me dî', 'ya ku ew heya' û hwd, wê bi gelek wateyên din ên bi vê rengê wê li ser temen û hîmê dîtina bi hiş a jîyanê û ankû a di jîyanê de re wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê têngîna hişmendîyê wê, li ser temenekî heyînî ê fîzyolojîkî re wê werênê li ser ziman.

Hişmendî wê, weke aliyekî giring ê mijarê wê xwe bide dîyarkirin. Hişmendî wê, di nava rewşa sînîran de wê, weke aliyekî ku wê pêşbikevê bê. Sînîr wê, di laş de wê, rewşên têkiliyê biafirênin. Wê tûra sînîran wê, di vê çerçoveyê de wê, di laş de wê, xwediyê fonksiyonê bê. Di laş de wê, dema ku wê têkiliyek wê bi beşên laş re wê were danîn wê, ew têkilî wê li ser sînîran re wê were danîn. Di vê çerçoveyê de wê, sînîr wê, weke aliyekî giring wê, hebin. Di rewşên derkî ên weke bihîstin, dîtîn, têjgirtin, bêhnkirin û hwd de jî wê, ev bi rêya sînîran re wê, were kirin.

Di vê çerçoveyê de wê, demê ku mirov rewşa sînîran di rewşa bi hişkirin û ankû van rewşên derkirinê de wê, weke aliyekî hîmî wê hildina li dest wê, rewşek newrolojîkî a bi tûra sînîran re wê, di çerçoveya têngîna hişmendîyê de wê, weke aliyekî fîzyolojîkî wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir wê, dema ku mirov

(*Derûnîya biolojîkî wê, weke têngîneka derûnî a ku wê li ser hebûna fizîkê û têkilî û bandûrên wê re wê li hevdu û bi hevdu re li ser hebûnê re wê, bike ku wê fahmbikê bê. BI awayekê din wê têkiliya nerona a bi hevdu re di mejî de wê, lêbikê.

wê hişmendîyê wê, hilde li dest de wê, di vê çerçoveyê de wê, ev bibê.

Em ji aliye têngîna derûnîyê ve wê rewşa ku wê dihildina li dest wê, dibînin kuwê têkiliyek pirr komplîke a derûnîyê wê bi rewşa derûnîya fîzyolojîkî re wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bi rewşa tûra sînîran re wê bide dîyarkirin. Li vir mirov, dikarê wê werênê li ser ziman ku mirov wê, rewşekê bijî wê, ew weke herîkînên lejweyê(elektirîkê) wê birîqîna wê, wê bi sînîran re wê, li mejî wê bibê. Di rewşa sînîran de ku mirov wê, li ser mejî re wê, hilde li dest mirov divê ku wê di destpêkê de wê, ji dû aliyên ve wê bi teybetî wê hilde li dest. Aliyê pêşî wê, bi derkkirina ji derve bê. Ev rewş jî wê, li ser tûra têkiliyan re wê, pêşbikevê. Lê di mejî de wê, dema ku ew weke hişmendîyekê pêşket û pê de wê, ew mejî wê, bi rêya tûrên sînîran re wê, weke sinyalan wê li ser wê re wê şandinan wê bikê. Bi wê re wê, ev hişmendîya di mejî de ku ew afîrîya wê, di vê rewşê de wê, weke rewşek têngînî wê hebê. Lê di aslê xwe de wê, tenê weke rewşek têngînî wê nebê. Ji wê zêdetir jî wê, bi rewşa hişmendîyê re wê, weke ku ew çawa ku wê di temenê de wê, bi tûraya sînîran a laş re wê rewşek fîzyolojîkî wê di temenê bûyîn û afîrîna wê de wê hebê. Bi heman rengî wê, encamên wê yên laşî jî wê, biheman rengî wê li ser tûra sînîran a laş re wê bibê. Şandinên li mejî wê, weke şandinên ku wê, di wê rewşê de wê, li ser tûra sînîran re wê bibin. Di nava rewşa tûraya sînîran de sînîrên girtinê û sînîrên şandinê û hwd wê, rewşên wan wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, ew dema ku ew rewşa hişmendîyê ku ew diafirê. Wê weke rewşek fîzyolojîkî wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin. Mirov nikarê wê tenê wê, weke birîqînekê bi tenê li ser rûşên weke bandûrê û hwd re wê, werênê li ser ziman. Ber ku wê ji wê zêdetirî jî wê di vê rewşê de wê hebê. Rewşên biolojîkî wê, di temenê rewşên derûnî û ankû hişmendî ên ku ew di afîrin de bin. Wê her rewşên organismîkî ên ku ew bi biolojîkî di laş de diafirin wê, bertek, labitîn, tevger û bandûrên wê hebin. Wê ev jî wê, taqabûlî rewşên derûnî ên ku ew wê biafirin bikê. Wê her rewş wê, xwe bi awayekî wê bi bandûra xwe re wê, bide dîyarkirin. Her rewş wê, dema ku ew rû dide wê, ragihandina wê li navenda sînîran wê were kirin. Li vir jî wê, kifşkirin wê, bi wê re wê di mejî de wê bîn kirin. Di vê çerçoveyê de wê, navenda sînîran a pergali wê, xwediyê rewşek fonksiyonal a navendî bê. Wê li ser wê re wê rewşên ragihandinê û hwd wê pêşbikevin. Wê xwe bidina dîyarkirin. Wê pêşbikevin. Wê di vê rewşê de wê, rewşa sînîran wê, di laş de wê, bi wê re wê, bibê xwedî weyn. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê li ser vê rewşa navendî a sînîran û pergale wê re wê, werênina li ser ziman û bibêjin ku wê têkiliyek xort a di nava rewşa fîzyolojîkî a newrolojîyê û ya derûnîyê wê bi hevdu re wê di vê çerçoveyê de wê hebê. Hemû pirsgerêkên derûnî ku ew dihên kifşkirin wê, ji aliyekî ve jî wê, weke pirsgerêkna newrolojîkî jî bin. Mirov dikarê wê di vê çerçoveyê de jî wê werênê li ser ziman. Her wusa mirov dikarê wê yekê jî wê, bibêjê ku wê rewşa sînîran wê li vir wê xwe bide dîyarkirin. Em li vir wê dema ku ew rewşa tevger, kirin û xuyan li berçav digirin û li ser van aliyên ve wê, bi derûnîyê mijarê dikin ku wê fahm bikin wê, li ser rewşên weke bertek, helwest û hwd re wê, bi lefleks û kompleksên laşî re wê, temenekî wan ê fîzyolojîkî yê newrolojîkî wê hebê.

Bertekek ku mirov wê dide nîşandin û mirov wê, ne dihişê wê de bê wê, weke bertekek ku ew di mejî de ew hatîya dayîn nîşandin bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Wê demê wê rewşa tevger, kirin û xûyan ku em di vê çerçoveyê de wan hildina li dest wê, ji aliyekî ve wê, weke rewşna newrolojikî jî wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Bertek û helwestên xûyî, tevger û kirinê ên newolojikî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî mijarê wê biafirênin.

Bertek û helwestên xûyî, tevger û kirinê ên newolojikî wê, wê ji aliyekî ve wê, weke rewşna ku mirov wê, pêşî wê bi rewşa wan ya fîzyolojikî re wan hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, tevgerê, kirinê û xûyek wê, weke encamekê bê. Di temen û ankû hîmê wê de wê, di mejî û ankû *navenda sînîran a pergali* de wê, rewşek tîgînî a ku em wê bi gotina hişmendîyê re wê werênina li ser ziman wê, hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, weke aliyekî giring ê vê rewşê bê. Li vir wê, dema ku mirov bi newrolojikî wê li rewşê bihezirê wê, di nava rewşa hişmendîyê û ya fîzîkî û ankû laşî de wê tîkiliya ku ew wê bi ahengekê wê were lêgerîn wê, di vê rewşê de wê, weke aliyekî giring wê hebê. Em li vir vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, rewşa tîgîna hişmendîyê wê, weke tîgîneka ku mirov wê weke di derbarê kirin, tevger û xûyan de wê, hilde li dest bê. Lê di aslê xwe de wê, li vir wê li ser vê rewşê re wê, weke rewşek tevger, kirinê û xûyî wê bi awayekî dîdîmenî wê xwe bide dîyarkirin. Ew rewşa hişmendîyê ku em bahse wê dikin wê, ew jî wê, weke aliyekî ku mirov dikarê li vir wê, li ser wê biponijê. Wê dema ku mirov wê, li wê diponijê wê, bi wê re wê, ew wê were dîtin ku wê ew rewşa hişmendîyê wê bi awayekî tevgerî, kirinê û xûyî wê xwe bide dîyarkirin li ser rewşên tevgerî, kirinê û xûyî re. Wê di vê çerçoveyê de wê, aliyê hişmendîyê wê, weke aliyê tîgînî û anku weke ku em bi aqil re wê dihezîna li ser ziman wê, tîgînî wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, rewş û fonksîyona hişmendîyê wê di aslê xwe de wê, di awayekî dîdîmenî bê di nava xwe de. Ew jî wê, ew bê ku mirov wê hem di rewşê de wê bihişbê bi tevgeran re û hem jî wê di kirinan de wê, weke aliyê bikarhêner û wan rewşan bê. Dema ku mirov wê tevgerê wê bide dîyarkirin û ankû wê bikê wê, çî di temenê wê kirina wê de bê. Xwestek, bîryar, mîl û hwd wê, ev wê weke aliyê ku mirov wê di çerçoveyek rewşî a hişmendî de wan pêşî wê hilde li dest bê. Lê berî wê, wê bi rewşên weke bi rewşî re wê hebê. Ya ku wê, di temenê wê kirina xwestekê, danîşandina mîlê û biryargirtinê de bê wê, rewşek ajoyî a jîyanî bê. Wê li vir wê, xwesteka jîyanê wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê li dora wê xwesteka jîyanê wê bibê. Xwesteka jîyanê wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew bû û pêşket û pê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin bê. Di nava rewşa xwestek, mîl û biryargirtinê û hwd de wê, demê mirov divê ku wê, li ser hişmendîyê û hwd re wê bi rewşa navenda sînîran a pergali re wê, hilde li dest. Ber ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê weke aliyekî wê, ev rewş di vê çerçoveyê de wê, bi rewşekê re wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa tîgîna navendî a sînîran re wê, di vê rewşê de wê aliyê rewşa sînîran û pergaliya wê bi tîkiliyê a di laş de wê, weke aliyê bandûrî wê xwe bide dîyarkirin. Rewşên bandûrî wan wê, weke rewşên derûnîyê ku mirov wan hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, aliyê derûnîya bîolojikî wê bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek kompleks û lefleksî a fîzyolojikî wê xwe bide dîyarkirin. Dema ku rewş ev bê wê demê mirov, divê ku wê di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî wê karê wê hilde li dest. Di rewşa tîkiliya nava rewşan de wê, kompleks wê xwe bidina dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê kompleksan wan hilde li dest wê, li vir wê cardin wê rewşa hişmendîyê wê xwe li bîra me bixê. Rewşa hişmendîyê wê ji aliyê rewşên weke rewşa tîgînî a fîzyolojikî ve wê, temen danîşandina bertekan û hwd bê. Bertek wê, weke encamna wê ya laşî bin. Wê weke bertekên fîzîkî bin. Di vê çerçoveyê de wê, weke tîgînekê wê hişmendî wê, weke heza dayînakirinê wê xwe di vê rewşê de wê bide dîyarkirin bê. Ji vê aliyê ve tîkiliyê a nava hişmendîyê û fîzîkê ve wê, li ser rewşa navendî a sînîran ya pergali re hildana li dest wê, weke aliyekî giring ê fahmkirina me ya di vê rewşê de bê.

Rewşa sînîran wê, mirov li ser rewşa hişmendîyê re wê, bi dîmenekî hişmendî jî wê li ser yê aliyê fîzyolojikî ve wê, hilde li dest. Di zane min de wê, ev wê, weke aliyekî giring ku ew heya wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa sînîran de wê, laşê mirov wê xwedîyê rewşek tîkiliyê bê. Wê dema ku mirov wê tevgerê bikê, bide nîşandin û ankû wê rewşek pêşbixê bi fîzyolojikî û hwd ve wê rewşa sînîran wê li ser wan re wê, bikê. Di laş de wê, rewşa hebûna mûskulatûran û ankû qasan ku ew hena wê, di vê çerçoveyê de wê, weke temenekî zindîyê jîyanî ê ji rewşa sînîran û karkirina wan re jî bê.

Wê rêyên sînîran wê, di wan re wê, têkilî wê bi beşên din ên laş re wê were danîn. Di vê çerçoveyê de mirov, weke ku me li jor hanî li ser ziman ku reşa keçika bi navê Berîwanê û xwûşka wê re wê, li vir wê dema ku wê, li rewşê girêdan û heybûnek wê çê bibê wê li ser wê rewşa sînîran re wê bibê. *Sînîr weke rayna di laş de* wê, temenê derkkirinê jî wê biafirênin. Di vê rewşê de wê, di rewşa hildanê de wê, ew rewşên hildanê wê, bi sînîran wê bibê. Sînîr, çendî ku ew zîz û ankû xesas in wê, ew çendî wê temenê derkkirinê jî wê, bi xwe re wê baştirîn wê biafirênin. Di aslê xwe de jî wê, sînîr wê pirr zîz û xesas bin. Ya ku wê temenê wan rewşên ku em weke bi gotina 'pirsgirêkên derûnî' re wan dihênina li ser ziman re wê, ew biafirênê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Mejî wê, di xwe de wê, rewşên ku ew berê jîyankirina wê, di bîrkin û ankû hişkirina wan re wê, ew zîzbûna sînîran wê di temenê wan de wê hebê. Di vê rewşê de wê zîzbûna sînîran wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di rewşa zîzbûna sînîran de wê, bi wê re jî wê xesabûn wê di laş de wê derkeve li holê. Wê heybûn wê, zêdetirî wê pêşbikeve. Wê di dîtînê, bêhnkirinê, dengkirinê, têjgirtinê û hwd de jî wê, bi rêya sehan wê zêdetirî wê pêşbikevê. Zîzbûna sînîran wê ji aliyê mejî ve wê, wateya wê, weke şîyarîyeka bi hişmendî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşeka ku mirov wê, bi teybetî wê hilde li dest bê. Ev rewş ku mirov wê ji aliyê newrolojîkî ve wê, li wê dihizirê wê, weke rewşek teybet wê bi ahengî wê xwe bide dîyarkirin. Di nava beşên laş û ankû deveran de wê, bi awayekî pirr alî wê têkilî bi rêya sînîran wê bi newrolojîkî wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa dîmenê fahmkirina pergale sînîran de wê bi newrolojîkî re wê bi dûalîteya hişmendî û laş re wê, xwe bide dîyarkirin. Di nava herdû alîyan de wê, ahengek newrolojîkî wê hebê. Ew ahenge newrolojîkî ku ew winda dibê wê, weke ku wê mirov wê bi derkkirin, dîtîn û li ser hişmendiyê re wê erka xwe ya fîzyolojîkî wê baş newênê li cih. Wê pirsgirêk wê, di wê de wê rûbidin. Erka sînîran bi newrolojîkî wê, ew bê ku ew sehêtkirina tevger, danîşandin, xêv û derkkirina bi fêrî û pêşxistina azmûnan re jî wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê ji aliyê derûnîya newrolojîkî ve wê, hilde li dest wê, fêrbûn, rewş û hebûna xêvê û ezmûnên me yên ku ew di wê de hena bikarhanîna wan û hwd wê, li ser wan re wê, xwediyê rewş û wateyekê bê. Ev jî wê, bi beşên navendî ê rewşa sînîran a weke derkkirinê û ankû dîtîn, bîhîstin, têjgirtin û bêhnkirinê û hwd re wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir wê, di rewşa karkirina sînîran bi newrolojîkî de wê, du alî wê, giring bin. Aliyê pêşî wê ezmûn bin. Azmûn wê, her wusa wê aliyekî hişmendî ê himî ku wê werina bikarhanîna bê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa kifşkirina rengê têtikiliyan de wê, ev jî wê, xwe bide dîyarkirin. Lê li vir wê, bi wê re jî wê, rewşa hişmendiyê wê li ser wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Hişmendîya wan ragihandinan wê, pêşbikeve. Wê li ser wan re wê, hebê. Rewşa sînîran bi newrolojîkî wê, çerçoveya mejî a kompleksî wê, weke çerçoveya wê jî wê, hebê. Di vê çerçoveyê de wê, navenda mejî wê, weke navenda wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, di mejî de beşên weke xêvê û hwd wê bi ezmûnên mirov ên berê re wê, weyna wan wê, di rewşa karkirina wê rewşa sînîran de wê, xwediyê rewşek heyînî a giring bê. Li vir mirov dikarê wê rewşa sînîran wê ji aliyê fîzyolojîkî ve wê, têtikiliyeka wê ya genetîkî a di çerçoveya *gowdeya şaneyê* de wê hilde li dest. *Gowdeya şaneyê* a sînîrê wê, weke aliyekî navendî a di laş de jî bê. Lê wê, weke aliyekî ku ew wê gelek cihên têtikiliyê wê, weke di rewşa hişmendî û ya fîzyolojîkî a bi wê re ku wê hebin jî bin. Wê di vê rewşê de wê, xwediyê rewşek newrolojîkî a navendî bê. Her *gowdeya şaneyî* a sînîrê wê xwediyê zîzbûnêka teybet bê. Wê ya ku wê, weke erka wê ku ew dikê ku ew werênê li cih jî wê, di aslê xwe de wê ev bê.

Ji wê *gowdeya şaneyî* wê direjehîya zîrev a ku ew ji wê weke ku ew derbas dibê wê, dû alî wê kar bikê. Wê hem wê, têtikiliyê wê bi beşên din ên *gowdeya şaneyî* re wê dênê û hem jî wê, zanînen ku ew ji wan bi wê rêya wan de a zîrev de ku ew dihên wê, wan hilde nava xwe. Wê li ser wê re wê, zîzbûna xwe de wê bide dîyarkirin. Ev jî wê, weke herîkîneka lejweyî û ankû elektirîkî wê xwe di awayekî herîkîna di laş de wê bide dîyarkirin. Di rewşa pirsgirêka newrolojîkî de wê, pêşîya wan têtikiliya nava wan *gowdeya şaneyî* wê were girtin bê. Wê di rêyên wê yên weke '*dentrit*' û hwd de wê, herîkîna lejweya zanînî wê nebê. Di vê çerçoveyê de wê, ev jî wê bandûra wê li danîşandina tevger, kirin û danşandina xûyan û hwd de wê xwe bide dîyarkirin.

Di vê çerçoveyê de wê, sînîr wê herî zêde wê bi awayekî 'aksîyonî' wê xwe li ser muskulatûran re wê bide dîyarkirin. Wê her lejweya zanînî ku ew dihê hundûrê *gowdeya şaneyî* wê ew wê li ser wan re wê, bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ahengê wê bide çêkirin. Wê her lejweya zanînî wê bi awayekî

‘aksîyonî’ wê li gelek beşan ku wê weke ‘şaneyên sînîran’ jî wê were bi navkirin wê belav bibê di laş de. Wê li ser wê re jî wê, têkilîyê wê di nava laş de wê dênê. Li vir wê, ya ku wê rewşê wê bide dîyarkirin wê, di aslê xwe de wê, ew rewşa genetîkî a di rewşa ‘şaneya sînîrê’ de ku ew heya bê. Ev wê, weke aliyekî newrolojîkî ê fîzyolojîkî ê hîmî wê ji rewşa sînîran re wê biafirênê. Ku wê bahse rewşa zêhn û laş wê were kirin de wê, ew rewş wê xwe bi vê rengê wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewşa zêhnî jî û ya fîzyolojîkî jî wê di nava xwe de wê, xwediyê têkilîyek û ahengek heyînî bê. Wê li ser wê re wê, ew têkilî wê were danîn. Lê li vir mirov wê jî wê li ser wê re wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa wê şaneyên sînîran ku wê weke fektorna herî hîmî ên piçûk wê xwe bidina dîyarkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, rengê têkilîya wan wê, biqasî navaroka wan û rengê rêzbûna wan ya bi genetîkî wê giring û xwediyê wate û aliyekî hîmî ji wê rewşa sînîran re wê bê. Pergale sînîran wê li ser wê re wê weke ku wê xwediyê rewşek sêdîmenî bê. Dîmenê pêşî wê bi têkilîya şaneya sînîrê a derve a weke wê re bê. Rewşa dûyem wê, weke rewşa têkilîyê a bi rengê rêzîna wê ya genetîkî re wê bibê bê. Li vir wê, ya ku wê ahengê wê biparêzê jî wê ew bê. Aliyê din ê sêyem jî wê hebûna wê şaneya sînîrê a bixwe bê. Wê ew jî wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin. Dem bi dem pîrsgîrêkên newrolojîkî ku wê, destpêbikin wê ji aliyekî ji van wê destpê bikin. Piştî jî wê, bandûr li beş û aliyên din bê. Ev jî wê, weke rewşna pîrsgîrêkî ku wê bi rêy a ‘reseptoran’ ku wê werina ragihandin bin. Her rewşa pîrsgîrêkî ku ew hat ragihandin wê, were qaydkirin. Di vê çerçoveyê de jî wê, ew jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Piştî jî wê, dema ku wê ji navenda gowdeya şaneyê û ankû ji navenda sînîran a pergali ku wê ragihandin wê bibê wê, ew jî wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Wê bi wê re wê rewşa bi pîrsgîrêk wê were ragihandin. Ev jî wê, weke rewşeka ku wê rewşa xwe wê di wê rewşa ragihandinê de wê, di rewşên laş ên ku ew bi wan re ku ew diafirin re wê biafirênê. Her ragihandin wê li beşên laş bin. Wê li ser wan re wê, têkilî wê bi beşên din ên laş re wê were danîn. Minaq wê, dema ku mirov wê di ahengekê de wê gava xwe biavêjê, wê destê xwe rakê, wê mujgûlên çavê xwe bi labitênê. Wê, lêvên xwe vekê û bigirê, wê tevgerna din ên di laş de wê bikê û hwd wê, di wan de wê, kifşkar bin. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewş wê, weke aliyekî fîzyolojîkî a ku mirov wê hilde li dest bê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa têkilîyên newrolojîkî ên laş wê, bi fêr û ezmûnên me yên ku ew afirîna re wê, temenekî xwe ragihandinê wê biafirênin. Zanîna ezmûnî wê, di rewşa çawabûnê de wê, xwediyê reng û rewşekê bê. Zanîna xêvî wê ji aliyekî ve wê, temenê wê hişmendîya rewşî ku wê mirov wê li gorî wê rewşê wê gavavêtinê û ankû tevgerê bikê wê, temenê wê biafirênê. Di vê çerçoveyê de wê weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Dîtinên me yên ji derve wê, bi rêya wan sînîran wê bibê. Ew jî wê, di wê çerçoveyê de wê, bi awayekî newrolojîkî wê xwediyê rewşek giring a ku mirov li ser wê bisekinê bê.

Rewşa şaneyên sînîran a weke ‘yekşaneyî’ wê, weke aliyekî wê yê ku em wê fahm bikin bê. Şane wê, bi demê re wê, pîrşaneyîya wê pêşbikeve. Bi wê re jî wê, têkilîyek teybet a têkilîdanînê wê, bi xwe re wê pêşbixê. Rewşa pîrşaneyîyan û xwe xwedîkirina wan wê di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê, rengekî pêşketinê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Rewşa şaneyên sînîrê wê di nava wê rewşa pîrşaneyî de wê, weke awayekî ku wê di nava hemû rewşên laşî û şaneyî û hwd de wê hebê bê. Li vir wê, rewşa derveyîya ku ew heya wê, weke aliyekî ‘xweserî’ wê, aliyekî wê yê ku ew dervî navena sînîran a pergali ku wê bimênê wê hebê. Di vê rewşê de wê, ‘efferentên’ ku ew bi rêya sehan ew digihin û ew li ser reseptoran re radigihênina li navena pargali a sînîran wê, di vê çerçoveyê de wê wê weke aliyekî ku wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê wateyê bê. Têkilîya rêyên sînîran a bi hevdû re ku ew wê, xwediyê çerçoveyekê jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ji vê aliyekî ve wê, rewşa sînîran wê di navende wê mejî de wê, wan hildan û ankû derkkirinên wê, wê bandûrê li wê bikê. Di rewşa çerçoveya fêr û ezmûn ku em li ser xêvê û hwd re wê, fahm bikin wê li vir wê qalikê wê, wê bi çerçoveya wê ya wê weke ‘korteks’ re wê, derkeve li pêş. Wê ew çerçova wê kar û erkeka girtinê a di xwe de jî wê, bigirê. Di vê çerçoveyê de wê, di mejî de wê, ew rewş wê, bi awayekî wê, xwe bi çerçoveya ragihandinê re wê, bidina dîyarkirin. Lejweyên zanînê ên sînîran ku ew weke bi herîkînan ew xwe didina dîyarkirin wê, li ser rewşa muskulatûran re wê, xwediyê rewşek dîyarkerbin. Muskulatûr wê, weke hastûyên wan ku ew wê bikardihnin bin. Lê li vir mirov wê, werênê li ser ziman ku wê, weke rewşa muskulatûran a di hastûyan re ku ew derbas dibin wê, xwediyê wê zîzbûna pîrî zêde bin. Wê ew jî wê, ji aliyekî ve wê, li ser rewşa wê çerçoveya korteksê a ‘serebral’î ku ew tevgeran sehê dikê,

di xêvê de dide girtin û ragihandinên dengî ku ew dide hildan re wê, weyna xwe wê di wê çerçoveyê de wê bileyîzê. Li vir wê, şaneyên sînîran ku ew weke 'neron' an jî ew dihên bi navkirin wê, di vê rewşê de wê, weynek giring wê bileyîzin. Di rewşa şaneyên newrolojîkî de wê, di nava wan de wê, li ser beşên laş û ên qatagorîkî re wê, beşbûn wê di nava wan de jî wê hebê. Minaq weke sînîrên ragihandinê, sînîrên sehêtê û hwd. Wê di vê çerçoveyê de wê, ev jî wê, li ser wê rewşa şaneyên wê re wê, xwe bide diyarkirin.

Rewşa mejî wê, sînora di nava mejî û xwûnê de ku ew heya tiştên weke şeker, nikotîn, kahwe, avê û ankû oksîjenê re ku ew xwe xwedî dikê wê, ew jî wê, di vê rewşê de wê, tenê ne xwediyê rewşek parastinê a mejî wê bi xwe re wê bide pêşxistin. Her wusa hinek ji van aliyên newrolojîkî ku me li jor hanîna li ser ziman wê, di wan de jî wê, bandûra wê deverê wê, pirr zêde wê hebê. Di aslê xwe de wê, ji aliyê derûnîya newrolojîkî ve wê, bandûrên vê deverê wê, pirr zêde wê hebin. Ber ku wê şaneyên neronî ên ku ew wê çerçoveya heyînî diafirînin wê, bi wê rewşê re wê xwediyê rewşek têgînî a di nava xwe de bê.

Mirov wê dema ku wê dikê ku wê fahm bikê wê, bi wê re bale mirov wê bi zêdeyî wê, herê li ser rewşa beşa mejî a ku ew ezmûnan di xwe de di hawênê û ya xêvê kû ku ew weke navendek zanîni jî wê kar û erkê dibînê wê bi wê re wê, xwediyê rewşek têkilî a newrolojîkî ku mirov wê biteybet wê fahmbikê bê. Ev beşa mejî a ku ew mejî û xwûnê ji hevdu cûda dikê wê, ew weke beşeka parastinê bê. Di vê çerçoveyê de wê, têkilîyek şaneyên sînîran a teybet wê bi wê re jî wê, hebê. Minaq tiştên ku ew beşa mejî xwe bi wan xwedî bikê wê, bi alikariya wan şaneyên sînîran û ragihandina wan wê, werina halandin di nava wê de. Wê bi wê re wê, rewşa wê navendê wê were xortkirin. Bandûra wê deverê wê, weke bi rewşên ku mirov wê, aktîvîya laşî de wê zêdeyî wê hebê. Lejweyên zanîni ku ew dever bi şaneyên sînîran di şênê li beşên din ên laş wê, temenê rehetbûnê, di rewşa xwe mayînê, û ankû di aramîyê bûnê û ankû nebûnê û hwd jî wê bide diyarkirin. Li ser vê deverê re mirov dikarê bahse dûvikê mejî û ankû destikê mejî bikê. Ev dever jî wê, herî hindik wê pênc navendên giring ku wê gelek navendên piçûk wê di wê de wê hebin wê, xwediyê wan bê. Beşa mejîyê navê, wê di wê rewşê de wê, rewşa hebûna destikê mejî wê, di wê de wê xwediyê weynek giring a kifşkar bê. Di vê beşê de wê, dema ku mirov di laşê xwe de wê, çawa di ahengekê de wê bimênê wê were kifşkirin. Beşên weke talamûs û hîpotalamûs ku ew di wê de hena wê, weke beşna ku wê şarbûn, cemîdîn, aktîvîte, ast û radaya tevgerîyê û hwd wê di wê de wê çih bigirê. Birçîbûna hêstan, danîşandina xûyan û sehêtkirina wan û hwd wê, bandûra van beşan wê li ser wan pirr zêde wê hebê. Mirov dikarê wê, beşê weke beşeka ku wê xûy û nêzikatîyên weke xûyan ên weke bi fêrbûn û ezmûnan ku ew di pêşketina wan de xwedî weyn in wan, werênina li ser ziman. Bi teybetî wê beşa mejî a wê destikî ku weke talamûs wê bi teybetî ragihandinên dengî wê hilde û wê ragihênê li cihên wan ên mejî ên weke 'sebral'ê. Têkilîya vê beşa mejî a bi korteksa mejî û ankû qalikê wê re wê, di rewşa çerçoveya parastin, hildan û ankû derkkirinê û hwd de wê, cihê wê, bi gelek erkên wê yên ku ew dihênê li cih re wê, bide diyarkirin. Wê karekî 'motorî' wê bileyîzê di rewşa mejî û ragihandina li marîpiştan û hwd de.

Bi teybetî mejîyê navî û ankû weke 'mejîyê piçûk' ku mirov wê dikarê binavbikê ku ew wê di çerçoveya destikê mejî de wê hebê wê, di rewşa ragihandinê bi dîtînê, bihîstinê û hwd de wê, ji wan beşan jî wê weke aliyekî berpirsîyar a temenî bê. Bi teybetî çavên hundûrînî ê çavên me yê mazin ê ku ew têkilîya me ya bi derve didênê wê, ji wê were bi rêvebirin. Çavên hundûrînî wê, têkilîya wê ya newrolojîkî a di hundûrê laş de wê dênê. Bi wê re jî wê ahenge hundûrînî wê bide çêkirin. Li ser wê re wê, têkilîya di nava dîtina bi çavên mirov ê ku ew derve de wê, bi derkkirin û çavên hundûrînî re wê, têkilîyeka ku em bi mejîyê xwe yê ser re ne di hişê wê de na wê, pêşbixê. Ev rewşa hişmendîyê ku em xwediyê wê na wê, tenê wê li ser rewşa derk, xêv û ezmûnên me û rêyên wan re bê. Lê ji wê zêdetirî jî wê, aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê wê werênê li ser ziman wê, di vê rewşê de wê hebê. Navenda mejîyê navîn ku ew bi destik ve girêdayî ya heya wê, danûstandina bêhnê û sererastkirina wê jî wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî newrolojîkî wê, di rewşa derxistina deng, temenê derxistina deng û afirîna wê, pêşveçûnên dengî, kûr û dirêjehîya wan sehêt dikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest bê.

Li vir em vê yekê wê werênina li ser ziman ku wê, li ser rewşa çerçoveya şaneyên sînîrî û rewşa newrolojîkî re wê were dîtîn ku wê her navendên mejîyî ku ew hena û ankû ku ew afirîna wê di xwe de wê beşna hildan ragihandinê wê bipêşbixin. Bi awayekî wê, pro-tîpê mejîyê mazin wê, di wan de wê

hebê. Ya ku wê bikê weke organîsmayek zindîyî jî wê, ev bê. Di vê çerçoveyê de wê mejîyê navîn wê, navendna ku wê rewşên lefleks ku ew di wan de weke bi ezmûnî dihên qaydkirin û bi sehêtkirin wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, destikê mejî wê bi mejîyî piçûk ê bi navê 'serebral' re wê, ew çerçoveya wê ya bi 'korteksi' wê, temenê ragihandinê, sehêtkirina di ahengekê de bi tevgeran û pêşxistin û parastina aheng û ankû 'balansa' nava laş û ya dervî laş a bi laş re ku ew bi derve heya wê, diparêzê. Di vê çerçoveyê de wê, ev jî wê, weke aliyekî ku wê, bi têkiliya wê rewşa mejîyê navê û destikê mejî re wê, were li holê bê.

Li ser rewşa têkiliya mejî a li ser mejîyê navê û destikê mejî re wê, bi têkiliya wan ya li ser marîpiştan a li laş re wê, bi maskulatûran û hwd re wê, ragihandina li beşên laş wê bide çêkirin. Ev wê, weke aliyna ku wê li ser şaneyên sînîran ên mejî re wê bibin. Lê dema ku wê destikê mejî mirov wê, hilde li dest wê, ji aliyekî ve wê, weke hinek erk û karên ku ew dikê wê hebin. Minaq wê Têkiliya muskulatûran a nava mejî û serî, stûyê û laş ku ew bi hevdû ve girêdide wê, li ser wan re wê, xwediyê rewşek têkiliyî a newrolojîkî a kifşkar jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev beşên sînîr û muskulatûran wê weke beşna ku ew 'dervî mejî jî ku ew dimênin' wê, werina dîtin. Ev wê, bi şaneyên sînîrî ku wê beşek ji wan derve ku weke 'ya derve' ya û beşek li hundûr ve girêdayî ya jî wê, temenê têkilîya hundûr û derve jî wê, dênê bê. Şaneyên sînîrê ên ku ew dikarin wan werênina li ser ziman wê, li gorî rewşên qatagorîkî wê çînîbûn wê, di nava wan de wê bibê. Minaq yê 'miyalîyîyan' ku mirov dikarê wan bi nav bikê wê, di şewayê karkirina şaneyê û rengê têkilîdanînê û ragihandinê wê, bi awayekî wê, bide nîşandin. Du rengên sereka ên têkilîdanînê wê yek bi rengê herîkinîya dayimî bê û yê din jî wê avêtinên li lê û ankû qavistinên ji wê li wê re wê bibê. Têkilîya şaneyan wê li gorî wê, wê, hertimî wê bi hevdû re wê bi dayimî wê hebê. Ya ku wê, dayimîtiya jiyane laş û ahenge wê biparêzê jî wê, ev bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev beşên sînîr û muskulatûran wê bi ragihandinê ve beşa mejî wê, xwediyê bandûrekê li ser dest, ling, pî, stû û hwd re wê bi awayekî pirralî wê têkiliyeka bixwe û ji mejîyê navê û destikê mejî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ev beşên mejî a 'xweser' wê, weke beşeka ku wê muskulatûrên skelet û hastû wê, di çerçoveya têkilîya di nava gowde û mejî de wê, biparêzê. Ev beşa xweser wê, weke beşeka ku wê têkilîyê li ser muskulatûran re wê, dênê. Bi gotineka din wê, çerçoveyeka sînîrî wê biafirênê ku ew li ser rewşa muskulatûran û ragihandina li ser wan re. Ev rewş hemû jî wê, weke aliyekî giring ên ku wê çerçoveya newrolojîkî a laş wê bi kortasî wê karibin wê werênina li ser ziman. Di rewşa hûrgilîya wan de wê, bêgûman wê gelek hûrgilên din wê derkevina li holê. Lê li vir wê mijare me wê, ne ew bê. Mijare me wê, di vê çerçoveyê de fahmkirina rewşa newrolojîkî a laş, têkiliya wê zêhnî, hişmendî û hwd a ku ew bi hundûrînê û derve û hwd ku ew heya bê. Di vê çerçoveyê de ku mirov wê fahm bikê bê.

Di rewşa têkilîya nava laş û rewşa derve a ku ew dih derkkirin de wê, li vir wê, ahengek wê li ser sînîran re wê, bibê. Sînîr wê, aliyekî wan ê ku mirov wê dikarê wê werênê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de bê ku wê, xwediyê barkirineka bi ragihandinê bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew wê xwediyê wê rewşê bin.

Di rewşa têkilîyê de wê, mirov wê fahm dikê ku wê rewşa hişmendiyê wê, bi awayekî du alî wê li vir wê xwe bide dîyarkirin. Beşên mejîyî wê, di çerçoveya ragihandina teybet a bi şaneyên sînîran re wê, xwediyê rewşek teybet a ku mirov wê bi teybetî w hilde li dest. Li vir mirov, dikarê bêjê ku mirov, di çerçoveya wê, zanînê de mirov, xwediyê wê hişmendiyê giştî ya? Li vir bersiva ku mirov bide vê pirsê wê bêgûman wê pîr bi cûre bê. Lê li vir ew wê yekê bibêjin ku wê, rewşa derkirinê wê, hemû rewşên wê di rewşa hişkirinê de wê, nebê. Wê hertimî wê aliyekî wê, bi hiş wê hebê. Ev jî wê, ji dû aliyan ve wê, temenê wê bi hişbûnê wê bê afirandin. Bi newrolojîkî mirov, nikarê wê azmûna ku mirov xwediyê wê ya di xwe de wê red û înkâr bikê. Ew wê, xwediyê rewşek teybet bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşên nû ku ew dibin wê, ji aliyekî ve wê, rewşna ku wê bi darêjkî ku wê, ew azmûnên me wê, ji aliyekî ve wê, alîkarbin ku mirov bi hiş derk bikê. Mirov wê bi derkkirina xwer re wê, ji aliyekî ve wê, derk bikê. Lê ji aliyekî ê duyem ve jî wê, bi hiş wê derk bikê. Ev herdû aliyên weke aliyê derkkirinê û aliyê bi hiş derkkirinê wê, ji hevdû cûda wê, xwediyê rewşekê bin. Ya ku mirov wê derk dikê wê mejîyê me wê, di nava xwe de wê, ew di wê de wê xwediyê hişmendiyeka ku ew wê, zêde nikaribin bêjin ku ew di farqê de bin. Lê bi alîkarîya azmûnên me yê berê re mirov wê, hişmendiyeka ku mirov wê bi bîrkirina xwe re wê ketibê hişê wê de wê, pêşbixê. Yanî li vir mirov wê fahm dikê ku wê azmûnên me yê hundûrînê wê di hişkirina me de wê, weke aliyekî himî wê weyn bileyizin.

Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ji vê aliyê ve wê, weke aliyekî giring wê, ev xwe bide dîyarkirin. Li vir têtîna hişmendiyê wê, rewşa azmûnan wê bi newrolojîkî wê bi awayekî weke têtîlîya pirralî a 'sinaptîkî' wê, di awayekê de wê, rewşa pêşveçûna hişmendiyê wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa sinaptîkî a sînîrê de wê, ragihandinek ku ew bi tenê bi xwe re wê hebê wê, karibê bi gelekên dora xwe re ew bikeve têtîlîyê bi wan re parvekirinê bikê. Ya ku mirov wê, li vir wê bi hişmendiyê re wê, kifşdikê wê, ji awayekî ve wê, ji wê nedûr û ne zêde cûda bê. Di rewşa têtîlîya sinaptîkî a newrolojîkî de wê, zîzbûna wê mirov dikarê wê, bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê dema ku wê têtîlîyê wê dênê wê bi çermê şaneyê sînîrê re wê dênê. Ya ku wê, di xwe de wê bide girtin wê çerm û ankû zara li dora wê şaneyê ya. Bi wê re wê, di çerçoveya rewşa pergali a navaroka wê de wê, piştî wê re wê hebûna wê ya navendî û beşên wê, wê bikevina têtîlîyê û wê hildin. Rewşa şaneyê sînîrê li gorî wê, bi rewşa xwe ya genetîkî ew xwediyê rastkirinekê ya. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku ew ragihandinê wê dikê de wê, weke ku wê di wê şaneyê de jî wê, rewşek xwe parastinî wê piştî ragihandinê wê, di wê de wê bimênê. Wê bi wê re wê, ew di rewşa ragihandinê de wê, xwediyê rewşek ragihandinî a di xwe de bin. Dema ku ew ragihandina li ser wan re ku ew qûtbû wê, weke ku wê rewşa wan jî wê dawî li wê were. Di vê çerçoveyê de wê, rewşek wê xwe bide dîyarkirin.

Di vê çerçoveyê de wê, çerçoveyek giring a têtîlîya newrolojîkî a sinaptîkî wê hebê. Di rewşa têtîlîya newrolojîkî a sinaptîkî de wê, rewşek ragihandinê a bêhasab wê hebê. Her wusa wê, rewşek wan ya sipantîkî a ku mirov wê bêsînor ku mirov dikarê wê werênê li ser ziman wê hebê. Dema ku wê, navenda pergale sînîran wê, di xwe de wê biryarê bide wê bersivê de hundûrîn û derveyîyê û wê çawa bide wê, ev rewşa têtîlîya sinaptîkî wê, xwe li gorî wê, bigihênê awayekî di vê çerçoveyê de wê, çerçoveya navendî a pergale sînîran a tîpanî (elfebetîkî) û genetîkî wê, bi wê re wê ew hatibê bi temen kirin. Rewşa tîpîya mejîyî wê, di vê çerçoveyê wê, ji aliyekî ve wê, di vê çerçoveyê de jî wê, xwediyê aliyekî hîmî bê.

Di rewşa mejî de wê, bêgûman wê, biqasî beşên mejî û navenda pergali a sînîran wê destikê mejî jî wê, xwediyê giringîyeka bêhempa bê. Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, li ser têtîlîya barkirina zanînî ji beşên navendî ên mejî li sîpînalîs'ê wê, were dîtin ku wê, di destik de wê, dema ku wê sînîr wê barkirinê wê bikin wê di destik de wê, kombûnên bi navê 'soma' wê werina pêşxistin. Ev jî wê, wê di rewşa pro-tîpa mejî a giştî de wê di destik de wê, rewşên navendî ê giring û bûhûrîner yanî ên weke rêyên tereçûyîne wê hebin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, rewşa destikê mejî wê, bi awayekî giring wê, hilde li dest. Minaq dema ku mirovekî sûkra wî şikeşt wê, di cih de ku ew jîyane xwe bide wê, girêdanîya wê, bi rewşa têtîlîya mejiyê destikî ku ew têberrîn ve girêdayî wê, ev rewş wê hebê. Bi wê re jî wê, rewşên weke pişiqandin, vereşandin, kûxînê, mêtinî û qûrpandinê û hwd wê, bi destikê mejî ve girêdayî wê pêşbikevin. Ev rewşna ku wê, mirov wan di jîyane xwe de wê, bi awayekî hesanî wê bijîn bê.

Di vê rewşê de minaq wê dema ku wê ji ber hin sedemna fîzyolojîkî wê zêdebûna herîkîna neronan ku wê bibin wê, zêde bi tevgerbûna muskulatûran, rewşa razan û şîyarîyê û hwd de wê, di wê de jî wê bandûra wê, bi awayekî vekirî wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa neronan wê, ji aliyê newrolojîkî ve wê, di rewşek têtîlîyê de wê, destikê mejî wê, bikê weke navendek giring a nava laş û mejî û ankû serî de. Wê di vê çerçoveyê de wê rewşa neronên ku ew weke bi ragihandinê dibin wê, li wir wê, navendkên piçûk ên pirr zêde ku ew tîrbûn li wan dibê wê pêşbixin. Minaq neronên bêhnê ên weke 'afferent' an ku ew dihildin wê, di vê çerçoveyê de wê, pêşî wê li wê beşa mejî wê, levçîvînbûneka wan wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, di trafîqa çûnûhatinê de wê, ev rewşa destikê mejî wê, weke rewşek navendî wê xwediyê erk û rewşekê bê. Wê dema ku mirov li wê bihizirê wê, hinek sedemên wê hebin. Sedemên pêşî wê, were dîtin ku wê çendî ku wê gelek navendên mejiyî wê hebin û wê weyna xwe bileyizin de lê wê di wê rewşa destikê mejî de wê, ev navend wê, weke derîyekê xwe yê navendî wê xwediyê wê bin. Di vê çerçoveyê de wê, navend derketina derve û ketina hundûrînî wê, li wir wê weke ku wê ava bikin. Ev jî wê, bi wê re wê, rewşek teybet wê li wê beşê wê bi navendan re wê derxê li holê. Di vê rewşê de wê, ev beşên mejî wê, li wê, rewşên weke yên têtîlîdanînê wê, wê hebin. Minaq beşên mejî ên weke hîpotalamûs ew navenda wan heya wê, di wê beşê wê tîrîtîyeka wê ya navendî wê hebê. Wê ji wê, rewşên weke afirandina tifê di dev de, tîbûnê, birçîbûnê, xewkirin û şîyarbûnê, germbûn û sarbûna laş, bûyîna dilperî û ankû kelecane, tirsbûnê, hêrsbûnê û weke rewşên rûhî û gîyanî wê di wê beşê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa bûyîna rewşan minaq weke dema ku mirov ket xewê de wê, weke bimirê wê weke ji dûnyeyekê û wê herê dûnyaya din

wê, bi vir ve girêdayî bê. Ev beşa mejî wê, bi wê navenda xwe ya tîrî a li destikê mejî re wê, girtinê wê di xwe de wê, bi hemû rewşên jîyanî re wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş jî wê, weke rewşna ku wê, çawa bibin wê bide kifşkirin. Minaq dema ku mirov tirsîya û dilê mirov zû bide avêtinê kir wê, di wê beşê de wê, girtin, derketin û ragihandina wê bibê. Di rewşa rewşên hêstiyarî de wê, ev beş wê, weke aliyekî giring wê li ser serborîyên me yên azmûnî re wê xwediye wê bê. Ev beşa mejî wê bi beşên din ên mejî ên weke talamûs, destikê mejî, beşa weke korteksa serebral'ê re wê li ser têkilîyên sinaptîkî ên newrolojîkî re wê, bi awayna pirralî wê di nava têkilîyê de bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev beş wê, bi hevdû re wê, bi çerçoveyî di rewşên ku wê pêşbikevin de wê, karbikin. Minaq weke beşa talamûs ku wê rewşa tevger, kirin û xûyan de wê, xwediye rewşek azmûnî a xwediye û hîmê wê bê. Wê li ser wê re wê, ew beşa mejî wê di rewşa muskulatorên motorî tevgera wan rast dikê, sererastkirin û plankirina tevgeran û dana kirina wan de wê, xwediye rewşek navendî a ji wan rewşan û gelek rewşên weke wan re bê. Ji rewşên weke xwarin xwarinê, birina kevçî li dev, miçûbalkirina çavan, kişandin û berdana bêhnê ji bêhvilê û hwd de wê, rewşên weke van û plankirina wan bi awayekî dîtbarî wê, ev navend wê di wan de wê rewşek navendî a dana kirinê wê bileyizê. Rewşa mejiyê piçûk a serebral beşa wê di xwe de wê pirralî bê. Weke mejiyekî piçûk wê, erkûkarekî mazin wê bikê. Wê, di rewşa labitandina muskulatûran, bi hevdû re di ahengekê de tevgerkirin, parastina ahengê û ankû balansê û hwd wê bikê. Lê dema ku ev beşa mejiyê piçûk ku rewşek weke ya bi pîrsgirêkî derbas bikê û ankû di wê de pêşbikeve jî wê, di rewşên muskulatûran de wê nermbûn û lawazbûn, tevgerên dervî hiş dana nîşandin û hwd wê bide nîşandin. Di dema mirovekî ku ew şerebê divexwê de wê dema ku ew jî xwe diçê û xwe winda dikê de wê, bandûr wê di serî de wê li vê beşa mejiyê piçûk wê bibê. Wê bi wê re wê dervî hişbê, wê tevgerên dervî hiş bikê, çi bikê wê nizanibê ku ew dikê, gotinên ku ew dibêjê wê, nizanibê ku ew çi dibê û hwd wê, weke van rewşan wê gelek rewşan wê bi hevdû re wê bijî. Rewşa xwe windakirinê wê, dervî hiş tevgerkirin û axiftin wê, bi vir ve girêdayî wê bibê. Ev beşa mejî, wê di xwe de wê, xwediye beşên ku ew di xwe de ji van aliyên kirinî ve ku ew di xwe de qayd dikê jî bê. Di rewşên filitandina li derve a girtina li hundûr de wê, ev beşa mejî wê xwediye sehêteka newrolojîkî bê. Lê di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, derkeve dervî hiş wê ew wê, bi wê re jî wê, ji xwe re wê karbikê.

Rewşa mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek teybet bê. Rewşa mejî wê, bi vê beşa mejî re wê, bi teybetî û giştî wê, mirov dikarê li dûyan beş bikê. Beşa ku ew dide kirin û ya ku ew rewşên ku ew hatina kirin ku ew wan bi derkkirinê re ku ew wan dihilde bê. Li vir mirov divê ku wê jî di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, ev beşa mejî wê, bi beşên din ên mejî re wê li ser rewşên ragihandina derve û derkkiirna li hundûr re wê xwediye rewşe têkilîyî a pirralî ya bi beşên din ên mejî ên weke destikê mejî, sînûrên din ên dîtin, bihîstin, bêhnkirin, têjgirtinê û hwd re bê. Wê bi wan re wê, di çerçoveyekê de wê, temenê wan wê biafirênê. Di rewşa newrolojîkî û têkilîya wê ya sinaptîkî de wê, bi awayekî pirralî wê, ew wê têkilîyê wê dênê. Di rewşên weke beşên xêvê, ên azmûnan ên weke yên amîgdala û hwd re wê, di nava têkilîyek sinaptîkî a newrolojîkî de bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov tiştek jîyankir û ku mirov demek piştî re wê, rastî rewşek weke wê were ku ew bo ku ew wê rewşê dûbare jîyan nekê wê, bîrkinên mirov wê derkevina li hiş li ser rû. Wê di wê demê de jî wê, rahrînek bi laş de wê werin, wê tirs pêşkeve, wê ahenge çûnûhatinê wê xirabibê, wê di axiftinê de wê, ne bi tememî bi hişbê û hwd wê, bi van rewş û rewşên weke wan re wê, xwediye rewşek teybet a ku mirov wê bi teybetî wê dikarê wê hilde li dest bê. Ev têkilîyên sinaptîkî ên newrolojîkî wê, di çerçoveyek komplîke a bi vê rengê a bi rengekî têkilîyê ê pirralî re wê, xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Em li vir vê yekê jî wê, bi wê re wê, werênina li ser ziman ku beşên laş wê, di vê çerçoveyê de wê, di dema derkkirina bi dîtin, bihîstin, bêhnkirinê û hwd de wê, bi hevdû re wê di ahengekê de wê bertekê wê bide nîşandin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşek weke ya derkkirî a ku mirov wê bi rewşa derûnî re wê werênê li ser ziman wê, weke têgîneka ku ew li laş bandûrê dikê wê, tenê wê werênê li ser ziman wê, di zane min de wê ji aliyê fahmkirinê ve wê kêmbimênê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bi vê rengê re wê, bide dîyarkirin. Lê li vir mirov dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, di hemû beşên mejî de wê têkilîyîna sinaptîkî ên newrolojîkî yên pirralî wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, ji ber vê yekê û sedemê bê ku wê di dema jîyankirinekê û serborîyekê de wê, bertekên zêde wê bi laş re wê bibin. Di dema hizirkirinekê ku ew bi me re kelecane çêdikê û bi wê re germbûna laş mirov wê, di vê çerçoveyê de wê,

xwediyê temenekî newrolojikî a bi tîkiliyê ya pirralî re bê. Di vê rewşa tîkiliya laş û rewşek ku mirov wê jîyankirî wê, di fahmkirina wê de em, divê ku hinekî din jî bi wê re qûrtir herin.

Di rewşa nava laş û hiş de wê, di vê çerçoveyê de wê tîkiliyeka ku em ji temenê ve wê, bi rewşa tîkiliyên sinaptîkî ên newrolojikî wê werina li ser ziman wê hebê. Di rewşa mejî de wê, li vir wê, rewşek pirralî wê, hebê. Yan jî mirov, dikarê bi awayekî pirrdîmenî wê werênê li ser ziman. Mejî wê, dema ku mirov wê, tiştekî bikê wê, derk bikê. Bi wê re jî wê, di wê rewşê de wê, hişmendiyekê wê pêşbixê. Lê li vir mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa tîkiliya nava laş de wê, rewşa sînîran wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin. Di rewşa fahmkirinê de jî wê sînîr wê, weke aliyekî temenî bê. Sînîr wê, rewşa ku mirov wê, derk dikê wê, di mejî de wê, bi çerçove dikê. Her wusa wê, mejî de wê, divê çerçoveyê de wê, bi wê rewşê de wê, ragihandinên ku ew dibin wê, wan weke koordînatên wê, di navenda sînîran de wê amede bikê û wê bide ragihandin li beşên din ên laş. Di nava rewşa newrolojikî de wê, dema ku ew girtin û ankû derkkirin hatkirin wê, bi wê re wê, rewşa derkkirina ji der ve wê, bi rêya sînîrên derkkirinê ên bi navê 'efferentan' wê bigirê. Ev sînîr wê, bi awayekî somatîkî wê, hebûna çerm, biyên binçerm, hevbeşiyên laş, weke gûzek, anîşk, qamçik, îskelet û muskulatûrên wê, fişar, êş, cemidîn, germ û hwd wê, bi rewşên wan ve wê girêdayî bin. Wê rewşên wan bikin. Di serî de wê, wê tîkiliya sînîrên efferentan wê bi qûnîk û ankû dawîya sipînalên ve ku ew di bûhûrê wê, di wê rewşê de wê, rewşa tevgerî a bi 'aksonî' wê di afirênê. Lê peyamên navenda sînîran ku ew bi neronên periferîkî wê werina ragihandin wê, di aliyê pêşî ê sipînalên ve wê, bûhûrîna wan wê bibê. Rewşa sînîrên periferîk wê bi awayekî bi pergali wê xwe biafirênin û wê bidina diyarkirin.

Di vê çerçoveyê de em, vê rewşa neronên periferîkî ku wan dikarin bi awayekî weke navenda sînîran a bi pergali jî wê werênina li ser ziman wê, di ragihandin û hildinê de wê, temenekî pergali ê ragihandinê wê bi xwe re wê biafirênin. Ev sînîr wê weke sînîrên ragihandin, derkkirin û sererastkirina koordînatên re jî wê, xwediyê erkekê jî bin. Rewşa sînîrên navendî ên periferîk ya pergali wê, rewşek wusa bê ku wê li gorî peyam û fermanên navendî wê ragihandinê wê bidina kirin bin. Rewşa van sînîran wê ji aliyekî din ve jî wê giring bê. Wê ji aliyekî ve wê, weke bi navê sînîrên tîkiliyê wê tîkiliya navendê û derve wê dênin. Lê hinek ji wan jî ku mirov wan dikarê weke 'effektoran' bi nav bikê wê rewşa muskulatûran û afirandina adranalînê, weke tifê di dev de û hwd wê, pêşbixin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê, rewşa van aliyên sînîrî wê, ji aliyê tîkiliyan ve wê, bi vê rengê wê temenekî fîzyolojikî wê bi afirênin. Lê ji aliyekî din ve jî wê rewşa sînîrên periferîkî wê, çendî ku wê weke aliyekî navendî wê xwediyê kar û erkê bin, wê bi heman rengê jî wê awayekî wan ê 'xweser' weke li ser beşên hinavan re wê hebê. Tîkiliya rewşa nava hinavan wê, bi wê re wê, bi awayekî xweser afirîna wan û pêşketina û xwe bi awayekî xweser ku bi hevdû re bi awayekî di tîkiliyek sinaptîkî a newrolojikî a pirralî de ku ew dijî wê, rewşa sînîrên periferîkî wê temenê wê biafirênê. Rewşa xweserîya wê mirov dikarê weke ku ew dihê bi nav dikin 'sempatîk(*)' û 'parasempatîk(*)' wê bi dû beşan re wê werênê li ser ziman. Bi awayekî bi pergali wê bi sipînalên re wê tîkiliyê wê dênin û wê bi wê re wê, Beşên sipînalê ên weke 'thoracal'ê re wê xwediyê heyîneke bûhûrîner û afrîner bê. Aliyê parasempatîkî jî wê bi beşa sipînalê ya sakral'ê re wê, xwediyê heyînê bin. Wê hebûna wê bi awayekî pergali wê biafirênin. Ev herdu aliyên newrolojikî wê di hemû rewşên laş û beşên laş de wê hebin. Lê wê bi awayekî vajîhevdû de wê, rewşan wê bi hevdû re wê, bi afirênin. Yek û ankû aliyekî ku ew tevgera beşa laş ku ew çêbikê ya din wê bi stabilîzekirina kirina wê re wê alaquadar bê. Bi awayekî din wê, bi rewşa wê ya ahengî re wê, alaquadar bê. Di vê çerçoveyê de wê, di dîmenekî de wê, were dîtin ku ev herdu alî yek weke bi tevger bikê û ya din wê, bêtevger bikê wê, di awayekî de wê bi hevdû re wê bijin. Ev rewş wê, di rewşa biryardayîn û di wê biryardayînê de kişandina dilwaswasbûnê, yanî êminbûn û ne bi êminbûnê re wê, xwe biawayekî jî wê bide diyarkirin. Di rewşa mirovî a jîyanî de wê, bi wê re wê, were dîtin ku wê,

(*)Sempatîk wê, rewşa neronan ku ew wê, di dema tevgerê dide kirin bê.

(*)Parasempatîk di dema sekinînê de wê tîkiliya nava neron û muskulatûran wê werênê li ser ziman. Weke pergale rewşên tevgerîyê û tîkiliyên wan ên bi sînîr û neronan re wê bîrê ser ziman. Wê bi sempatîkê re wê, di rewşekê de ne weke hevdû bin.

bi herdu aliyên hevdû re wê, xwediyê awayekê pêşketinê bê. Di rewşa danûstandina bêhnê dejî wê ev rewşa 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê, weke aliyekî temen wê hebê. Minaq di dil de ku wê aliyekî wê

di kişandina li hevdû de wê, kar bikê. Aliyê din jî wê, di rewşa ji hevdû vekişîn, vezilîn û dirêjbûnê de wê, kar û xabatê wê bikê.

Mirov di vê çerçoveyê de wê yekê jî wê, bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku wê, aliyekî adranalînê wê çê bikê wê aliyê din wê, li ser stabilîzekirin û di ahengekê de bi laş re wê kirina rewşekê de wê, tevbigerihe. Di laşê mirov de wê, dema ku mirov wê, xwarinê bixwê jî wê, ew beşên laş ên ku ew xwarin di wan re derbas dibê û diçê wan wê, bo hûrkin û mihandina wan wê, asîdê wê biafirênê. Wê bi wê re wê, ew wê bikê ku wê temenê wê mihandinê çê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, aliyekî wê fişariya laş wê bo wê bi germehiya wê zêde bikê û aliyê wê, stabilîze bikê. Di vê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa laş de wê, bi vê rengê wê dûalîteyek ku wê bi wê re wê, were li ser ziman wê hebê. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê ev wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa li gorî rewşan xwe amedekirin û kirina pozisyonekê de wê, di vê çerçoveyê û bi dûalîteya 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê bibê. Sînîrên wê, bi awayekî pergali wê ji ya ku mirov wê hizir dikê wê, zêdetirî wê xwediyê rewşek û awayekê bê. Mirov dikarê wê yekê bi wê re wê, werênê li ser ziman.

Rewşa pergale 'sempatîk' û 'parasempatîk' wê, bi hevdû re wê, xwediyê awayekî ku wê, rewşa laş a organismîkî wê li gorî rewşan wê, di cih de wê bide amede kirin. Di rewşa xwe afirandina laş û beşên laş û hwd de wê, di vê çerçoveyê de wê, erkek giring a 'sempatîk' û 'parasempatîk' bi hevdû re wê hebê. Rewşa hebûna fîzyolojîkî a parastinê jî wê, di vê çerçoveyê de wê, di wê de wê weyneka giring ya 'sempatîk' û 'parasempatîk' wê bi hevdû re wê hebê. Di hundûrê laş de wê, hertimî wê rewşên weke bi bakterî ên vajî hevdû ku ew li dijî hevdû şer dikin wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, çawa wê hebûnê di nava wê rewşê de wê biparêzê û wê derxê li pêş û wê bikê ku ew erka xwe werênê li cih wê, di wê de jî wê xwediyê rewşek giring a ku mirov wê werênê li ser ziman bê. Minaq di rewşa bûhûrandina mirov a tengezerîya dil de wê, rewşên ku wê derkevina li holê wê, weke rewşek vegotinbar bê. Di rewşa ku wê dil bisekinê de wê, hişkbûn û tangbûna rayan, li hevdû wê bibê. Wê rewşa tevgera muskulatûran û tevgerên wan de wê, xwediyê bandûrê bê. Di rewşa ku mirov bi dûalîteya 'sempatîk' û 'parasempatîk' wê, dibinê wê weke yek vajî hevdû bê. Yek ku ew adranalînê disekininê û ya din çêdikê.

Ev rewş wê, di rewşa derkkirinê de wê, rewşa sehan jî wê, di wê de wê xwediyê rewşeka ku mirov dikarê wê li vir wê werênê li ser ziman bê. Aliyekî wê, bi derkkirinê ve wê, alaquadar bê. Aliyê din jî wê vajî wê, xwediyê erk û alaqayekê bê. Di rewşa kişîna li hevdû û ji hevdû vezilîna ji hevdû wê, çawa wê bibê wê, bi wê re wê, di rewşekê de bê. Ev rewş wê, di rewşek bertekên mirov ên fîzyolojîkî de jî wê, xwediyê rewşek bi bandûrê bê. Her wusa li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku ew rewşa 'sempatîk' û 'parasempatîk' a bi hevdû re wê, di nava xwe de wê bi awayekî newrolojîkî wê, li ser beşên laşî re wê, xwediyê rewşek heyînî a ku mirov wê hilde li dest bê. Rewşeka ku mirov bi wê re rû bi rû dimênê a bi rengê ku wê di wê de wê li berxwe bide û ankû wê xwe radest bikê de wê, di wê rewşa nava herdû rewşên weke yên li berxwedan û ankû xwe radestkirinê de wê, rewşa 'sempatîk' û 'parasempatîk' wê, bi hevdû re wê, bandûra wan di wê de hebê. Ev rewş wê, di nava xwe de wê xwediyê rewşek newrolojîkî a têkilîyî a pirralî bê. Di rewşa laş de wê, ev rewşa pirralî a têkilîyan wê li ser sînîran û têkilîyên wan ên bi hevdû re bê. Sînîrek wê karibê bi gelek sînîrên din re ew têkilîyê dênê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşek wan ya newrolojîkî wê hebê. Di rewşa hebûna sempatîkê de wê, bi awayekî pergali de wê, çawa wê bikê ku ew muskulatûran baş bide karkirin. Herîkîna xwûnê di rayan de bastir bikê. Rewşê di çerçoveyek baş de wê, adilandinê wê bikê. Lê parasempatîk jî wê, weke rewşek vajî wê jî wê, were şîrovekirin. Heta ku wê bûhûrandina tengezerîyên dil wê, hinekî wê, di gelek rewşan de wê, di temenê wê de wê ew were lêgerîn. Rewşên ku ew diafirin wê, bi rewşa sînîran re wê bandûran wê li rewşên genetîkî ên laşî jî wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê wan rewşan wê mayînda bikê. Minaq rewşên weke rewşên bûhûrandina tengezerîyên dil wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşekê wê temenê wê li ser sererastkirina genan re wê bide adilandin. Ev rewş wê, bi vê rengê wê, weke rewşek pirralî a newrolojîkî a fîzyolojîkî bê ku wê, xwediyê heyîn û wateyekê bê. Em li vir vê yekê jî wê, bi wê re wê, werênina li ser ziman ku wê rewşên laşî wê, weke rewşna heyînî bin. Wê temenê wan wê, bi wê rengê wê re wê, were afirandin. Di rewşên derkkirinê û hwd de jî wê, ev wusa bê.

Di rewşên derkkirinê de wê, rêyên derkkirinê rewşa wan ya newrolojîkî wê, bi wê re wê xwediyê rewşek teybet bê. Rewşên weke ku me li ser rewşên têkilîya sînîran re me hanîn li ser ziman wê, di vê

rewşê de wê, bi sînîrên têkiliyê ên weke efferentan' û hwd re wê, were û pêşbikeve. Li vir mirov, dikarê wê, yekê wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê rewşa sînîran wê, hilde li dest wê, weke aliyekî wê yê giring wê, têkiliya nava derkkirin û rewşa fîzyolojikî a laş de wê, xwe bi rewşa neronan re wê bide dîyarkirin. Rewşa neronan wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek têkilîyî wê, xwediyê wê rewşê bê ku wê, têkilî wê, li ser rewşa derkkirî û ya fîzyolojikî re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ahenge ku wê, di nava dîtîne û ankû ya derkkirî û rewşa fîzyolojikî a ku ew heyî de wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin. Em di rewşa têkilîya newrolojikî de wê, rewş wê, bi wê re wê dikarin fahm bikin ku wê, nerîn û rewşa fîzyolojikî wê çawa wê hevdû wê di ahengekê de wê, bidina dîyarkirin bê.

Ahenge newrolojikî a nava dîtîne û rewşa fîzyolojikî de wê, bi rewşa neronan re wê, ew têkilîya wan ya ahengî wê bê afirandin. Sînîr wê, bi neronan re wê, xwediyê rewşeka ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest bê. Zîzbûna sînîran wê, temenê wê rewşa wan ya derkkirinê bê. Derkkirina newrolojikî wê weke derkkirina ku wê pêşî wê weke derka bêhiş bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa rewşa têkiliya newrolojikî û zîzbûna neronan wê, weke rewşek teybet bê. Rewşa têkiliya newrolojikî a nava rewşan wê, xwe bi awayekî wê, di rewşa wê de wê, bide dîyarkirin. Neron wê, xwediyê derkkirineka fîzyolojikî bê. Derka newrolojikî wê, ji ya bi hiş wê, cûdatir bê. Di rewşa derka hişî de wê, rewşên wê, weke rewşên ku ew dijî wê, derxistina wan li têgihiştîne bê.

Minaq mirov wê, dema ku wê destê xwe bide avek kelendî wê, destê mirov wê bi şawîtê. Di wê dema ku mirov destê xwe da û destê mirov şawîtî wê, di wê demê de wê, ya ku wê, wê bide hîskirin wê sînîrên me bin. Sînîr wê, di wê çerçoveyê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Di wê dema ku wê mirov destê xwe bide rewşa ava kelendî wê, destê mirov wê weke wê rewşa şawîtîna wê, wê bi ragihandina sînîran a wê ya li navenda sînîran re wê, weke ku wê ew were qaydkirin. Di vê çerçoveyê de wê, piştî wê, laş wê bertekê wê bide nîşandin. Bertekên newrolojikî wê, weke bertekna ku wê dervî wê hişê me bin. Lê wê di çerçoveya rewşa fîzyolojikî a newrolojikî de bin. Minaq dema ku destê mirov şawîtî û di cih de mirov bêî ku bihizirê di cih de wê, destê xwe wê bi şûn ve wê, bikişênê. Ev lefleks wê weke lefleksên dervî hiş ji wê, werîna li ser ziman. Ev rewş wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşek teybet wê, bi me wê bide fahmkirin. Ew ji wê, ew bê ku mirov wê, dema ku wê, bertekê wê, bide nîşandin wê, ew bertek wê, weke bertekê û ankû lefleksê fîzyolojikî a newrolojikî bê. Mejî wê, di wê çerçoveyê de wê, bi sînîran wê, ew wê bertekê wê û ankû lefleksê wê bide nîşandin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê ji wê, werênê li ser ziman ku wê navenda sînîran wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşa ku ew jîyan dikê wê bi hemû hebûna laş wê bide hîskirin. Bertekên ku mirov weke lefleks ku dest ket nava ava kelendî de ku mirov wê, di cih de wê bi şûn ve wê bikişênê wê tenê rewşek fîzyolojikî a wê bê. Lê ew rewş wê, ne tenê wê rewşeka weke encamê bê. Ji wê zêdetirî wê, bi wê re wê gelek rewşên ku wê weke encamên wê, wê bi hîskirinê û hwd re wê, di mejî de wê li ser rewşa sînîran a navendî re wê biafirin. Heta ku wê, bi hinek aktivîteyên di mejî de wê, hinek rewşên weke wê û ankû ku ew di wê de mejî bişîbênê wê rewşê wê, di mejî de wê şaq bidin û wê werîna bîra mirov. Di wê demê de ew, dikarê weke xewnekê ku mirov berê dîtîbê, weke rewşeka ku mirov wê jîyankirî, weke serborîyekê, weke xwendinekê, weke bihîstinê û hwd wê, karibê di her tiştê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa newrolojikî de wê, li vir wê, rewşên wê, wê, xwe weke rewşna dîyarker wê, bidina dîyarkirin. Rewşa newrolojikî wê, ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, dihilde li dest wê, bi wê re wê were dîtîne ku wê, weke rewşek ku mirov wê dikarê di çerçoveya hebûna rewşa têgîna derûnî de ji wê hilde li dest bê. Bertekên derûnîyî ku ew werîna destnîşankirin wê, di temenê wan de wê, rewşek weke bi vê rengê wê, hebê. Mirov dikarê wê, bi wê re wê, werênê li ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di rewşa têgîna derûnîyî de wê, li vir wê, ew rewşa têkiliya nava ava kelendî û ku mirov destê xwe dikê navê û di cih de bi lefleksê wê bi şûn ve dikişênê wê, weke bertekê ku mirov wê dikarê di vê çerçoveyê de ji wê, hilde li dest bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê, wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa wê de wê, ew ji wê, were dîtîne ku wê, dema ku mirov wê hilde li dest de wê, were dîtîne ku wê, dema ku wê, têkiliya bi rewşê re wê, were danîn wê, rewş wê li gorî destûr û rêgezên xwe yên newrolojikî re wê, bertekê bide nîşandin. Mirovê ku ew destê wî şawîtî wê, di wê kêlikê de wê ne di rewşeka ku ew bi hizirê ku ew ka destê bikişênê û ankû nekişênê de bê. Wê ew rewşa hişmendî wê nebê. Wê mirov wê, di wê demê de wê, bertekê lefleksî wê bide nîşandin.

Ev rewş wê, weke rewşek û bertekek lefleksi ku mirov wê dikarê wê dervî hiş jî wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa bîrkirina serborîyên demên bûhûrî de wê, têkiliyek bi rewşa ku ew di wê kêlîkê de ku ew dihe jînkirin re wê were danîn. Di vê çerçoveyê de wê, ahenge beşên navendên newrolojîkî ên weke ya azmûn û xêvê wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa têkiliyên sinaptîkî ên newrolojîkî ên pirralî de wê, bi wê re wê, xwe bi awayekî wê bide diyarkirin bê. Bi wê re wê, di wê rewşê de wê, ew rewş wê, weke aliyekî ku wê temenê wê têkiliyê bê. Ev rengê têkiliya pirralî wê, ji aliyekî din ve jî wê, weke bi vê aliyê bibîrkirinê ve wê têkilîyê de bê. Bîrkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke lefleksekê mirov dikarê wê werênê li ser ziman.

Di rewşa hebûna lefleksê de wê, ya ku wê were dîtin wê ew bê ku wê lefleks wê, weke encamekê bê. Wê di encama têkiliyên sînîrî ên pirralî de wê, biafirê. Di temenê bûyîna lefleksekê de wê, awayekî çerçoveyî ê pirralî ku ew li ser rewşê û hebûna navendî a sînîran re wê, temenê wê hebê. Lefleks, weke tevgerê ku ew pêk dihe ya. Lê bi wê re jî wê, di çerçoveyek têkilîyê de wê ew bibê.

Li vir wê, di serî de wê, ji neronên efferent û heta rewş û hebûna rewşa sipînalê wê, di temenê lefleksê de wê weke wê rewş wê hebê. Lê bi giştî sînîrên efferentî ên dîtîne ên navendî wê bi rewşa navendî a giştî re wê di temenê wê de wê, hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov rewşa lefleksê wê hilde li dest wê rewş wê weke rewşek newrolojîkî a laşî a giring bê. Wê nîşanaka hebûna zindîyê bê. Minaq, wê dema ku wê weke şewayekî fahmkirina têkiliyê wê, dema ku wê tiştê li anîşka çeng bikevê wê çendî wê biêşihê. Wê dema ku mirov tiştêkî hiş weke hesin ku ew li serê kaboka ling bixê wê ling wê bi wê re wê bi lefleksi wê rabê li ser xwe. Wê dema ku mirov telîya xwe dibê çavê yekî berxwe wê bêhiş wê rewşa çav wê bertekê bi lefleksi wê bide nîşandin û wê çav miç bibê. Ev rewş wê, bi hebûna navendî a sînîran re wê navenda sipînalê wê, di wê de wê weke temen bê. Wê jî wê navendê wê, ev bertek wê, werina dayîn nîşandin. Lê em vê yekê wê jî bibêjin ku em li vir wê rewşa neronan a bi rewşa têkiliya pirralî ku em wê li berçav bigirin û weke minaqekê wê li vir bibîrbikin wê, bi wê rewş wê, were dîtin ku wê, çerçoveyek têkilî ên newrolojîkî sinaptîkî wê di wê de wê bi temenî wê hebê. Lefleks mirov wê, dema ku wê di çerçoveyek newrolojîkî de wê, hilde li dest wê, demê mirov wê di çerçoveyê têkilîyên newrolojîkî ên sinaptîkê, navenda sipînalê û a sînîran de wê, çerçoveyek kompleksî wê di temenê wê de wê fahmbikê. Li vir wê, bi awayekî rûtinî wê di çerçoveya wê kompleksê de wê, ew rewşa lefleksê wê di çerçoveya kompleksê de wê were û pêşbikeve. Ev rewş wê, di beşa xweser a navendî ya sînîran a pergali de wê, dema ku mirov di navengê ku hewayê wê kêmbû û oksîjen zêde di wê de nebê wê, bi fîsalî(*basinc*)a xwûnê ku ew weke ku ew di wê de oksîjen kêmbû wê, bidest dayîna bertekên lefleksi bikê. Di vê çerçoveyê de wê bi rêya reseptorên sînîran re wê, şiyarkirinê wê bi mirov re wê bide çêkirin. Refleksek wê, ji nerona bihistinê, dîtîne, navîn, motorîk û herî hindik ji duyên sinapsan di xwe de di temenê de dihawênê. Lefleks, di çerçoveya girêdanên muskulatûrî ên nava mejî û laş de dibin. Ku ew muskulatûr karnekin wê, rewşa bawîbûn û ankû felcbûnê wê rûbide. Mirov dikarê refleksan jî wan, bi du awayan wan hilde li dest. Yê ku laş, wan diafirênê wê hebin. Bi awayê duyem jî ên ku weke bi rakendî ew hena bin. Ew jî wê, dema ku zarok hat dînyê wê, weke mijîtinê, miçûbalîya çavan û gelek rewşên din ên bi pitikê û hwd re wê, xwe bidina nîşandin. Rewşên weke bikarhanîna arabayan, hûnandin, nivîsandin, fêrbûna avjêniyê, bi musikê re raqîsîn, ku wê di dema xwarina leymonê û ankû tiştêkî weke wê de ku wê tif wê çêbibê û hwd, wê weke lefleksa şartî ên rewşî bin. Mejî wê, di rewşan de wê, bi ragihandinan wê, wan rewşan wê pêşbixê. Tiştên weke jiberkirina nivîs û ankû helbestekê, dûbare gotin û ankû lêxistina mûsîkekê li estrûmentekê û hwd, wê rewşên weke wan wê rewşna lefleksi ên ku wê mejî wan pêşbixê bê. Wê di temenê lefleksên bi vî rengê de wê, kompleksa pirrtêkiliyî ên di nava beşên girtin, hildan, fêr, ezmûn û xêvê û hwd de wê hebê. Di serî de wê, beşên ezmûn û xêvê wê, di çerçoveya şibandîne, nerînen dîtin, ragihandinê û hwd de wê, di temenê wê de wê, hebê. Şibandin wê, rewşek zelal a bi xêvê û tîgînên ezmûnî ên derkkirî ên di mejî de ku ew hena re wê, ji mirov wê bixwezê. Mejî jî wê, bi hişmendîyê re wê, wan rewşan wê pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşên weke jiberkirinê û ankû jiber xwandîne û hwd wê, hebê. Rewşa jiberkirinê wê, ji aliyekî ve jî wê, hişmendîyek newrolojîkî wê, di temenê xwe de wê bihawênê. Lê wê çerçoveyek sînîrî a newrolojîkî, wê bi neronên dîtîne, bihistinê, efferent, sinapsan û hwd re wê, bi wê re wê **hebê**. Wê dema ku fîsalî bû wê, di rayan de wê, weke ku wê tengbûn wê biafirê. Ev jî wê, temen û hîmekî wê yê lefleksi wê hebê. Ev rewş wê, di rewşên weke fîşalîya li ser dil re wê xwe bi rêya çûnûhatina xwûnê a li dil re wê bide diyarkirin. Dil wê, weke beşa laş a herî

zîz û ankû xesas bê ku wê, karibê wê di xwe de wê hîsbikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşên ku wê fişalîyê wê li dil wê bikin wê, di vê çerçoveyê de wê, ne tenê wê weke ji derve bi rêyên weke kêmbûna oksîjenê û hwd re wê, xwe bidine dîyarkirin bin. Di rewşa ragihandinekê de jî wê, ji nava wê ragihandinê a di mejî de wê, ev rewş wê bibê. Rewşa fişalê wê rewşek ahengî a laşî jî bê. Lê dema ku ew derdikeve ser wê pîvane wê re wê, hingî wê şiyarbûn û hwd wê, li ser wê re wê bi mirov re wê bibê. Bi teybetî jî wê, navendên azmûn, xêw û hwd ên ku ew di wan de qaydkirin dibê û ew ankû ew bi rewşên tîkiliyê re bi newrolojikî di tîkiliyê de na wê, karibin wê rewşa fişalî wê biafirênin.

Di rewşa refleksan de wê, ya ku wê were dîtîn wê, ew bê ku wê dema ku mirov wê fahm bikê wê, ew bê ku wê, weke rewşek fîzyolojikî bê. Di rewşa tîgîna derûniyê de ku mirov wê lêdikolê wê, bi wê re wê, aliyekî giring wê, bi lefleksê re wê xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, lefleksan wê bide nîşandin. Lefleks wê, hinek sedemên wê, wê hebin. Wê dema ku wê wê, di dema gûharîneka weke kêmbûna oksîjenê, rewşek hêrîşî û hwd de wê, lefleks wê pêşbikevin. Lefleks wê, weke encamên wê, û ankû wê weke aliyekî wê yê hebûnî wê, adranalîn wê bi wê re wê, di laş de wê biafirê. Ew adranalîn wê, weke rewşek fîzyolojikî wê di laş de wê, temenekî serwerbûnê wê biafirê. Di rewşa lefleksê de wê, dema ku wê dil zû biavêjê, laş germ bibê, tirs di mirov de pêşbikeve, jibîrkirin û ankû hişkirinên ku ew ne bi rewşê ve girêdayî ku mirov wan bibîrbikê û hwd wê bibin. Ev jî wê, di vê çerçoveyê de wê, bi xwe re wê bide nîşandin ku wê çerçoveyek tîkilî a sinaptîkî a newrolojikî wê di hîmê wê de wê hebê. Wê li ser wê çerçoveyê re wê, bertek xwe bide nîşandin. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov tirsîya wê, ew temenê afirandina adranalîyeka mazin bê di mejî û laş de. Wê carna wê bikê ku mirov ji qaram bikevê. Wê dema ku mirov destê xwe biavêjê tişteki wê weke ku wê ew, destê me wê, nikaribê wê weke ku em dixwezîn wê bigirê. Wê dervî vîna me wê, rewşek wê xwe serwer bikê. Wê di wê rewşê de wê, mirov wê weke ku wê di wê rewşê de bê ku ew tekoşîna xwe sehêtkirinê wê, bi xwe re wê bide bê. Di vê çerçoveyê de wê, di reng û rewşekê de wê, di awayekî de wê, bê dayîn nîşandin. Li vir mirov divê ku wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa laş wê, bi adranalîya ku ew afirî re wê, weke ku ew dibin serwerîyek newrolojikî a ku em bi hişmendîya xwe wê, nikaribin fahmbikin bin.

Mejî wê, di vê rewşê de wê, di rewşek wusa de bê ku wê, tîkiliyên navxweryî ên newrolojikî de wê, xwe li gorî rewşê wê biadilênê. Li vir wê, tîkiliya neronan û muskulatûran wê, xwe bide dîyarkirin. Rewşa tîkilîya newrolojikî wê, weke rêyeka giring a ku wê muskulatûr wê xwe bi wê re wê, werênina li ser ziman bê. Minaq wê, qalîkek weke 'mîyalîn' wê hebê. Mirov dikarê wê weke 'qalikê mîyalîn' jî wê bi nav bikê. Wê dema ku ew zirerekê bibînê wê, di rewşa ragihandin û çûnûhatina lejweya zanînê a neronan jî wê zererê wê bibînê. Ev jî wê, di laş de wê weke di dîtînê de xirabûn, bêhêzî, cih bi cih di beşên laş de tavîzîn û morîkbûn, di ahengê de xirabûn, tam nekarîna girtina deng, di fahmkirina dengê de ketina zorê de, dudîtîn û ankû weke tişteki weke dutîşt dîtîn, sergêjek, reşbûna çav, rijîna xwûnê li sipîka çavê, di aaxiftinê de xirabûn, di dest û lingan de rahrîn, hişkbûn, bêrewşî, binxwe şilkirin, di hêsta tîkiliyên zayendî de kêmbûn û hwd wê, weke van wê gelek alî û encamên din jî wê xwe bidina dîyarkirin. Di dema xirabûna wê ahenge newrolojikî de wê, dem bi dem wê, weke ku ew hatîya kifşkirin jî wê ew 'lenfosîtên' wê di pergalek newrolojikî a 'îmmûnê' de ew wê diafirênin ew di dema tîkilîdanîna bi wê qalikê mîyalîn re ku ew xirabûn çêdibê de wê, ev rewş wê, bi gelek rewşên din re wê, xwe bidina dîyarkirin.

Di rewşên ku ew diafirin de wê laş wê, bi wê re wê van rewşan wê bijî. Di vê çerçoveyê de mirov, vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku wê, beşên laş wê rewşek weke nexweşî wê bi wan re wê biafirê de wê ev rewşên weke rewşa xirabûna bi tîkiliyên lenfosîtên îmmûnê re ku wê biafirê re wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê rewşê de wê, rewşa tîkiliya newrolojikî wê, weke alî û rewşek giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin.

Li vir wê, dema ku wê ev rewş wê bibê wê, bi zêdeyî wê beşên mejî ên weke hîpotalamûs wê bi zêdeyî ku ew di rewşek çêkirina afirandina wê ya adranalînî de wê, bê xwediy rewşek ku ew bandûra wê li hemû beşên din ên laş wê hebê bê. Her wusa li vir mirov divê ku wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, hilde li dest de wê, ev wê werênê dîtîn ku beşa hîpotalamûs wê, di rewşa di ahengekê de karûxabatkirina laş de wê, xwediyê weynek giring bê. Wê rewşa germehîya laş jî wê sehêt bikê. Ahenge vexwartina avê, xwarinê, bûhûrandina kelecana û hwd wê, di wê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Dema ku mirov ji xwarinê dikevê û ankû nikaribê xwarinê bixwê wê, tîkiliya wê bi vê beşa mejî ve girêdayî wê, pirr zêde wê hebê. Di rewşên newrolojikî de wê, rewşa ahenge fîzyolojikî a newrolojikî de

wê ev beşa mejî wê, di wê de wê xwediye weyn û rolek giring bê. Bi wê re wê, weke aliyekî ku wê hîpotalamûs wê temem bikê wê talamûs bê. Wê ew jî wê, tiştên ku ew dihên derkkirin wê hilde û wê bibûhûrênê li mejîkê piçûk. Di beşên mejî de wê, tiştên weke **firt**(puls)ê di wê re wê derbas bibin. Rewşên weke germehîya laş, êşkişandin, tirs û hwd wê, di wê re wê derbas bibin. Wê di nava wan rewşan de wê rewşa tirsê wê, hinekî cûdabê. Ber ku wê, ji hinek beşên din ên laş wê ev rewş wê pêşbikevê. Ber vê yekê wê, rewşa tirsê wê di wê de wê, weke rewşek cûda wê, xwe bide diyarkirin. Di talamûsê de wê rewşên weke deng ku ew dihên hildan wê, hebûna ezbûnê wê di talamûsê de wê bistênin. Piştî wê, bê şandin li beşên din ên mejî ên weke 'korteksê' û hwd. Di mejî de wê, beşên weke lembikê ên fêrbûn û xêvê wê, di wê rewşê de wê, xwediye rewşek pergali a newrolojîkî bin. Wê, ew wê, di wê rewşê de wê, têkiliya nava laş wê bi neronan re wê, bi wê re wê, di xwe de wê bi fêrbikin. Ev jî wê, beşa mejî a newrolojîkî a somatîkî a bi pergali re wê di têkiliyekê de wê, xwe bide pêşxistin. Ev beşa mejî a somatîkî bi pergali wê di rewşa karkirina muskulatûrên me de wê, xwediye çerçova û rewşek giring bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, ev jî wê, were dîtin ku wê bi rewşa vê beşa newrolojîkî re wê, rewşên weke fêrbûna axiftinê, derkkirinê, qêrînê, qaviztinê, xwe zipkirin, çêkirina wêna û ankû nîgaran û hwd wê, bi wê re wê pêşbikevin. Di vê çerçoveyê de wê, ev beş wê, di çerçoveya fêrbûnê de wê, xwediye rewşek ku wê ya ku ew hatî fêrbûn wê weke xûyan wê di xwe de wê pêşbixê û wê wan bi rengê alimandinê wê, pêşbixê. Di rewşa kedîkirin û ahlkirina sawalekê de jî wê, ev beşa mejî wê, wan fêrbikê, kedî û ahl bikê. Bi awayekî xîzandî wê hemû rewşên muskulatûran wê, bi wê re wê were bi rêvebirin. Lê tenê muskulatûrên dil wê ji aliyê navenda sînîran a pergali ve wê were bi rêvebirin.

Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa laşê mirov ê fîzyolojîkî de wê, rewşa gavavêtinê de wê, ev beşa mejîyê me wê, di çerçoveya xwe de wê, bandûra wê li wê pirr zêde wê hebê. Di rewşên weke dilgermîyê, hêstîyarî, wastinî û hwd de wê, ev beş wê bi newrolojîkî wê di çerçoveya dûalîteya 'sempatîk' û 'parasempatîk' de wê, xwediye temenekî bê. Minaq wê dema ku mirov karek kir wê bi wastihê. Heta ku mirov wî karibê bikê ku çendî ku mirov wastîyayî jî bê wê, laş wê li berxwe bide ku ew wê bikê. Lê piştî ku ew xwe kişand li rehetkirinê wê, di vê çerçoveyê de wê, bidest xwe rehetkirinê wê bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew xwe rehet bikê. Di dema rewşa dilperî û kelecane de wê, weke ku wê çawa wê aliyekî wê kelecane wê zêde bikê û aliyekî wê kêmkê wê, xwe bi wê rewşê re wê bide diyarkirin.

Di rewşa têkiliya newrolojîkî de wê, ev bi vê rengê wê, xwe bide diyarkirin. Di rewşa derûnê de wê, ev rewş wê weke rewşek fîzyolojîkî a giring bê. Di dema ku mirov wê, dihilde li dest de, bi wê re ew jî dihê dîtin ku wê çawa wê, laş wê ahenge xwe wê biparêze wê, li ser wê re wê rewşek wê hebê. Mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, têkiliya nava laş a weke bi 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê, bide ahengkirin. Aheng wê, weke aliyekî ku wê, di temenê wê rewşa dûalîteya 'sempatîk' û 'parasempatîk' de ku wê, were lêgerîn bê. Wê di rewşa laş de wê di vê rewşê de wê, biqasî neronan wê hebûna genan jî wê, giring bê. Mirov nikarê genan tenê weke rewşna kevirê bingeh ê laşî wê werênê li ser ziman. Her wusa wê, di rewşên weke ya bi dûalîteya 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê, sînor wê, bi wê rewşa genetîkî a laş re wê, were xîzandin. Wê dema ku wê, ji rewşa ku ew heya wê laş wê germtir bibê wê, demê wê, bi wê re wê, çawa wê were wê astê ku wê xwe di asayîya xwe de wê hîsbikê wê, bi wê re wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa 'sempatîk' û 'parasempatîk' wê, weke rewşek ahengî a laşî a di vê çerçoveyê de ku mirov di çerçova û himê de wê rewşa sînîran a newrolojîkî û genan a bi çerçoveyî wê di temenê de wê fahmbikê. Her zindiyek wê xwandineka wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, bertekek wê hebê. Minaq wê, dema ku wê muskulatûrên xiriqê wê xwe biadilênin wê, weke rewşna adilandî wê pêşbixin wê, li gorî wê rewşa muskulatûrî wê, bibê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa muskulatûran de ku wê, hertimî wê xwe li gorî rewşê wê biadilênê wê, bi dûalîteya 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê bibê. Wê di çerçoveya wê de wê bibê.

Em dema ku rewşek weke ya ku em bi derûnê wê dihênina li ser ziman ku wê dijîn de wê, bi wê re wê, were dîtin ku wê, aliyekî wê, zêdetir wê, li gorî koordînatên ku ew ji navenda sînîran a pergali ku ew dihên dayîn re wê, bikê ku ew bê dayînkirin. Lê aliyekî jî wê, weke wê bide sekinandin. Wê di vê çerçoveyê de wê, dem bi dem wê mirov wê, di xwe de wê bikeve wê rewşa ku ew dilwaswasbûnê derbasbikê bê. Di rewşa mirovekî ku ew dihê wê astê ku ew dawîyê li jîyane xwe werênê de jî wê, rewş wê wusa bê. Aliyî wê, wê bixwezê ku ew wê bikê. Lê aliyek jî wê, bikê ku wê bide sekinandin. Di vê çerçoveyê de wê, herdu alî wê bi hevdu re wê, li ser rewşa kirin û nekirinê re wê, bi hevdu re wê di

tekoşînekê de bin. Ev rewşa weke bi dilwaswasbûnê re ku mirov wê nikaribê hesanî biryarê bide wê, di vê çerçoveyê de wê, bi zorîdayîna herdû aliyên 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê, xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê, ew wê weke rewşekê wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa kirina tiştêkê de jî wê, ev rewş wê, xwe bide dîyarkirin. Ber vê yekê wê, ev rewş wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa têkilîya nava herdû aliyan de wê, rewşek newrolojîkî wê hebê. Di vê çerçoveya rewşa newrolojîkî de ku mirov wê, divê ku wê hilde li dest û wê, fahmbikê. Li vir wê rewşa hişmendîya têgînî wê, di vê rewşê de wê, weke aliyekî ku wê karibê bandûrê li herdû aliyan bi newrolojîkî bikê bê. Lê li vir ew zanîna newrolojîkî ku mirov wê bi wê fahmbikê re wê, were dîtin ku wê, çawa wê, hebûna laş wê, di rewşa xwe de wê, xwedîyê rewşekê bê. Di rewşa têkilîyên newrolojîkî de wê, rewşa derûnîyê wê, bi awayekî wê li ser rewşên bûyîn tevger, kirin û xûyan re wê xwe bi rewşî wê bide dîyarkirin. Mirov, wan rewşên ku mirov wan diji û wan weke nexweşîyên derûnî ku wan dihên li ser ziman re wê, di vê çerçoveyê de wê wan weke rewşek newrolojîkî wan werênê li ser ziman bê û bide dîyarkirin.

Di rewşa sînîran de wê, di gowdeya şaneya sînîrê de wê, ragihandinên ku ew dihên wê, weke endoplazmîk retîkûlûmî wê di wê sentezkirina wan wê bêkirin û wê peptîd'ên ku em dikarin weke rewşna adranalînî jî wan werênina li ser ziman wê bîr afirandin û wê piştî wê weke 'akson' an wê bîr ragihandin. Wê di dema wê têkilîya sinaptîkî de wê, rewşa temenê têkilîya sinaptîkî wê di nava wê rewşa adranalînî a weke avî jî ku ew dibê wê, di wê de wê xwe bidina dîyarkirin. Di rewşa têkilîyê de wê, ti tişt nikaribê wê têkilîya wê bi birrê. Lê di dema têkilîya presinaptîkî de wê, hinek antegonîstên ku ew têkilîyê dibirin wê hebin. Ew jî wê, weke têkilîya wan ya newrolojîkî ku ew dibirrin wê, xwe bidina dîyarkirin. Ev wê, rewşeka ku wê têkilîya nerontransmitterinan bi bandûra wan wê birrê jî bê. Ev jî wê, di wê rewşa ku ew nerontransmitterinên ku weke nerohormonan ku ew bûjenekê tevî xwûnê dikin jî re wê, temenê avkîvîteyêkê jî wê biafirênin. Neronhomonên ku ew tevî xwûnê dihên kirin wê weke aliyekî ku wê, di vê çerçoveyê de wê, temenê afirandinên jî xwûnê jî wê bi xwe re wê biafirênin. Nerontransmitter wê weke rewşna şîyarkirinê jî bin. Em dikarin li vir vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, pergale sînûrî a 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê, li ser nerontransmitteran re wê, ragihandina xwe wê bikê. Wê neronstransmitter jî wê di kevi û ankû destikên presinaptîkan de wê werina sentezkirin. Bi wê re wê ya ku wê weke zanîna lejweyî ku wê biheta ragihandin wê di wê de wê were berhevkirin. Bi rêya di wê navberê de bi berhevbûnê re wê, pêşbikevin. Piştî jî wê, bi rêya difosyonan wê bigihijina reseptoran. Ev jî wê bi rêya postsinaptîk û ankû presinaptîkan wê şaneyê de wê, bi sayeserê raya wê ew wê bigihijina reseptoran. Neronstransmitter wê, her wusa di pergale sînîran a xweser de wê jî weke aliyekî hîmî wê xwe bi du awayan wê bi pergale wê wergerênin û wê bidina dîyarkirin. Ew jî weke ku ew dihê bi navkirin wê 'rewşa pergale a adrenerjîk' û 'rewşa pergale a kolînerjîk' bê. Wê di wê de jî wê hevgirtinên depomin, norepinefrin û epinefrin wê hebin. Di nava wan de jî wê epinefrin wê weke rewşek adranalînî wê were sentezkirin bê. Wê weke aliyê giring jî wê, ev alî û beşa hevgirtinê bê. Norepinefrin wê hem di navenda sînîran û sînîrên perferalên sempatîkî de wê hebê. Depomin wê weke feksûleka adrenerjîkê bê û wê di rewşa afirandina adranalê de wê xwe bide dîyarkirin bê. Bi wê re jî wê, di rewşa neronstransmitteran de wê weke rewşek astbilind û aktiv wê karûxabatê wê bikê. Ev cûreyên adranalînê ên weke epinefrin û adrenerjîk wê bandûra wan wê li ser reseptoran û ragihandinên wan de wê, pirr zêde wê hebê. Rewşa pergale a kolînerjîkî wê weke reseptoran wê di kevi û ankû serîyê neronan de wê rewşek ragihandinî a sinaptîkî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, Rewşa hildan û dana li derve a şaneyê wê bi wê re wê bê. Dema ku ew karê xwe nekê wê, hildan û ragihandin wê, kêmbibê. Ber ku wê, bi wê wê kêmbûnê wê di şaneyê de wê sentezkirin wê kêmbibê. Çendî ku wê xwedîyê temenekî ne zêde dirêj jî bin ê bi bandûra wan ya di kezebê, xwûnê, biyên piştgirîya li pergale sînîran de wê, weke rewşek hîmî wê xwedîyê wê wateyê bê. Wê wan di temenek dirêj de wê li xwe xwe wê bigirê.

Di rewşa têkilîya ragihandina reseptoran de wê, ew rewş wê zêdeyî wê di rewşa hebûna laş û fonksiyonên wê de wê kêmbibê. Wê di awayên pirralî de wê xwedîyê şewa û rengna pêşketinê bê. Li vir wê, mijare ne ew bê ku em bi tememî wan aliyan hemûyan di rewşa wan de wan kifş bikin û wan werênina li ser ziman. Li vir ya giring wê di çerçoveya mijare me de wê bo me wê ew bê ku em rewşa têkilîdanîna laş a hundûrîn û pergale wê fahmbikin. Ber vê yekê emê, di vê çerçoveyê de emê mijare xwe bi sînîr bigirin. Ber ku em, ji rastîya mijara xwe ya ku em armanc dikin ku wê werênina li ser ziman ku

em ji wê dûrnekevin. Li vir wê, di vê rewşa ku me ya pergale sînîran û bi rewşên wê yên navendî re ew hanî li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, karibê rewşek fahmkirinê ew, di vê çerçoveyê de di mejiyê me de çê bikê. Ev jî wê, di vê rewşê de wê, dema ku mirov wê di çerçoveya derûnîya newrolojikî de wê, di serî de wê dihilde li dest de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek fîzyolojikî wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin. Rewşa têkilîya newrolojikî wê, weke aliyekî hîmî bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, ji bîrbikê, ji xwe herê, di mejiyê xwe de li deverekê bê û bi laşê xwe wê li deverekê bê û hwd wê, ev wê di vê çerçoveyê de wê, rewşek kompleksî a newrolojikî wê di temenê wê de wê, hebê. Di vê çerçoveyê de heta vê deverê hewldana me ya fahmkirina li ser rewşa neron, pergale sînîran û rewşa newrolojikî û hwd re wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşek fahmkirinê bê.

Di rewşa newrolojikî de wê, dema ku mirov wê rewşa hebûna hundûrîn wê hilde li dest wê demê mirov wê, bi wê re wê jî wê fahm bikê ku wê aliyekî giring wê, bi rewşa mudaheleyên weke ku me hinekî li jor bi rewşa antegonîstan re hanî li ser ziman wê, bibê. Ev jî wê, di rewşa ragihandinê de wê, weke rewşeka ku wê bi xwe re wê, rewşen ne ahengbar wê bi xwe re wê biafêrênê û wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di wê rewşa ku em weke rewşa derûnî wê bi nav dikin de jî wê rewş bi heman rengê wê xwe b awayekî wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe di aslê xwe de wê, rewşa derûnî a têkilîdanînê wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê xwediyê rewşek ku mirov wê bi teybetî wê hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa derûnî wê, weke wê rewşa ku ew ne li gorî wê rewşa ahengî a ku ew dihê tefkîrî kirin ku ew afîrîya bê. Li vir rewşa ku weke 'rewşa derûnî' û ya ku ew heya wê, di vê çerçoveyê de wê, ew ji hevdû cûdahîya wan wê, bi wê afîrîna rewşa newrolojikî re wê, xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa newrolojikî a hundûrînê de wê, têkilîya hundûrînê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir wê, dema ku mirov wê rewşa newrolojikî wê, di hilde li dest de wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku mirov wê hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê wê hilde li dest ku wê, dema ku mirov wê, têkilîya nava sînîran wê, hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, weke ku bi rewşa antegonîstan re ku wê pêşîgirtinê wê bikin û ankû wê bi rewşên weke yên laşî re ku wê li deverekê wê zêde barîna neronan wê bikê û wê di çerçoveya pergale sînîrî a bi 'sempatîk' û 'parasempatîk' re wê, xwediyê rewşeka ku ew zorê bide aliyekî ku ew xwe bide serdestkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewşa pergali a sînîran ya 'sempatîk' û 'parasempatîk' wê, di rewşa di hiş de kirin û ankû ne di hiş de kirinê û hwd de wê, bandûra wê hebê? Li vir mirov dikarê vê aliyê wê lêkolîn bikê. Lê li vir mirov divê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşek newrolojikî a ku mirov wê di çerçoveya zanîna newrolojikî de wê hilde li dest wê hebê. Û li ser wê re jî wê, rewşeka weke ya çêbûna hişmendîya li ser wê re wê xwe bide dîyarkirin wê hebê. Ev jî wê, bi wê re wê, rewşeka ku mirov wê, bi teybetî wê hilde li dest bê. Dema ku mirov wê tiştekî wê bikê wê, dem bi dem wê gotin li ser wê re wê ji devê me derkeve ku 'ez, ne di farq û hişê wê de bûm.' Ev wê, weke rewşeka ku ew ne hatî hişkirin a bi zanîna newrolojikî ku ew bûyî wê, xwe bide dîyarkirin bê. Lê di aslê xwe de wê, di çerçoveya zanîna newrolojikî a laşî de wê, rewş wê wusa bê. Wê rewş wê di bin sehêta navenda sînîrî de wê pêşbikeve. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Li vir wê, dema ku mirov wê di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, deme ku mirov tiştekî kir mirov wê, bi wê re wê xwe ji bîrbikê û wê di kirina wê de wê pêde wê herê. Ku sînorekî ku mirov li wê bisekinê û dawiyê li kirina wê bîrê hebê jî mirov wê, ew wê sînore wê weke ku wê di wê rewşa ahengî ku ew li wê angaje bûya re wê xwe jibîrbikê. Rewşa weke ya angejabûnê wê, di rewş û awayekê ku wê, heya mirov wê tenê wê li ser nûqte û xalekê wê bi ponijê re wê, xwe bide dîyarkirin bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşek heyînî bê. Wê bi wê re wê, di dewama wê de wê bikê. Ev jî wê, di çerçoveya zanîna lejweyî a newrolojikî de wê, ahengek wê hebê. Lê di çerçoveya hişmendîya me de wê, li ser xwestek, vîn û hwd de wê, rewşek wê ya cûda ku ew di mejî de me kifşkirîya wê hebê. Lê wê ber çî wê ew rewşa hişmendî wê serdestîya wê, kêmbê. Wê di serdestîya wê ya bi newrolojikî de wê kêmbûn wê hebê. Kêmbûna wê serdestîya wê, weke têkilîya nava hundûr û derve û birrîna wê, wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî wê, xwe bide dîyarkirin. Ev rewş wê, ji aliyekî gelek newrologa ve wê weke rewşa pîrsgirêka nava zêhn û fîzîkê wê were hanîn li ser ziman bê. Rewşa fahmkirina têkilîya nava zêhn û fîzîkê wê, weke mijareka newrolojikî wê, ji vê aliyê ve wê were hildan li dest. Têkilîya nava hebûna derve bi derkkirina wê re wê, weke aliyekê têkilîya nava hundûr jî bê. Rewşa têgîna zêhnê wê, piştî derkkirinê wê weke rewşeka newrolojikî a bi rewşa

ragihandina neronan re jî wê, xwediyê awayekî ku mirov wê fahm bikê bê. Rewşên têkilî û ragihandinên li ser neronan re mirov wê, di vê çerçoveyê de wê werênê li ser ziman. Lê li vir mirov wê, rewşa newrolojîkî wê, di serî de wê, divê ku wê bi pergale sînîran û ya newrolojîkî re wê, bi teybetî ji hîmî ve wê fahm bikê. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya rewşek fîzyolojîkî de wê rewş wê xwe bide dîyarkirin li ber me.

Mirov ku wê, rewşa têkiliya nava zêhn û fîzîkê wê hilde li dest wê, weke aliyekî newrolojîkî wê, têkiliya li er neronan re ku ew dibê wê, bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Bi wê re jî wê, weke aliyekî wê, rewşa ku mirov wê derk dikê wê ew rewş wê ji derve bê. Nerîna mirov a li derve wê, li ser sînîran û bi teybetî bi neronan wê bibê. Mirov wê, derve derk bikê. Bi wê re wê, ew bi mirov re wê xwe bide dîyarkirin. Mirov î ro wê, dizanê ku di mejiyê me de wê, hinek beşên derkkirin û wan azmûn û zanînen me di xwe de xêv dikin wê hebin. Di vê çerçoveyê de dema ku ew nebê wê, di rewşa pêşketina rewşên weke keseyetîyê û hwd de jî wê, ew rewş wê hebin. Wê pêşnekevin. Yanî li vir wê, zanîna xêvîrî wê weke zanîneka ku wê ji temen ve wê, temenê mirov ê bi aqil xwe pêşxistin, pêşketina keseyetîyê û pêşveçûnên bi hişmendî û hwd jî bê. Ev zanîn wê, ji dû aliyên ve wê, mirov dikarê wê hilde li dest. Aliyê wê yê pêşî wê, ji aliyê têkiliyên newrolojîkî ên ku ew dibin ve bê. Aliyê duyem jî wê, çêbûna hişmendiye li ser wê, zanîna xêvî re bê. Li vir wê, hişmendî wê, weke aliyekî wê yê dûmenî ê duyem jî bê. Wê bi wê rengê wê xwe bide dîyarkirin.

Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, rewşa newrolojîkî a bi têkiliyan re wê, hilde li dest wê, bi wê re wê, ew rewşa ragihandinê wê, bi awayekî giring wê bi wan re wê xwe bidê dîyarkirin. Ji aliyekî ve wê ew rewşên ragihandinê wê, hebûna laş wê bi hevdu re wê, di ahengekê de wê bihêlê û wê karûxabata wê, bi wê re wê bide kîrin. Bi vê yekê û rengê re mirov wê jî divê ku wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, rewşa ragihandinê wê, di hilde li dest wê, mirov wê bi wê re wê kifş dikê ku wê weke aliyekî ahengî ku ew balansa laş bi xwe re dihênê li holê jî bê. Dema ku wê, li deverê laş weke ku me li jor bi rewşa hanîna li ser ziman a pergala sînîran re wê fahmkir ku wê, li deverêkê pîrsgirêk ragihandinê wê hebê wê, ew pîrsgirêka ragihandinê wê, ji aliyê reseptorên ku ew li wê dihên ragihandin ve wê di cih de wê, bê xwestin ku ew rewş were çareserkirin. Ber ku ew ragihandin û ankû qûtbûna wê ragihandinê wê, weke aliyekî ku wê balansa ahengî a laş jî wê bi xwe re wê xirabîkê bê. Wê di rewşa rewş de wê, ew pîrsgirêk wê, bi rêya reseptorên sînîrî ku ew li wê dihên barandin wê, li beşên din ên laş jî wê bandûra wê, were hîskirin. Minaq wê, dema ku mirov wê li deverêka birînekê wê bibê wê, laş wê di cih de wê, pîr zêde wê li wê de vera bi birîn wê bîponijê. Sînîrên wê deverên wê şîyarîyek mazin wê bidina çêkîrin. Ew zêde eşîya wê zêde lêhatina reseptorên sînîrî bê. Heta ku ew dever karê xwe weke berê nekê wê, ew dever wê di bin barana reseptoran de bê. Ev rewş wê bi xwe re wê tiştekî din wê, bide nîşandin ku wê, ragihandinên neronî ên ku ew bi wan reseptoran dibin wê, di wê de wê, rewşek çerçoveyî ku mirov wê dikarê bi têgînek çerçoveyî a genetîkî jî wê, werênê li ser ziman wê hebê. Wê di wê çerçoveyê de wê, barîna reseptoran wê li wê bibê ku ew were li sêraberê. Heta ku ew newê sêraberê wê, ew rewş wê weke pîrsgirêk fîzyolojîkî a laş wê xwe bide dîyarkirin. Wê bi wê re wê, laş wê xwe ji wê deverê ve wê weke xirabûyî wê hîsbîkê. Di vê çerçoveyê de wê, çerçoveya heyîniya hebûnî wê, di wê çerçoveyê de wê, di rewşa başkirina wê de wê, bikê ku ew temenê wê bi wê rengê wê biafirênê. Em vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, ew rewş wê mirov dikarê wê di rewşa têkiliya zêhnî û fîzîkî de jî wê hilde li dest û wê fahm bikê. Ew rewşên zêhnî wê, weke zanîna ku mirov wan, dibê ku mirov ne di hişê wê de bê. Hişkirin wê, weke ku wê di rewşa mejî de wê, li ser rewşa zanîna re wê, xwediyê makanîsmayeka xwe ya têgînî a newrolojîkî bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê, dikarê wê hilde li dest. Hişmendî wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa zêhn û fîzîkê de wê, weke rewşek sêyemin wê, xwe bide dîyarkirin. Lê bi zêdeyî jî wê, bi rewşa zêhnê re wê weke yekbê wê xwe bide dîyarkirin.

Mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşek makanîsmîkî bê. Mirov wê, dema ku wê pîrsgirêkên derûnî wê bijî wê, ji sê aliyên ve wê bi fîzyolojîkî wê temenê wê hebê. Aliyekî bi hebûn û ankû qûtbûna têkiliya newrolojîkî a bi neronan re bê. Aliyê duyem wê, bi rewşa zêhn û fîzîkê a di nava xwe de bê. Di vê aliyê û rewşê de wê têkiliya bi derve de wê, weke ku wê were birrîn wê, rewş wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ragihandinên newrolojîkî wê di ahenge xwe de wê bi wê rewşa fîzyolojîkî û zêhnî re wê xwe bide dîyarkirin. Lê li vir wê, bi wê re wê, aliyekî din ê hişmendiye wê, ew weke ku wê li derve wê bimênê. Yan jî wê, çerçoveya wê ya newrolojîkî wê, karnekê.

Li vir mirov wê yekê jî wê, kifşdikê wê ji aliyekî ve wê aliyê zêhnî û rewşa hişmendiyê wê, weke aliyekî wan yê li hevdû hûnandi wê bi awayekî fizyolojîkî re wê bide dîyarkirin. Weke minaq wê, bi rewşa ku mirov wê, hişnekê û ankû wê têkiliya bi derve ku ew dihê birrin wê, zêhn wê di nava xwe de wê, weke ku wê ew ji aliyekî ve wê, bê çav wê bimênin. Li ser wê re wê, pirsgirêkên din ên ragihandinê wwê, vêcarê wê li ser rewşa ragihandina zanîna newrolojîkî re wê xwe bide dîyarkirin. Ev jî wê, weke aliyekî din ê ku mirov wê, bi dûalîteya hişmendiyê û zêhnê re wê, di rewşa fizyolojîkî de wê fahm bikê bê.

Di rewşa hebûna hişmendiyê de wê, beşên mejî ên newrolojîkî wê, weke ku me hinekî li jor bi destikê mejî û rewşên wê re hinekî hanî li ser ziman wê, rewşek wê xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, beşa mejiyê piçûk wê, weke aliyekî wê, xwe di gelek rewşên ragihandinê de wê, bi bandûr û weke navendî jî wê bide dîyarkirin. Bandûra wê, wê li ser rewşa giştîya mejî wê hebê. Rewşa beşa destikê mejî wê, hemû sînîrên laş wê, li wir ve wê derbas bibin. Wê ber vê yekê wê, weke navendên wê yên derketin û ketinê a li laş û ji laş û hwd wê, di wê beşa destikê mejî de wê hebin. Ev jî wê, weke beşna ku wê, bi sînîran wê xwe bidina dîyarkirin bin. Her neronek sînîrî ku ew dikarê biawayekî pirralî ew têkiliyê dênê wê, di xwe de wê, bi heman rengî wê, bandûrbûna wê jî wê bibê. Mirovekî ku ew sûkra dişikihê ku ew telûkeya di cih de jîyane xwe ji destdayînê û ankû jîyankirina pirsgirêkên ên jîyanî bi laş re wê, di rewşa şikeştinê de ku ew têkilî û rêya wê ya di destikî de ku ew zirer dibînê de ew dibê. Wê di vê çerçoveyê de wê, muskulatûr wê, her timî wê li gorî ragihandinan wê di rewş û pozisyonê de bin. Ber vê yekê wê, dema ku ew ragihandina li wan kêmbû wê, rewşa wan wê bi bandûr bikê. Wê weke ku mirov wê bi rewşa 'sempatîkê' û 'parasempatîkê' re me dît wê, aliyê ku ew neron li wê muskulatûrê zêde û di ahenge xwe de dibin wê, rewşa wê biparêzên. Lê ku wê, kêmbibê û ankû wê bê birrîn wê, hingî wê di wê rewşa muskulatûrê de wê kişandina li hevdû wê bibê. Neron wê, li gorî rewşê wê temenê wê jî wê biafirênê ku wê muskulatûr wê ji hevdû wê bivezilihin. Di rewşa kirina werjişekê wê şiyarbûyîna li ser herîkîna neronan a bi muskulatûran re ku wê bibê wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê li vir bi bîrbîkê bê. Ev rewşa sîyarîyê wê weke rewşek fizyolojîkî a teybet bê. Wê bi neronan û zîzbûna neronan re wê di laş de wê pêkwerê. Minaq mirovekî ku ew werjişê dikê wê, laşê wî wê, heta ku ew wê rewşa xwe ya werjişkirinê didomênê wê di rewşa muskulatûrên wî de wê ew rewşa weke ya 'baş' wê hebê. Lê ku wî dawî li kirina werjişê hanî wê, hingî wê bi demê re wê muskulatûr wê ew rewşa wan ya ji hev vezilehî wê dawî li wê were û wê hin bi hin wê di rewşa xwe de wê bikişihina li hevdû. Ev jî wê, bi demê re wê bê temenê wê ku mirov wê dema ku ew werjiş dikê ku ew çendî zêde dikarî werjişê bikê ku ew dihat dîtîn wê, piştî dawî li wê kirina werjişê hatinê re wê ew rewş wê dawî li wê were. Wê piştî wê bi demekê re wê, ew mirov wê, nikaribê weke berê werjişê jî bikê. Wê laşê wî, wê weke ku ew hişk bibê wê lê were. Ber ku wê dema werjişkirinê de wê, zêde herîkin neronan li muskulatûran wê bibê. Ya ku wê temenê wê rewşa wî bê wê, ew bê. Lê piştî ku ew dawî li wê dihênê wê, hin bi hin wê ew rewşa zêde herîkîna neronan li muskulatûran wê, kêmbibê. Rewşa werjişê wê, weke rewşek teybet a ku mirov wê, hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşa herîkîna neronan de wê, heman rewş wê bi beşên din ên laş re jî wê bibê. Mirovekî ku ew tişteki zirab jîyankirî û pêvajoyek pirr zêde bi tûndûtûjî derbaskirîya wê, ew rewşên ku wî jîyankirina wê, weke rewşna ku ew di mejî de qaydbûna wê, temenê li xwe hoyandineka fizyolojîkî wê, li xwe wê biafirênê.

Di rewşa têkiliya nava laş û sînîran de wê, di şêwa û rengekî weke têkilîya nava zêhn û fizîkê de wê, bi awayekê wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, rewşa sînîran a di laş de wê, di hilde li dest wê, em di wê hişmendiyê de na ku ew rewşa lejweya zanîna fizyolojîkî a zêhnî wê, bahse wê dikin. Lê li vir em divê ku wê jî di farq û hişê wê de bin ku wê, dema ku mirov hiş dikê jî em bahse hiş nakin. Hiş û zêhn em li vir ji hevdû cûda weke du gotinên di çerçoveya pêşketinê fizyolojîkî de ku wê, bi bingeş bin wê xwe bidina dîyarkirin û nîşandin. Zêhn wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê di çerçoveya sînîr û bi teybetî bi neronê re wê, hilde li dest wê, weke zanîneka salixkirî a ji aliyê navenda pergala sînîran ve wê, xwe bide dîyarkirin. Ew zanîn wê, weke zanîneka ku ew kodkirina wê ya bi şaneyê neronê re ew bûya. Di vê çerçoveyê de ew rewşa zêhnê ku weke rewşek afîrî a heyî xwe dide dîyarkirin wê, ew di çerçoveya hevîrtina newrolojîkî de wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir em divê ku vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, rewşa neronan wê, weke rêyên ragihandinê wê, zanîna ku ew di xwe de lejwênin û radigihênin wê, weke salixkirina wê bikin. Li ser wê salixkirinê re wê, ew were kirin. Di vê çerçoveyê de wê, neron wê, rewşa wê zanînê wê, bi rewşên weke dilperî, kelecânî, tîrsê, xamgînîyê û hwd re wê, di çerçoveyekê de wê li ser wê re wê adranalînî wê bi afirênê Di rewşa navenda newrolojîkî

a xweser de ew rewşên weke afirandinên adranalînî ên bi pergali yê weke 'polînerjik' û 'andrenêrjik' wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek afrîner jî bin. Di rewşên ragihandina ku ew dibê de wê, aliyekî bi vê rengê wê hebê. Adranalîn wê, bandûra wê, pirr zêde wê li fizyolojiya laş û mejî wê hebê. Di vê rewşê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa sînîran wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin. Li vir em, divê ku vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, rewşa sînîran wê ji aliyekî wê weke temenê hebûna wê rewşa zêhnî û afirandinê wê bê. Lê wê ji aliyekî din ve jî wê, temen û hebûna navendî a bi têkilîyî bê. Di vê çerçoveyê de wê, di awayekî dûdîmenî de wê, xwediyê rewşekê bê.

Di rewşên weke pîrsgirêkên derûnî de ku mirov wan dijî de wê, ew rewşên newrolojîkî ên bi sînîran re wê, pirr zêde wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Her wusa wê, bandûra sînîran wê pirr zêde wê hebê. Weke ku çawa ku me hinekî li jor bahse rewşa birinekê û bi sînîr û herîkîna neronan li wê ew şîyarîya ku ew li ser wê re diafirê ku ew heya wê, bi heman rengî wê, di rewşa rewşên weke zanînî ku ew hatina jîyankirin û hatina derkkirin de jî wê, wusa bê. Rewşên ku ew hatina jîyankirin wê, teybetîya wan wê, ew bê ku ew ew rewşê wê, gav bi gav û pêvajoyê pêvajoyê wê, navenda me ya sînîrî wê bi wê re wê jîya bê. Ber vê yekê wê, piştî ku mirov wê ji wê rewşê derkeve jî wê, ew rewş wê rewşa navendî a newrolojîkî wê dîrnekevê. Wê di rewşa ya hîpotalamûs de wê, temenên wê yê navendî ên weke xêvî, azmûnî û adranalînî ku ew bûna û qaydkirinên wê ew wê hebin. Ev jî wê, weke rewşna fizyolojîkî wê, xwe biparêzên. Di demên piştî de wê, dema ku wê, ew bibîrkirin wê bibin wê, ew rewşên ku me jîyankirina şîyar û adranalîya wê afirîya wê, ew xwe bide dîyarkirin. Ber vê yekê wê, weke rewşeka ku mirov wê, dûbar û dûbare wê bijî wê xwe bide dîyarkirin. Her sefera ku ew xwe bi wê rengê dide dîyarkirin wê, di rengê xwemalîyeka bi jîyankirinî a wê de re wê, xwe bide dîyarkirin û nîşandin. Rewşên ku me ew jîyankirin û adranalîya wan afirîya wê ew rewş wê, weke rewşna sînîrî wê, xwediyê hîm û bingeş bin. Di vê çerçoveyê de wê ew rewşa wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir em vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê rewşên weke yê adranalînî ku ew hena wê, weke temenekî fizîkî bin. Hinek zêhnên ku weke lejweyên laşî di sînîran de diherikin wê, ew herîkîna wan ya weke marekî a di wan rêyan de wê were kifşkirin. Ew wê, werîna dîtin. Wê ew rewşên wan wê, xwe bidina dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa derûnî wê, ne tenê weke rewşek tevgerî, kirinî û xuyî wê bimênê. Wê ji aliyekî ve din ve wê, xwediyê temenekî bi vê rengê fizyolojîkî ku mirov wê bi teybetî di çerçoveya wê de wê, hilde li dest û wê fahm bikê bê. Tabî li vir wê, demê mirov jî wê, rewşa pergali û navendî a pirralî ya sînîran û neronan mirov divê ku wê jî bi awayekî pirralî wê hilde li dest û wê fahm bikê. Li vir wê, dema ku mirov van rewşên newrolojîkî wan fahmnekê mirov wê nikaribê bi temenî û bi başî rewşa derûnîyî ku em wê bi gotina derûnîyê re wê, dihênina li ser ziman jî wê, fahm bikin.

Di derûnîyê de têkilîya gîyan û laşê û ankû têkilîya zêhn û fizîkê

Rewşa derûnîyî wê, di awayekî dîmenî de wê, xwe bide dîyarkirin. Di dîmenê pêşî de wê têkilîya laş û gîyanê ku mirov wê dihênê li ser ziman bi rewşa sînîr û neronan re wê, hebê. Di vê aliyê de wê, hebûna laş, beşên laş û hwd wê, bi ragihanîna li wan ên newrolojîkî re wê, hebin. Bi gotineka din mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, bi newrolojîkî wê têkilîya nava zêhn û fizîkê wê li ser rewşa laş û ya sînîran û ragihandinên wan re wê fahm bikê. Ev alî wê weke aliyekî giring ê ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, fahm bikê. Li vir wê, navenda sînîran wê weke navendek giring wê xwe bide dîyarkirin. Navenda sînîran wê, weke navendek giring a ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest û wê fahmbikê bê. Weke aliyekî giring wê, dema ku mirov wê, rewşa neronan wê hilde li dest wê, ew çawa ji navendên newrolojîkî ragihandinê li beşên din ên laş dikin û hwd wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, rewşa wê herîkîna newrolojîkî wê xwe bide dîyarkirin. Ev wê, weke rewşek teybet a fizyolojîkî bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku wê neronên efferent ên

derkirina bihistin û dîtîne ku wê bikin wê, ew wê pêşî wê ragihênina li navenda sînîran a newrolojikî. Piştî jî wê, di wê navendê de wê, rewş û salixkirina wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, laş wê, ew wê ragihandinê wê piştî wê, li ser wê rewşa xwe ya ragihandinê wê pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê, beşek newrolojikî a salixkirinê wê giring wê, di vê çerçoveyê de wê hebê. Ew jî wê, weke aliyekî giring bê. Wê tişt û rewşa ku ew hatî derkkirin ku ew dihê salixkirin wê, weke rewşek bi çerçoveyî a zêhnî wê, xwe bide diyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, dibê ku em bi hişmendî ne di hişê wê de bin lê ku wê navenda sînîran wê bi zanîne ku ew di hişê wê de bê wê, rewşek zêhnî a ku ew salix dikê, di farqê de û di zanîna wê de ya wê bi xwe re wê pêşbixê. Wê bi wê re wê, ew jî wê, weke rewşekê wê pêşbikeve. Di vê rewşê de wê, ya ku wê derkeve li holê wê, ew bê ku wê, rewşek zêhnî a bi çerçoveyî wê bi neronan re wê xwe bide diyarkirin. Neron wê, ew wê rewşê wê, di vê çerçoveyê de wê, di xwe de wê wergerênina li zanîneka newrolojikî.

Zanîn wê, hertimî mirov wê ne di farq û hişê wê de bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew ji aliyekî ve wê, ji aliyê rewşa fîzyolojikî a newrolojikî ve wê, bi derkkirin, salixkirin û ragihandinê û hwd re wê were pêşxistin û afirandin. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê weke rewşek giring wê xwe bide diyarkirin. Li vir rewşa zanîne wê, weke rewşek teybet bê ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê hilde li dest bê.

Li vir wê di çerçoveya têgîna derûnîyê a laşî de wê, wê aliyê din ê ku mirov wê hilde li dest wê li ser gotina zanîne, rewşa pergali a newrolojikî, neron û hwd re wê, rewşa dîmenê duyemîn ê hişmendiyê bê. Li vir wê, hişmendî wê, weke aliyê têkiliya me ya bi hiş a li derve ve bê. Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê mirov wê ji dû alîyan ve wê bi derve re wê di têkiliyê de bê. Aliyê pêşî wê li ser têgîna newrolojikî û zanîna wê ya lejweyî re bê. Aliyê din ê duyem jî wê bi hişmendîya li ser wê re ku wê mejî wê dîsa wê li ser neronan re wê di xwe de wê biafirîne re bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, bi wê rewşa wê re wê xwe bide diyarkirin. Ya ku mirov ew hişkirîya wê, weke ya ku mirov ketîya farqê de bê. Her wusa wê, gelek zanînen ku em bi hişî ne ketina farqê û bi me re hena û em wê bi hişî nizanin wê hebin. Lê hiş wê, tenê wê aliyekî newrolojikî ê ku mirov wê dikarê weke li rewşek 'hîsê şeşem' re jî wê werênê li ser ziman wê, di dîmenekî de wê xwe bide diyarkirin. Lê li vir wê, ev rewş wê rewşek teybet a newrolojikî bê. Li vir wê, demê mirov dikarê rewşa hişmendiyê wê jî ji dû alîyan ve wê bi giringî wê hildina li dest û wê werênina li ser ziman. Aliyê pêşî wê bi hişmendiyê ew zanîna lejweyî ku ew di sînîran de wê bi neronan û reseptoran re wê biherikina li laş re wê, bibê bê. Li vir, ya ku ew dihê dîtîne wê, weke hişmendîyek hundûrînî a navendî wê hebê. Ew hişê hundûr a. Ev aliyê hiş wê, di rewşa alîkarîya ragihandina zanîna bi neronan re jî wê, weke xwedîyê çerçoveyeka weke ya alîkar bê. Wê ji aliyekî ve wê temenê wê bi afirîne. Aliyê din ê duyem jî wê, weke aliyê hişmendiyê ê ku ew bi derveyîya mirovî re ku ew heya bê. Bi hiş dîtîne, gotin û hwd wê, bi wê re wê xwe bide diyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, têkiliya wê hişmendiyê wê, têkiliya me ya bi derve bê. Dema ku ew qûtbûnek bi herîkîna neronan re bû wê, zanîna newrolojikî wê herîkîna wê bisekinê. Wê demê wê ew zanîn tenê wê bi bandûr nebê bi beşên ku ew li wan ragihandin dibin re wê, her wusa ev beş aliyê duyem ê hişmendiyê ê weke bi hiş dîtîne, gotîne, têkilîdanîne, tefkîrkirinê û hwd re jî wê, temenê xwe ji wê bigirê. Wê ew jî wê, bi wê re wê, weke ku wê li derve wê were girtin wê li wê bibê.

Li vir mirov wê rewşa hişmendiyê wê, dikarê wê weke rewşek teybet jî wê hilde li dest. Mejiyê me wê, di nava xwe de wê, xwedîyê têkiliyên newrolojikî bê. Bi wê re wê, di laş de jî wê, xwedîyê heman têkiliyan bê. Rewşa pergali a newrolojikî a bi neronan re wê, wusa xwe bide diyarkirin ku ew hebûna zindiyî wê, weke ku wê dide domandin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşek wê were dîtîne. Bi wê re mirov wê jî kifşdikê ku wê, her rewşên têkiliyê ku ew çendî didomin wê, di rewşa beşên laş û mejî de jî wê, bi xwe re wê, gûharînan wê bidina çêkirin. Neronên ku ew, ragihandinê bi awayekî pirralî dikin wê, di rewşa laş de wê, di vê çerçoveyê de wê, xwedîyê çerçoveyek heyînî a hîmê bê. Mirovekî ku ew ji mejiyê xwe derbe xwaribê û ankû xwûn çûbûbê li ser mejiyê wî wê, nikaribê têkilîyê dênê. Wê beşên laşên wî yên ku ew têkiliya wan bi wê rewşê re qût dibê û dihê birrîn wê, hişkbûn û bêî erkbûn wê bi wan re wê pêşbikeve. Wê mirov wê, çendî ku wê, li wê beşê bihizirê wê, nikaribê wê hizirkirinê wê bikê û wê bike tevgerê de. Ev jî wê bi xwe re wê, rewşek newrolojikî wê werênê li holê. Yanî wê, têkilî û ragihandin wê, weke rewşek newrolojikî wê, hebê.

Li vir mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku em, dikarin vê rewşê li ser rewşên civaknasî re jî wê, bikin ku wê fahmbikin. Di rewşên civaknasî de wê, mirov wê di nava rewşek têkilîyek pirralî û pirrdîmenî

a di nava hevdû de bê. Wê gelek ragihandinên weke bi derkî ku wê ji wan rewşên civaknasî wê li mejî wê bibin mirov wê, ne farq û hişê hemûyan de bê. Lê wê ew bibin. Di vê çerçoveyê de wê, ev bibin. Lê em rewşê bi vê rengê wê, werênina li ser ziman. Mirovekî ku ew demek dirêj weke bi dehan salan ku ew hatiya îzolekirin wê, ew ew rewşên civaknasî wê bi wî re wê, nebin. Lê dema ku ew bi carekê re ew ket nava wan rewşên civaknasî de wê, acêbmayîn, û heta ku wê şahbûn wê bi wî re wê çêbibê. Wê rewşên ku ew mejî di wê demê wan derk dikê wê bi performansa xwe re wê, bidest afirandina adranalîyeka pirr zêde bikê û ew wê li wê hebûna mirov wê serwer bibê. Di vê çerçoveyê de wê, ya ku wê, kirin, tevger û xûyên mirov wê, êdî wê bide diyarkirin wê, ew rewşên ku ew bi wî re wê, di vê rewşê de wê, bi wî re wê biafirin bin.

Mirov wê, weke zindiyekî civaknas wê, hertimî wê pêwîstîya wî bi têkilîyên civaknasî zayendî wê hebê. Wê di vê çerçoveyê de wê, hinek ajoyên mirovî ên weke bi civaknasî û zayendî wê pêşbikevin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew jî wê, li hebûna mirov wê serwer bin.

Mejî, wê di vê çerçoveyê de wê, rewşa wê çi û çawa bê? Mejî wê di vê rewşê de wê rewşa wê, di wê reng û awayekê de bê ku wê, çerçoveyekî heyînî wê bi hebûna mirov a têkiliyan re wê biafirênê. Li rewşan wê bi neronan wê şîyarkirinê wê li rewşan wê pêşbixê. Weke şîyarkirina newrolojîkî jî mirov, dikarê wê werênê li ser ziman. Şîyarkirina newrolojîkî wê, weke têkilîyeka mirov a bi hundûr û derve bê. Mirov wê, bi wê re wê, têkilîyê wê dênê. Bi neronan re wê, rewşên ragihandinê ku em dikarin weke zêhnan jî wan werênina li ser ziman wê pêşbixê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê ew rewşên weke rewşên ragihandinên bi hebûna neronan re ku ew pêş dikevin wê, weke rewşna heyînî ên bi çerçoveyî wê pêşbikevin. Wê rewşên zêhnan wê weke qatna zanînî ên bi çerçoveyî ku ew hatina girtin bin. Wê li ser wê re wê mejî wê, rewşa xwe ya hebûnî a fîzyolojîkî wê bi temenî wê biafirênê. Lê li vir wê, wê fêrbûnê wê di xwe de wê, çêbikê. Mirovekî ku ew salên xwe di nava perwerdekirinê de ew derbas dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewş dîtbar a zêhnî a bi fîzyolojiya xwe re bê. Wê tiştên ku wî fêrkirina û bi azmûnkirina wê di beşên mejî ên wan de wê bicih bibin. Bi wê re wê, mejî wê, li ser wê re wê, rewşek zanînî a newrolojîkî wê, biafirênê. Mejî wê, li vir wê, xwediyê makansmayaka giring a li ser wê zanîn û azmûnên xwe re bê. Car bi car wê, mirov wê gilan bikê ji mejiyê xwe ku ew çima bibîrnakê û ankû jibîr dikê. Di aslê xwe de wê, jibîrkirin jî wê, di çerçoveya rewşek weke ya pergalek newrolojîkî a 'sempatîk' û 'parasempatîk' yê de wê di çerçoveya ahenga fîzyolojîkî û têgînên newrolojîkî ên weke zêhnî wê, çêbikê. Di vê çerçoveyê de wê, pergela bîrkirinê a ku wê, weke ku ew di xizmeta hizirkirin û mejî me de ku wê, li gorî pêwîstîyan wê bibîrbikê wê rengê xwe wê di vê çerçoveyê de wê bide diyarkirin û nîşandin.

Em wusa hesab bikin ku ew ji piçûkatîya me û heta mazinahîya me, ew her tiştê ku me dîtîya, jîyankirîya, fêrkirîya û biazmûn kirîya ew hertimî şîyar bê. Wê tîpolojîya mejiyê me wê, li wê nikaribê xwe bide jîyankirin. Di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve wê, ew hişê me yê li ser yên ku ew hatina dîtin, jîyankirin, fêrkirin û azmûn kirin re wê, temenê fêrbûna xwe ya berdewamî wê ji dest wê bide. Her tiştê weke ku me ew ji bîrkirîya wê, ew jibîrnebê. Wê di mejî de wê, dervî hiş wê bimênê. Di vê çerçoveyê de wê, hiş jî wê, hertimî wê ji rewşên nû ku ew derkbikê re wê vekirî xwe bihêlê.

Têkilîya di nava ya ku ew dem bi dem ew dihê derkkirin û ya ku ew hatiya derkkirin û ji berê ve ew heya wê, di çerçoveyek newrolojîkî de wê, xwe bide diyarkirin. Minaq li deverekê ku mirov ne li bendê bê wê gotinek wê were gûhê me û wê ew bê weke mifteya bibîrkirina hinek rewşên ku me berê di mejî de ew derkkirina bin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew hatina bibîrkirin wê, hişê me wê bihişmendîya xwe re wê, zêdeyî wê weke ku wê wê bi hoyê û bi ponijê ku ew hûrgilên wê bi bîrkirina xwe hemûyan wan bibîrbikê û wan werênê berçavên xwe. Di wê kêlikê de jî wê di mejiyê xwe de wê, weke ku ew di wê dema xwe de wê têkilîya wî ya hişmendî wê ji dûnya wî û wê dema wî ya ku ew di wê de wê kêlikê dijî re wê, qût bibê û werê birrîn. Em bi vê re wê, kifşdikin ku wê ahengek hişmendî a newrolojîkî wê li ser derkkirina bi hiş û her wusa bi wê re wê bibîrkirina li hiş wê, hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê xwe bide diyarkirin. Di vê rewşê de wê, ev jî wê, xwe bide diyarkirin. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têkilîya newrolojîkî wê, weke têkilîyeka giring a ku mirov wê, bi teybetî wê hilde li dest bê.

Rewşa hişmendiyê wê, di vê çerçoveyê de wê, hinek rewşên wê yên newrolojîkî ku em bi pergali wê li ser pergale sînîran re wê weke dîmenekî duyem wê kifşbikin û fahmbikin wê hebê. Zanîn wê, weke

rewşek fizyolojikî a bi neronên ragihandinê re wê ew wê hebê. Lê hişmendî wê, weke rewşek têgînî wê hebê. Wê bi wê re wê, ew bibê. Ya ku wê, hişmendiyê wê çêbikê wê bi tememî wê ne ew zanîn û ragihana bi neronan re bê. Ew wê, weke rewşek heyînî a laşî di çerçoveya aheng û giştîya hebûna mirovî a zindiyî de ku mirov wê hilde li dest bê. Wê bi wê re wê, li ser wê re wê, çerçoveyek newrolojikî a duyem wê li ser wê re ku mirov, dikarê weke dîmenê wê(wê zanînê) yê duyem jî wê , werênê li ser ziman wê hebê. Lê li vir wê, têkilîya newrolojikî a hişkirinê wê xwe biafirênê. Di vê çerçoveyê de wê, weke ku me hinekî li jor hanî li ser ziman wê, ew têkilîya newrolojikî a hişkirinê ku ew diafirê wê, di vê rewşê de wê, weke aliyekî ku mirov bi temen wê hilde li det bê. Di vê çerçoveyê de mirov, wê dema ku wê, li beşên ragihandinê, derkkirinê û di xwe de komkirina zanînan a mejî ku mirov li wan dihezirê wê, ew wê, bi rengê xwe yê têkiliyê re wê, temenê wê biafirênê. Hişmendî wê, weke têgîneka navendî wê xwe bi me re wê bide dîyarkirin. Ji vê gotina navendîtîyê ya ku mirov wê fahmbikê wê ew bê ku wê, beşên mejî ên zanînê wê xwe di temen de wê xwe bidina dîyarkirin. Ji aliyekî ve wê, rewşek bi vî rengî wê, di mejî de wê hebê. Tiştê ku mirov wê dît, wê wusa ew li mirov were ku mirov ew berê dîtîya û ankû ji mirov wê ya ku mirov jînkirîya. Ev wê rewşeka biriqîna li hevdû ankû ji hevdû a rewşan bê. Rewşa biriqînê mirov wê, dikarê wê ji aliyekî ve wê, weke aliyekî hişkirinê jî wê, werênê li ser ziman. Lê rewşa biriqînê wê weke rewşeka newrolojikî a pirr tevlihev a bi pergal a bi navendên ragihandinê û li ser neronan re bê. Rewşa biriqînê wê, weke ku bi awayekî hesanî di roja me de wê, were kifşkirin wê, beşên mejî ên weke yê azmûnê û xêw wê hebê. Lê rewş, mirov nikarê wusa bi hesanî wê werênê li ser ziman. Weke ku me hinekî li jor hanî li ser ziman ku wê, mirovekê ku wê tiştê pirr xirab weke bi tûndûtûjî li xwe jîyankirîya de wê, dema ku ew di wê rewşê de wê, mejî wê, têkilîya xwe bi derve wê bi birrê û wê ew wê bijî. Piştî ku rewş hinekî bi aram bû wê mirov wê, weke ku ew wê bibîr bikê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Mejî wê, weke hebûneka mirovî a navend bê. Wê her tiştên ku mirov wan dijî û bi mirov re ew pêş dikevin wê di wê de wê, bi cih bibin. Wê, di wê de wê, xwe bigirin. Mejî wê, weke hebûneka navendî wê, xwediyê sehêteka giştî a bi kompleksî a li ser laş jî b. Ew rewşa kompleksê mirov, dikarê wê, weke çerçoveyek mejî a fizyolojikî-têgînî wê, werênê li ser ziman. Wê ev çerçoveya kompleksî wê di temenê hemû bertek û lefleksen ku mirov wan dide nîşandin de jî bê.

Di rewşa derkkirinê de wê, weke aliyekî giring wê, ew rewşên kompleks û lefleksan wê di wê de wê, xwediyê rewşekê bê. Tiştê ku ew hat derkkirin û pê de wê, di mejî de wê, di çerçoveya xwemalîyekê de wê mejî wê, di xwe de wê bigihênê bertekekê. Minaq wê, dema ku mirov serborîyek tûnd û tûj wê dijî wê demê wê, ew di mejî de wê, di bîşên girtinê de wê cih bigirê. Piştê ku demek bi ser wê demê ve çû û mirov rastî demeka ku ku wê bi xosletên xwe re wê bi şibihê wê rewşê were û ankû wê bijî wê, mejîyê me wê, ew rewşa berê a ku me ew bi tûnd û tûjî jîyankiribû wê, bibîr bixê. Bi bîrxistina wê, wê bi armanca parastina mirov a ji wê rewşa xirab ku mirov wê cardin jîyan nekê bê. Di vê çerçoveyê de wê, mejî wê weke ku wê makanîsmayaka parastinê wê bike dewrê de.

Li ser wê makanîsmaya parastinê re mirov, dikarê wê, bibêjê ku wê, di vê çerçoveyê de wê ya ku wê, were dîtîn wê ew bê ku wê, mejî wê, di çerçoveya xwe de wê, derkên ku ew dikê wê wan di xwe de wê, weke azmûnna jî wê, wan bikarbênê. Du sawal ku ew bi hevdû re levdixin û yek ji ya din pirr bi êş a wê, sawala bi hêz wê derbeyên pirr hişk wê ya zayif wê bixê. Wê ew sawala zayif wê, bi wê êşa ku wê kişand re wê xwe bi şûn ve bikişênê. Piştê ku li deverê din rastî wê sawala bi hêz û ankû ya weke wê hat wê weke ku wê bi vicinîqê û wê xwe bi şûn ve bidîyê de. Wê weke care pêşî wê wêra nekê ku ew xwe bide bi ser sawala bi hêz ve. Li vir wê, ev wê, bide nîşandin ku rewşa parastina makanîsmaya bi mejî re wê weke rewşek zindiyî û ajoyî wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, ev wê weke rewşekê bê.

Yan jî di dewama minaqe sawala bi hêz û ya zayif de mirov dikarê vê minaqê jî wê, werênê li ser ziman. Mirov dikarê minaqe mirovekî ku ew çûya nêçîrê wê werênê li ser ziman. Mirovê ku ew çûya nêçîrê wê, di dema nêçîrê de wê, rastî şêrekî wê were. Şêr wê bi dengê ku ew derdixê û bi ber wî mirovî ve hatinê re wê, tirsek mazin wê bikê dilê wî de. Mirov wê, ew wê piştê jî wê ew wê, tirsê wê ji bîrnekê. Piştê ku demek têve çû û mirov hat nava bajêr û bi arabaye digerihe. Li ber dûkanekê disekinê û dikeve hundûrê wê de û diçe hundûrê wê û ji xwe re tiştê dikirê û derdikeve û tê bi ber arabaya xwe de ku ew li wê sûwar bibê û herê bi rêya xwe ve. Lê di wê demê de wê, dengê wê were wî û ew wê, wî dengî jî wê ji

hev dernexê. Lê wê deng wê di cih de wê rewşa şêr û tirsê ku wî ji wê girtîya wê werênê bîra bîra. Ber vê yekê wê, ew jî wê, li ber arabaya xwe biavêjê ardê û wê bikê ku ew vêşêrê. Wê di vê çerçoveyê de wê, rewşekê bijî. Çendî ku şêr li wir nîn a û ew dinava bajêr de ya û tu telûke weke hatina şerekê li wir tûna ya jî wê, mirov wê, ew wê rewşê weke ku wî care pêşî wî jîyankiriya wê bijî. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê, rewşê wê bijî. Li vir wê ev rewş wê ku mirov di nava bajêr de li ber arabaya jîya wê, weke rewşeka ku mejîyê wî bi wî leyistîya. Rewşeka ku rewşa telûke hanîya bîra bûya. Ber vê yekê mejîyê wî jî bo ku ew wê rewşê dûbare nejî wê, makanîsmaya parastinê wê bikê dewrê de. Di vê çerçoveyê de wê, bi wê bîrkinê wê mejî wê ji mirov re wê bikê ku mirov xwe bikê rewşa parastinê de. Ji xwe bibîrkirina wê û ankû ji aliyê mejî ve hanîna wê rewşê li bîrê wê, hinekî jî wê, bi armanca pêşxistina wê rewşa parastinê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, mirovê ku ew rewşa tirsê a bi şêr re ku wî ew di dema çûyîna nêçîrê de jîyankiriya wî, ew di mejîyê xwe de ew jîbîrînekîya. Di bin mejîyê wî de bicih bûya. Çendî ku wî, dem bi dem wê weke ku wî ew jî bîrîrîbê jî wê, lê were jî lê wê, ew weke rewşeka ku wê demê ew tenê ji hişê wî yê li ser derketibê bê. Lê piştê wê tiştê ku ew wî care duyem jîyankiriya û ew bûya sedem ku ew hatîya bîra wî, wê, mejîyê wî, ew rewşa duyem a ku wî jîyankiriya jî wê, weke rewşek 'telûke' wê di xwe de wê bixwênê û wê şîrove bikê. Ber vê yekê mejî ew bibîrîr ku wê, rewşa telûke bibîr bikê û bi wî bide fahmkirin ku ew rewşa duyem jî ku ew çendî ne telûke jî bê wê, weke 'telûke' wê, ji wî re wê bide bi fahmkirin.

Di vê rewşê de wê, mejî wê, bi vê rewşê re wê, weke ku wê xwediyê rewşek teybet bê. Mirov bi vê rewşê re wê, vê yekê jî wê, fahm bikê ku mejî wê, rewşên telûke wê, wan di çerçoveya kompleks û lefleksên xwe de wê, weke ku wan hilde li dest. Di vê çerçoveyê de derkkirina mejî a telûkeyê wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Derkkirina mejî a telûkeyê wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, bide dîyarkirin. Derkkirina mejî a telûkeyê wê, weke aliyekî giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman.

Li vir di dewama wê de mirov wê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê rewşa derkkirina telûkeyê a ku mejî wê, derk dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, hertimî wê ji fêr û azmûnên xwe jî wê, sûdbigirê. Wê ji wan sûdgirtinên xwe wê, rewşek 'telûke' wê fahm bikê. Rewşa ku mejî di xwe de weke 'rewşa telûke' ku wê derkkir wê, her wusa wê, li ser wê re wê, rewşa telûkeyê wê pêşbixê. Dema ku mejî di demek piştê de ew rastî rewşa telûkeyê hat wê, ew rewşên ku mejî weke rewşên 'telûke' ku wê, di xwe de derkkirina wê, wan jî wê, di wê demê de wê, weke ku wê şîyar bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, şîyarbûnê mazin wê bi mejî re wê çêbibê. Meji wê, tenê wê xwediyê rewşek heyîder a li rewşê bê. Wê ti tiştên din wê, bibîrnekê. Ku di wê dema ku ew mirov wê dijî de ku mirovekî din ê duyem ku ew li cem bê û ew deng li wî bikê jî wê, dibê ku ew dengê wî nekê bi bandûra ya ku ew di mejîyê xwe de dijî. Di vê çerçoveyê de wê, rêyên derkkirinê wê ji rewşên din re wê, weke ku wê werîna girtinê wê li wan were.

Meji di vê rewşê de wê, weke ku ew di rewşek teybet de wê bijî. Rewşa mejî wê, di vê çerçoveyê de wê bi têngîna parastina mejî a bi kompleksî re wê bijî. Di rewşên weke tirsê û hwd de wê, dema ku destên mirov di raharin û hwd de wê, rewşna ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê dikarê hilde li dest biafirin. Rewşa tirsê û têngîliya wê ya bi wê raharîna laş û ankû rewşna din ên ku mirov wê bijî re wê, weke aliyekî wê yê fîzyolojîkî bê. Wê têngîliya wê, bi wê rewşa adranalînî ku ew li ser neronan re ew dihê afirandin re wê hebê. Wê di vê çerçoveyê de wê, rewşên weke yên tirsê û hwd wê, rewşek adranalînî wê di mejî de wê biafirînin. Ew jî wê, di mejî de wê, xwediyê bandûrek pirr mazin bê. Minaq mirovekî ku ew tirsîya ku ew di wê dema tirsê xwe de ku ew deng nekê û ankû ew di wê demê de ku ew gelek tişt û rewşên ku ew li berçavên wî derbas dibin û hena ku ew wan nebînê wê, tenê wê hinek rewşna weke yên encamên wê bin. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşên bi vî rengî wê, ev di çerçoveya makanîsmaya kompleksa mejî de wê bibê. Bertekên ku mirov wê weke lefleksan wê bide nîşandin jî wê, di wê çerçoveyê de bin. Wê mirov wê di wê demê de wê, dibê ku ew gelek bertekan dervî hiş bide nîşandin. Yanî wê, bertekên ku ew dide nîşandin wê weke ku ew ne di hişê wan de bê. Piştê ku ew rewşa li ser wî weke rewşek awarta ku ew afirîya ku ew bandûra wê hin bi hin kêmbû û ankû derbas bû wê, mirov wê were li xwe. Wê di wê demê de wê, ji xwe bi pîrsê ku 'ew, çibû hat serê min.' Wî di wê demê de çî kir û çî bertek da nîşandin, wê ew newîna li bîra wî. Wê ew ne di hişê wî de bin. Wê weke ku ew ji xwe tiştê nejiya ya wê ew rewşên ku wî di wê kêlikê de wî jîyankirina wê ew rewş wê, newîna hişê wî. Ew çendî ku ew mejîyê xwe bi hizirkirinê

bi wastênê jî wê, ew newina bîra wî. Piştî ku ew bi temenî ji bin bandûra rewş derket wê, hinek tişt wê weke xewnê wê werina bîra wî. Lê wê ew jî wê, di wan de wê dilwaswasbûnê wê derbas bikê ku wî ew kirina û ankû na. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, xwediyê rewşekê bê. Mejî wê, dema ku ew makanîsmaya wê ya parastinê ket dewrê de wê, tenê wê hey û hoyandina wê, tenê li wê rewşê bê. Wê ji wê rewşê wê û pê de wê, zêde wê weke ku wê tiştêkî wê ne hizirê. Mejî wê, di vê çerçoveyê de wê, karibê wê jî bijî ku rewşan weke ku ew bi rastî di jîyanê de ew dijî di mejiyê xwe de biafirênê û wan bijî. Bi wê re ew bikeve bin bandûra wan de. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku ew rewşa mejî wê, weke rewşek teybet bê. Em di vê çerçoveyê de wê, rewşa bêhiş û ankû dervî hiş em, divê ku hinekî din di dewama wê de li ser wê bisekin in.

Ev rewşên bêhiş û ankû weke 'rewşên dervî hiş' in ku mirov li wan dihzirê wê, bi wan re wê, were dîtin ku wê, mejî wê çawa di rewşekê de wê bijî. Li vir wê, dema ku mirov rewşa dervî hiş û ankû bêhiş wê, dikarê weke rewşek jibîrkirinê wê werênê li ser ziman? Li vir mirov dikarê wê rewşê ji sê aliyan ve wê, nêzî wê bibê û wê werênê li ser ziman. Aliyê pêşî wê, ew bê ku wê mejî wê, dema ku ew rewşek jidahî û hişk dijî wê, pirr li wê rewşê wê bihoyê û wê bikeve rewşek fokusî de. Wê ji wê derbas nebê. Wê rewşê, bûyar, têgîn, gotin û bûyînên ku ew tenê di çerçoveya wê rewşê de ew bûna wê werina bîr û hişê. Ji wan û pê de wê, ti tiştên din wê, newina li bîr û hişê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, xwediyê awayekê bê.

Aliyê din ê duyem jî wê, ew bê ku wê têkilîya ragihandina neronan wê li gorî wê rewşa yekalî wê biafirê û wê dernekeve dervî wê. Bi vê yekê wê, ew rewş wê, weke rewşek ku ew di wê beşa ragihandina mejî de ku ew girtîmayî wê li wê were. Di vê çerçoveyê de wê, weke ku ew ji bîrê wê herê. Wê bi demê re wê, hinek gotin, hîskirin û ankû rewşên ku mirov wan piçûk û an jî mazin bijî wê, ew bina sedem ku mirov wan hin bi hin wê bibîr bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew weke rewşek dervî hiş wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, di vê çerçoveyê de wê, têkilîya hişmendîya mirov wî wê bi derve wê qûtbibê û wê bê birrîn. Wê ew wê, zêde newê jîyîn. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwediyê wê rewşekê bê. Mejî wê, weke ku wê di rewşek di çerçoveya wê hoyandina di xwe de wê, tenê wê weke ku wê di xwe de wê bijî. Di vê rewşê de wê hiş wê, weke rewşek hêti wê xwe bide dîyarkirin. Ya ku wê, li aliyê paş ên hêti dimênin ku ew nayêna hişkirin û yên ku ew li pêşîya hêti ku ew dihên hişkirin bin. Di vê rewşê de jî wê, rewşek bi vê rengê wê xwe bide dîyarkirin.

Aliyê din ê sêyem jî wê, bi rewşên fîzyolojîkî ên weke têkilîya ragihandina neronan re bê. Di rewşan de wê, bi rewşa bandûra rewşan, bûhûrandina bûhranan, bûhûrandina qazayan û hwd re wê, têkilîya li ser neronan re wê were birrîn. Wê ragihandin ji beşên mejî li beşên mejî wê nebê. Di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê girtinek wê biafirê. Weke ku çawa ku wê mirov ji derkkirinê re wê girtîbê wê, bi heman rengê wê ji ragihandinê re jî wê bi heman rengê wê girtî bê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşek bêhiş de wê bijî. Ev rewşa bêhişî ku mirov wê ji aliyê rewşa derûnîya newrolojîkî ve wê hilde li dest wê, temenekî wê yê li ser sînîr û ragihandina neronan û ankû nebûna ragihandina neronan re wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew beş wê, weke beşa derûnî a fîzyolojîkî ku mirov wê dikarê wê werên li ser ziman bê. Di vê rewşê de wê, rewşa ragihandinê wê, weke rewşek teybet wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li vir mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, werênê li ser ziman de wê, ew jî wê, bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, hiş wê, li ser zanîna newrolojîkî a bi ragihandina neronan re wê, xwediyê temenekî heyînê bê. Mirov dikarê, wê di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest û wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa ku mirov wê, bi mejiyê xwe re wê têkilîyan wê bi rewşan re wê dênê wê, bi derkkirina wan re wê, xwediyê rewşek teybet a ku mirov wê, bi vê rengê wê, bi teybetî wê werênê li ser ziman. Di vê rewşê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê rewşa têkilîya wê, hilde li dest wê, weke ku mirov wê ji aliyê têgîna derûnî ve wê, kifşbikê wê bi teybetî wê, rewşa derkkirina mejî ku ew weynek giring dileyîzê wê xwe li pêş bide dîyarkirin. Mirov bi wê re wê, dikarê wê werênê li ser ziman. Di vê rewşê de wê, hişkirina rewşê wê, weke rewşa derkkirina li ser sehan re a li mejî bê. Rêyên derkkirinê ên weke çav, gûh, bêhvil, ziman, bîyên laş û hwd wê, weke rewşna ku wê, rewşa derkkirinê wê li ser neronan re wê bikin. Wê rewşên ku ew derk dikin wê, bi neronan re wê, hildin û wê li ser tûraya sînîran re wê, li beşên laş wê, bi awayekî pirralî wê ragihanê. Beşên bihîstinê, dîtinê, bêhnkirinê, têjgirtinê û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bin. Lê li vir mirov divê ku wê

yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê rewşa newrolojîkî wê, weke rewşek têgînî ku mirov wê, bi teybetî wê hilde li dest bê.

Di rewşên weke têkilîyên mirovî ên nava girseyê de jî wê, ev rewş wê, hebê. Mirov wê, di nava girseyê de wê, hin bi hin wê, xwe bigihênê derûnîya girseyî. Wê li ser wê re wê, bi dest danîna têkilîyê wê bikê. Ew rewşa derûnîya girseyî ku ew bi mirov re wê weke ku mirov di nava kerîya xwe ya sawalan de bê ku mirov wê xwe weke yekî ji wan hîs bikê û bijî jî wê, bi me wê bide jîyankirin. Derûnîya girseyî wê, weke rewşek serdest a bi hebûna girseyê re bê. Dema ku ew rewşa girseyî ji hevdû belavbû wê mirovê ku ew bi wê derûnîyê dijî wê weke masîyê ku ew ji avê derketî wê, xwe zûwa, bi tenê û kêr wê hîsbikê. Wê xwe pirr lawaz, zayif û bêhêz wê hîsbikê. Wê weke van rewşan wê gelek rewşên din ên ku mirov dikarê di vê çerçoveyê de wan werênê li ser ziman wê bi xwe re wê bijî.

Rewşa têkilîya têkilîyên derûnî ên di nava rewşa civaknasî de wê, bi awayekî mirov dikarê wê rengê tûra wê ya têkilîyî bi şibihênê ya tûra têkilîyên sînîran ên di laş de. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew tûraya têkilîyên sînîran wê xwe bigihênê her devera laş. Ya nava jîyane civaknasî jî wê, heta devera ku ew digihênîyê de wê bigihênîyê de. Lê ji wê wirdetir jî wê, çendî ku ew kifşbikê wê, ew wê têkilîyê wê bi berdewamî wê dênê.

Di vê rewşê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê rewşê wê dihilde li dest wê, bi wê re wê, ew jî wê, were dîtin ku mirov wê, di vê rewşê de wê, çendî wê karibê xwe li ser wê re ew bi hêz bibînê û ankû nebînê. Rewşa derûnîyê wê ji aliyê ve wê, ji rengê rewşa têgîna bawerîyê wê, ne dîr wê xwedîyê rewşeka ku mirov wê hilde li dest bê. Tiştêkî ku mirov wê, bikê wê, bi wê xwe bide bawerkirin. Bawer bikê ku wê bikê wê, bi wê re wê mirov wê xwe li wê bihoyê û wê hemû heya xwe wê bi heyîderîya xwe re wê bide li ser wê. Di vê çerçoveyê de wê ew wê bikê. Biqasî bawerkirin û bi wê re xwe li rewşna dana bawerkirinê jî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin.

Mirovekî ku ew di rewşek derûnî de pirr xirab dijî de wê, pêşî wê tiştên ku ew weke temenê wan rewşên xirab ku ew dijî wê, ew werina dîtin û kifşkirin û fahmkirin. Wê bi wê re wê, ew rewş wê, bi wê re wê mirov wê xwe li ser wê re wê, bide dîyarkirin. Li vir wê, di rewşa têgîna derûnîyê de wê, hertimî wê serborîyek ji me û ankû ji hewirdorê ku ew mirov aciz dikê û ankû mirov dikê wê rewşê de wê hebê. Ev wê, di serî de wê were kifşkirin. Wê tenê wê weke aliyekî bê. Lê bi wê re jî wê, weke aliyê wê yê duyem jî wê, temenê keseyetîyê ku ew bi wê re ew di çerçoveya lêhatinekê de wê rewşa xirab dijî wê, ew wê were kifşkirin. Bi wê re wê, li ser wê re wê, xwedîyê rewşeka teybet bê. Li vir divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê li wê bihizirê wê, hingî wê çûyîna li temenê wê û fahmkirina wê, bi wê re wê were û pêşbikeve bê.

Rewşên derûnî wê weke rewşên têkilîya nava zêhn û fizîkê jî wê, di çerçoveyek weke têkilîya nava gîyan û laşê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di dema ku mirov wê rewşa levnekirina gîyan û laş wê werênê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, xwedîyê rewşekê bê. Di çerçoveya têgîna zêhnî de wê, ev rewş wê weke zanîna ku mirov wan di xwe de wê, dijî û bi bandûra wan re wê, pirr zêde dijî bê. Rewşên laşî ku mirov wan hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, rewşê wê dikê ku wê fahm bikê wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir wê, rewşa zanînen bi ragihandina neronan re mirov, wê bi wê rewşa zanîni re wê li vir bibîr bixê. Ew wê, weke aliyekî giring bê. Wê ev wê, di laş de wê, wê xwedîyê bandûrna mazin bin. Wê, dema ku mirov wê, rewşa laş wê, hilde li dest wê, bi wê re wê, weke aliyekî giring ê wê mirov dikarê wê, hilde li dest û wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa têkilîya newrolojîkî de wê, ev rewş wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Bi têgîna derûnî ku mirov wê dihizirê wê, ew were hizirkirin ku wê, çawa wê bi hişmendî wê, di nava mejî û laş de wê, di ahengekê de wê bi baş bi rêveçûyîn wê hebê. Wê li ser wê re wê, were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa têkilîya bi derve, xêvê, beşên mejî û têkilîya wan a bi hevdû re, hebûna pergale sînîran a navendî, rewşa ragihandina newrolojîkî û hwd wê, bi gelek aliyên din re wê, werina lêpîrsîn.

Rewşa têkilîya nava zêhn û fizîkê de wê, weke aliyekî giring ê newrolojîkî wê xwe bide dîyarkirin. Em dema ku bahse têkilîyên nava beşên laş, mejî û hwd dikin ew têkilîya ku em ji wê bahs dikin wê, weke

têkiliyeka newrolojikî wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa wê rewşa têkiliyê de wê, dema ku ew aheng hebê wê laş jî wê, di ahengek fîzyolojikî de wê, hebûna xwe wê bide dîyarkirin û domandin.

Rewşa bandûra rewşa têkiliyan wê, bi hebûna laş re wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê bi teybetî wê hilde li dest bê. Laş wê, di rewşa wê de wê, rewşên ku wê mirov wê bi hiskirinê, hizirkirinê û hwd re wê, bijî wê, bandûra wê, pirr zêde wê li wê hebê. Rewşên weke mitalekirin, tirs, gûman û hwd wê, weke rewşna ku wê, di wê çerçoveya ahenge laşê mirov de wê, karibin ku wê bi bandûrî wê xwe bidina dîyarkirin. Em î ro vê yekê bi awayekî bi êmin wê, dikarin bibêjin ku wê, gelek nexweşîyên ku ew di laş de wê xwe bidina dîyarkirin wê, di encama rewşên weke yên stressê, depresyonê û hwd bin. Ev rewşên ku ew dikarin wê, adranaliyekê di laş de wê, çêbikin wê, bi wê re wê karibê bi awayekî fîzyolojikî wê bandûra xwe ew bide dîyarkirin.

Rewşên derûnî wê, weke rewşna têngî bin. Mirov divê ku wê di çerçoveya têngî û têkiliya nava laş û rengê ahenge pêşketina wê de wê hilde li dest. Derûnî ji rewşek têngî weke felsefîkî zêdetirî wê, weke rewşek tendûrûstî wê, xwe bide dîyarkirin. Dema ku mirov wê, weke têngîneka felsefîkî û hwd wê di çerçoveya nerînekê de wê, hilde li dest wê, ev ne li gorî rastîya wê, bi tendûrûst, şîfa dermankirina wê bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring wê, ew ya rastbê ku mirov wê, di çerçoveya têngîneka tendûrûstî de wê hilde li dest bê.

Tiştên weke menewîyetê û hwd ku ew bandûraka wê ya pirr zêde mazin ew li ser rewşa mirov a fîzîkî wê karibê xwe bide dîyarkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê yê giring wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman. Di demên berê de wê, dema ku wê bahse nexweşîyên derûnî wê were kirin wê, gotinên weke "nexweşîya gîyanê" wê werê hanîn li ser ziman. Gîyan wê, weke gotineka ku ew di çerçoveyek zindîbûnek nefîzîkî de ku ew dihê tefkirkirin bê. Bi wê re wê, bi demê re wê dema ku wê aqil û felsefe wê pêşbikeve û pê de wê, bi hizirkirina me re wê, xwe bide hanîn li ser ziman. Gîyan wê, weke têngîneka 'hebûnî' wê ew wê di vê çerçoveyê de wê, piştî wê weke bi têngînen weke bi derûnîyê re wê, li ser rewşên hizir, zêhn û hwd re wê, were rûnandin. Wê di vê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê, şîrove wê, werina pêşxistin. Ev şîrove wê, gîyanê wê dervî aliyê me yê laşî û ankû fîzîkî wê weke aliyê wê yê duyem ê bi hizirkirinê ê zêhnî wê, werê hanîn li ser ziman. Bi wê re jî wê, aliyekî ku ew laş û ankû fîzîkî bê wê, aliyê din jî wê, ew rewşa bi hizirkirinê û ankû zêhnî bê. Di rewşa fahmkirina gîyanê de wê, hertimî wê, gengêşîyek di fahmkirina wê de wê hebê. Gîyan wê, ji aliyê têngînen weke yên bawerîyî ve wê weke têngîneka zindîyî a dervî destûrên fîzîkî ku ew dikarê bijî heya bê. Di rewşên têngînen ên weke derûnîyê de jî wê, bi zêhn û hwd re wê, bi şêwayekî wê bîndan li şîroveyekê. Gotinên weke 'ez xwe baş hîs nakim', 'dîlê min diêşihê', 'tiştê ku wê, min di hundûrê min de aciz dikê', 'tiştê ku wê, min kêfxweş kir', 'tiştê ku wê, min hêstîyar kir', 'tiştê ku wê, min kelegirî kir', 'tiştê ku wê, min aciz kir', 'tiştê ku wê, min bêhiş kir' û hwd wê, bi wê re wê, werina li ser ziman. Ev gotin wê, aliyekî wan yê bi têngîna bandûrîya laşî re wê, xwe bide dîyarkirin û hanîn li ser ziman. Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşên ku mirov 'kêfxweş', 'dîlşa', 'hêstîyar', 'kelegirî' û hwd dikin wê, weke rewşna ku mirov bi wan dihizirê bê. Yan jî wê, weke rewşna ku mirov dihizirê, tefkîr dikê û di encama wê de ew dibin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bidina dîyarkirin. Ya ku mirov wê fahm bikê weke têngînekê wê, weke 'têngîneka objeyî' bê. Bi gotineka din mirov, divê ku wê, weke rewşeka ku mirov wê dijî û ankû ket bin bandûra wê de wê, werênê li ser ziman. Mirovekî ku ew 5 seatan li ser hevdu hertimî bazbide wê, ew pirr zêde wê biwastihê. Wê di laşê wî de wê, xwehdan wê bibê. Wê qaram(qas û ankû muskulatûr)ên wî, zêde nikaribin alî wî bikin ku ew ji wê zêdetir pêde herê û bazbide. Wê mecbûrî wê li cihê xwe rûnihê wê xwe rehet bikê. Wê bêhn bistênê. Rewşên ku weke zû bêhn danûstandinê wê, rewşna ku wê, di encama wan qaraman de wê, xwe bidina dîyarkirin bin.

Rewşa mirovê bi bazdanê ku ew pirr zêde wastîyayî û ya mirovê ku ew hîc bazdanaya wê, li rex hevdu wê, di wê kêlîkê de wê, ne weke hevdu bê. Wê ya mirovê bazdayî wê, bi wastandinê, ji qaramketinê, xwehdanê û hwd bê. Wê zêde nikaribê xwe li ser lingên xwe bigirê. Ber ku wê, qaramên wî, alî wî nekin. Wê şîyarîyek pirr zêde wê, di qaramên wî de wê, xwe bidina dîyarkirin. Wê bi wê re wê, ew bijî. Astengîyên ku wê, bi wan rewşên weke wastandinê, ji qaramketinê û xwehdanê û hwd re ku wê, mirovê bazdayî wê bijî wê, weke rewşna ku ew di demek kin û piçûk de ku wê karibin weke astengîya wî ya ku ew nikaribê ti tevgerê bikê jî wê, xwe bidina dîyarkirin bê.

Heman rewşa mirovê bazdayî û bi wê re wastîyayî, ji qaramketî û xwehdayî mirov, dikarê bi rewşa mirovekî nexweş re wê, bi şibihênê lli hevdû. Mirovê nexweş wê, ji ber nexweşîya wê ew wê, gelek rewşên fîzyolojîkî wê bijî. Bi wan rewşên fîzyolojîkî re wê, ew xwe di wê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman ku ew nikaribê tişteki bikê. Wê qaramên wî, ragihandinên sînîrên wî wê, bi rewşa wî re wê, rewşek din wê bidina dîyarkirin. Wê hemû rewşên weke bi gotina nexweşîyê re ku wê bibin wê, bi awayê fîzyolojîkî wê, xwe bidina dîyarkirin. Wê mirov wê, nikaribê rast û weke ku ew dixwezê tevbigerihe. Wê, di rewşek bêhêz, bêrewş û hwd de wê, xwe bide dîyarkirin. Mirovekî ku ew ketî stressê de wê, li herkesekî hêrs bibê, wê rewşên ku ew ne li gorî xwe bibîne wê karibê bikê temenê hêrsbûnê ku ew bi xwe re pêş dixê û hwd de. Wê bi wê re wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, ew xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa têngîna derûnîyê de wê, têkilîya dûalîtîkî a nava laş û zêhn de wê, hertimî wê, temenê wê bê ku wê hem ji aliyê zêhn û hiş ve wê mirov wê were şîrovekirin û hem jî wê, ji aliyê fîzyolojîkî û laşî ve ew bi bertekên weke yên 'nexweşîyê' re ew were şîrovekirin. Bertek, wê nîşanaka rewşek ku mirov wê dijî bin. Di dema ku mirov di rewşek weke ya nexweşîyê de bijî wê, bertekên mirov, rûdên û her wusa tevger, kirin û xûyên mirov jî wê, di wan de wê, gûharîn wê li gorî wê bibê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê bê jî bibêjê ku wê têkilîya nava laş û hişmendîya mirovî wê, ahenge wê, xirab bibê. Gotinên weke 'mirov ji ahenge xwe derdixê' wê, di vê çerçoveyê de wê, rastîyekê wê, werênina li ser ziman. Her wusa gotinên weke ku mirov wê, dema ku nexweş a wê weke têkilîya hiş û rewşa mirov a laşî de jî wê xwe bi awayekî xirabûyî wê bide dîyarkirin. Ber vê yekê wê, ev jî wê, weke pîrsgirêkna ku wê li ser xosletên keseyetîyê re ku wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Ber vê yekê ya ku wê, dema ku mirov wê, derûnîyê wê hilde li dest wê, pêşî wê li ser keseyetîyê wê re wê biponijê. Wê, pîrsgirêkên keseyetîyê ku ew dijî wê, ji wan wê bikê ku ew bigihijê fahmkirinê û encamêkê.

Pîrsgirêkên ku mirov bi keseyetîyê re wê, dijî wê aliyê mirov ê bi hişmendî wê di temenê wan de bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke 'pîrsgirêkna keseyetîyê ên xirabûnê' wê, xwe bidê dîyarkirin. Minaq wê, pîrsgirêkên weke nekarîna hisandinê, gûhdarkirinê û ponijbûnê di dema perwedeyê de wê werina li ser ziman. Di rewşên ku mirov wê bijî de wê, mirov çawa bijî wê, bi wê re wê, xoslet wê xwe bidina dîyarkirin. Mirov wê, weke zindiyekî wê, gelek sedem hebin ku mirov wê karibê gelek rewşên weke bi pîrsgirêkî wan bijî. Minaq wê, dema ku mirov wê, di zaroktiya xwe de wê, bi hinek zarokna re wê pîrsgirêkna wê bijî wê, ew karibin di mejîyê mirov de xwe bide domandin. Derûnîya zaroktiyê, bi serê xwe weke mijareka ku mirov dikarê wê bi têngîna derûnîyê wê ji pîr alîyan ve wê hilde li dest bê. Hêrsbûn wê, rewşên weke wê bin. Tabî li vir wê nêzîkatî jî wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin. Di nava têkilîya nêzîkatîyê, fahmkirinê de wê, li ser yê ku ew dide fahmkirin û yê ku ew divê ku fahm bikê re wê, têkilîyek newrolojîkî wê xwe hin bi hin wê bi serborîyan û pêşveçûnan re wê bide pêşxistin û dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa ku wê derkeve li holê wê, ew bê ku wê mirov wê çawa wê, tevbigerihe wê giring bê. Minaq mirovek ku ew bi nexweşîya pênceşêrê ketîya wê, dema ku mirov wê, li ser wî bihizirê wê, bi wê re wê were kifşkirin ku wê gelek pêvajoyên ku weke yên bandûrî ku mirov dikarê bi têngîna derûnîyê re ku wê werênê li ser ziman wê hebin.

1. Gotina nexweşîya derûnî

Di rewşa têngîna 'nexweşîya menewîyetî' de ku mirov dikarê wê, di vê çerçoveyê de wê, hinekî li ser wê bisekinê. Ber ku wê, ev gotin wê, weke gotineka ku wê mejî û xêva mirov de wê, xwedîyê dîrokê jî bê. Mirov wê, çawa baş bê, wê li ser rewşa baş a bi menewîyetê re wê were hanîn li ser ziman. Her wusa vajî wê jî wê, bi rewşa nexweşîya menewîyetê û ankû bi gotina 'nebaşîya menewîyetê re wê, were hanîn li ser ziman. Têngîna gotina 'nebaşîya menewîyetê' wê, weke gotineka bi têngîna a ku mirov wê, li ser têngînek wateyî a felsefîkî re wê, werênê li ser ziman bê. Mirov wê, di wê rewşê de bê ku wê, hertimî wê berê wî li wê bê ku ew ya baş ku ew çî ya û çawa wê karibê di başîyê de wê bijî û wê xwe di aramiyê de wê hîs bikê wê, bê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewş awayekî de wê, were hanîn li ser ziman. Di rewşa ku mirov wê, bi gotinên weke 'nexweşîya menewîyetî' re wê, werênina li ser ziman wê, hertimî wê, li awayekî û rast' wê çawa ku mirov wê bi wê bijî re wê, li wê were lêgerîn. Li vir 'ya rast' ku wê mirov wê li gorî wê bijî wê çî bê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke xalek navendî bê. Mijara weke 'tişbûna mirov bi menewîyetê' û

ankû 'ya rast wê, temenekî menewî wê bi wê re wê, hebê ku mirov wê hîs dikê û bi wê dijî re wê, xwediyê rewşekê bê.

Di dîrokê de mirov, wê dema ku wê, li wê bihizirê wê, di vê çerçoveyê de wê, li wê were hizirkirin. Em vê yekê bi awayekî vekirî wê kifşdikin ku wê, rewşên weke 'nexweşîyên derûnî' ku wê weke 'nexweşîyên gîyanî' û ankû nexweşîyên rûhî' jî wê werina bi navkirin wê bijîn. Di demên bûhûrî de wê, li ser wê rewşê re wê, têgînên weke "ketina gîyane nebaş li laş" de wê, biheta hanîn li ser ziman. Ankû weke 'ketina cinan li laş' de wê, biheta hanîn li ser ziman. Di encama wê de wê, bi heta hanîn li ser ziman ku mirov 'dîn bûya.' Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, heta roja me jî wê, gotinên weke "derxistina cinan" ku ew di nava civake kurd de ew dihên bikarhanîn wê, di rewşek bi vê rengê de wê, werina hanîn li ser ziman. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, biheta bawerkirin ku 'ew, cin ketîyê, ber vê yekê xirabûya' û ankû wê biheta gotina ku ew ji rê derketîya. Wê kirinên ku ew bi hevdû re ne di ahengekê de bûn wê bikira. Wê kirinên dervî hiş wê bikiran. Wê piştî wê, derketiba li holê ku wan ew kirin bê hiş ew kirîya. Yanî dervî hiş ew kirin wan kirîya. Bi wê re jî wê, li wê û sedema wê, ew wê biheta hizirkirin ku ew sedema wê çî ya. Di nava kurdan de wê, heta roja me jî wê, biheta bawerkirin ku mirovekî ku ew 'cin lêketîya' û ankû 'ew ketîya bin sehêta dîtîna cinan' de wê, ew ne xwediyê kirin, gotin û xûyên ku ew di ahengekê de wan bikira bû. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew biheta lêpîrsîn. Di vê çerçoveyê de mirovên ku 'ew, diketina rewşa xwe de û piştî gotinek jî devê wan derneket', 'mîrovên ku ew weke ku ew di nava xalkê de bo wan dihat gotin ku ew *dîn û har* dibûn' 'mîrovên ku ew, hertimî fêhlên nebaş bi mirovan dikirin', 'mîrovên ku ew, bo wan dihat gotin ku wan reşik dîtîya û êdî ew hertimî di jîyane xwe de ew bi tirsekê dijîn' û hwd wê bi gelek rewşên din re wê bahse wan bikiran. Ev rewş û gelek rewşên wê, weke rewşek ku wê weke pîrsgirêka ne rast dîtîne jî wê bihetan li ser ziman. Ber vê yekê wê, li ser wê bisekinîyan ku ew tiştê ku ew dizanê ew baş nizanê, ku ew baş zanibê wê wê kirinên baş jî wê bi wê re wê bikê. Ev rewşa li ser aqil re lêpîrsîna tevgeran wê, piştî dema Mîtanîyan û Mîtra wê, di dema Zerdeşt û Medîya de wê, di awayekî bi sazûmanî de wê, xwe bide dîyarkirin. Zerdeşt bixwe jî wê, ew weke hekîmek bê. Wî ji başkirina birîna mirovan û a sawalan bigirêa wê gelek tişt jî destê wî biheta. Di rewşa 'başkirina haspê key wîstaspa' de jî wê, ev hûnera zanîna Zerdeşt wê ji wî re wî bê weke alikarîyek mazin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê gotinên weke "dîn", "har", "hir" û hwd wê, çend ji wan gotinên ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke navên rewşan wê werina li ser ziman. Mîrovê dîtîn wê, weke mîrovê ku ew ji nikarê bi hiş tevgeran bikê, paşî û pêşîya kirinên xwe nikarê hasab bikê bê. Bi gotineka din wê, weke mîrovê ku wî "aqilê xwe windakirîya" wê, were hanîn li ser ziman. Di kurdî de gotina 'aqilê xwe windakirîya' wê, di kirdeya wê de wê, weke tişteki ku ew heyî, ew hatî windakirin û ankû têkilîya nava wê û ankû derve hatîya birrîn wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, li çareyên li ser aqil re wê, ji wê re wê were lêgerîn. Di çerçoveya têgînên bawerîyê de wê, li wê were ponijîn.

Mîrov wê, di vê çerçoveyê de wê di rewşeka ku ew wê çawa aqilê xwe wê baş bikarbênê wê, li ser wê re wê, xwediyê wê rewşê bê. Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, bahse aqil bikê wê, di vê çerçoveyê de wê, ew rewşên ku mirov wan dijî wê, werina li ser ziman. Di rewşên ku mirov wan dijî de wê, mirov wê çawa wê hîsbikê û bihizirê wê, ew bandûra wê li laşê mirov jî bibê. Minaq rewşên weke bêhnstandîne ku ew mirov dikarê weke rewşên fîzyolojîkî ên weke nexweşîyên 'astimê' ku mirov dikarê werênê li ser ziman wê, dema ku mirov wê tengezerîyan derbas bikê wê, karibin ew jî rûbidin. Di dema ku mirov ket rewşek bêhn nestandîne de wê, ew rewş wê, bandûra wê, pîrr zêde wê li ser mirov wê hebê. Lê ew rewş jî wê, bi xwe wê weke ku wê di temenê wê de wê, hinek hormonên adrinalînî wê hebin. Di dewama wê de mirov dikarê wê jî werênê li ser ziman ku mirovekî ku ew rewşên nexweşî ên weke yên 'sara'yê ku ew derbas dikê wê, bi carekê wê, weke ku ew wê were girêdan wê lê werê. Ev rewşên weke ku ew tê girêdanê wê, rewşna ku mirov di temenê de wê, rewşa pergala sînîran a newrolojîkî wê, divê ku fahmbikê bê. Lê bi wê re jî wê ev rewş wê, weke rewşna ku wê ji aliyê fahmkirina bandûra zêhnê a li ser laş û hwd ve jî wê, xwediyê wateyek giring jî bin. Rewşên weke stressê, depresyonê û hwd wê, karibin nexweşîyên hundûrîn ên hinavan weke kûlbûna mîdeyê ku ew weke 'gastrîdê' jî ew dihê bi navkirin ew dikarê rûbide. Bi wê re mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman wê, rewşên weke dilperî, kelecana bi hêstîyarî ku ew bi mirov re rû dide wê, di temenê

zûavêtina dilde jî bê. Heta ku wê, karibê di temenê bûhûrandina tengezerîyên dil de jî bê. Gotinên weke 'li dilê min hanî xwerê' wê, di vê çerçoveyê de wê, karibê wateyekê bide me. Rewşên weke stressê, depresyonê ku ew bi jinan re ku ew dawîyê li 'adeta wan' dihênê jî wê, tenê wê ji aliyekî din ve wê, weke rewşek ji wan bê. Di dewame wê de wê, di encama stressê nebûna xwedî zarok û ankû beravêtina zarokê û hwd jî wê, weke rewşna ku wê bibin bin. Ev jî wê, ji aliyekî ve wê, rewşa fizyolojikî û ya hişmendîya zêhnî ku ew çendî bi hevdû ve girêdayîna wê, bi awayekî vekirî didênê li berçav.

Pirranîya nexweşîyên ku mirov bi fizyolojikî wan derbas dikê wê, aliyekî wan ê derûnî jî wê, di temenê wan de wê hebê. Weke ku kurd ew carna di nava xwe de wê dihênina li ser ziman wê, bi rengê weke ya 'derûnîya nexweşîyê' û hwd re wê, mirov wê xwe li wê rewşê wê girêbide û wê herêbikê. Pêvajoya herêkirina nexweşîyekê wê, encamên wê, pirr zêde cûdabin. Wê her wusa wê, li ser rewşa fizyolojiya mirov jî wê, ji gelek aliyên din ve wê karibê wê bide diyarkirin. Minaq xwe berdan û tekoşîn nekirina bo başbûnê û hwd wê, herî hindik wê hinek encamên wê bin. Pêvajoya bûyîna nexweşîyê, piştî çêbûna hizir û têgihiştina nexweşbûnê û di dawîyê de ya herêkirina wê, wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide diyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ev di rewşa nexweşîyê de wê hevdû temem bikin bin. Pêvajoya hizirkirina li nexweşîyê wê, biqasî wê rewşa nexweşîyê a fizyolojikî wê pêvajoyek dijwar a bi hêstiyarî û hwd wê, bi xwe re wê werênê. Minaq mirovekî ku ew bi nexweşîya pênceşêrê dikeve wê, herî hindik wê bikeve bin wê bandûra wê nexweşîyê wê weke ku ew nexweş ku ew carna ew dihênina li ser ziman ku wê mirov nizanibê ku wê çi bikê. Wê di rewşek wusa wê xwe bigirê. Wê, di xwe de wê hertimî wê li rewşa xwe bi ponijê û bihizirê. Wê xwe kêmbî hîsbikê. Ev jî wê, ji aliyekî ve wê, temenê şikeştina vîna laşî a li dijî nexweşîyê jî bê. Nexweşî wê, bi hebûna xwe ya nexweşîyê û wê bi derûnîya xwe ya ku ew li ser mirov diafirênê re wê hebê. Mirovekî ku ew bi wê bandûra derûnîyê ketîya di wê nexweşîyê de wê, minaq wê herî hindik wê yan ji xwarinê bikeve û yan jî wê, li gorî rewşa xwe ya nexweşîyê wê bi giranî û ankû sivikîya wê, wê xwe bide xwarin xwarinê. Wê di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, xwediyê wê rewşê bê. Mirovekî ku ew stressê dikişênê wê, bi zêdeyî wê, adranalînên ku ew di laşê wî de di encama wê de ku ew di afirin wê wî, bi zêde yan wê bikin ew xwe bide xwarin xwarinê û yan jî wê bikin ku ew ji xwarinê bikevê. Wê herdû rewş jî bi derfet bin. Hebûna xwarinê wê, di temenê wê de wê, rewşek adranalînî a ku mirov wê xwe bi wê re baş hîsbikê wê hebê. Wê dema ku mirov xwarinê dixwê û xwe baş hîs dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, bi rewşekê re wê, xwediyê wateyekê bê. Li vir ew hêstên têrbûnê û hwd wê, rewşa xwarin xwarinê û hwd wê, di wê rewşê de wê derkeve dervî wê.

Li vir mirov, dikarê di dewame wê de wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê ew wê bijî wê, di rewşek teybet bê. Mirovê ku ew nexweşa û ankû van pirsgerêkên fizyolojikî û derûnî dijî wê, bi wê re wê weke ku ew rengê keseyetîya xwe bi wê re ew bi afirênê wê bikeve rewşekê de. Li vir wê, hêst wê bi hişmendîya wê ya hêstiyarî de wê, di rewşa pêşveçûna wê de wê, weke ku wê kifşkar bin. Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa nexweşîyê de wê, ev wê derkeve li holê ku wê, mirovê ku ew bi derûnîyê re wê, pirsgerêkê dijî wê, li vir wê hinek rewşên teybet wê bi xwe re wê biafirênê.

Keseyet wê, hertimî wê weke keseyetîyek ku ew mihtacê danîna têkiliyekê, danûstandinekê û axiftinekê bê. Di vê çerçoveyê de bandûra danûstandineka ku mirov xwe di wê de baş hîsbikê û ankû mirov hîsbikê ku mirov di wê de dihê fahmkirin de wê, ji temen ve wê xwediyê bandûrek afrîner a di rewşê de bê. Di rewşên weke yên stressê de wê, biqasî ku wê hormon wê bi awayê 'nêrênî' û ankû 'nagatîf' ku wê rewşê wê bi adranalîyê wê biafirênin wê bi heman rengê wê vajî wê jî wê, di rewşek afirandinê de bin. Li vir mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê mirov, wê di vê dema ku ew hêstek baş dijî û xwe baş hîs dikê wê, bi wê re wê dem bi dem wê ew dibê ku ew xwe hîs bikê ku wê laşê wî germibê. Serê teliyên wî şahîk bibin, wê weke ku wê di xwe de wê hîsbikê ku wê rohnîyek li dora wî pêk û ew bi wê re ew ji wê vejenê ji xwe re distênê wê, di rewşekê de bê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê xwe hîsbikê. Ev rewşên weke bi hêstiyarî ku ew baş in wê, bi wê re wê, adranalîyeka bi wê re wê, çêbikin ku mirov bi wê re wê, weke ku ew xwe hîsbikê ku ew ji xwe berî wê kêlikê tiştêkî xirab nejiyabê. Wê wusa wê di xwe de wê hîs bikê. Yan jî wê, wan hêstan wê bijî. Ev jî wê, di temenê wê de wê rehetîyek wê hebê. Wê di serî de wê, di wê rewşê de wê ti astengiyê wê li pêşîya xwe hanîna li ser ziman wê nebînê. Hêstên wî wê, temenê xwe bi ços û rehetîyekê ew werênê li ser ziman.

Li vir wê dema ku rewş hêst bin û ku em bahse hêstan bikin bin wê demê mirov divê ku wê rewşa vajî wê jî wê bihizirê. Hêst wê, dema ku mirov wê rewşek acizî bijî jî wê di temenê wê de bê. Wê dema ku mirov nikaribê xwe werênê li ser ziman wê, hêstek bi hişmendîya rewşna wê di temenê wê de wê hebê. Li vir mirov dikarê bi gotinekê jî jî bê, balê bikişênê li ser têkilîya gîyan û laş ê. Mirov wê dema ku wê tiştekî bijî wê, bi rûhiyeta gîyanê re wê ew wê bijî. Wê di wê çerçoveyê de wê, bandûra rûhiyeta gîyanê wê xwe bi awayekî vekirî wê bi bandûra xwe re wê xwe li ser laş wê bide dîyarkirin. Rewşên weke zûavêtina dil, nekarîna gotinên xwe ji devê xwe derxistinê, germbûna laş, bi bandûra stresse ku mirov wê dijî wê çî bijî wê mirov li şûna ku ew wê werênê li ser ziman wê ew wê biavêjê hundûrê xwe û hwd wê bi wê re wê bijî. Dema ku mirov bi bandûre stressê re nekarîna xwe hanîna li ser ziman re wê, hingî wê, çî di xwe de wê bijî wê biavêjê hundûrê xwe. Di nava kurdan de wê, li ser vê rewşê de wê gotinek wê were gotin. Ew jî wê, ew bê ku "mirov, di xwe de dijî û tiştê ku ew di xwe de jîya jî wê di xwe de dikê kûl." Yanî tiştê ku ew avêta hundûrê xwe wê, di hundûrê xwe de wê, bi tenê wê bijî. Çendî ku ew di hundûrê xwe de ew jîya jî wê, ew di hundûrê wî de wê, bê temenê maraz, êş, kûl û eleman. Wê nexweşiyên fîzyolojîkî wê, jî wê çêbibin. Nexweşiyên weke ku wê bi encama stressê re wê werênina li ser ziman wê, weke nexweşîya laşî wê, di vê çerçoveyê de wê bahse wan wê were kirin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov bandûra rewşa rewşên weke yên stressê fahmbîkê wê, di vê çerçoveyê de wê, çawa wê di çerçoveya ahenge ya tê hizirkirin û bandûra wê ya li ser laş wê, ew wê were dîtîn û fahmkirin. Her tiştê ku mirov wê, bi hişmendî dît wê, bandûra wê, li ser laşê me wê hebê. Minaq wê, dema ku mirov xewnek dît wê, ew xewn wê, bandûra wê, li ser ahenge laş û rewşa ahenge wê ya bi gîyane me û ankû rûhê me re wê, pirr zêde wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa dîtina xewnê de wê, xewne ku me dît û navaroka wê xewnê ku me dît wê, çawa bê wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê wê rewş û bandûrê bê. Mijare fahmkirina xewnan wê di nava civake kurd de wê xwediyê mejûyek dîrokî a pirr zêde wê kevn bê. Ji gelek alî û bi gelek cûreyan wê xewn wê were şîrovekirin. Ji aliyê peyamên ku mirov dixwezê ku wê jî wê hilde, ji aliyê navaroka xewnê ku me dîtî ve wê, ji her aliyê ve wê were şîrove kirin. Her tiştê ku mirov wê di xewnê de bibînê ku ew zindî bê û ne zindî bê wê, bi qarakterîstîkî wê werina bi watekirin. Li ser wê re wê, dema ku ew xewn hat dîtîn jî wê, li gorî wê êdî wê şîrovekirina wê xewnê wê bi awayekî hevqirtî û mantiqî wê li jîyanê wê were kirin. Xewn wê, di temenê wê de wê, afrînerîya xêva me û hebûna azmûnên me yên ku me ew girtina û jîyankirina wê hebin. Wê darêjka xewnî dibê ku ew di wê dema ku mirov xewn dît de ew ji me re beyanî wê were. Lê ez vê jî bêjim ku em her roj gelek rewş û tiştan dibînin û tenê wan derk dikin û bêî ku em wan bi hiş bikin em wan derbas dibin. Wê, ew rewş wê hemû wê di wê çerçoveyê de wê, bi wê re wê, bi awayekî ku weke ku ew bi vejîn wê di rewşekê de wê xwe bidina dîyarkirin. Wê temenê hebûna bûyîna xewnê wê biafirênin. Xewn wê, çerçoveya wê ya ku me dît û pê de wê, ew di mejîyê me yê piçûk de wê bicih bibê û wê ew newê jibîrkirin. Wê ew hebê. Gelek rewşên ku mirov wan bibîr dikê û weke ku mirov ew dişibihênê tiştekî ku me jîyankirîya, dîtîya û ankû rastê hatîya wê, di temenê wê rewşa şibandîne de jî wê, ev tîgînên ku me di encama xewnê de jîyankirina wê ew jî wê hebin.

Di nava kurdan de wê, pergale stêrzanîyê û ya falzanîyê wê bi hevdu re di ahengekê de wê were pêşxistin. Wê di wê çerçoveyê de wê, bi wê re wê ya xewnê jî weke xewnzaniyê wê di dewama wê de wê bi wan re wê di ahengekê de wê were pêşxistin. Xewnzaniya kurdan wê, biqasî stêrzanî û falzanîya wan wê pêşketî û wê pirr zêde wê li pêş bê.

2. Di dewema gotina 'nexweşîya derûnîyî' de hişmendîya derûnî

Rewşa xewnê wê weke rewşek psikozîkî wê di çerçoveya dervî hiş û di hiş de wê, bi hevdu re wê di ahengekê de wê xwediyê rewşekê bê. Gelek rewşên ku wê dervî hiş jî û yên ku mirov wan di çerçoveya hiş de wan werênê li ser ziman wê di wê de wê hebin. Ber vê yekê wê, mirov dikarê bi hevdu re wê bi xewnê de wê hilde li dest. Di rewşa dervî hiş û ya di hundûrê hiş de wê, ne tenê di xewnê de wê, di jîyane me ya asayî de jî wê gelek rewşên ku mirov wan bi fektorên civaknasî, kevneşopî, rewşa zayendî, mantiqî û hwd re wan werênê li ser ziman re wê hebin. Di rewşên weke yên têkilîyên zayendî de wê, ajoyek kompleksî a hebûnê wê di wê de wê hebê ku wê, temenê lefleks û xwestekên bi wê re bin. Zayendîtî wê di rewşek zindîtîya her zindiyê de wê hebê. Wê mirov dema ku ew dihê dûnyê jî wê, bi gelek hêstên ku ew ji dêûbavê xwe bi rakendî digirê re wê, di dewama wê de wê ji destpêka bûya xwe ve wê bikê ku ew

bi wê re ew bidest xwe jîyankirinê bikê. Zarok wê dema ku ew di destpêka xwe de wê, her tiştê wê bibê ber devê xwe ku ew ji wê têjê hilde. Wê di vê rewşa têjgirtinê de wê, ya ku wê bibê wê di dewama wê de wê, ew pêşkeve û wê heta dema ku wê mirov wê bixwezê ku têjgirtina bi têkiliya zayendî re ku ew dixwezê jî wê ev rewş wê hebûna xwe wê bide domandin. Têjên ku ew dihên salixkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, di temenê tefkîrkirinê hîssî û hêstî ên ku wê di aliyên din ên ku mirov piştî wê bijî de jî bê. Zarok wê, heta wê dema ku ew dayika wê ji wê re bêjê, bixwe şilnekê, here teweletê û hwd ku ew balê dikişênê li ser deverên pêş û paşê re wê, heya zarokê wê bi wê re wê herê li ser wan deverên wê jî. Wê zarok wê, kifşkirinê pêşî wê di van rewşan de wê bi xwe re wê bikê. Bi wan kifşkirinan re wê, hêsta xwe sehêtkirinê jî wê bi wê re wê hin bi hin wê pêşbikeve. Di van demên zarokê de ku wê, alaqa ya keçzarokê li bav û ya kûrzaroyê li dê bibê wê, weke ku wê mejîyê me wê aliyê wê yê rast ku wê aliyê çapê wê sehêtkirinê û aliyê çapê jî ku wê aliyê rastê wê sehêtkirinê wê, di awa û reng û dîmenekî de wê ev rewş têkiliya zaroyan û dêûbav wê xwe bide nîşandin. Wê bi demê re wê, zarok wê têkiliyê wê bi dîtina xewnan re wê bi hêst û rewşan re wê dênê. Her wusa wê bi xiyalkirinê re wê ew wê têkiliyê wê dênê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, hebûna xwe wê bide domandin. Ev rewş wê, bi awayekî wê bi pêşveçûnê fîzyolojîkî ên laş re wê hebûna xwe wê bide dîyarkirin û domandin. Têkiliya nava laş û hişmendîya mirov wê, di vê rewşê de wê, weke ku wê hin bi hin wê kifşkirinê ku wê mirov wê di xwe de wê bikê re wê, xwe bide dîyarkirin. Wê şîyarîyên nû wê bi mirov re wê bi hêstî, hîssî û hwd wê biafirin. Wê xwestek, vîn, mêl û hwd wê, bi mirov re wê pêşbikevin.

Pêvajoyên pêşketina zarokê wê, ji sê aliyên ve wê bi giringî wê xwe bide domandin. Ev jî wê, weke xwenaskirin, kifşkirina xwestekên xwe û kifşkirina hewirdorê bê. Di vê çerçoveyê de wê di aliyê pêşî de wê bi xwe naskirinê re wê zarok wê laşê xwe nas bikê, hêstên xwe nas bikê û hemzayendên xwe nas bikê. Bi aliyê duyem re jî wê, bidest pêşxistina xwestekan bikê. Wê bikê ku ew xwestekên xwe werênê li cih. Wê vîna wê bide nîşandin. Li vir wê zarok wê, di vê rewşê de wê bi awayekî dualî wê bijî. Ya ku ew weke bi ajoyî ku wê xwe bi wê bide hanîn li cih bê. Û ya ku dervî wê, ku ew dihizirê ku ew divê ku ew bikê bê. Di nava ya ajoyî û ya hişmendî de wê, dualîtiya wê bi mirov re wê pêşbikeve. Ya ku ew weke hêstekê xwe bi zorê dide mirov ku mirov wê bikê wê, rast bê? Yan jî wê ya ku mirov wê bihizirê wê rast bê? Li vir wê, di van deman de wê, hîs û hêst wê, zêdetirî wê li pêş bin. Ber vê yekê wê, ya ku bi ajoyî mirov wê dixwezê wê, ew di xwesteka hanîna xwe yên li cih de wê, zêdetirî wê di mirov de wê xwedî vîn bin. Mirov wê, nikaribê bi tememî li dijî wan bisekinê. Ajoyên hundûrînê wê, xwe di vê çerçoveyê de wê, bidina dîyarkirin.

Ev rewşa serdestbûna ajoyan wê, mirov dikarê bi awayekî din jî wê, bi rewşa mirovekî nexweş re wê werênê li ser ziman. Mirovekî ku ew nexweş a û diçe danûstandinan li cem derûnvanekî wê, bi şîret, şêwîrî û gotinên ku ew ji wî digirê re wê, bixwezê ku ew bi xwe ya rast wê bikê. Lê li vir wê, bi wê re wê, di hundûrê mirov de wê, ajoyîn hundûrînê wê, zêdetirî wê xwe bidina dîyarkirin û serdest kirin. Wê di rewşa başkirina nexweşiyê de wê, axiftin wê têrê nekê. Axiftin wê, heta devereke wê têrê bikê. Lê ji wê û pê de wê, derbas nebê.

Axiftin wê, di rewşa kirinê de wê, dema ku ew taqûbûlî sînîrên hişmendiyê bikê de wê, hingî wê xwediyê bandûrekê bê. Di rewşa hişmendiyê de wê, rewşa hişmendîya hundûrîn û ya derveyî wê, xwe bide dîyarkirin. Ya hundûrîn wê, temenê wê, di çerçoveya hebûna me de wê, ew hebê. Mirov wê, nikaribê bi temenê wê, xwe li ser wê serdest û serwer bikê. Ev wê, weke aliyekî me yê hebûnê wê, bi çerçoveya wê re wê were li ser ziman bê. Ber vê yekê wê, weke aliyekî giring bê. Aliyê din ê derveyî wê, tenê bi derkkirinna derve re wê bi wate bê. Ji wê zêdetirî wê, bi derxistina hişkirinê re wê, xwediyê wateyekê jî bê. Li vir dema ku mirov bahse derxistina li hiş dîkin mirov bi wê re wê, çi qast dikê? Li vir wê, derxistina li hiş wê, di vê rewşê de wê, di destpêkê de wê weke gotineka ku wê bi wateye ketina farqê de bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwe bide hanîn li ser ziman. Aliyê din ê wê, ew bê ku wê, li vir wê vekirîbûna hebûna me bê. Dema ku em di çerçovaya di hişhiştinê de wê, bahse wî dîkin de wê demê em bahse şîyarîya hişmendî dîkin. Ya ku wê temenê şîyarîya hişî biafirênê jî wê, rewşa xêvê û têkiliyên wê newrolojîkî in bi sînîran re bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman bê. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov rewşa hişmendiyê wê, li vir wê, hilde li dest wê, bi rewşa xêvê re wê, xwediyê rewş û temenê giring bê. Hişmendî wê, weke rewşek xêvî a ku mirov ketîya farqê de bê. Di çerçoveya zanîn û hişmendîya hundûrînê de wê dema ku mirov di çerçoveya mirovekî nexweş

de wê, bi mînaq bikê wê, bertekên ku ew dide nîşandin de ku mirov wan dahûr dikê wê, bi wan mirov wê dakeve rewşa hemû keseyetîyê û wê ew wê dahûrîyê wê bikê. Bertekên ku ew bi nîşanakî xwe didina dîyarkirin wê, weke bertekna giring ên ku wê, di temenê wan de wê, hinek rewşên fîzyolojîkî wê hebin. Her wusa ji wan bertekan mirov çendî dikarê rewşa hundûrînî û qawimînên wê fahm bikê. Tenê mirov dikarê weke encamên wan bertekan nîşanakên ku ew weke bertekan ku ew di xwe di laş de didina dîyarkirin wan fahmbikin. Ev jî wê, ji aliyekî ve wê, li gorî rewşna wê li ahengîya wan wê were lêgerîn. Aheng ku wê li ser kirin, tevger û xûyên mirov re wê, were li wan lêgerîn wê, di çerçoveya tevgeran de wê bi rewşa hevgirtin û ankû hevnegrtinê re wê were lêgerîn. Di rewşa derkkirinên derveyî de wê, mirov wê bi wê re wê, vê jî wê fahmbikê ku wê mirov wê, çawa wê di rewşeka ku mirov wê derkkirina ku ew dikê de ku ew bi wê dikeve nava bandûrîyekê de. Di rewşa bandûra derkên ji derve wê, ev wê were dîtîn ku wê, bi wan re wê di rewşên derkkirî ên hundûrînî de wê şîyarîyekê wê bide çêkirin. Ev jî wê, weke dîmenekî duyem ê hişî bê. Li vir wê, di vê rewşê de ew rewşên bi dîtînî, bihîstin û hwd ku ew hatina derkkirin mirov wê çendî di wê demê de wê di hişê wan de bê wê, ew jî wê weke aliyekî din ê bi pirs bimênê. Carna mirov li rewşekê dinerê û ew rewş û tiştên ku ew bi wê re li berçavên me di qawimin di bûhûrin em, çendî li wan dinerin wê, weke ku bi gotina 'aqilê min li deverê din bû' re wê were dîtîn û li ser ziman ku mirov wê, ne di hiş û rewşa farqe wan rûdayînên rewşî de bê. Piştî ku ew rewş bi dawî bû wê mirovek din wê hingî wê, were cem mirov û wê ji mirov wê bipirsê ku mirov çi dît di wê rewşa temaşakirî de. Mirov wê, di wê rewşê de wê, nexwediyê bersiveka ku ew bide. Wê di cihê xwe de wê bimênê sekinê. Di wê dema ku ew temaşa dikir jî ew, ber bi hiş û şîyarîya xwe ya hişî re ew ne li wir bû û wî bi hişî di mejîyê xwe de ew rewş qayd nekirîya. Di vê çerçoveyê de wê demê ku ew mirov carek din wegerihê li serê rewşê û rewşê dûbare wê temaşa bikê wê, weke ku ew di wê care duyem de ku ew wê rewşê temaşa dikê de wê, weke ku ew care pêşî wê rewşê temaşa dikê wê li wî wê, were. Çendî ku wê di mejîyê wî de wê, hinek dîmenekîn ku ew nikaribê ji hevdû derxê û hinek hîsên di rewşna de weke bi nasînê ku wê bi afirin jî lê wê, nikaribê bi wan hîs û hêstên ku ew di dîtînê de ne dîyar in bi wan re têkilîyekê bi rewşê re dênê.

Têgîna derûnîyê wê weke têgîneka lêkolîner a li ser keseyetîyê re bê. Em li vir vê yekê jî wê, di dewama wê de wê werênina li ser zimann ku wê dema ku wê hûnervanek ku ew nîgar û ankû hûnera xwe ya destî ku wî çêkirîya ku mirov wê lê dinerê û ji wê xosletên wê dikê ku wê fahmbikê wê, bi wê re mirov wê bikê ku wê, keseyetîya ku wî di nîgara xwe de hanî li holê û xîzkirî wê dahûrbikê. Lê bi wê re wê, ew jî wê, were dîtîn ku wê hûnervan wê hertimî wê hinekî wê ji xwe jî wê di wê rewşa xîzkirina wê keseyetîyê de wê, werênê li ser ziman. Di dema çêkirina hûnerekê de wê, dema ku mirov dikê ku bigihijê fahme xweşikatiya laşî, di rewşa têgîna estetîkê de jî wê weke aliyekî bê. Minaq weke dema ku mirov li ser têgîna nepenîyê dihizirê ku wê bi wê re wê bikê ku ew bigihijê hêsta xwûdê. Di rewşa her pêvajoyên ku mirov wê dijî de wê, weke pêvajoyek derûnî wê di wê de wê di temen de wê hebê. Her wusa di rewşên weke pêvajoya bergkirinên olî de ku ew dibin de jî wê, di wê de wê, ew pêvajoya bergkirinê a bi ayînî wê, weke pêvajoyeka wê ya derûnî ku ew xwe dide dîyarkirin. Li vir mirov wê, dema ku wê li ser rewşekê wê bihizirê wê, şîyarîyeka têgînî wê bi wê re wê bi me re wê biafirê. Mirov wê dema ku wê, rewşekê wê bijî wê, ew jîyankirina rewşê wê dema ku mirov bi alimîna li wê re wê, ew 'aramîya' ku ew dikeve hundûrê mirov de bi dûbare û weke wê jîyankirinê re wê, xwe di rewşekê de wê bide dîyarkirin. Mirov ku wê li modayê binerê wê, hêstên weke zevkê wê bi wê re wê hebin. Ya ku wê, ji me re wê xweşik wê were wê, di nava wê de wê weke kirdeyek vêşarî wê hêstek bi zevkê re wê di xwe de wê bi hawênê. Bi temenîya têgîna zanîna mejîyê re wê têgîna derûnîyê wê weke têgînek û zanînekê jî wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rengêkî dîtînî û nerînî a li dînyeyê jî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ev jî wê bi wê re wê, were li ser ziman ku wê, her tişta ku wê ew wê, bi mejîyî me jîyankir wê, li ser wê re wê rewşa têgîna derûnîyê wê xwe bide pêşxistin. Ev jî wê, têgîna mejîyî weke têgîneka hîmî wê bikê ku mirov wê hilde li dest. Di mejîya mirov a keseyetî a dîrokî û ya derûnî de wê, bi hevdû re wê ev wê were dîtîn. Di nava rewşa jîyane ku mirov wê dijî de wê, rewşek jîyanî a ku mirov wê hertimî wê dijî wê hebê. Yanî mirov wê, xwediyê rewşek jîyanî bê. Lê her rewşên ku mirov wan dijî de jî wê, rewşna ku mirov wan dijî û di bûhûrênê bê. Li vir derûnî, ew wê hêsta mejîya ku ew dihê jîyankirin û derbas dibê wê û ku wê mirov li şûn xwe dihêlê wê, ew xwediyê têkilîyeka bi wê ve bê. Weke ku ew di qatkên demî ên cemidandî ew bijî wê, di rewşekê de bê. Mirov, nikarê dîrokê û herîkîna wê ya demî wê bi cemidênê. Wê herîkîna wê, mirov

wê xwediyê derûnîyek çawa a bi ahengî ku mirov bi wê re wê bijî bê? Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, rewşa wê, fahm bikê. Mejû wê, weke pêpeloka ku mirov pêl wê bikê û li ser wê re bimeşê bê. Ev rewş wê, di temenê têgîna derûnîyê de jî wê hebê. Derûnîyek bê têgîna mejûyî mirov nikaribê li wê bihizirê. Ber ku wê, her tişt piştî ku wê bû wê, weke rewşek derûnî jî wê xwe bide dîyarkirin. Tiştê ku ew nebûya wê ew nebê. Di vê rewşê de wê, rewşa têgîna derûnîyê wê, xwediyê rewşeka fahmkirina dema bûhûrî jî bê. Gotina *her tişt ji temen ve fahmkirina wê pêwîsta* wê, weke têgîneka derûnîyî jî mirov dikarê wê li vir wê hilde li dest bê. Dema ku mirov keseyetîyê jî wê, di hilde li dest wê, mirov bi wê re wê, li wê bihizirê ku wê, mirov wê çî di demên xwe yên bûhûrî de jîyankirîya û temenê derûnîyî li ser çî rewşê û hwd daya avakirin mirov wê, êdî wê fahm bikê.

Mirov wê, bi zanîna xwe re wê, bikê ku ew fahm bikê. Dema ku mirov wê, tiştêkî wê bikê ku wê, fahm bikê wê, piştî ku me ew fahmkir û pê de wê, weke ku ew fahmkirina wê, li hemberî ya ku ew jî wê hatîya fahmkirin wê weke bi hîsîyeteka kêr wê xwe bide dîyarkirin. Li ser wê re wê, ew hîs û hêst wê bi mirov re wê çêbibê ku wê, darêjkên zanînê ên ku em wan fahm dikin wê, jî ya ku em fahm dikin wê, bi wan re wê, di wê de wê hebê. Ev di rewşên ku mirov wê, dijî de wê, wusa bê. Ber ku tiştê me ew jîyankirîya û ew hêsta jîyankirinê wê weke hêsteka ku ew dihê nasîn û teybet bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa têgîhiştina rewşekê de wê, ev wê were dîtîn ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, fahm bikê ku wê, têgîna rewşê wê, hertimî wê bi wê hêsta jîyankirinê re wê, ew xwe bi zêdetirî wê bide dîyarkirin. Dem bi dem wê, li ser ya ku mirov ew jîyankirîya re wê, ew bi mirov re wê biafirê ku wê, dema ku mirov wê werênê li ser ziman û çendî û çiqasî wê werênê li ser ziman jî wê, weke ku ew hertimî tiştêkî wê yê ku ew ne hatî li ser ziman wê weke hîs û hêstekê wê hebê û xwe bide dîyarkirin.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku wê rewşên ku ew hatina jîyankirin wê bi zindîtîya xwe re wê, hertimî wê, xwediyê rewşek teybet a hîsî û hêstî jî bin. Em vê yekê jî wê bi wê re wê werênina li ser ziman ku wê, hertimî wê, di rewşa hişmendîyê de wê, rewş wê li gorî rewşên ku mirov di wan de dijî jî wê, werênê li ser ziman. Dîrok, mejû, kevneşopîyên civakê wê bi têgînî wê, di rewşa keseyetîya mirov de wê xwediyê rewşek kifşkar bin. Mirov wê demê wê, dema ku mirov keseyetîyê wê hilde li dest mirov wê, divê ku wê, di nava wan şert û mercên wê yên civakî de wê, hilde li dest. Wê bi wê re wê fahm bikê. Minaq mirov wê, di nava jîyane civakî de wê, xwediyê restna civakî ku mirov li gorî wan bijî bê. Wê darazna civakî ên bi herêkirin û redkirinê wê di mejî de wê bi afirin. Mirov ku ew li gorî wan bijî ku wê, weke yekî asayî wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirovekî ku ew derkeve dervî restên civakî û ankû hertimî li dijî wan xwediyê bertekê bê wê, jî aliyê endamên din ên civakê ve wê bi rengêkî nebaş jî. Heta ku ew, wê weke yekî ne li gorî restên civakî wê, were hanîn li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke yekî ne bi rest û rêgez û destûr wê, were dîtîn. Di rewşa jîyane civakî de wê, restên rewîstî wê, hertimî wê cihekî wan yê giring û li pêş wê hebê. Di çerçoveya têgînên rast û nerastîyên wê de wê, bi restî wê ew xwediyê rewş û wateyekê bê. Di rewşa rengê jîyane mirov a ku mirov wê dijî de jî wê, xwediyê wê, rewşa bi bandûr bê. Mirov wê, bi wê re wê, di ahengekê de wê bikê ku ew were li ser ziman. Di nava kurdan de wê, di demên berê de wê, yekî ku ew ne li gorî kevneşopîyan xwediyê cidiyetekê ba wê, ew weke yekî jî aqil kêr jî wê bi heta bi navkirin û li ser ziman. Heta ku wê, ev rewşa ku mirov ku domîyaba wê mirov wê, weke yekî 'nexweş' wû biheta herêkirin. Wê bi vê rengê wê ew biheta pêşwazîkirin. Wê li ser wan rewşên restî ên civakî re wê, li rewşên bi zane kirin û ankû weke ku ew dihênina li ser ziman ên 'başkirina wî' wê li wê bigerîyan. Di rewşên jîyanî wê, bi vê rengê wê weke rewşna kifşkar wê di jîyane mirov de wê, werîna li ser ziman. Di jîyane mirov de wê, rewşên jîyanî wê, weke rewşna ku mirov wan karibê bi wê rengê wan wê hilde li dest bê. Di rewşa kifşkirina xwestekên mirovî de wê, di dîmenekî de wê were dîtîn û li berçav ku wê, weke ku wê rewşa têgîna rewîstî û rastîtiya têgînî wê xwestekên mirov wê bidina dîyarkirin. Lê di aslê xwe de wê, ya ku wê, ew wê xwestekên me wê bide dîyarkirin wê, ezîtî û ankû ezbûnîya mirov wê, ew bê ku wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ezîtîya mirov wê, bi hebûna mirov re wê, xwediyê rewşekê bê. Hebûna mirov wê, bi têgînên weke rewîstî û hwd wê, ne hebê. Lê ew têgînên weke rewîstî û hwd wê, bi ezîtîya mirov wê ew wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, ezîtîya mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek ajoyî wê xwediyê egoya xwe ya ezî bê. Egoya ezî wê, weke rewşa ku

mirov a zindîyî bê. Mirov bo ku ew bijî wê xwarinê wê bixwe. Bo ku ew ji têhna nemirê wê avê vexwe. Bo ku ew newê kuştin wê, parastina xwe ya cewherî wê bi kompleksên xwe re wê pêşbixê.

Mirov wê di nava rewşek jîyanî a civakî de wê, bijî. Wê xwediye şert û mercên xwe yên jîyanî bê. Wê di nava wê jîyane civaknasî de wê, rewşên ku mirov wê bijî wê ew wan wê bijî. Bi wê re wê, rewşên ku ew 'divê ku ew bijî' û rewşên ku ew 'divê ku ew nejî' ên weke yên bi qadaxayî wê werênê li ser ziman. Ev wê, weke rewşna ku wê dervî hişê me bin. Wê dervî me bin. Lê wê di çerçoveya jîyane mirov de wê, xwediye wê rewşa jîyanî bin. Mirov divê çerçoveyê de wê, dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, di çerçoveya hebûna keseyetîyê de wê weke rewşek ruhî a mirov ku wê dijî wê bi ezîtiya me, rewşên ku mirov di nava jîyane civaknasî dijî û najî û hwd re wê, xwediye rewşek ruhî bê. Di rewşên ku mirov wan dijî de wê, weke rewşna ku wê di nava wê jîyane civaknasî de bê. Mirov wê, dema ku mirov wê rewşek bi pîrsgirêk wê bijî, nexweş bikevê, baş bê û nebaş bê wê, di nava wê rewşê de wê ew wê xwe bi wan rewşan re wê bijî.

Mirov wê, di jîyane xwe de wê, di rewşên ku ew dijî de wê, ew li gorî şîyarîya xwe ya hişmendî wê bi hiş û bi bîrî wê hebê. Dema mirov ku mirov wê, di vê çerçoveya jîyane xwe de herî bi tevger wê derbas bikê wê dema balixbûna mirov bê. Di wê demê de jî ku wê, çendî ku wê weke ji hemû demên din ên jîyane mirov wê gelek tişt wê di çerçoveya têgîna hiş de wê xwe bidina dîyarkirin jî wê, di wê demê de wê, dervî hişbûnê wê bi gelek şewayan wê hebê. Mirov wê, tişt a ku ew bixwezê bijî wê, weke tevgera wî ya bi 'hişmendî' wê, xwe bide dîyarkirin. Lê her rewşên ku ew weke bi hişmendî ew hena wê, weke rewşna ku mirov di temen de wê, ajo, egoyên xwe û hwd jî wê, werênê li ser ziman. Di temenê kirina her tiştî û xwestekê de wê, ezîtiya mirov wê hebê. Wê dema ku mirov dibêjê ku 'ez, wê dixwezim ku wê bikim' wê, hingî wê, li ser wê ezîtiya mirovî re wê, ev gotin wê were gotin û hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê rewşê de wê, rewşa ezîtiyê wê, weke rewşek û çerçoveyek ku mirov wê dikê bê. Lê dema ku mirov ew kirin kir û ew kirin weke armancên ku me di serê xwe de bi xwestekê re kifşkirina ku nebû wê, ew xemgînîyek wê bi mirov re wê çêbikê. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê, bi wê re wê, weke ku ew di rewşekê de bijî.

Di rewşa jîyanê de wê, ezîti û rewşa keseyetîyê û bi wê re wê ya gîyanî û ankû ruhî wê weke aliyna ku mirov wan li vir bi hevdu re wan hilde li dest bê. Ezîtiya mirov wê di temenê xwe de wê gîyanek mirov a bi hebûna mirov re wê bihawênê. Gîyane mirov jî wê, di dîmenekî de wê, rengê keseyetî wê bide mirov. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Tişt a ku mirov wê, dikê dibînê, deng dikê û hwd wê, weke ku mirov wê bi gîyane xwe re wê bikê bê. Çavê mirov wê, bi laşî wê hebê û mirov karibê destlêbide. Lê nerîna ji çav wê mirov nikaribê wê weke çav wê dest li wê bide. Gûh mirov wê, destlêbide. Lê dengê ji gûh mirov, wê nikaribê dest li wê bidê. Zimanê di dev de mirov dikarê dest li wê bide. Lê tēja wê zimanê mirov, wê mirov wê karibê wê dest li wê bide. Di vê çerçoveyê de wê heman tişt wê bo mejî û derkkirinên wê jî wê wusa bê. Di vê rewşê de wê, yên ku mirov wan dikarê dest li wan bide wê, weke rewşa laşî a mirovî ya zindîyî bê. Her wusa ew rewşên ku mirov wan nikarê wan destlêbide û bidest bigirê wê, ew wê weke heyîn û hebûna ku mirov wê bi hebûna gîyanê re wê werênê li ser ziman. Di nava kurdan de wê di demên berê de wê bawerîyek wê heba ku mirov çendî ku 'mirov, wê deng bikê, têjbigrê, bibînê û hwd jî lê wê, dema ku mirov bi gîyane xwe di temen de nebê û li wê ne hoyandî bê wê, wê jî wê nebê. Ya ku wê temenê wê çêbikê wê gîyan bê.' Di vê çerçoveyê de wê, gîyan wê, weke rastîya dîtin, bihîstin, tahmkirin û hwd wê, were hanîn li ser ziman. Dema ku mirov wê, wastîyayî bê mirov wê, nikaribê û nexwezê ku ew tişteki bibînê û deng bikê. Wê bixwezê ku ew di xwe de ew tenê bédengê ew li xwe bihisênê. Di vê çerçoveyê û rengê de wê, xwediye rewşekê bê. Lê li vir mirov divê ku wê yekê jî wê werênê li ser ziman ku mirov wê, bi rewşa xwe ya hiş re wê, di rewşa têgîna ruhîyeta xwe ya gîyanî de wê, xwediye wê, têgîna rewşî bê. Mirov wê, bi gîyane xwe re wê, çendî ku ew pêşket wê, bi wê re wê, di xwestekên mirov de wê, gûharîn wê bibê. Pêşketina mirovî û biqasî wê jî pêşveçûnên li derve wê, di vê rewşê de wê, xwediye rewşek giring a ku mirov wê, hilde li dest bê.

Ya ku mirov wê, di jîyanê de wê, weke ku wê bialimê û ankû fêr bibê wê, hişmendîya mirov bê. Navaroka darêjka hişmendîyê wê, tişbûna wê ku mirov li wê dihizirê wê, bi wê re wê were dîtin ku wê, mirov çawa jîyankiriya wê, di wê çerçoveyê de bê. Mirov wê, dema ku wê rewşekê wê bijî wê, li ser wê re wê ew wê fahmbikê. Bi rengê ku ew rewşbûya wê ew wê fahmbikê. Çerçoveya darêjki a rewşê wê, di vê çerçoveyê de wê weke pêşnûmeyek bitêkiliyî a xoslefî û teybetî re wê, xwe bide dîyarkirin. Em di vê

çerçoveyê de wê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, weke ku wê Zerdeşt wê, di dema xwe de wê werênê li ser ziman wê, di dema wî de wê, were hanîn li ser ziman ku wê, nexweşî wê bi du awayan wê bibin. Yek wê, weke nexweşîyên laşî bin. Ya duyem jî wê, weke nexweşîyên gîyanî bin. Nexweşîyên gîyanî wê, weke nexweşîyana ku wê ew jî wê, encamên xwe wê di laş de wê bidina dîyarkirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, li wan were hizirkirin. Têgîna derûnîyê wê, di çerçoveya têgînên weke bi gotinên weke 'nexweşîya gîyanê' û ankû 'nexweşîya rûhî' û hwd re wê, hebûna gîyanê wê, weke têgînekê û rewşek bi hebûna me re wê herêbikê. Di vê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê, bihizirê. Têgîna gîyanê wê, weke ardnîgarîya fahmkirina rewşa rûhîyetê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, li wê were hizirkirin.

Di rewşa têgîna gîyanê de mirov wê yekê jî wê, divê ku wê, werênê li ser ziman ku wê gîyanê wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê wê rewşê bê. Di jîyanê de wê mirov wê, tiştê ku ew dijî wê, bi gîyane xwe re wê bijî. Wê fahmkirinê bi hişmendîya xwe re wê bikê. Hişmendî jî wê bi pêşketina aqilê me re wê pêşbikeve bê. Di vê çerçoveyê de wê teher û dîyalektîkeka wê ya hişmendî wê hebê.

Di rewşa têgîna derûnîyê û têgîna 'nexweşîyê' a di çerçoveya wê de mirov, dikarê wê ji dû aliyan ve wê, werênê li ser ziman. Aliyekî wê, bi newrolojîkî bê. Aliyî din jî wê, li ser levkirina bi têgînê bê. Bi gotineka din wê, di rewşa tevger, kirin û xûyan de wê, bi hundûr û derve re ku wê, di ahengek hevgirtî a bi hevdu re de bê. Bi newrolojîkî wê, weke ku me ji aliyekî ve li jor jî me hanî li ser ziman ku wê, bi têkiliyên neronan û ragihandin û ankû birrîna wan ragihandinan û hwd re wê bibê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew bibê. Di vê rewşê de wê, pergalek sînîran a newrolojîkî a laşî wê, çerçoveya wê ya kompleksî wê weke ku wê çawa wê xwediyê temenekî genetîkî a bi hevgirtinê wê hebê wê, li ser wê re wê, pêşxistina rewşan wê, bide dîyarkirin. Ev jî wê, di ahengekê de wê, çawa wê ew hebûna laşî wê were parastin wê, bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, dema ku mirov wê, rewşa xêwê wê hilde li dest wê, xêw wê fêrên me wê, di wê de bicih bibin. Mirov wê, bi wan fêran re wê, bigihijê rengêkî hişmendîyê. Tiştê ku ew hat derkkirin wê, pêşî ew were derkkirin, piştê wê were qaydkirin, piştî wê jî wê were bihişkirin û di dawîya dawî de wê, weke rewşekê wê xwe bide dîyarkirin. Dema ku mirov nerînekê û ankû dengêkî wê derk dikê wê, ew di van pêvajoyan de wê, derbasbibin. Di wê de wê, di aslê xwe de wê gelek pêvajoyên din ên ku wê weke yên bingihîn wê hebin. Ew jî wê, bi neronan û hwd re wê, xwe bidina dîyarkirin. Di vê çerçoveyê û rewşê de wê neron wê, ragihandinê wê bikin. Minaq wê, dema ku mirov wê tiştêkî wê derkbikê wê, çawanîya wê derkkirinê, dema zû derkkirinê û hwd jî wê, weke aliyna giring bin. Minaq wê dema ku mirov wan testên xêwî ku wan dikê û li wan û encama wan dinerê wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve wê, fahmkirina rewşa zû û ankû ne zû şîyarîyê a di navendên derkkirinê de wê, balê bikişênê li ser wê. Mirov wê, çiqasî zû wê, karibê têkiliyê zû bi hişmendî wê, di nava ya tiştê ku ew dihê dîtî û navendê de wê were danîn wê, di vê rewşê de wê, weke aliyekî giring ê newrolojîkî bê. Li vir wê, wê ew rewş wê, di derbarê karûxabatkirina neronên efferent ên dîtî, girtinê û ragihandinê û hwd de jî wê, têgînekê wê bidina me. Li vir heman rewş wê, di rewşa newrolojîkî de wê, di rewşa bihîstina dengê de jî wê, xwe bide dîyarkirin. Minaq wê, dema ku mirov wê dengêkî bibîhîzê wê mirov wê, biheman rengê wê weke ku ew deng dikê wê bi bihîhîzê? Ev jî wê weke aliyekî din wê, xwe bide dîyarkirin. Carna wê, dema ku mirov wê dengêkî wê bikê wê ew dengkirin wê weke dengêkî din wê li mirov wê were. Ji mirov wê were ku mirov ew rast bihîstîya û dengkirîya. Lê piştê wê, dema ku wê, mirovekî duyem ku ew wê li mirov û dengê ku ew hatî dengkirin ku ew li hisand wê, wê farqe di nava ya derkkirina me û ya dengê bixwe de wê, kifş bikê.

Di rewşa dengkirinê de wê, ew jî wê, biawayekî wê were dîtî ku wê, ew dengê ku ew hat kirin de wê, ew deng wê bi rengê ku ew bi neronan ew hatîya salixkirin re wê, *weke dengê ku ew hatî girtin* wê, xwe bide dîyarkirin. Lê ew dengê hatîgirtin wê, weke dengê 'esasî' ê ku ew hatî derkkirin wê were li holê. Lê li vir wê, dema ku mirov wê, dengê ku ew hatî derkkirin wê, weke dengê ku ew dikarê ne weke wê dengê salixkirî jî ew xwe bide dîyarkirin. Çendî ku ew dengê salixkirî ew dengê wê jî bê lê wê, ew weke dengêkî cûda wê karibê xwe bide dîyarkirin. Li vir wê, demê mirov dikarê vê pirsê bikê. Ew dengê ku hatîgirtin ew çawa hatiya girtin? Wê ew jî wê, di temenê wê de wê ji xêwê, ezmûn û hwd wê, hinek şibandin jî wê, li ser neronan re wê di afirîna wê de wê, weyn wê bileyizin. Yanî wê, xêva me wê, weke ku ew bi mirov bileyizê wê di rewşekê de wê, xwediyê wê rewşa derkî bê.

Em li vir vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê ji aliyê newrolojîkî ve wê, hilde li dest wê, di rewşa derkkirin, şîyarîya dengî, rewşa têkiliya nerîne a bi rewşê û mayîndabûyîna wê û

hwd re wê, xwe bide dîyarkirin. Bi nerînî wê, dema ku mirov dem bi dem wê, li rewşan wê binerê wê, weke ku ew di bîra me de wê xwe bide dîyarkirin. Lê ew tişt ku ew ji berçav û dîtina me ku ew windabû û me ew êdî nedît wê, weke ku ew ne di hişê me de wê, rewşek wê biafirê. Yanî hişkirin wê bi dîtînê re wê bi sînor bê. Di vê çerçoveyê de ku mirov dikarê vê rewşa xêvî weke rewşek kin a li ser dîtînê re ku ew heyî jî wê bi navbikê wê, weke aliyekî giring wê, di çerçoveya rewşa hişmendîya newrolojîkî de wê, xwediyê wateyê bê. Lê xêv wê, bigihîjê wê, sîyanê ku ew, dervî dîtînî û ankê bêî dîtînê ku ew bi xwe re bi bîrbikê û di hiş de bihêlê bê. Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê demê wê, rewşa têngîna newrolojîkî wê, weke rewşek rewşek bi têkiliyê re wê, xwe bide dîyarkirin.

Di dewama wê de ku mirov hinekî din bi wê re mejî ew rewşa derûnî a weke aliyê duyem ku me li jor hanî li ser ziman wê, weke bi têngî û gotina nexweşîyê' re wê, aliyê din jî wê, li ser rewşa têkiliyê xwe baş û ankû nebaş hîskirinê û hwd re sekinê. Di nava jîyane ku mirov wê dijî de wê, gelek rewşên ku wê aciziyê wê bi mirov re wê çêbikin wê hebin. Ew rewş hemû wê, weke fektorna ku wê, temenê afirandina rewşn newrolojîkî bin. Li vir wê demê ku mirov wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ev rewş wê, ji aliyê mirov wê xwe bide dîyarkirin. Mirov çawa dijî, dibînê, xwediyê rewşek hişmendî û derkkirinê û hwd de wê, ew jî wê, bandûra wê, li wê hebê. Mirovekî ku ew hertimî pîrsgirêkan dijî û ankû dibînê û di xwe de di hêlê û wan nayênê li ser ziman wê, ew wê, bi wan re wê, di xwe de wê, weke ku wê 'tişî' bibê wê lê were. Wê dema ku wî ew ne hanîna li ser ziman wê, di wî de wê aciziyê wê çêbikin. Wê bi wê re wê mirov wê, bikeve stresse û xwe ne hênê li ser ziman. Wê bi wê re wê, pêvajoyên weke yên depresyonê û hwd wê, derbas bikê. Wê bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, xwediyê rengêkî xwe dayîna li der bê. Ji aliyê hêstî ve wê mirov wê, di xwe de wê, xwediyê wan rewşên ku ew bijî bê. Li vir mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di rewşa xwe hanîna li ser ziman de wê, rewşên stressê wê, weke rewşna newrolojîkî bin. Li vir wê, dema ku mirov wê rewşa derûnî wê werênê li ser ziman ku wê, bi wê re wê, rewşa laşê xwe yê derûnî wê divê ku mirov wê kifşbikê û wê fahmbikê. Laşê mirov ê laşî û ankû fizîkî û laşê mirov ê derûnî wê, di vê rewşê de wê, dîmenekî bê. Mirov wê, rewşa laşê xwe yê derûnî wê, dema ku wê, têbigihê û wê fahmbikê wê, bi wê re wê, gelek rewşên fîzyolojîkî wê kifşbikê. Rewşên weke yên stressê, depresyonê û hwd wê, çend ji wan rewşan bin. Minaq wê wê ji rewşa laşê derûnî û bi ber rewş laşê laşî ê fizîkê ve wê pêvajoya ku ew bi bertekan û hwd re ew xwe dide dîyarkirin wê, weke aliyekî giring bê. Minaq, rewşên weke bi kotekî bêhn danûstandinê, tirsê û di encama wê de wê bertekên ku ew di laş de weke bi rahrînê ku ew dibin, zûwabûna jinan, pîrsgirêkên weke bi rewşa danîna têkiliya zayendî re ku ew dibin, xwe didina dîyarkirin, verîşandin, pêşketina elerjîyê, pêşketina rewşên dîyabetîkî, nekarîna heya xwe li hevdû dana li hevdû, gêşbûn, nekarîna parastina ahenge balansa xwe ya laşî, çêbûna olsêrê û ankû 'gastrîdê', sorbûn, qamarîn, windabûna xwestekê, bûyîna xwestina mirinê, di dîtînê pêşketina pîrsgirêkê, ji hevdû cûdakirina di hişmendî de kişandina zorê û hwd wê, bi gelek aliyên din ên weke van aliyan re wê, xwe bidina dîyarkirin. Ev alî wê, di çerçoveya derûnî û newrolojîkî de jî mirov, dikarê wan hilde li dest bê. Her pîrsgirêkek weke pîrsgirêkek derûnî ku mirov li ser naqşaya laşî a newrolojîkî re mirov, ku ew li wê di hîzîrê wê, bi wê re wê di rewşa wê de wê, were dîtîn ku wê, çawa xwe didina dîyarkirin û dibin in.

Di vê rewşê de mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa pîrsgirêkên ku mirov wan dijî wê, weke ku wê aliyekî wan ê qarakterîstîkî ê bi mirov re wê hebê. Mirov di xwe de ew, xwediyê rewşek çawa ya wê, ev bi wê re wê, weke ku xwediyê wateyekê jî bê. Li vir rewşa têngîna qatakterê, bi rewşên weke newrolojîkî, genetîkî û hwd wê, çawa di têkiliyekê heyînî de bin mirov wan dikarê weke mijareka din hilde li dest. Lê li vir divê ku mirov vê yekê wê, werênê li ser ziman ku wê, rengê ku mirov bi wê heya wê, weke rengêkî ku wê, sekna mirov a di rewş, pîrsgirêk, nexweşîyan û hwd de jî wê di wê de xwedî weyn bê.

Di nava jîyane mirov wê, gelek pîrsgirêkên xwe wê bijî. Wê di rewşa xwe ne dayîna li jîyanê, nekarîna danîna têkiliyê, bi hewirdorê re, kişandina tangesîyê, bêhtangî û hwd wê, weke aliyê ku wê, dem bi dem wê xwe bi mirov re wê bidina dîyarkirin. Mirov di jîyane xwe de wê, gelek caran wê di rewşan de wê bêhtangîyan wê bikişênê. Wê li hemberî rewş, kes û bûyan wê, zû hêrsbibê. Wê bertekên xwe û helwestên xwe wê bide nîşandin. Ev rewş wê, weke rewşna raafaransî ku wê rengê têkiliyên mirov ên bi hewirdorê re jî wê, bidina dîyarkirin bin. Dema ku mirov bi yekî re xayîdî û ankû li wî bi hêrsbû wê, bêgûman wê hem nêzîkatîya wî li me cûda bê û hem jî wê ya me jî wê, ne di rewşek asayî weke ku mirov

wê dixwezê de bê. gelek kirin, bertekên ku mirov wan dixwezê bide nişandin mirov wê nikaribê wan bide nişandin. Wê dem ku mirov, kir ku wê bertekê û ankû gavavêtinê bikê û bide nişandin wê, weke hêsteka ku mirov dide sekinandin û bi mirov re ew, weke astengiyekê wê hebê wê, ew bê.

Derûnî û rewşa civaknasî û li hevdû hûnandin û hoyandina wan

Di vê rewşê de wê, dema ku mirov di rewşa civaknasîyê û derûniyê de wê, têkiliyekê wê dênê wê, bi teybetî wê, li ser rewşên weke xûy, kirin û tevgerên mirovî ên rewşî re wê, ev rew wê, xwe bidê dîyarkirin. Bandûra kirin, tevger û xûyan di kirinên civaknasî de wê, weke ku me li vir li jor hanî li ser ziman wê, weke rewşek dîyarker bê. Di jîyanê de wê, mirov wê xwediyê çi xûyê bê. Mejiyê mirov pêşketîya û êdî ew mejî wê, mirov weke ku ew pirtûkekê dixwênê wê li ser kirin, tevger û xûyên me re wê, bixwênê. Xûy, bi watekirin û salixkirina wan wê, li vir wê, weke aliyekî giring ê di temenê wan rewşên xwendinê de bin. Dema ku mirov bahse xûyan, tevgeran û kirinan di vê çerçoveyê de bikê mirov, divê ku di çerçoveyek jîyanî a aqil, kevneşopîkî û ankû rewîstî û hwd jî bi wê re wê hilde li dest. Di jîyanê de wê, dema ku mirov di çerçoveya hebûna civakî de wê hilde li dest mirov wê, bi wê re wê, vê yek jî wê, bibînê ku wê di çerçoveya pêşketina bi civatî û ankû civakî de wê, xûy, kirin û tevger wê werina bi watekirin. Li ser wan re wê, aqilekî civakî ê giştî wê bi afirê. Bi wê re wê, dema ku mirov wê, li xûy, kirin û tevgeran wê binerê wê, di serî de wê, ji van aliyan ve wê, binerê û wê fahmbikê. Wê bi rengê ku ew xûy, kirin, û tevger weke hişmendîyna ku ew di mejîyê mirov de heya wê mirov wê, li wê binerê. Ev dikarê ji mirov û heta mirov û ji herêmê heta herêmê, ji demê û heta demê ew di wê de cûdahî hebê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê rewşê de wê, xûy, kirin û tevger wê, weke rewşna ku tûrî weke ku mirov dikarê weke newrolojîya jîyanî a civaknasî jî wê bi dîmenekî wê werênê li ser ziman. Di jîyanê de wê, têkiliyên mirov ên bi hevdû re wê, di vê rewşê de wê, derkevina li pêş. Di rewşa têkiliyên civaknasî de wê, dema ku mirov wê têkiliyek danî wê, di wê têkiliyê de wê, aliyekî xûyî, tevgerî û kirinî wê hebê. Dema ku mirov têkiliyekê didênê wê, muhaqqeq wê armancek wê di mejîyê me de wê bi wê têkilî danînê re wê hebê. Mirov dikarê wê weke armanca têkiliyên civaknasî jî wê bi navbikê û salix bikê û wê werênê li ser ziman.

Di rewşa têkiliyên civaknasîyî de wê, mirov wê, xwe wê werênê li ser ziman. Wê rehetîyekê wê bijî. Lê kengî ku mirov di wan têkiliyên xwe de ku ew li gorî ku ew dixwezê ku ew di nava têkilîdanînekê de bê

wê, ew hingî wê xwe bi wê rehetîyê wê rehet hîsbikê. Rehetîya civaknasîyî wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve mirov, dikarê wê, weke rehetîyek derûnîyî jî wê, werênê li ser ziman. Ber ku wê, ya ku wê di nava wan têkiliyan de wê mirov wê rehet bihêlê û rehetbikê wê, rewşa jîyankirina mirov a di mejiyê mirov de bê. Mirov di mejiyê xwe de ew, ne rehet bê wê, çendî ku ew di têkiliyê dênê jî wê, ne rehet bê. Wê dem bi dem wê bi hişê xwe wê ne li wir bê. Li wir weke ku ew li wir a, di axifê, dikenê û peyvan dihênê li ser ziman. Lê wê ew tenê wê weke rewşek sernûxûmandinî a ji rewşa rast a ku mirov wê bi acizîyêkê û hwd ku ew di mejiyê xwe de ew bi xwe re dijî. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ya ku mirov wê, di mejiyê xwe de wê, bijî wê, di rewşa hişmendî û derûnîya mirov a derve de wê, kifşkar bê. Ber vê yekê wê, derûnîyek ku mirov wê bi têgînî li dûyan beş bikê û aliyekî tenê xûyan ji derve ên di nava jîyanê de ku ew wan dahûr dikê û aliyê din jî ku ew bi hişmendî û aqil re wê, dikê fahm bikê wê, wê di vê rewşê de wê, bi hevdû re wê xwediyê weynekê bin. Têgîneka derûnî ku ew bê xwedîyê gîyanekê ku ew xûy, kirin û tevgeran bixwênê û bikê ku wan fahmbikê wê xêy, kirin û tevgeran wê weke rewşna mekanîkî wê hilde li dest. Lê divê ku mirov wê ji bîrnekê em li vir bahse zindiyekî, dikin. Ev jî wê, ji vê zêdetirî wê, têgînekê û fahmkirinekê wê ji mirov wê bixwezê ku mirov wê fahmbikê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, ya ku mirov wê, fahmdikê wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê wê rewşa fahmkirinê bê.

Di rewşa têgîna civaknasîyî de wê, rewşa nêzîkatîya derûnîyî wê, di vê çerçoveyê de ku ew dikê ku ew xûy, tevger û kirinan wan fahm bikê wê, ji aliyekî derûnî ê der ve wê, wan bikê ku fahmbikê. Wê ahenge nava kirin, tevger û xûyan de wê, li wê bigerihê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê fahmkirinekê bê. Lê li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di jîyanê de wê mirovekî ku ew di kirin, xûy û kirinên xwe de di ahengek hevgirtî de xwediyê danîşankirinê ya wê, li ser wê re wê ew bi giştîya wî re ew wê, were hanîn li ser ziman. Lê dema ku mirov wê, di kirin, tevger û xûyên xwe de wê, ne di levkirinekê de bê wê, hingî wê ew ne di wê rewşê de bê. Wê di rewşa ahenge tevger, kirin û xûyan de wê, bi wê xwe re wê, di dewama wê de wê, bertek wê, xwe bidina dîyarkirin. Hêrsbûn wê, weke xosletekî mirovî bê. Lê wê ne xosletekî asayî bê. Bertekên wê, di jîyanê de wê, bi xwe re wê, bertekan wê werênê. Wê di nava mirovan de wê dijberîyan wê biafirênê. Miroy ew, ber çî bi hêrsbûya? Wê di vê çerçoveyê de wê, di temenê de wê, hêncetek wê, hebê. Mirov wê, di rewşên bi vî rengî de wê, xwediyê rewşeka teybet bê. Dema ku mirov wastîya wê, demê wê, acizî wê bi mirov re wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşên rehetîyê de wê mirov wê, di aramîyêkê de wê, karibê bijî û xwe werênê li ser ziman. Têkilîya di nava rehetîya fîzîkî û ya aramîya hişmendî de wê, newrolojîkî bê. Wê di temenê wê de wê, têkilîyên newrolojîkî wê hebin. Mirovekî ku ew pirr zêde wastîyayî wê, gelek bertekan ku ew dibê ku ew bixwe ne di farqê de bê wê, bide nişandin. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Lê li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, bertekên mirov wê, fîzyolojîkî bin. Mejî û beşên mejî ên navendî ku ew bi newrolojîkî temenê wan bertekan ew di afirênin wê di wan de wê rewşek weke ku mirov bi hişmendîyê re wê bi wan bertekan re wê werênê li ser ziman wê di wan de wê hebê. Lê ew derxistina li hiş wê, bi mirov re wê, ew nebê. Dema ku mirov wastîya wê, mejî wê, di qapasîteya xwe hişkirinê de wê, hin bi hin wê, yekalîtî wê bi wê re wê pêşbikeve. Wê tenê wê li wê rewşa ku ew dijî wê heybûneka wê biafirê. Dervî wê û li dora wê, li nêz û dûrahîya wê, çendî ku wê rewş wê biqawimin wê mirov wê, ne di hiş û farqîya wê de bê. Ber ku mirov wê dema ku ew di rewşek wusa de wê, rewşa navendî a newrolojîkî wê tenê li devereke wê hey û heybûna wê biafirê. Wê tenê wê bi awayekî dirbî û ankû formelî wê, xwe bide dîyarkirin. Piştî ku wê, çendî ku wê rehetbûn wê bibê û biafirê û wê mirov xwe rehet wê hîsbikê wê, ew wê hin bi hin wê bidest hişkirna hûrgil û aliyên din wê, bikê.

Di rewşa jîyanî de wê mirov wê, bi vê rengê gelek rewşên ku wê bijî wê hebin. Di nava rewşên jîyanî ên civaknasî de ku mirov wê dihilde li dest wê, ji vê aliyê ve wê, weke li ser rewşek bi tevger, kirin û xûyên ku mirov wan dide nişandin re wê, bèn dayîn nişandin. Di vê rewşê de ku mirov rewşên tevger, kirin û xûyan di nava rewşa jîyane civaknasî de wê hilde li dest wê, weke *civaknasîya derûnî* jî wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna derûnîyê wê, di nava şert û mercên wê yên civaknasî de wê, tevger, kirin û xûyan û hwd wê, hilde li dest û wan di ahenge wan ya jîyanî û yabi hevdû re a weke bi hevgirtî wê bikê ku wan fahmbikê. Civaknasîya derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku wê, li ser rewşên tevger, kirin û xûyan re wê, di nava şert û mercên jîyane civaknasî de wê bikê ku wan fahmbikê û ankû

hilde li dest. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Rewşa fahmkirina têtîna civaknasiya derûniyê wê, di vê çerçoveyê de wê, bi wê re mirov wê, karibê wê jî fahm bikê ku tevgerên mirov ên ku mirov di nava jîyanê de wan dide nîşandin wê ew çendî bi hevdû re wê di ahengekê de bin. Di dewama wê de wê, li ser tevger, kirin û xûyan re wê, di vê çerçoveyê de wê, bi şert û mercên civaknasîyî wê, bikê ku wan fahm bikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek jîyanî bê.

Mirov di nava jîyane xwe ya civaknasî de wê, hertimî wê, li ahengekê wê bigerihê. Her wusa bi têtîliyên xwe bi derve re, bi têtîliyên xwe bi hundûr re û bi têtîliyên xwe yên bi xwe bixwe re wê, bixwezê ku ew xwediyê fahmkirinekê bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Di nava jîyanê de wê, hertimî wê gelekên ku mirov wan pêşnabîne wê derkevina ber mirov û wê bandûra wan li jîyane mirov wê bibê. Wê bandûrê li ahenge herîkîna jîyane mirov wê bikin. Di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê, di tevger, kirin û xûyên mirov de wê, li ser wê re wê hin bi hin wê gûharîn wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewşên ku ew wê di ahenge herîkîna jîyane mirov de wê gûharîne çêbikin wê, weke rewşna ku mirov wan bi teybetî wan hilde li dest û fahmbikê bê.

Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke karekî civaknasîya derûniyî jî wê, ew bê ku ew vê rewşa ku ew bi rewşên weke bi bandûran re ku ew gûharîne bi xwe re ew dihênin ew werina fahmkirin bin. Di vê çerçoveyê de wê, ji vê aliyê ve wê, têtîna civaknasîya derûniyî wê, xwediyê rewşek mudaheleyî a weke ji derve bê. Minaq wê, dema ku ew dema ku wê di tevger, kirin û xûyan de wê, ne ahengî û ankû ne wekhevdûbûn wê derkeve li holê û an jî kû rûdaya wê, ew ji wê aliyê ve wê, çawa di ahengekê de wê û weke hevdû wê bibê wê li ser wê re wê, di çerçoveya levkirinê de wê, nerînekê wê bi xwe re wê pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê, bi vê rengê wê, weke ku wê ji ser tevger, kirin û xûyan re wê, mudahaleyî wê were kirin. Di rewşek stabilize girtina tevger, kirin û xûyan bi hebûna jîyane mirov re wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê rewşê de wê, ya ku mirov wê ew wê fahmbikê wê, di vê çerçoveyê de wê, çawa ew ahenge jîyane civaknasîyî ku ew were domandin bi xoslet, tevger, kirin û xûyên wê re wê, li ser wê were sekinandin. Ji kirinên mirov ên ku mirov ew dana nîşandin bi şîroveyan ku wê, li ser wan re wê were pêşxistin re wê, di vê çerçoveyê de wê, têtîheka ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê bikê temenê xwe de û li ser wê re bimeşê wê were pêşxistin. Têtîna aqilê derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê wê heyîderiyê de bê ku ew wê rewşa ahenge civaknasîyî wê xiraneke û li ser wê re ew, temenê domandina wê bi vê rengê bi mudaheleyên li rewşên bandûrî re wê, xwe bide dîyarkirin. Mantiqê vê rewşê jî ê bi têtîna civaknasîya derûnî re wê, ew bê ku wê, çawa wê temenê xwe domandina jîyane mirov di aheng û rastîya wê de ew were pêşxistin û domandiin bê. Bi wê re wê, çawa wê ew were domandin bê. Li vir wê, demê wê rewşa civaknasî wê, weke rewşek jîyanî a ku mirov wê, bi teybetî wê, hilde li dest bê. Di nava rûşên wê yên civaknasî de wê, têtîna derûnî a xûyî û hwd wê, çawa wê li vir wê, encamê wê bistênê wê, li ser wê re wê bihizirê. Minaq wê, dema ku mirov wê, di rewşeka ku wê, weke ku ew herî bi yeka ku ew hijê dikê re ku wê bi axîfê û ew wêre nakê û ankû hêstna ku wî bi şûn ve didina kişandin ku ew hena wê, li ser wan re wê, bi dahûriya tevgerî û xûyî ku ew werê kirin re wê, rewşa teşwîkkirinê wê were pêşxistin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wî ew rewş kir û çû û ew axift wê, hingî wê, weke ku ew di wê xwe ya derûnî a civaknasî de ew serkevtî wê, xwediyê rewşekê bê. Di vê çerçoveyê de wê, li ser rewşa danîşandina tevger, kirin û xûyan re bê. Xûy, kirin û tevger wê, hertimî wê, di jîyane mirov de wê kifşkar bin.

Ku mirov li ser xûy, kirin û tevgeran re hinekî li vir di dewama wê de bihizirê mirov wê, divê ku vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê xûy, kirin û tevger wê, weke regekî ragihandinên me yên laşî ên di nava wê rewşa jîyane me ya civaknasî de jî bin. Di vê çerçoveyê de em dikarin gotina "zimanê laş(*)" wê, li vir wê bibîrbikin. Zimanê laşê wê, di vê çerçoveyê de wê weke ku wê her xûy, kirin û tevgerên me wê, weke gotinna ku mirov bê ku zimanê xwe bikarbênê û ankû lêvên xwe ji ser hevdû rakê ku mirov dibêjê bin. Rewşek, weke ya dilxweşî, hêrsbûn, şabûn, girîn, kenîn, destrakirin, desthejandin, bi têtîliyan çekirina nîşanekan, labitandina mijgulên çavên xwe,

(*)Zimane wê weke zimane bi tevger, kirin û xûyan ku mirov wê li ser kirinan re wê bide nîşandin bê. Wê bi xwandina kirin, tevger û rewşên laşî ên weke ji rûdênê û hwd ku wê bixwênê wê, bide nîşandin.

miçûbalkirina çavan, bêdeng sekin in û hwd, bi kortasî wê her kirinên me wê, weke gotineka ku mirov wê bi xwe dibêjê bê. Her mîmîkên mirov wê, weke gotinekê xwe bidina nîşandin. Wê di vê çerçoveyê de wê,

zimanê laş wê hebê. Di nava rewşên me yên civaknasî de wê demê wê, her kirinên me ku em weke rewşên derûnî bi navdikin wê, bi vê rengê wê wateyek wan jî wê hebê. Mirov dikarê wan bi vê rengê wan, şîrovebikê û fahmbikê.

1. Xûy û zimanê laş,

Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê wê werênê li ser ziman ku wê, mirov wê, di nava rewşa xwe ya civaknasî de wê, gelek tevger, kirin, xûy û nişanakan wê bi laşê xwe re wê bi vê rengê wê pêşbixê. Wê ew jî wê, ji aliyê mirovê dervî me ve wê, bi vê rengê wê, bi wateyên ku ew tevger dihên zanîn re wê ew were fahmkirin û hildan li dest. Mirovekî ku ew li hemberî jineka ku ew wê nasnekê ku ew rûniştîya û di çavên wî de tîk heya û bêhemdê wî hertimî çavên xwe weke ku ew ji wê çavbikê çavên xwe miçûbal dikê. Jina li hemberî wî mirovî rûniştîya ew jî vê yekê nizanê. Nizanê ku ew mirov, tîka çavên wî heya. Dema ku ew bi mirov re çav bi çav tê wê demê wê, bibînê ku weke ku ew mirov ji wê re çav dikê. Wê demê jin wê, nizanibê ku ew çi bikê. Lê mirov wê miçûbalîya çavên xwe dewam dikê. Di dawîya dawî de jin wê, pîrr aciz bibê û wê herê ber wî û wê acîziya xwe bi gotinên hişk wê, ji wî re wê werênê li ser ziman. Mirov wê, weke ku ew nizanibê ku ew rastî çi hatîya wê, lê were. Di vê rewşê de wê, rewşa ku ew bûya wê, ne weke rewşa ku mirov ew plankirîya û bûya bê. Ji aliyê din ve jî wê, jin jî wê, weke rewşeka ku wê di mejiyê xwe de wê, fahmkirîya wê, ne weke wê fahmkirina wê bê. Fahmkirina li ser tevger, kirin û xûyan a bi vê rengê re wê, weke fahmkirinaka hevbeş a tevgerî, kirinî û xûyî bê. Li vir wê, rewşa ku wê rûdaya ne mirov ew daya kirin û ne jî jinê ew kirîya. Wê weke rewşeka ku wê tîgîn û fahmkirina bi zimanê laşî ku ew bûya û ankû zimanê laş wê, daya kirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, rewş wê weke ku wê dervî vîna wan herdûya bê. Di rewşa tevger, kirin û xûyên ku mirov ne di hişê wan de ya û wan dide nîşandin de jî wê, rewş bi heman rengê bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê wê wateyê bê. Derûnî wê, ji vê aliyê ve jî wê, hinekî wê weke fahmkirina zimanê laş jî bê. Wê li ser rewşa salixkirin û fahmkirina tevger, kirin û xûyan re bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê were dîtin û fahmkirin ku wê di temenê tîgîna zimanê laşî de wê, weke tîgîhiştineka derûnî a bi xwezayî a li ser kirin, tevger û xûyan û salixkirinên wan re wê hebê. Derûnî wê, di çerçoveya fahmkirina tevger, kirin û xûyan de wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê fahmkirineka zimanî bê. Ev jî wê, zimanîya laşî bê. Zimanê laş wê, xwediyê salixkirina tîgîhiştinî a gelemper bê. Wê weke di rengê zimanekî gerdûnî de wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir wê rewşa bi minaq tîka çavê mirov a li hemberî jinê de me dît ku wê, weke ku wê, weke rewşek objektîf wê, pêwîstî bi fahmkirina zimanê laş û salixkirinên wê, hebê. Li vir wê mirov wê demê ew, divê ku wê serdestîyekê li ser fahmkirinê a li sert tevger, kirin û xûyan re ku ew, dakû karibê pêşbixê. Li vir wê, serwerî û serdestîya ku em, bahse wê dikin wê weke serwerî û serdestîyeka hişmendî bê. Di rewşa fahmkirina bi derûnîyê re wê, di vê çerçoveyê de wê, weke ku mirov di vê çerçoveyê de wê, bi tîgîna civaknasîya derûnîyê re wê fahmbikê wê, bi tevgeran re wê, xwediyê wê rewşa fahmkirinê bê. Di rewşa fahmkirinê de wê, bi xoslet, teybetî, tevger, kirin û xûyên wê re wê, mirov wê di nava şert û mercên wî yên jîyanî de wê, were hildan li dest. Di vê çerçoveyê de wê, tîgîneka derûnîyê wê, xwe bide dîyarkirin. Her tevger wê, di nava şert û mercên wê de wê, temenekê wê hebê. Wê weke lefleksek ku ew di çerçoveyek wê kompleksa laşî de ku ew bûya bê.

Di dewama tîgîna civaknasîya derûnîyê de mirov, wê, di vê çerçoveyê de divê ku çend gotinan li ser tîgîna *derûnîya civaknasîyê* de jî wê, bibêjê û wê werênê li ser ziman. Derûnîya civaknasî wê, weke li ser heman rewş, bûyar, kirin, tevger û xûyê re ku mirov weke ku bi civaknasîya derûnî re wê, li wê nêzîkatî kir wê, ji aliyekî din ve nêzîkatîyê bikê bê. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, dema ku me bi civaknasîya derûnî hilda li dest di nava şert û mercên wê civaknasî de wê, hewldana fahmkirina li ser levkirin û hevqirtina tevger, kirin û xûyan û hwd re wê, were dîtin bê. Li vir ku mirov wê demê ji aliyê derûnîya civaknasî ve wê, hilde li dest wê, weke ji aliyekî din ve wê, weke rewşeka ku mirov wê, bi derûnî wê, hilde li dest bê. Li vir wê demê wê bi temen û ankû hîmê wê re tevger, kirin û xûyê wê, hilde li dest bê.

Derûnîya civaknasî wê, di nava şert û mercên civaknasî de wê, bi tîgînek derûnî ku wê ji temen ve wê, weke di rengekî fahmkirina bi derûnî wê, xwe bide dîyarkirin bê. Li ser wê re wê, weke aliyekî di vê çerçoveyê de wê, were hildan li dest bê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, tîgîna derûnî wê, li vir wê, her kirinê wê weke tevgerek derûnî wê bi me wê bide hildan li dest. Di nava rewşa civaknasîya civakî de ku mirov wê dijî wê mirov wê, ji nava civakê wê, xwe pêşbixê.

Wê gelek tiştan wê ji rewşên jîyanî ên jîyane civakî wê bigirê. Em ji vê re ji aliyekî ve dikarin bêjin bandûr jî. Lê bi wê re wê, ji wê zêdetirî wê, bi wê re wê hebê.

Di rewşa jîyane civakî de wê, dema ku mirov bi derûnek derûnî li wê nerî wê demê wê, di çerçoveya têgîna derûnîya civaknasî de wê, bi rengê kirinên ku ew piştî ku ew bûn û pê de ku ew çawa bandûrek mazin li dora xwe dikin bin. Ew bandûr wê, weke bandûrek derûnî jî bê. Her têkilî wê ji vê aliyê wê, mirov dikarê ji du aliyên ve wê hilde li dest. Aliyê pêşî wê, bi derûnî bê. Aliyê din jî wê, bi hoyandîniya li hevdû bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew tevger wê, bi şêwayekî ku mirov dikarê wê bi têgîna kompleksê re wê werênê li ser ziman wê hoyandîniyekê wê bi xwe re wê, bide çêkirin û dîyarkirin. Li ser wê re wê, ew wê were dîtin. Di rewşa hoyandinê de wê, li vir wê, demê mirov wê ji wê dikarê wê jî wê fahmbikê ku wê tevger ku wê çawa wê ji hevdû re wê temenekî psîsîkî ê afrîner wê biafirênê wê, were li holê û xwe bidîyarkirin. Mirov wê, bi rengê salixkirina wan tevgeran re wê, weke bi hişmendî, bi rengên hişmendî ên weke 'şahî', 'xweşî', 'dilxweşî', 'hêrsbûn', 'xemgînî' û hwd re wê, xwediyê bandûrê bê. Di vê çerçoveyê de wê, li ser têgîna derûnî a derûnîya civaknasî re wê, têkiliyek hişmendî wê bi rengê aqilê şûbjeyî wê xwe bi fahmkirina mirov re wê bide dîyarkirin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, hilde li dest bê. Mirov wê, tiştê ku wê diji wê weke ya ku mirov wê dibînê wê ji wê bi bandûr bibê. Di vê rewşê de mirov dikarê têgîna derûnîya civaknasî wê, bi vê rengê li ser wê re wê, bi rengê ku mirov bi tevger, kirin û xûyên xwe re ew rewşên dervî xwe ên li ser keseyetan re bê û ankû ew li ser tiştên din re bê ku ew xiyal dikê û ew ji wê bi bandûr dibê wê, were salixkirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, di dewama wê de wê, pêşxistina mîtan, totem, têgînên anamistîkî ên demên kevn û serdemên nû ên hemdem û hwd re wê, mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Keseyetîya mirov a derûnî wê, mêyla wê li afirandinên bi egoyî bê. Di vê çerçoveyê de wê tişt û gotinên ku ew xitabî mirov dikin wê, di vê çerçoveyê de wê, li wê temenê bandûrkirinê wê biafirênin. Mirov wê, di mejîyê xwe de wê, xwediyê aqilekî ku ew hertimî dihizirê bê. Mirov dema ku ew li hemberî mirovekî ew rûnişt wê, li wî mirovî wê bînerê û wê ji dîtinên xwe yê li ser tevger, kirin û xûyên wî re wê, weke bi xwendina bi zimanê laşî re wê, di mejîyê xwe de wê bi aqilê xwe wê bikê ku ew bibê xwediyê darazekê di derbarî wî û qarakterê wî de. Wê di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, ew wê bide dîyarkirin.

Derûnîya civaknasî wê di nava rewşa civaknasî û çandî de wê, xosletên tevger, kirin û xûyên mirov wê bi awayekî û rengê hişmendî wê bihizirê û wê bikê ku wan fahmbikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, derûnîya civaknasî wê weke têgîneka ahengî a bi têkiliya di nava têgîna derûnîyê û ya civaknasî de jî bê. Wê weke pirreka nava herdû aliyên a bi hişmendî bê. Di nava rewşên civaknasî de bi keseyetîyê û derûnîya wê re mirov ku wê çawa bigihîjê hişmendîyekê û ankû vajî wê, di nava rewşa derûnî de wê mirov wê çawa wê bigihîjê hişmendîyekê civaknasî ku mirov wê bijî û xwe di wê de bide nîşandin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyna giring ên ku wê mijare têgîna derûnîya civaknasîyê bin.

Di rewşa têgîna civaknasî de mirov, nikarê bê têgîneka derûnîyeka keseyetî li rewşek civaknasî wê bihizirê. Minaq mirovekî ku ew dihizirê ku ew dawîyê li jîyane xwe ew werênê. Di nava şert û mercên wî yê civaknasî de ew wê weke rewşekê bê. Lê wê ew rewşa ku ew di nava şert û mercên xwe yê civaknasî de wê, di xwe de wê xwediyê rewşa derûnî ku wê temenê wê tevgerê û ankû çalakiyê wê biafirênê bê. Li vir mirov nikarê bi tenê bi têgîna civaknasî wê rewşa mirovê ku wî bi întixarî dawî li jîyane hanî wê, baş fahmbikê. Li vir wê demê wê, weke têgîneka alîkar a di nava wê de û ankû li rex wê ku mirov wê hilde li dest û wê bikê bi wê, fahmbikê wê di nava şert û mercên wê yê civakî de wê, derûnî wê pêwîst bê. Li vir wê demê mirov dikarê weke dû lingên ku ew di jîyanê de wê hertimî wê bi hevdû re wê xwediyê ahengek pêşketinî û pêşveçûnî bin wê derûnî û civaknasî wê hebin. Ev jî wê, weke aliyna giring ku mirov wan bi hevdû re wan hilde li dest bê.

Sedemên ku ew dibina temenê bûhranên civakî û ew bandûrê li jîyane mirov dikin wê, di vê çerçoveyê de wê, jîyankirina wan ya civaknasî wê tenê wê weke encamek bê. Yan jî wê ew rewşên ku ew di nava wê şert û mercên civaknasî de ku ew rûdidin wê tenê hinek encam bin. Li vir wê demê mirov wê divê ku mirov herê koka wê kirina civaknasî. Ku mirov çû koka wê jî wê, mirov wê rastî derûnîyekê were û wê bibînê ku mirov wê di temenê pîrsgirêkên civaknasî de wê levaliqîn û ankû alîqîneka derûnî wê hebê. Ev alîqîna derûnî wê, di vê çerçoveyê de wê, di ahengekê de wê, di dewama wê de wê, pîrsgirêkên derûnî wê, xwe bidina dîyarkirin. Wê ew werin û bijîn. Di vê çerçoveyê de wê, mirov dibînê ku wê di temenê bûhranên civakî de wê, li hevdû hoyandîniya têgînek derûnî a bi civaknasîyê re wê, hebê. Mirov wê,

çendî wê bi hişmendîya xwe re wê weke zindiyekî civaknas bê wê, wilqasî jî wê derûnî jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev herdû alî wê weke ku wê hevdû di rewşa jîyankirina mirov a civakî û civaknasî de wê di ahenge wê de wê hevdû temem bikin. Bandûra rewşên ku mirov wan dijî wê, hem derûnî û hem jî wê civaknasî bê. Lê wê li ser keseyetîyê re wê, zêdetirî wê bi demê re wê aliyê derûnî wê giraniya xwe wê, di çerçoveya bandûr û şideta wê ya di jîyankirinê de wê zêdetirî wê bide nîşandin. Mirov dikarê vê weke di nava rewşên civaknasî de wê, weke rewşek tûndûtûjîya derûnîyî jî wê, werênê li ser ziman. Dema ku mirov bahse rewşên tûndûtûjîya derûnî bikê wê, gelek rewşên weke yn mazosîzmê, narsîsmê û hwd bigira heta gelek rewşên din ên weke wê, werina kifşkirin. Ev bi serê xwe weke mijarek din a. Lê li vir mirov wê, yekê wê werênê li ser ziman ku wê, bandûra rewşên civaknasî wê bi şideta wê re wê, weke rengê tûndûtûjîya derûnî wê karibê xwe di rewşa derûnîya mirov de ew xwe bide nîşandin.

2. Derûnîya xirab û ya nexirab

Gotinên weke mirov di jîyane xwe ya asayî de ku wê dibihîzê ên weke ”bihîstina wê rewşê wê, li ser min bû weke êşek mazin” wê, di vê çerçoveyê de wê, şideta ji rewşa rûdayî a di nava jîyanê de wê, çawa xwediyê derûnîyek bi êş bê wê, werênê li ser ziman. Ji aliyê civaknasîyê ve ku mirov dihizirê wê, mirov dikarê wê werênê li ser ziman ku wê rengê jîyankirina rewşan û civaknasîyê wê, weke encamên wê yan wê *derûnîyek xirab a nagatîf* wê bi xwe re wê pêşbixê û yan jî wê *derûnîyek herênî a pozîtiv* wê bi xwe re wê pêşbixê. Derûnîya baş wê, bi ya baş re wê li ser ziman. Vajî wê, ya nebaş wê bi ya nebaş re wê were li ser ziman. Mirov ku wê, serborîyek pirr xirab û bi tûndûtûjî wê bijî wê, ew bi derûnîya nebaş re wê, were li ser ziman. Wê derûnîya nebaş wê, temenê wê jî bê ku mirov, ji rewşa ku mirov ew jîyankirîya gavê biavêjê û hertimî xirab nêzbibê, di rewşek ku mirov di wê kêlîka wê de ku mirov baş jî bijî ku mirov, bi wê li bendê nebaşîyna bê, hertimî li bendê bê ku wê tiştîna xirab bibê, reşbînî ku ew hertimî li mirov di rewşên baş de jî serwer bê û hwd wê, weke çend encamên wê bin. Vajî wê, derûnîya baş ku mirov di rewşên xirab de jî mirov, li bendî başîyekê bê, li şûna xirab hizirkirin û nerînê bi başî nerîn, dîtîn û tefkîrkirin, mirov ku ew dilê xwe reşnekê û hertimî bi rohnî bê di mejiyê xwe de wê, bi wê re wê werê li ser ziman. Bi gotineka din ku mirov di rewşên bêhêvî de jî karibê hêvîya xwe bi *parêzê*. Di vê çerçoveyê de wê, ew aheng û belansa di nava derûnîya herênî û ya xirab de wê, ben û bendek civaknasî a jîyanî a li ser reng û hişmendîyên wê re bê. Di vê çerçoveyê de wê, salixkirinê bi têgînî, têgihîştinî û hwd jî wê, ji aliyekî ve wê, xwediyê wê bandûra li wê ahenga civaknasî bin. Rewşeka ku mirov wê bi xirabî dijî wê, aliyê derûnîya xirab wê li mirov wê serdest bikê. Vajî wê ku mirov rewşek baş a bi şahî ku ew dilê mirov xweş dikê ku wê dijî wê derûnîya herênî a pozîtif wê serdest bikê û wê mirov wê bi xwe re wê weke ku mirov wê dihênê li ser ziman wê ji aşqa wê bide firandin. Wê di vê çerçoveyê de wê, têkiliya bi serborîyên civaknasî re a li ser rewşa derûnîya herênî(pozîtif) û derûnîya xirab(negatîf) re wê, xwe werênê li ser ziman.

Ji aliyekî din ve jî mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rengê pêşketina mirov, şêwayên jîyane mirov, pêvajoyên ku mirov bûhûrandina wê, ji aliyekî keseyetî û qarakterî ve jî wê, xwediyê temenekî mêylî a ku wê, bi zêdeyî wê kîjan aliyê derûnî wê bi me bide jîyankirin. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, bi keseyetîya xwe re wê, bi xosletên xwe yên keseyetî re wê, ji aliyekî ve wê, weke ku wê temenê wê, çêbikê. Wê di vê çerçoveyê de wê weke ku wê ew xwediyê wê rewşê bê. Di vê çerçoveyê de wê, di jîyane mirov de wê, mirov wê gelek caran wê rastî wê gotinê wê were ku wê, bê gotin ”ew mirov, mêyla wî ji wê rewşê û jîyankirina wê re heya” wê, di vê çerçoveyê de wê têgînekê wê bide me. Yanî wê, di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, weke rewşek giring a ku mirov wê, hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, rewşa mêylê wê, weke rewşek ku wê berê mirov wê bi aliyekî ve wê zêdetirî wê bidîyê de bê. Wê weke ku mirov wê dema ku mirov wê çêtirî wê karibê wê bijî, wê ew xwe bide diyarkirin. Ya ku mirov wê, weke rewşekê ku ew xwe di wê de baştirîn hîs dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê wateyekê bê. Ya ku mirov xwe di wê de baştirîn hîsdikê wê, ew rewşa xwe baştirîn hîskirinê wê, weke rewşeka ku mirov mirov di nava xosletên xwe yên keseyetî re wê, têkiliyê wê bi rewşê re wê didênê û wê dijî bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew aheng wê xwe bide diyarkirin. Piştî jî wê, ew aheng wê rengê hoyendinîyekê de wê xwe di rewşê de wê bide diyarkirin û domandin.

Di rewşa ku mirov wê di jîyanê de wê dijî wê, di vê çerçoveyê de wê karibê têgînekê bide me. Car bi car mirov wê jî wê, dihênê li ser ziman ku wê, hinek mirov wê mêyla wan li rewşên weke yên henekkirinê, gotinên xweş û xweşik zêdetir hanîna li ser ziman, bi zimanekî herênî hertimî bi hevdû re axiftin û hwd wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê ev rengê mirov wê weke rengê mirov herênî û ankû pozitif wê werê hanîn li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev rengê mirov wê aqilê wê hertimî wê di vê aliyê ve wê bide xabitandin û wê ji vê aliyê wê di mejiyê xwe de wê afirandinan wê bikê. Wê aqilê xwe wê bi tiştên baş re wê bide xabitandin. Wê tiştên baş wê hertimî wê bihizirê. Wê ji rewşên xirab û nebaş jî wê bikê ku ew bi awayekî baş bixwênê û ji wê encamê derxê. Ev weke xosletên mirovê baş wê werina li ser ziman. Ev rengê mirov wê, di vê çerçoveyê de wê mêyla xwe wê bide li ser tiştên baş û baş û xweşik hizirkirinê. Wê di vê çerçoveyê de jî wê, xwe baş hîsbikê. Wê bi vê aliyê ve wê xwe pêşbixê. Mejiyê vê rengê mirovê wê, weke mejiyekî ku ew li vê rengê hizirkirinê wê xwe bi hoyê bê û wê hertimî wê li ser wê re wê hûnandinan wê di mejî û xêva xwe de wê pêşbixê. Wê xwediyê azmûnên bi wê rengê bê.

Vajî wê rengê mirov wê, rengê mirov ku ew hertimî bi nebaşî dihizirê, her tiştê ku ew wî dît ku ew baş jî bê wê di dawîyê de wê bikê ku ew di mejiyê xwe de ew bigihîjê encamek nebaş, wê hertimî bi dil waswas bê, bi kêmhêvî bê û hwd wê, xwe bide dîyarkirin. Ji tiştê û rewşê baş jî di mejiyê xwe de ku mirov xwe gihandina encamek nebaş wê, di vê çerçoveyê de wê bi xosletên vê keseyetîyê ê bi mêyla wê ya bi wê aliyê ve wê yê bi derûnîya wê re wê were li holê bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê xwediyê xosletên keseyetîyê bê. Xosletên rengên keseyetîyê wê di nava rewşên jîyane civaknasî de ku mirov wan çawa dijî, çawa derkdikê û bi çî rengê bi hişmendî mirov ew fahmkirîya û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, bandûra wê hebê. Mirovekê ku ew di jîyane xwe de hertimî rastî nebaşî û xirabiyê û dilêşiyê hatîya wê, ev weke rengê ku wê xwe bide li keseyet û qarakterê wî jî. Wê bandûra wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê rewşê de wê weke encamek têgîhiştinî wê, ev li vir wê were dîtin û fahmkirin ku wê rengê jîyankirina ku mirov a di jîyanê de wê, di rengê hizirkirina mirov de wê xwediyê bandûrê bê. Mirov ji serborîyên xwe wê sûdbigirê û wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, fêr û azmûnên me wê, di temenê hizirkirinê me bi rengê jîyankirina jîyane me re de wê, hebin.

Di nava jîyane civakî ku mirov wê dijî de wê, rewşa pêşveçûnîya civakeyî û ya keseyetîyê wê li hevdû hûnandî bê. Mirov wê, di nava wê rewşa civakî de wê xwe bixwezê ku ew bi keseyetîya xwe re ew bijî. Dema ku ew di nava rewşên civakî de ew bi hiş û vîna xwe ku mirov xwe da dîyarkirin wê, di vê çerçoveyê de wê keseyetîya xwe de wê, derxê li pêş. Ji aliyê têgîna civakeyîyê ve jî ku mirov dihizirê wê, bi wê re wê ew wê were dîtin ku mirov wê xwediyê restna civakî ku ew bi pêwîstîyê ku ew li gorî wan bijî bê. Rewşên weke ziman, ol û ankû têgînên bawerîyî, rewîst û hwd wê hebin. Wê ev wê weke rewşna têgînî ê hişmendî wan dikarê di çerçoveya gîyane komî a ku ew pêşdikeve wê, werênê li ser ziman bê.

Di nava rewşên jîyane komî ên civakî de wê, restên ku ew hebin wê mirov wê, di wê rewşê de wê li gorî rengê têgîn û rewşên xwe yên jîyanî wê karibê xwe bi sînorkirî bibînê. Di vê çerçoveyê de têgînên ku ew weke restên civakî ku ew hena ew, karibê wan ji xwe re weke sînorekî bibînê. Ber ku mirov wê, di nava wê jîyane civakî de ku ew wê, bi pêwîstîyê ku ew li gorî wan restên civakî ku ew bijî de wê, xwe weke ku ew dibin sehê de dîtinê de wê bibînê. Wê xwe di vê çerçoveyê de wê bi sînorkirî wê bibînê. Rewşên ku wê li ser olê re wê, xwe bidina dîyarkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, zêdetirî wê sînordar bin. Di vê çerçoveyê de wê, têgînên weke yên kevneşopîyî, rewîstî û hwd jî mirov dikarê wan werênê li ser ziman. Heta ku hebûna civakê bijî wê, hertimî wê li ser rewşa xwe ya jîyanî a ku ew dijî re wê, kevneşopîyên xwe wê bi demê re wê biafirênê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew di rewşekê de bê. Di rewşa sînorkirinê de wê mirov wê, hertimî wê, di wê hêst û xwesteka wê ya ku ew dixwezê derkeve dervî wê bê.

3. Derûnîya civaknasîyî

Li vir mirov ku bahse rewşa jîyane hevbeş a civakî jî bikê wê, gelek rewşên ku em dikarin di çerçoveya têgîna derûnîya civaknasîyî de wê werênina li ser ziman wê, xwe bidina dîyarkirin. Her wusa bi wê re mirov dikarê wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê li ser rewşên bi hevdû re bi zimanekî û bawerîyekê jîyankirinê re wê, têgînên weke 'hevbeş hizirkirinê' û ankû 'weke hevdû hizirkirinê' wê, werina hanîn li ser ziman. Mirov wê, bi keseyetîya xwe ku ew çendî ku ew di nava heman civakê de ew bi heman zimanê û hwd dijî lê wê, di xwe de wê, ne xwediyê wê bi tememî hevbeşiyê bê. Di serî de mirov divê ku wê, bi vê re wê werênê li ser ziman. Ya ku wê, hevbeşîya di hizirkirinê û hwd re wê, çêbikê wê, hebûna civakî

bê. Wê têngin, raman û hizrên weke yên olî, bîrdozîkî hwd bin. Mirov wê, di nava rewşa civakî a ku ew dijî de wê, weke fêr û azmûn wê gelek tiştan wê bigirê. Lê ew wê wan bikê temenê xwemalîya xwe ya keseyetî ku ew bi wê xwe dihênê li ser ziman. Di temenê xûyên me yên ku ew didina dîyarkirin wê, xwestekên me yên hebûnê ên ajoyî jî wê hebin. Xûy wê, dema ku mirov wê dide dîyarkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, ew hebê. Lê ev wê tenê rengekî xûyê ê bi mirov re bê. Lê xûy wê, bi demê re ku mirov dijî wê, jî rewşên ku mirov wan dijî re wê, li ser fêrbûn û alimandinê me yên bi alimandinî re wê, xwe bidina pêşxistin. Mirovekî ku ew hertimî jî wî were xwestin ku ew tiştêkî dúbare û dúbare bikê. Ji wî re zêde cûda ti derfet newê dayîn û hiştin. Ew jî mirov bi rojan, heyvan û heta ku wê bi salan ew wan alimandinên xwe wê dúbare bikin. Wê wan jiberbikê. Ew jiberkirina wî wê, di aslê xwe de wê, ji aliyekî ve wê, temenê pêşketina xûyên nû ên ku ew bi wî re pêşbikevin jî bê. Ku mirov di çerçoveya têngina derûnîya civaknasîyê de wê, bihizirê wê, ew jî wê were dîtin ku wê, hertimî wê rêveber wê di wê xwestinê de ku ew di çerçoveya tênginên xwe yên bîrdozîkî ên ku ew bi wan dixwezin xwe serdest bikin de wê, tênginên hevbeş wê bikin ku ew pêşbixin. Weke hevdû hizirkirin, bûyîna xwedîyê nerîneka li dûnyê, di şîrovekirinê de neketina vajîhevdû de û hwd wê, bikin ku ew pêşbixin. Ev rewş wê, weke rewşna xwestekî ên rêveberî ku ew temenê wan di jîyanê de bi hebûna re tûnaya bê. Ber vê yekê wê, bi hebûna keseyetîyê re wê werina berhevdû û wê bikina şer û tekoşînê de. Sînorkirin, sehêtkirin û hwd ku ew li ser keseyetîyê pêşdixitin wê di temenê wê de wê ev hebin. Mirov wê dema ku ew mirov farzbikê ku ew weke hevdû wê bihizirin. Wê demê wê mirov bixwe wê, xwe bi sînorbikê. W hêst, raman û hizrên xwe yên di serê xwe de wê, bi serbestî wê neyênê li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de wê, ne xwedîyê afrînerîyeka bi keseyetîya xwe û aqilê xwe re bê. Dema ku mirov du mirovan bide berhevdû û ku mirov jî wan bixwezê ku ew bi serbestî bi serê xwe tevbigirihin û weke ku ew dihizirin bikin, wê hingê wê ya ku ew derkeve li holê wê, ew bê ku ew mirov wê, zêdetirî wê, weke ku ew hîs dîkin wê bikin, wê bi ramanên xwe wê bikin, wê bixwezin ku ew afrînerîya xwe ew bidina nîşandin. Wê bi vê rengê wê, ew xwedîyê rewşek afrîner a bi xwe re bin. Wê xwedîyê rewşek xwe bixwe bin.

Mirov wê, dema ku ew di mejîyê xwe de ew bi hevdû re dikevîna pêşbazîyê de ew di mejîyê xwe de wê, çawa bersivê wê bigihênîna li hevdû wê, di wê rewşê de wê, afrînerîyekê wê bi xwe re wê bidina pêşxistin. Li vir ev bi wê re ew, dihê dîtin ku wê, mirov wê, di rewşan de wê, xwedîyê wê mênîlê bê ku ew weke ku ew dixwezê ku ew bikê bê. Di rewşên ku ew dijî de wê weke ku ew dixwezê wê bikê. Di rewşên ku ew li wan dihizirê de wê, bixwezê ku ew bi aqilê ew 'ya rast' ku ew li gorî xwe wê jî wê rewşê re ew dibîne wê, werênê li ser ziman. Gotinên weke 'nerîna min' û ankû 'hizra min' û hwd wê di vê çerçoveyê de wê, di temenê xwe de wê, xwemalîyeka keseyetî wê bi hawênin. Ya ku mirov wê weke ku ew jî xwe dide wê, bi wê re ew wê, were li ser ziman.

Li vir wê dema ku mirov wê li wê dihizirê wê di dewama têngina derûnîya civaknasîyê de wê, bi rewşên ku mirov wan dijî re wê, têngina derûnîya civakî wê xwe li ser wê bi hevdû re jîyankirinê re wê bide nîşandin. Mirov wê, dema ku wê, bi hevdû re wê bijî wê, jî hevdû bigirê û wê bide hevdû. Bi wê re jî wê, mirov wê xwedîyê rewşeka ku ew bi hevdû re ew, xwe di aramîyê de dibînin bin. Ev jî wê, bi gotineka din wê, di temenê de wê têngina bi gotina derûnîya girseyê wê hebê wê, di giştîya wê de wê, weke bi gotina derûnîya civakî re wê, were li ser ziman. Fêrbûn, alimandin û rewşa jîyankirina bi hevdû re wê, mirov wê, xwedîyê wê rewşê bê ku ew çendî ku ew di xwe de wê bixwezê ku ew bixwe jî bê lê wê, ew wê dûrî wê rewşa civakî jî wê, nikaribê bijî. Wê mihtacê wê têkiliya bi endamekî din ê komê civakê re dênê bê. Herî hindik wê, di rewşa têkiliya zayendî de wê, ev wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa pêşveçûnên helwestên hevbeş de wê, ya ku wê dîyarker bê wê, xwestek, dîtin û hişmendî bê. Li vir wê, li ser xwestekê ku mirov hinekî din wê werênê li ser ziman wê xwestek wê, weke rewşek jîyanî bê. Mirov wê, di xwe de wê xwedîyê wê hêsta fêrbûnê a bi alimandinê bê. Alimandin wê, rengekî fêrbûnê ê di kirinê û ankû pîretîkê de bê. Bi gotineka din wê, dema ku mirov di nava wê rewşa jîyanî de ku ew dijî de wê, weke du pêvajoyên pêşî ên alimandinê wê pêşî nasbikê. Pêvajoya duyem jî wê fêrbibê. Piştî wê bialimê. Alimandin wê, aliyekî xûyî ê mirovî bê. Di vê çerçoveyê de mirov, ya ku ew alimî wê, ew wê bixwezê ku ew bibê û ankû ew wê bijî. Li ser derûnîya pêşketinê re mirov dikarê gotinekê bi vir ve girêdayî wê werênê li ser ziman. Ew jî wê, ew bê ku mirov wê dema ku wê, pirr zêde û demek dirêj wê di rewşekê de wê bijî wê, dema ku wê dem û rewşek nû wê derket li pêş wê, xwe ya ku ew wê di wê kêlikê de dijî wê, li wê bipêçê û wê bihêstî nexwezê ku ew wê rewşê derkeve. Aliyekî ên weke faktorekê ku ew

di temenê wê de wê, ya nû ku ew ji mejiyê mirov beyenî tê û mirov xwe di nava xarîb hîs dikê û wê nasnekê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê xwe di rewşa xwe ya berê de wê bikê ku ew ew bigirê. Wê hêsta wî ya ku ew jîyankirîya wê, xwediyê girêdanîyekê a bi ya ku ew li wê alimî û dijî re bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew bi wê re wê, xwediyê wê rewşê bê. Di pêvajoyên fêrbûna bi alimandinê de wê, pêvajoyên fahmkirinê, jîyankirinê, derxistina têgihiştinê, bandûrên pêşveçûnên civaknasî û fahmkirinê û hwd wê, derbas bikê. Minaq mirovekî ku ew ji nava civakê ku ew diçê nava civakek din wê, pêşî wê fêrî zimanê wê bibê bo ku ew têkiliyê dênê. Piştî jî wê di dewama wê de wê, civakî bi restên wê din ên weke olî, rewîst, zêhnî û hwd re wê nasbikê. Wê alimandinaka fêrbûnî wê bi wê re wê bi xwe re wê bi zêhnî bijî. Piştî ku wî mirov ew pêvajo wî derbaskirin wê, êdî wê di danîna têkiliyê de wê xwe serwer û serdest wê hîsbikê. Wê xwe bigihênê wê fahma wê hêsta ku ew bi wê têkiliyê re ew bijî jî. Di vê çerçoveyê de wê, di nava wê civakê de wê, mirov wê hin bi hin wê xwe bi têkiliyên civaknasî re wê jinûve wê weke ku wê nasbikê. Mirov di nava rewşa jîyane civakî de ku mirov dijî de wê, xwediyê rewşek nasnemayî a civaknasî bê. Wê bi wê rengê wê bi têkiliyên ew ku ew didênê, reng, awa û hişmendîya ku ew bi wan re dide dîyarkirin re wê were naskirin. Mirov wê, di nava tûra têkiliyên ku ew dikeve navê de wê, di destpêkê de wê, li ser xûyan re wê, dîtînen xwe wê bi kopîkirinê û ankû taxlîdkirinê re wê, pêşbixê. Piştî ku ew bi aqilê xwe li wan serwerbû wê, xwemalîya xwe wê li ser wê re wê pêşbixê.

Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê bi têgîna derûnîya civaknasî de wê, hinekî din jî wê bi wê re kûr herê. Li vir di aslê xwe de wê ya ku mirov wê, karê wê werênê li ser ziman ku wê, mirov wê, hertimî wê ji girtina xûyên nû ji hewirdorê ku wê bibînê re wê vekirî bê. Di vê çerçoveyê de ew rewşa vekirîbûna mirov a ji rewşên xûyî re wê, di çerçoveya hebûna bandûrê de wê, xwediyê wateyekê bê. Bandûr wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê di nava têgîna derûnîya civaknasî de wê hilde li dest bê. Di rewşa bandûrê de mirov, wê tişta ku ew dît ku wê, ji wê bi bandûr bê. Bi wê re wê, xwediyê rewşek bi bandûrî bê. Li ser xûyan re ku mirov wê werênê li ser ziman wê, dema ku mirov bi xûyan wê dihênê li ser ziman wê, weke ku mirov di nava komên civaknasî de wê, kifşdikê wê, xûyekê wê bandûra li kesên din jî wê bibê. Mirov wê, di çerçoveya rewşek fêrbûnî de wê, ji wê re wê vekirî bê. Girtina xûyan wê, di rengêkî de wê, li ser aliyê mirov ê ku mirov wê nizanê re wê pêşbikevê. Aliyê ku ew dizanê jî wê, weke aliyê ku ew bi xwe bixwe kifşdikê û pêşdixê bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Minaq wê, di nava komek xwendevan de wê, dema ku wê, tişteku ew baş bê û ankû nebaş bê ku were dîtînen wê, mejiyê mirov xwendevan wê li wê bi mereq bê. Wê li ser wê re wê, bixwezê ku ew fêrî wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Di rewşa ku mirov wê, hilde li dest wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir wê, dema ku mirov minaq wê, di nava komek xwendevan de wê, lêkolînê bi pir pirsênê li ser xûyan re bikê wê, bi sê awayan wê xwe bide dîyarkirin.. Aliyê pêşî wê, ji bersivên fêrbûyî bersiv bide. Aliyê duyem wê ji bersivên ku ew di jîyane xwe de jîyaya û gihiştîya wan wê bersivê bide. Aliyê sêyem jî wê, di çerçoveya dîtîna xwe de ya ku wî dîtîya wê bi wê, bersivê bide. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe li vir wê bide dîyarkirin wê, ew bê ku wê bandûra hewirdorê wê di wê rewşê de wê xwe di rewşa xwendevan de wê bide dîyarkirin.

Di çerçoveya xûyan de ku mirov wê bihizirê wê, mirov dikarê li ser rewşa mirov a temenî re wê bikê ku wê werênê li ser ziman. Li vir mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê her mirov wê, di demên ku ew di wê de dijî de wê, xwediyê hinek rengên xûyî bê. Mirov dikarê weke xûyên dema zaroktiyê, xûyên dema ciwanîyê, xûyên dema balixbûnê, xûyên dema mazimbûnê û ankû serwerbûnê û hwd re wê, werênê li ser ziman. Di nava koma ku ew dijî de mirov wê, ji dû aliyan ve wê bersivê bide hewirdorê bi xûyan. Her mirov wê, di dema ku ew dijî de wê, xwediyê temenekî bê. Lê bi wê re jî wê, di nava komekê de jî bê. Ew kom jî wê, ji aliyê xwe ve wê, xwediyê xûyên ku ew bi wan dijî û ankû wê, di nava xwe de wê pêşxistina bin. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê, dema ku ew di komê de wê, bi xûyan wê bikê ku ew bijî wê, li xûyên ku ew li wî lihêten wê bigerihê ku ew bi wan bijî. Di vê çerçoveyê de mirov wê, dema ku wê li demên mirov, kom û giştîya civakê wê binerê wê li gorî wê, dem bi dem wê bi reng xûyên ku ew bi wan dijî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, bixwezê wê xûyên demekê jîyane mirov û nêzîkatîyan wan fahmbikê wê mirov wê, rêwîtiyekê bi şûn ve wê bikê. Wê bi wê rengê wê, li rengê jîyane wan binerê. Ev rewş wê, bi xwe re wê di nava têkiliyên civaknasî de wê, ji du aliyan ve wê, têgînekê wê bide me. Aliyê pêşî wê di wê dema bûhûrî de ku ew çawa hatina jîyankirin bin.

Aliyê duyem jî wê, bi demê re wê rengê gûharînên ku ew bûna wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di dewama wan herdû aliyan de jî wê, mirov wê fahmbikê ku wê, ji wan demên bûhûrî û heta roja me ew li ser xûyan re ew çî û çiqasî gûharîn bûna. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew li wê ew were dîtin. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê bibînê û wê fahmbikê. Minaq ku mirov ew anketekê çêbikê di derbarê gûharînên xûyên mirov û civakî de wê, di vê çerçoveyê de wê, li demên berê wê vegerihe û wê wan fêrbikê. Bi wê re ku ew bi demê re çendî gûharîn derbaskirna wê fêrbikê. Piştî jî wê, di roja ku mirov wê di wê de dijî de wê, çawa dijî û çendî gûharîn bûya wê ew wê kifşbikê. Dema ku wê, nîvîs û ankû bineter û hwd wê hebin wê, li wan binerê û wê ji wan çavkanîyan wê bijêrê û wê werênê li ser ziman. Wê bide berhevdû. Bi gotineka din wê, bi wê danîna berhevdû re wê, bikê ku wê farq û rewşa wê fahm bikê.

Di nava rewşa civaknasî de wê, her dîyarde wê, bixwe û bi serê xwe wê hebê. Minaq wê, weke dîyadeyekê ku mirov wê werênê li ser ziman ku 'wê, bernemeyên tv'yê li ser derûnîya zarokan xûyên tûndûtûj pêşdixî' wê, hebê. Lê bi wê re jî 'wê zarok ku ew xûyên tûndûtûjiyê bi wê re pêşketina' wê, weke dîyardeyekê wê hebê. Wê her dîyarde wê, bi serê xwe wê weke ku ew hebê. Lê bi wê re wê, ew rewşa wê ku mirov wê, çawa wê têkilîya wê bi hevdu re wê dênê wê, bi wê re wê, li ser rewşa sedem û encamê re wê bikê ku wê têkiliyê dênê û wê werênê li ser ziman. Di ti encamên civaknasî de wê, encamek dîyardeyî a serbixwe wê xwe nede dîyarkirin. Her dîyardeya ku ew weke ku ew serbixwe bê wê, weke dîyardeyek ne serbixwe jî wê xwediyê wê rewşa xwe ya heyînî a di nava wê rewşa têkilîya civaknasî de bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, ya ku wê, bide dîyarkirin wê, weke encamek wê bê. Lê wê ew encam wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa ku ew afirîya de wê, xwediyê temenekê xwe yê ku ew bi wê weke dîyardeyekê girêdayî heya bê. Lê ji aliyê din ve jî wê, xwediyê hebûna xwe ya encamî a weke dîyardeyekê a bi serê xwe bê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava rewşa civaknasîyê û ankû derûnîya civaknasîyê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di dema ku mirov wê, bi têgîna derûnîya civaknasî wê, dikê ku wê fahmbikê wê, li vir wê, ji du aliyan ve wê, xwediyê rengê ku ew xwe bi wê dide dîyarkirin bê. Aliyê pêşî wê, weke aliyê ku ew bi wê re wê, bi xûyî ku ew xwe bide dîyarkirin bê. Aliyê din jî wê, xwediyê wê, rewşê bê. Minaq em, dema ku wê di rewşekê de ku ew li demekê serwerbûya weke rewşa tirsê û hwd wê, mirov dikarê wê, weke encamak spûkûletîf a ku ew bi xûy bûya jî wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, bi demê re wê, hertimî wê hebin. Ber vê yekê wê, dema ku mirov xûyên demekê ew hildan li dest wê, ew ji du aliyan ve wê bi awayekî ku ew hatina li duyan beşkirin wê werina hildan li dest. Aliyê weke bi spûkûletîfî a encamî bê. Aliyê duyem jî wê, weke bi şewayê xûyên civakî ên bi temenî ku ew pêşketîna ên civakî û civatî û hwd mirov dikarê bahse wan bikê bê. Ev jî wê, di vê çerçoveyê de wê, di dewama xwe de wê, werina hildan li dest. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, hebûna şûnpêya civakekê bi xûy û xosletên wên civaknasî û derûnî re wê bikê ku wê fahmbikê wê, di serî de wê li ser aliyê duyem re wê, bikê ku wê hilde li dest û wê fahmbikê. Aliyê pêşî ê spûkûletîfî wê, hertimî wê weke aliyekî ku ew dikarê heya mirov ji rastiya civakê bide dîrîkirin jî bê. Ji rastiye bide dîrîkirin jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê aliyên spûkûletîfî weke encamî wê, xwediyê rewşna têgînî ku mirov wan dikarê li ser têgîna 'rewşên awarta' û hwd re wê, werênê li ser ziman bê. Ev jî wê, rewşna demkî ku ew hatina afirandin wê, bi xwe re wê bidîna dîyarkirin. Rewşên ku ew dikarin bi hesanî di bin navê 'bandûra civaknasî' de werina li ser ziman ên weke propaganda û hwd wê, rewşna ku mirov dikarê weke di çerçoveya aliyê duyem de wan hilde li dest bê. Mirov wê, nikaribê di çerçoveya rengê pêşketina xwezayî a civakî de wê, hilde li dest. Encamên wê jî wê, du alî bin. Wê weke aliyekî ew mudahaleyê li pêşveçûnên xwezayî ên civakê dîkin bin. Û aliyê din ê duyem jî wê, weke rewşek bandûrî a ku ew di nava *têkiliyên civaknasî* de ew dihê pêşxistin bê. Yan ew bi xwezayî pêşnekevê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê xwediyê rewşek heyînî bê. Di encama rewşên bi vî rengî de wê rewşek spûkûletîf a derûnî wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ev rewşên spûkûletîf ên derûnî wê, weke rewşna ne mayîda bin. Lê bandûra wan ya li ser têkiliyên civakî jî wê, ji aliyê wan ê pozîtîf wê zêdetirî wê aliyê nagatîf wê hebê û wê li pêş bê. Di vê çerçoveyê de wê têgîna spûkûletîfî a derûnî ku ew bi wê, çawa wê bandûra xûyên mirovî li mirovên din ku ew çawa wê, weke aliyekî ku ew ji xwe re û wê bi xwe re wê bikê mijar bê.

Di rewşa fahmkirina têtîna derûnîya civaknasî de wê, di nava rewşên têtîliyên civaknasî de wê, werina hildan li dest. Di roja me de wê, li ser rewşên derûnîya civaknasî wê, cerbên lebratûwarî jî wê werina kirin. Minaq wê, xûyek wê, çawa xwe bide nîşandin, pêvajoyên gûharîne wê çawa wê xwe bide diyarkirin û hwd wê, bi wê re wê hebê. Her rewş ku ew bi têtîni xwediyê şenberîyekê bê û bi hebûnî ew hebê wê, karibê bibê mijare lêkolînen cerbî ên lebratûwarîyî. Di vê çerçoveyê wê, ji dû aliyan ve wê mirov dikarê wê, hilde li dest. Aliyê pêşî wê bi lêkolîna cerbî ya. Aliyê din wê, di çerçoveya şîrove, fahmkirin û têtîhiştina bi zanînî bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê.

Her rewş wê, karibê di nava şert û mercên xwe de ew, were fahmkirin. Di vê çerçoveyê de jî wê, di nava şert û mercên civaknasî ên ku mirov wan dijî de wê, dema ku mirov rewşek ew hilda li dest wê mirov wê, li wê rewşa wê binerê ku ew di encama tûraka têtîliyan a civaknasî a çawa de ew bûya û ankû rûdaya. Wê ev wê, were fahmkirin. Bi wê re jî wê, ew wê bi xûyî wê were hildan li dest. Her kirina ku ew hat pêşxistin û danîşandin wê, weke xûyekê û ankû ku ew di encama xûyekê de bûya weke tevger û kirinekê bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê heyînî bê.

Di rewşa têtîliya navxweyî de wê, mirov wê, xwediyê têtîliyekê bê. Ew têtîliya ku mirov ew danî wê, ew wê, têtîliyê wê, weke 'xatna zanînê' wê fahmbikê. Di rewşên salixkirina wan xûyan weke bi zanînî de wê, di rewşa bi dîmenkirina wan de wê, xwe bide diyarkirin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide diyarkirin. Di nava rewşeka civakî de ku ew li ser serê wê 'otorîteyek' ew li wê serwer hebê û mirov bi zorê bikê ku ew li gorî wê bijî wê, ew rewşa wê ya civaknasî wê, ji rastîya wê dûr wê, hingî wê were jîyankirin. Yan jî wê, ew rewşa civaknasî wê newê jînkirin. Di rewşên weke hevgirtin û îteatê de wê, weke têtînna 'çandî' wê werîna hanîn li ser ziman. Mirov çendî dikarê weke têtînna çandî ku ew pêşdikevin wan werênê li ser ziman? Di aslê xwe de wê, ev mijar wê weke mijareka cihê gûmanê bê. Çendî ku wê, li gorî şîroveya li ser bi watekirina gotina çandê re wê were gotin ku 'wê, her tiştê ku mirov ew jîyankir wê, weke çandê wê ew di jîyane me de wê hebê' jî lê wê, ev di vê rewşê de mirov dikarê rewşên îteatê û hevgirtinê û hwd wan, weke rewşna ne asayî wan hilde li dest. Ev wê, di rewşna jîyanî de wê, weke rewşna ji holê rakirina rastîyê jî wê, bi xwe re wê werênin bin. Di rewşa hevgirtin û îteatê de wê, têtînên weke ramanî û hêstî û hwd wê, ji aliyekî ve wê, weyn wê bileyizin. Minaq, ku li tirkîya rejimek dîktetor hebê û ji aliyekî ve ew li ser temenê tirkîtyê ku ew wê biparêzê û li dijî çandên din ên civakî ên weke ya civake kurd bê wê, ew ji her dû aliyan ve wê, encamên ji hev cûda wê bi xwe re wê werênê. Aliyê tirk wê di çerçoveya hêstên xwe yên ku ew di jîyane wî de ku ew bi kirin û gotinên ku ew xîtabî hêstên wî dikin wê, xwe li bayê wê berdê û wê bi wê re wê bijî. Wê deng li dijî wê dernexê. Ber ku ew xîtabî hêstên wî dikê û ne li dijî wî û hebûna wî ya. Lê aliyê din ê kurd û xalkên din mirov nikarê heman tiştê wê werênê li ser ziman. Wê ew bi bertekên xwe yên ku ew li ser hebûna xwe re ew didin wê xwe wrênina li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwediyê bertekên li dijî wê rejima dîktetor **bin**. Rejim wê, hemû rêyên tûndûtûjiyê wê li dijî wan bikarbênê. Wê komkujiyên mazin wê, werênê ser wan. Lê dema ku rewş hat ragihandina dîmenê li berçavê hemû cihanê wê, ya terora ku ew li ser ser civake kurd dimeşênê wê veşêrê û wê aliyê tirk ku ew bi hêstên xwe re ew li gorî wî dijî û ew xîtabê hêstên wan dikê wê, bêtê li berçav weke 'dîmenekî giştî'. Li vir wê, ew dîmen ne giştî bê. Wê tenê wê bi komek weke ya etnîsîteya tirk re wê bi sînor bê. Wê bixwezê ku mirov wê dîmenê bibînin. Dîmenê din ê dijber û komkujiyan ku ew li dijî wan dikin ew newina dîtin. Gireya tirk wê bi derûnîya serdestîyê ku ew bi hêstên xwe ji ya rejima serdest digirê bê. Girseya kurd jî wê, bi derûnîya komkujiyê wê di xwe de wê bijî. Li ser wê re wê, hêstên weke bi tenê mayîn, hêrsbûnê û hwd wê bijî. Di vê çerçoveyê de jî wê, rayadarên rejimê wê bo domandina wan pêvajoyên komkujiyê ên li ser serê civake kurd jî wê, bi hêstên etnîsîteya koma tirk re wê manipûle bikin. Wê di dîmenekî de wê, çendî ku wê weke ku wê were gotin ku 'ew dixwezin ku ew herkesekî bikina tirk' jî lê wê, di dîmenê ku ew derdikevê li holê de wê, ew rewşa etnîsîteya koma tirk wê weke rewşek manipûle wê li hemberî girseyên din jî wê, were bikarhanîn. Minaq wê, hêstên di encama komkujiyan de ku ew kurd dijî wê çawa manipûla bikin wê, ew jî wê, di vê çerçoveyê de wê dîsa wê li ser wê re wê werina manipûle kirin. Di gotinê de wê, 'bahse wekheviyê' wê, were kirin. Lê di kirinê de wê, pêvajoyên komkujiyê wê bidomênê li ser serê civakê. Ew wê, manipûleya herî mazin bê. Ev manipûle wê li ser rewşa derûnî a giştî a civakî re wê were kirin. Di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê, bê xwestin ku ew hêstên ferdên civakê werina tafisandin. Li vir wê, rewşa têtîna derûnîya civaknasî wê, bi awayekî wê were îstîsmarkirin di vê çerçoveyê de. Wê bi wê

re wê rastî û diyarde wê, werina maniple kirin. Wê di vê çerçoveyê de wê di rewş û rengekî de wê, bixwezin ku ew werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, li ser rewşên weke ya manipûlekirina rastiyên civaknasî û derûnî û hwd re wê karibê were hanîn li ser ziman. Bi rewşa manipûlekirina rastî û diyardeyên civaknasî re wê, bê xwestin ku ew li ser wan re ew bi dûmenekî din werina dîtîn. Wê, di vê çerçoveyê de wê, were dîtîn. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa manipûlekirina diyardeyan wê, di çerçoveya wê de wê, xwediyê rewşek û armancek bi dîtîn û derkkirina ji derve ve bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev rewş wê, di çerçoveya sedem, encam û armancê de wê werina kirin bin.

Mirov heta ku ew rastî rewşek ku wê gûmanê di mejiyê wan de wê bi wan re wê çêbikê were wê, bi ya di serê xwe de ku ew bi wê bawerkirin re wê bawerîya xwe bêgûman wê bidomnên in. Wê di vê çerçoveyê de wê, ev rewşa ya bawerkirinê û ankû li ser wê re çêkirina gûmanê û hwd wê, bi armanca 'çêkirina rewşna din ên baweriyê' jî bin. Di çerçoveya bawerkirinê de wê, mirov wê, bi zêdeyî wê bawerîya xwe wê, ji aliyekî ve wê bi ya girseyê wê werênê. Çendî ku ew dem bi dem di mejiyê xwe de li ser wê, bikevê nava gûmanê de jî lê wê, ew wê bawerîya wê bidomenê. Tiştê ku ew gelek mirov bi wê bawer dikin wê, di vê çerçoveyê de wê, di nava wê rewşa civaknasî de wê, weke têgîneka ku wê gelek mirov wê bi wê bawer bikin wê, weke rewşek 'rast' jî wê, were dîtîn ji aliyê kes bi kesan ve. Kes wê, bi serê xwe wê, di vê çerçoveyê de wê bijî. Dema ku wê, kes wê weke mirovekî ku ew bi bawerîya xwe bi ya rewşa ku gelek mirov û ankû girseya komê ku ew bi wê baweriyê dihê ku ew jî wê bawer dikê wê, weke rewşek teybet a ji aliyê yekkesî ve ku ew weke rewşek manipûlekirî jî mirov dikarê wê werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, lê wê ji aliyê pirr kesî ve wê, ew weke ku ew ne wusa bê. Wê rewşa girseyê wê li ser ya ferd û ankû kes wê, weke rewşek çewsinê bê.

Li vir wê, mirovê ku ew weke encamê wê koma civakî ya wê ew jî wê, bo ku ew ji xwe re ew rêyekê bibînê ku ew xwe di wê de werênê li ser ziman wê, dem bi dem wê rewşên bi xûyên girseyê re wê, xwe li bayê wan berdê û wê weke taxlîd bikê. Wê bi wê rengê wê, ew jî wê, bixwezê ku ew weke wan bijî. Ber ku ew jî wê, mihtacê wê hêsta civaknasî a ku ew dixwezê ku ew bijî bê. Di nava rewşek civaknasî de wê, bixwezê ku ew were herêkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê gelek xûyên ku ew di farqe wan de bê û ew wan 'rast nebînê' jî wê, dîsa wê wan bikê. Ber ku ew dixwezê ew ji aliyê endamên din ên komê ve were pêşwazîkirin. Dixwezê ku ew ji aliyê endamên din ên komê ve were herêkirin. Dixwezê ku ew ji aliyê endamên din ên komê ve ew rast were dîtîn. Di vê çerçoveyê de 'xwe kirina weke wan' wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê mirov ê bi têkiliya wî ya bi giştîya endamên din ên komê re bê. Di dema ku wê zaroyek wê bidest dibistanê bingihîn bikê wê, di beş û hola wî de wê, gelek zarok wê hebin. Wê ew bi hevdû re wê hevaltiyê wê bikin. Wê ew jî wê bixwezê ku ew hevaltiyê bi wî re bikin. Bo vê yekê ew wê, bixwezê ku ew jî weke wan bê û ew were herêkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew fêr û cerba xwe ya bi têkiliyên xwe yên civaknasî re wê zarok wê, bi encamên wê yên civaknasî, derûnî û hwd re wê, di vê dema xwe de wê, wan bijî. Ev encamên derûnî û civaknasî wê ji aliyê xûyî û hwd ve wê li ser pêşketina keseyetîya zarokê wê, di wê dema wê de wê pirr zêde bi bandûr bê. Mirov, divê ku li vir wê jî wê, hinekî li ser wê bisekinê.

Di rewşa têkiliyên civaknasî de mirov dikarê wê, ji gelek aliyan ve wê hilde li dest. Di serî de bandûra têkiliyê û bi wê re helwestê mirov dikarê wê hilde li dest. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê weke aliyna ku mirov wan dikarê baş fahmbikê bin. Mirovekî ku ew di nava rewşa civaknasî de wê, gelek rewşên ku ew li wî bandûrê bikin wê hebin. Her wusa wê, dema ku mirov ket nava têkiliyên civaknasî de wê, gelek rewşên ku wê bi bandûra xwe re wê, xwe li pêşîya mirov wê bidina diyarêkirin wê derkevin li holê. Ev jî wê, weke aliyna ku mirov wan dikarê wan hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê, bi wê re wê, xûyên xwe wê li gorî wê rewşa civaknasî ku ew di wê de dijî wê di hev girtinekê de wê bikê ku ew bijî. Di vê çerçoveyê de wê, xûyên giştî wê li gorî wan wê xwediyê nîşandinê bê. Xûy, wê di jîyanê de wê, bi zanîn, kirin û tevgeran, derkkirinên xûyî, rewşên ku mirov xwe li ser wan re razî dikê û hwd re wê, gûharênê wê bidina çêkirin. Zanîn wê, dema ku ew pêş dikeve wê, bi xwe re wê, di rewşa danîşandina xûyan de wê, xwediyê aliyekî giring ê temenê bî. Di vê çerçoveyê de wê, xûy wê, bi zanînê re wê di jîyanê de wê pêşbikevin. Wê bi fêr û azmûnan re wê xwe bide diyarêkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew hebê.

Xûyên civaknasîyî wê, di rewşên xwe ku ew dihên dayîn nîşandin de wê, levkirin û hevgirtinîya wan wê, were lêgerîn. Di nava têkiliyên civaknasî de wê, ev alî wê, weke aliyekî giring wê, karibê xwe bide dîyarkirin. Di nava têkiliyên civaknasî de wê, têgînên keseyetî wê, xwe bidina dîyarkirin. Mirov wê, dîtina xwe pêşbixê. W derkbikê. Wê xwebigihêne zanînekê. Her zanyarîya ku mirov xe gihandîyê de wê, weke zanyarîyeka ku wê, mirov wê li ser hebûna keseyetîyê re wê, bikê ku wê hilde li dest. Wê her mirov wê, ji navenda xwe ya keseyetî a ezîfîya xwe wê gavê biavêjê. Wê ji wir wê binerê, wê helwestên xwe wê li gorî xûyên xwe wê bide nîşandin. Wê bi wê re wê, rewşên xwe yên aqilî wê pêşbixê. Çendî ku mirov zannîn bi destxist wê, pêşketina mirov wê di wê de pêşbikeve. Wê di rewşên xwe yên civaknasî de jî wê, ew wê bide nîşandin. Dana nîşandinê jî mirov dikarê weke helwestê wê werênê li ser ziman. Mirov dinava jîyane xwe de wê, her tişta ku mirov wê kir û danîşandin wê, xwediyê rewşeka helwestî bê. Ev wê ji cilûbergên mirov ên ku mirov li xwe dikê bigira û heta ku wê bigihijê gavavêtinên me wê, rewş wê wusa bê. Mirov wê, wê dema ku wê, ji derve û dûrve ku mirov wê li mirovekî wê binerê wê li cilûbergên wî binerê û wê bixwezê ku wî nasbikê. Di derbarê wî debibê xwediyê têgihiştinekê. Rewşa wî ya civaknasî wê fahm bikê.

Di rewşa civaknasî de wê, ev jî wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin ku mirov wê, helwestên xwe wê, bi xwe re wê, bide dîyarkirin. Di rewşa levkirin û hevgirtinîyek civaknasî de wê, helwestên mirov wê bi wê re wê bidina nîşandin. Helwest wê danîşanên xûyan bin. Minaq wê, di nava komek civaknasî de ku mirov di nava wê de dijî wê, li gorî wê bijî. Tiştên ku girse wê di nava xwe de bi gelemperî wê dikê wê bikê. Mirov wê, dema ku wê, di destpêkê de ew ket nava komê de wê, ew wê rewşê wê bi dîtina xwe re wê bibînê ku wê, her endamên komê wê ew tişta dikan. Wê dema ku mirov dibînê herkesek wê tiştê dikê wê, demê wê ew qanî wê bi mirov re wê çêbibê ku ew 'rast' a. Wê di vê çerçoveyê de wê, mantiqê wê rewşê wê ew bê ku 'herkesek wê dikê wê demê ew rast a.' Wê di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di nava komê de wê, di vê çerçoveyê de wê, ew hevgirtin û levkirina helwestan wê, di serî de wê, li wê were lêgerîn. Di rewşa helwestan de wê, levkirin wê, li wê were lêgerîn. Wê ew wê were nîşandin. Mirov wê, dema ku wê, bi endamekî din ê komê re wê, were cem hevdu wê, ku ew bi xwe A bê û endamê din ê komê B bê wê, têkiliya A ya bi B re wê, di rewşek hevgirtî de wê, li ser helwestên hevbeş re wê xwe bide dîyarkirin. Ji aliyê zayendî ve ji hevcuda bin wê demê wê, bi hevdu re wê, bi hevdu re wê hês çî dikan wê ew wê kifşbikin. Minaq A hês wê dikê ku ew herê tîyatroyê. Di B de jî ew dihê kifşkirin. Wê demê herdu di çerçoveyek rewşek helwestî a hevgirtî û levkirî de wê karibin ew bihevdu re herin tîyatroyê. Wê ev wê weke rewşek levkirî a helwestî bê. Lê A û B ew ji hevdu hêsnakin. A jî û B jî hês çûyîna tîyatroyê nakin wê demê wê, ew xwediyê xûyna hevbeş bin. Lê wê temenê wê hebê ku ew ku hês hevdu bikin.

Di rewşên civaknasî de wê xûyên ku ew dihên dayîn nîşandin de wê, ya ku ew were dîtin wê, li vir wê di serî de wê ew bê ku wê, di xûyên hevbeş de wê gihiştina li hevdu wê bibê. Wê wekhevdubûnek wê, di dîmenê de wê weke ku wê xwe bide dîyarkirin. Lê herdu alî jî wê, di xwe de wê, xwediyê rewşên xwe yên jîyanî bin. Her wusa di dewama wê de wê, di nava dîyardeyan de wê, çendî ku wê levkirin wê were lêgerîn wê, biheman rengî wê di nava rewşê de jî wê, ew levkirin wê were lêgerîn. Di vê çerçoveyê de wê, ew di nava rewşên civaknasî de wê xwe bide dîyarkirin.

Mirov wê, di nava jîyane komî a civaknasî de ku ew dijî de wê, ji aliyekî ve jî wê, weke ku wê were razîkirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew di rewşa xwe de wê, li ser wan razîkirinan re wê, ew di nava komê de wê hin bi hin wê bidest hevnasîne wê bi xûyên wê re wê bikê. Mirov wê, dema ku ew ket nava komek civaknasî de wê, ji du aliyan ve wê, jîyane komê wê xwe di wê de wê bicihbikê. Wê ji aliyekî ve ku mirov, bêt ku ew di farqê de bê wê weke aliyekî wê bijî. Lê ji aliyê din ve jî wê, bi aliyên ku ew dizanê û li ser wê hişmendîya zanîna xwe re ku ew tevî wê nava komê dibê bê. Wê bi wê re wê, di nava komê de wê, di serî de wê levkirin wê aliyekî wê yê derûnî wê hebê. Wê ew jî wê, di wê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Mirov wê ji aliyekî ve wê, bêt ku ew di farqê de bê wê, gûharînan wê di nava wê jîyane komê a civaknasî de wê, wê di xwe de wê bijî. Wê weke ku ew di ahenge wê de wê xwe berdê. Wê li jîyane xwe wê binerê. Wê bi têkiliyên ku ew didênê re wê, gelek rewşên ku ew bi wan re wê di heman dîtinê de bê û bi wan re ku ew ne di heman dîtinê de bê wê rastî wan werê. Wê li ser wê re wê nerîna xwe wê bi helwestî wê bide dîyarkirin. Mirovekî ku ew di destpêka ket nava jîyane komê de wê, gelek helwestên wî

yên li dijî wê dibê ku ew hebin. Lê bi demê re wê, fêrî wan wê bibê. Wê azmûnên jîyane komê wê di wê xwe de wê pêşbixê. Wê bi wê re wê, ew wê li ser wê re wê bijî. Wê hin bi hin wê, li ser wan fêrbûn û azmûnên xwe re wê, xûyên nû wê ji komê bigirê. Wê bi wê re wê, hin bi hin wê di xwe de wê gûharînan wê bide çêkirin. Wê her parvekirinên ku ew di nava wê rewşa jîyane komî de ku ew bi xwe re dijî wê, temenê fêr û azmûnekê bin. Ew jî wê, bi xwe re wê temenê lêgerîna levkirin û lihevkirina xûyî jî bê. Wê bi wê re wê, dema ku mirov wê helwestên xwe wê bide nîşandin wê, hin bi hin wê bidest helwestên ku ew ji nava komê fêr dibê wan bide nîşandin. Wê di vê çerçoveyê de wê, gûharîne wê ku ew di farqê de bê û ne di farqê de bê wê bi xwe re wê bidest jîyankirina wê bikê. Rêyên têkiliyê, rengê têkiliyê, ragihandin, temenê ku mirov li ser wê dijî, bersivên ku mirov wan ji rewşên di mejiyê xwe de ku ew digirê û hwd wê, temenê razîbûna mirovî a di nava komê a civaknasî de ku mirov wê hin bi hin wê dijî bê. Razîbûn wê, di rewşê de wê, nîşanaka gûharîna helwestê bê. Lê di destpêkê de mirov wê, nikarê wê bi tememî weke nîşanaka gûharînen xûyî wê hilde li dest. Lê bi demê re wê, karibê bibê destpêkek wê jî.

Di nava rewşên mirovî ên civaknasî de wê, helwestên ku mirov wan dide nîşandin wê, ji aliyekî ve wê pîvanên mirovî ên herêkirin û redkirinê jî wê bi xwe re wê werênina li holê û wê bidina dîyarkirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, gotina ku mirov ew hanîna li ser ziman wê di vê çerçoveyê de wê, xwediyê danîşankirinên mirovî jî bin. Dema ku mirov di gotina xwe de helwestek baş ew da nîşandin wê, ew weke nîşanaka herêkirina mirov bê. Vajî wê, ku mirov helwestek nebaş danîşandin wê ew nîşanaka redkirina mirov jî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov, wê dema ku wê, di tiştekî ku mirov di derbarê wê de di mejiyê xwe de zelal bê wê bibêjê 'ez tevî dibim.' Lê ku mirov ne êmin bê wê di xwe de wê dilwaswasbûnê wê bikişênê. Wê bêjê ku 'ez bi tememî nizanîm û wê helwesta xwe wê bide dîyarkirin. Lê ku ew weke aliyê pêşî a tevlibûnê ku me hanî li ser ziman ku ew di zanîna wê de bê û ew wê rast nebûnê wê bibêjê ku 'ez tevî nabim.' Wê bi vê rengê wê, vajî wê, ew wê biryara xwe wê bide dîyarkirin. Tevlibûn û tevlibûn wê, weke du helwestên me yên vajî hevdu bin. Wê bi xwe re wê, rengê herêkirin û redkirina me jî wê werênina li ser ziman. Di dewama wê de ez vê jî wê, werênima li ser ziman ku mirov, tiştekî ku mirov ji wê ne razîbê wê weke ku ew li dijî wê helwestê wê bide nîşandin û wê, herênekê. Lê ku ew ji wê razîbê wê helwestê wê bi aliyê herêkirinê de wê bide nîşandin. Wê her rewş wê, di vê çerçoveyê de wê, li gorî rewşa derka mirovî a civaknasî wê xwe bide dîyarkirin.

Mirov çawa derk dikê wê, li ser wê re wê, werênê li ser ziman. Derka civaknasî wê, di rewşa wê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, dema ku wê ji nava jîyane xwe ya komî û nekomî ku ew tiştê dihilde bê. Wê her jêgirtin wê weke derkna ku mirov wan dikarê werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa civaknasî wê, di nava wê de wê, her rewşên ku ew hena û dihên jîyankirin û ankû pêşxistin û an jî ku ew pêşdikevin wê, bina malê her endamê wê koma civakî ku ew di nava wê de dijî bê. Di rewşa derkkirinê de wê, dema ku mirov wê, dikê de wê, bi derveyîya xwe re wê di têkiliyek bi nerînî de bê. Minaq ku mirov mirovekî dervî xwe bibîne mirov wê, li tevger, kirin û xûnîşandinên wî binerê ku ew çawa ya, çi dikê û çawa tevdigerihê. Wê li wê re wê, mirov wê bikê ku wî nasbikê. Rewşên weke sekn û mîmîkên mirov, rewşa cil li xwe kirinên mirov û cilên mirov, rewşa peyvên mirov ên ku mirov wan bi lêv dikê û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyna ku mirov bi wan karibê fahmbikê bê. Rewşên weke kelecane mirovî, hêst û xosletên keseyetiyê wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyna ku mirov wan di çerçoveya têgîna derûnîya civaknasî de wê bi derkkirinê re wê hildan li dest bin.

Mirov wê, hertimî wê xwediyê wê xosletên xwe yên ku ew bi wan dihê li berçav bin. Wê bi wê re wê, dema ku mirov li mirov nerî wê herî zêde wê ew bi kîjan xoslet û aliyên xwe re wê were li berçav wê, mirov wê hey û bale mirov wê bide li ser wan aliyên wî. Minaq wê, dema ku mirov wê jinek pirr xweşik dît wê, heya mirov wê herê li ser wê xweşikatiya wê. Li vir wê weke objeyekê wê xosleta zêde balkişandinê wê xweşikatiê bê. Mirovekî ku ew herdû çavên wî nabîne û kor in a wê, bale mirov wê herê li ser korbûna wî. Wê weke objeyekê wê korbûna wî wê, weke xosleta sereka a ku ew dihê li berçav bê. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê, bi xosletên vê rengê ên ku ew xwediyê wan a wê, were li berçav û dîtin. Her mirov wê, weke ku ew di nava xalkê de jî ew, dihê hanîn li ser ziman wê, xwediyê hinek xosletên xwe yên 'balkêş' ên ku wê bale mirov wê bikişênina li xwe bin. Xosletên mirov ên 'balkêş' wê, weke xosletna ku mirov, wan dikarê di çerçoveya hebûna xwe ya keseyetî de wan hilde li dest bê. Ev xoslet wê, weke xosletna ku wê, di çerçoveya afirînîya hebûna mirov de wê hebin bin. Ev rengên xosletan wê, weke

xosletna ku wê bi hebûnî jî wê mrov wê weke ku ew xwediyê wan bê. Lê ji wê zêdetirî jî wê di aliyekî din de jî wê, xosletên weke jîrbûnê, çalakbûn û hwd wê, hebin. Ev jî wê, li ser rewşa pêşketina mirov re ku mirov ew bidestxistina wê, hebin. Hebûna mirov wê, bi çerçoveya wê re wê, ji hinek tiştan û kirin û danîşandina wan re wê, xwedî mêyl bê. Lê ji hinekan re jî wê, ne xwedî wê mêylê bê. Ev dema ku ew, dem bi dem ew hatîya li ser ziman wê, weke ku mirov di nava kurdan de wê, dibînê ku ew dihê hanîn li ser ziman ku ew weke karîneka qarakterîkî ew dihê hanîn li ser ziman. Yanî bi gotineka din wê, bê gotin ku hebûna hinek mirovan wê li gorî wê bê û ya hinekan wê ne li gorî wê bê. Xosletên mirovan wê, di vê çerçoveyê de wê, bi levkirina wan re wê, temenê hinek rengên pêşketinê ên xwezayî wê biafirênin. Di vê çerçoveyê de ev jî wê li ser têgîna qarakterê re wê were hanîn li ser ziman. Di dema fêrbûna mirov de jî wê, dem bi dem wê weke ku wê mêyla mirov wê herê li ser tiştina, rengna fêrbûnê, hinek cûreyên zanîne û hwd. Wê di wê de wê mirov wê, xwe wusa hîsbikê ku ew zêdetirî wê, dikarê fêrbibê û ew di wê de ew pêşve herê. Minaq wê, hinek mirov wê, di rewşa zanîna wêzeyê û ankû matamatîkê de wê, pirr zêde wê, derkevina li pêş. Hinek wê di ya çekirina wêna û ankû nîqaran de wê derkevina li pêş. Bi vê rengê wê, mirov *wê xwe di aliyê de wê, xort û baş wê hîsbikê*. Ev wê, weke xosletna mirov ên bi zanîna mirov re ku ew dihên û pêş dikevin bin.

Di rewşa têgîna derûniyê de wê, rewşa nelevkirinê û ne hevgerîna wê, weke rewşa ku ew wê, xwe li ser tevge, kirin û xûyan re wê, bidina diyarkirin bin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke ku mirov di rewşa têgîna derûniya civaknasî de jî wê kifş dikê de wê, weke xosletan wê xwe di vê çerçoveyê de wê li ser xûyan re wê, werênina li ser ziman. Mirov wê tevger, kirin û xûyan wê derx têgihiştinê. Wê, bi rengê salixkirî û hatina watekirin re wê ew wê werina dîtin, fahmkirin û li ser ziman. Derûnî wê, weke mijareka giring a jîyanî ku wê, di her demê de wê, di roj û jîyane mirov de wê xwediyê hebûneka weke bi têgînî bê. Mirov wê, bi wê re wê, tevbigerihê. Di nava jîyane komî de wê, rewşên ku ew dikê ku ew naskirinê bi xwe re wê bikê wê li ser xûyan re wê ew wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê wê wateyê bê.

Derûnî wê, weke rengêkî hişmendîyê wê, di temenê têgîna me ya hişmendî de bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê ji aliyê hişmendî û bi hişbûnê ve wê werênê li ser ziman. Lê wekî din jî wê, di çerçoveyek fîzyolojîkî a newrolojîkî de wê, li ser têkiliyên me yê laşî ên li ser neronan re wê, xwediyê heyîneka laşî a fîzîkî bê. Dema ku mirov di rewşa newrolojîkî a neronan de ku mirov, li wê dinerê wê, werê dîtin ku ew di ahengekê de û bi awayekî pirralî bi hevdû re di têkiliyê de na. Derûnî wê, di jîyanê de wê weke rastîyek me ya. Mirov wê, weke zindiyekê ku ew dihizirê wê, xwediyê wê bê. Ez dibêjim weke ‘.. zindiyekî ku ew dihizirê’ wê, ber ku wê derûnî wê xwediyê pêşketinake bi hişmendîyê re bê. Di vê çerçoveyê de wê, her mirov û dem wê, xwediyê wateyeka xwe ya derûnî bê. Mirov dikarê wê jî bi wê re wê, fahmbikê.

Mijare derûniyê û fahmkirina wê ya bi teorîkî, felsefîkî, zanîstî û hwd ku ew dem bi dem ew li ser fahmkirin, nivîsandin û lêkolînan re ku ew zêde dibê wê, temenê fahmkirin û pêşveçûnên nû ên di jîyane mirov de jî bê. Bi wê bi teybetî jî wê, derûnî wê weke xosletekî jîyane hemdem wê, her dayimî wê hebê û wê pêşbikeve bê. Bi temenê wê yê bi dîrokê re jî mirov wê, fahm dikê ku wê weke xosletekî ku ew di jîyane mirov de pêşbikeve jî bê. Di demên berî de wê, bi gotinên weke ‘ketina şaytênê li laş’ û hwd de wê, ji aliyekî ve wê, weke ku wê bi zanebûnî û ne bi zanebûnî bê wê bal bi hata kişandin li ser rewşa derûnî. Mirov wê, bi demê re wê bi aqil re wê keseyetîya xwe ya derûnî wê bi afirênê. Wê li ser wê re wê bihizirê. Wê pêşveçûnên nû wê bi hişmendî wê di jîyane xwe de wê, çêbikê. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, aqilê mirov wê, di rewşa jîyane mirov de ku ew bi hişmendî rê şanî mirov didê wê, xwediyê wê rewşa derûnî jî bê. Mirov ku xwe çawa hîsdikê wê ew bi derûnyê bê. Hîskirin wê, di rengê hizirkirina me de jî wê, xwediyê bandûrek heyînî a giring bê. Di roja me de wê, ev weke aliyekî bi hişmendî wê were hildan li dest û wê li ser wê re wê were hizirkirin. Weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman wê, dema ku mirov wê di jîyane xwe de wê, ku mirov rastî yekî tê mirov bi dîtin, xûy, mîmîkên wî re wê, bikê ku ew fahmbikê ku ew mirov wê mirovekî çawa bê. Di vê çerçoveyê de wê, derûnî wê, weke têgîneka naskirinê wê pêşbikeve. Nerîn û çavê mirov ê derûnî wê hertimî wê di vê çerçoveyê de wê, di rewşa xwe ya pêşketinê de bê. Mirov wê, di rewşa xwe ya derûnî de wê, xwe di rewşek û awayekî de wê di jîyane xwe de wê bicihbikê. Minaq mirov dema ku mirov mirovekî ku wê li wî binerê wê, fahmbikê ku ew çawa ya, ji kîjan çandê ya û ji kîjan koma civakî ya. Di vê çerçoveyê de wê, cilên ku mirov li xwe dikê û awayekê ku mirov bi wê wan cilan li xwe dikê jî wê tiştina di derbarê

mirov û çawanîya mirov û qarakterê mirov de wê, li ser watekirinên ku ew hatina kirin re wê werênê li ser ziman. Mirov li wê li hinek mirovan binerê û wê li ser wê nerîn û dîtina xwe re wê, di derbarê wan mirovan de wê bidest xwe gihandina darazan a di derbarê wan de. Mirov wê bikê ku ew bibê xwediyê nerîn, dîtîn û întîbayê. Mirov wê, bi wê re wê bigihijê wê darazê ku ew baş û ankû nebaş, qanc û ankû neqanc û hwd de. Wê di nava dîtina laş û rengê hizirkirina di mejiyê me de wê têkiliyek ahengî wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikê ku wê ji dîtina xwe bigihijê wê encamê ku ew fahmbikê ku mirov di mejiyê xwe de ew xwediyê çi hizrê û rastiye ya. Mirov wê, li mîmîkên mirovan wê binerê ku ew bişahîna û ankû bihêrsin, dilxweşin û ankû ne dilxweş in û hwd wê fahmbikê. Wê bi wê re wê, bikê ku ew bigihijê darazna di derbarê mirov de. Her rewşên mirov ên bi vî rengî ku mirov wan dide nîşandin wê, tiştêkî ji me wê, weke ku wê bidina dîyarkirin û wê bibêjin. Derûnî wê, ew fahmkirina wê dîyarkirinê bê. Mirov wê, bi nerînen xwe re wê, di derbarê mirovên ku mirov wan dibîne û dikê ku ew di derbarê wan de mirov bibê xwediyê darazê wê, li wan kirin(lêkerî)an wê bikê. Minaq wê, bigihijê encamê û wê bêjê ku "ew nebaş a", "ew xirab a", "ew dîtîn a", "ew bêaqil a", "ew merd a", "biaqil a", "destvekirî ya" û hwd. Wê bi vê rengê mirov wê gelek xosletan wê li mirovan wê bikê. Ev lêkerîyên me ji aliyê xwe ew kirina bin. Di dewama wê de mirov wê, li ser xûyan re wê bi kirin û ankû nekirinan re wê sedeman bi heman rengî wê çê bikê. Minaq wê, weke "ew ji ber ku ji wî mirovî bi hêrsbû wî ew kir" û hwd. Wê bi wê rengê wê werina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, rewşa têgînên derûnî û civaknasî wê, bi rewşên xwe re wê di vê çerçoveyê de wê, hin bi hin wê bi bûyîn û pêkhatînyên xwe wê jîyane mirov wê li mirov bixwe wê bihûnin wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê bahse fektorên hewirdorî jî bikê. Wê ew jî wê, ji aliyê derûnî û civaknasî ve wê xwediyê rewşna bandûrî bin.

Di nava rewşên jîyanî de mirov, rewşên ew wan dijî wê, di vê çerçoveyê de wê wan fahmbikê. Wê bi levhatin, hevgirtin, ahnegî û hwd, wê li wan bihizirê. Ku mirov helwestekê û ankû bi giştî xûyekê dide nîşandin mirov, wê li ser wê bihizirê ku mirov ew çima û ber çî daya nîşandin. Wê di vê çerçoveyê de wê, bikê ku wê, bi navarok, çerçova û têkiliyên wê yên rewşî û hwd re wê fahmbikê. Di vê çerçoveyê de wê, di ahengek derûnî û civaknasî de wê, di nava şert û mercên wê yên jîyanî de wê ew wê fahmbikê. Derûnî jî wê, di aslê xwe de wê ew bê ku wê, hertişt wê di cihê xwe de wê were fahmkirin bê. Her tişt bi rastî, sedem, şert û mercên wê re ku ew wê were fahmkirin. Rastîya fahmkirina bi derûnîyê re jî wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rastîyekê di jîyanê de bê.

Çavkanî;

- * Freud, Sigmund(1916) Trauer und Melancholie
- * Nietzsche, Friedrich (1883–1885): "Also sprach zarathustra"
- * Gaarder, Jostein(1991): "sofis varden"
- * Fromm, Erich(1971): "Zen-buddhism and psychoanalysis"
- * Durkheim, Emile(1912): "Det religiøse livets elementære former"
- * Werfel, Franz(1933/47): "The forty days of musa dagh"
- * Beauvoir, Simone de(1949): "det annet kjønn"
- * Beauvoir, Simone de(1994): "når masken faller"
- * Ocalan, Abdullah(Prison Writings; 2013): "Liberatin: life: Women's Revolution"
- * Grace Romsland, Grace(2011), Kognitiv svikt
- * Berge, Torkil/ Repål, Arne(2010), Den indre samtalen
- * Weiss, J. (1952). Crying at the happy ending. *Psychoanalytic Review*, 39, 338.
- * Weiss, J., Sampson, H., & the Mount Zion Psychotherapy Research Group. (1986). *The psychoanalytical process: Theory, clinical observation, and empirical research*. New York: Guilford Press.
- * Weiss, J. (1990a). Unconscious mental functioning. *Scientific American*, March, 103-109.
- * Weiss, J. (1990b). The centrality of adaptation. *Contemporary Psychoanalysis*, 26, 660-676.
- * Weiss, J. (1993). *How psychotherapy works: Process and technique*. New York: Guilford Press.
- * Weiss, J. (1994) The analyst's task: To help the patient carry out his plan. *Contemporary Psychoanalysis*, 30, 236-254.
- * Elliott, S. N. & Gresham, F. M. (2002). *Undervisning i sosiale ferdigheter: En håndbok*. Oslo, Kommuneforlaget.
- * Spence, S. (2003). *Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice*. Child and adolescent mental health, 8, 84–96.

- * Helsedirektoratet. (2015). Folkehelsepolitisk rapport 2015: Indikatorer for folkehelsearbeidet. Retrieved from <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1130/Folkehelsepolitisk-rapport-2015-IS-2776.pdf>.
- *Grane, Rebecca(2014) , Mindfulnessbasert kognitiv terapi
- *Wright, J. H., Basco, M. R. & Thase, M. E. (2006). Learning cognitive-behavior therapy. An illustrated guide. Washington, DC: American Psychiatric Publishing.
- *Roth, A. D. & Pilling, S. (2007). The competences required to deliver effective cognitive and behavioural therapy for people with depression and with anxiety disorders. Department of Health, United Kingdom.
- *Wells, A., Fisher, P., Myers, S., Wheatley, j., Patel, T. & Brewin, C. R. (2007). Metacognitive the rapy in recurrent and persistent depression: A multiple-baseline study of a new treatment. Cognitive Therapy and Research, 3, 290–300.
- *Drinkwater, J. (2005). Cognitive case formulation. I P. J. Graham (red.), Cognitive behaviour therapy for children and families. 2. utg. (s. 70–100). Cambridge: Cambridge University Press.
- *Eells, T. D. (2007). History and current status of psychotherapy case formulation. I T. D. Eells (red.), Handbook of psychotherapy case formulation. 2. utg. (s. 1–45). New York: The Guilford Press.
- *Aristoteles(384), Mechanica
- * Nietzsche, Friedrich (1883–1885): "Also sprach zarathustra"
- *Svartdal, F. (2009): Psykologiens forskningsmetoder. Bergen: Fagbokforlaget
- *Drinkwater, J. (2005). Cognitive case formulation. I P. J. Graham (red.), Cognitive behaviour therapy for children and families. 2. utg. (s. 20–99). Cambridge: Cambridge University Press.
- * Tormod fladby/Stein Andersson/Leif gjærstad(red)(2012), Nevropsykiatri
- *Freud, Sigmund(1938): "Moses und die Monotheismus"
- * Freud, Sigmund(1912–1913) Totem und Tabu
- * Freud, Sigmund(1927) Die Zukunft einer Illusion
- * Freud, Sigmund(1916) Trauer und Melancholie

Abdusamet Yigit, Kurdistan, Cizîra bota,

„